VE BÖYLE BAŞLADI PUNK: RAMONES • SETEREOLAB • ASIAN DUB FOUNDATION

ROLL

radiohead

amnesiac: tavanarasındaki seyahatname

temmuz sayı 2001/07
1 500 000 TL

manu chao

bir sonraki istasyon: umut

ROLL 55

depeche mode

TUNCEL KURTİZ • JOHN LEE HOOKER • KARANFİLİN MORUNA: MUAMMER KETENCOĞLU

marley

Savaş
Bana savaşın öğrettiğini
Paylaşmak isterim
Öğrenmek isteyenle...

Bir ırkı üstün, diğerini aşağı gören
Düşünce tarzı nihayet ve sonsuza dek
İtibarını yitirip değişene kadar;
Her yerde savaş var, savaş

Hiçbir ulusta kalmayana kadar
Birinci veya ikinci sınıf vatandaş
Bir insanın derisinin rengi
Gözlerinin renginden daha önemli bulunmayana kadar;
Savaş var

En temel insan hakları, ırk ayrımı olmadan
Herkes işin kesinlikle eşit olana kadar;
Bu bir savaş

Bir gün
Sürekli barış hayali, dünya vatandaşlığı
Ve uluslararası ahlak kuralları
Devamlı izlenip asla erişilemeyen
Bir yanılsama gibi varoluncaya kadar;
şimdi her yerde savaş var

Angola ve Mozambik'te kardeşlerimize dayatılan
Onları ezen ve mutsuz kılan rejimler
Güney Afrika'daki insanlık dışı kölelik
Tökezleyene ve tamamen yok edilene kadar;
Savaş var her yerde, savaş

Doğu'da savaş, Batı'da savaş
Kuzey'de savaş, Güney'de savaş
Savaş, savaş, savaş

Ve Afrika kıtası barış nedir bilmeyecekse
Biz Afrikalılar savaşacağız, eğer gerekirse,
Ve biliyoruz kazanacağımızı
Eminiz çünkü iyinin kötüye üstün geleceğinden
İyinin kötüye, iyinin kötüye üstün geleceğinden

Kurtuluş şarkısı
Yaşlı korsanlar kaçırdı beni
Tüccar gemilerine sattı
Beni dipsiz kuyulardan
Çıkarmalarından dakikalar sonra.
Ama güçlü kılınmıştı ellerim
Tanrının elleri tarafından.
İleriyoruz bu kuşakta zafer edasıyla
Tüm sahip olduğum bu özgürlük şarkıları
Bu özgürlük şarkılarına katılmayacak mısın?
Çünkü tüm sahip olduğum
bu kurtuluş şarkıları,
Kurtuluş şarkıları

Zihinsel kölelikten kurtarın kendinizi
Sadece bizler özgür kılarız aklımızı
Atom enerjisinden korkmayın
Çünkü durduramaz zamanı hiçbiri
Ne kadar sürecek ki
peygamberlerimizi katletmeleri
Yanda durup izlerken biz?
Bazıları der ki bu sadece bir kısmı
Bizse artık tamamlamalıyız kitabı.

Bu özgürlük şarkılarına katılmayacak mısın?
Çünkü tüm sahip olduğum
bu kurtuluş şarkıları,
Kurtuluş şarkıları

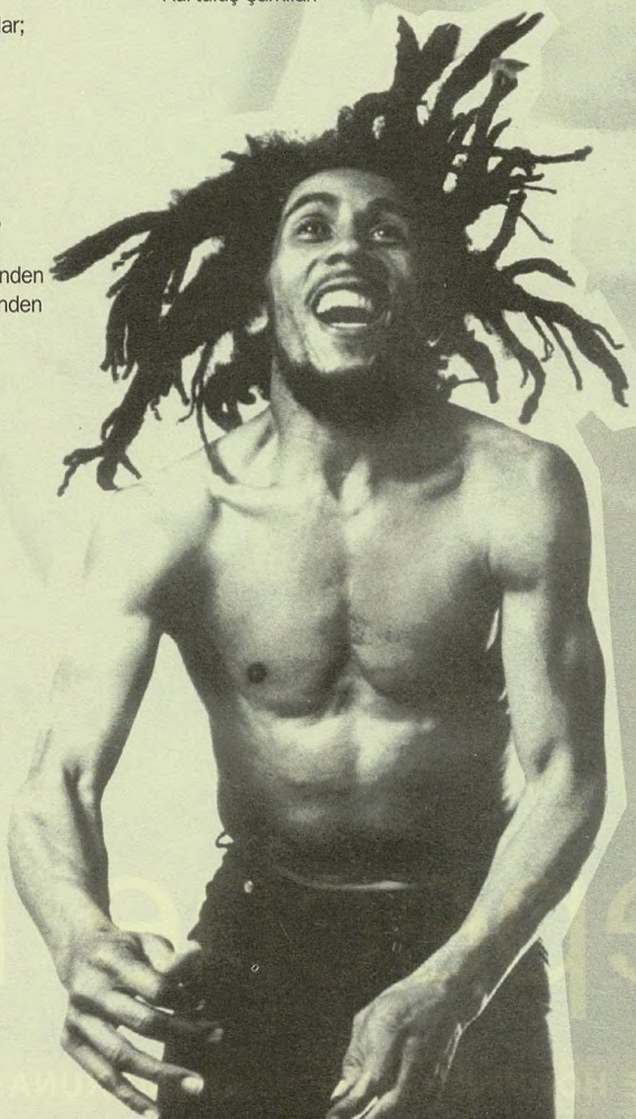

Sevilebilir misin?
Sevilebilir misin?
Seni aptal yerine koymasınlar sakın
Hatta eğitmeye çalışmasınlar seni! Hayır
Bir aklımız var bizim
Düşündüklerin doğru değilse
canın cehenneme
Sevgi bizi tek başına bırakmaz
Karanlıkta doğmak zorunda ışık
Sevilebilir misin?

Hayat yolu taşlıdır
Tökezleyebilirsin de
Parmağınla gösterdiğin sürece
Yargılıyordur biri seni de
Sev kendi kardeşini
Sevilebilir misin?

Seni değiştirmesinler sakın
Hatta kurgulamasınlar seni! Hayır
Yaşanacak bir hayatımız var bizim
Sadece uygunların en uygun olanı
Hayatta kalacak
Canlı kalacak diyorlar
Sevilebilir misin?

Suyunu aramazsın
Pınarın kuruyana kadar
Ona nasıl davranırsan davran
O hiçbir zaman tatmin olmayacak
Sevilebilir misin?

Bir şey söyle, bir şey söyle, bir şey söyle
Reggae, reggae,
Bir şey söyle, sevilebilir misin?

Suçluluk
Suçluluk
Kazınmış onların vicdanına
Ve yaşıyorlar hayatlarını
Her gün, her saat
Sahte davranışlarla

Bunlar büyük balıklar
Hep küçük balığı yutmaya çalışan
Ama sadece küçük balığı,
Diyeceğim: Her şeyi yapar onlar
İsteklerini gerşekleştirmek işin

De ki: Vay haline baskıcıların:
Kederin ekmeğini yiyecek onlar!
Vay haline baskıcıların:
Kederli yarınların ekmeğini yiyecek onlar!

Suçluluk
Kazınmış onların vicdanına,
Bunlar büyük balıklar
Hep küçük balığı yutmaya çalışan

Türkçesi: Tezgör Hilmi

sayı 55 temmuz '01

4 Ajans

8 Ramones

9 Depeche Mode

14 İstanbul Caz Festivali

16 Stereolab

18 Radiohead

24 Asian Dub Foundation

26 John Lee Hooker

27 Manu Chao

34 Kıraat

37 Tuncel Kurtiz

46 Muammer Ketencoğlu

50 Gayd

52 Albümler

56 Liste

58 Ramones (devam)

62 Ansiklopedi

Abdurrahim Soğan, Ahmet Eken, Ahmet Güneş, Ali Yıldızay, Alican Tayla, Alişan Çapan, Anıl Aba, Atilla Aydoğdu, Ayşe Draz, Baran Özdemir, Cem Sorguç, Cüneyt Cebenoyan, Derya Bengi, Donat Bayer, Ender Ergün, Eray Makal, Erdir Zat, Fatih Özgüven, Gökhan Akçura, Gökhan Pamuk, Gülüş Gülcügil, Hakan Dilek, Hakan Lokanoğlu, HknKrtsh, Hilmi Tezgör, İlker Aksoy, Kerem Demir, Mehmet Ali Meram, Melih Katıkol, Merve Erol, Murat Meriç, Necati Sönmez, Nedim Yalgı, Neslihan Say, Nevzat Çalışkan, Nikos Michalakis, Ogan Güner, Özgür Uçkan, Özhan Binici, Pınar Öğünç, Salih Nazım Peker, Sarp Keskiner, Sarven Bingül, Savaş Akova, Serdar Beyaz, Serdar Karataş, Serkan Seymen, Sevin Okyay, Sid, Siren İdemen, Sungu Çapan, Sururi, Şahan Nuhoğlu, Tan Morgül, Ulaş Özdemir, Ümit Bayazoğlu, Yasemin Yıldız, Yücel Göktürk **baskı:** Lebib Yalkın Yayımları **dağıtım:** Bir-Yay **adres:** Büyükparmakkapı sok. Tuna Apt. No 21/4 Beyoğlu - İstanbul **tel-faks** 292 06 39 **yıl** 5 **sayı** 55 **temmuz**'01 **imtiyaz hakkı:** Nefes Yayıncılık adına Yücel Göktürk **sorumlu yazışleri müdürü:** E. Derya Bengi **ilan irtibat:** Orhan Esen (231 53 48 - 233 49 41)

AYDA BİR YAYINLANIR

ROLL OVER
cahit ırgat

Selam alın teriyle ekmek yiyen herkese
Selam bugünü hazırlayan ölüye
Selam saçlarından asılan
Selam saçlarından çivilenen diriye
Tabanından Selam seksen ayak merdivenli
Selam seksen ayak merdivenli
Kara yüzlü binanın
Üst katından atılan
Berrak gözlü
Paramparça cesede

Irzına geçiyor şehir asfaltlarının
Diz çökmüş, bağdaş kurmuş ve yüzükoyun
Süklüm püklüm ışıkların altında
Kemikleri çatlayan
Bahtlarına barbut atan, zar sallayan çocuklar

Mağrur gözbebeklerinde
İyi günler, kötü günler geçirdik
Nasıl unuturuz arka sokağı
Analık etti bize
Orospular bu şehirde

Yok böylesine güzel memleket
Yok böylesine aç ahmet-mehmet

Bir adam çıktı parktan koşaraktan

Ölümüm senden olacak piyaz
Ahbaplık berdevam
Dostluğumuz bir yıl daha uzadı
Ölümüm senden olacak

Kullanılmış bir urba, kirlice
Çeviri sevgilerim Esperanto'dan Türkçe
Ağ çektiği saatte balıkçıların
Yağmurun en güzeli Çince
Sana hain bir depremde kavuştum
Sus, bozuldu gece

Kavun rüzgarlarıyla uzaklaştın
şehirden
Kavun rüzgarlarıyla gel
Sensiz yaşanılmaz bu şehirde

Bir tren sesi ağlatır beni
Boşu boşuna
Pisi pisine
Haydarpaşa'da niçin ağladım
Şimdi anladım
Boşu boşuna
Pisi pisine
Boşu boşuna
Pisi pisine

Her yerde aynı hava, aynı koku, aynı dert
Korkuyorum.
Sen de kaçma bu şehirden
Yalnız bırakma beni,
Gökler bile değişiyor lâhzada.
Ardından geliyor bak
Güneşiyle bulutuyla gökyüzü
Bütün şehir, bütün deniz, yeryüzü.
Sen de kaçma bu şehirden
Yalnız bırakma beni,
Ben fakir bir sahilin
Kahır yüklü çocuğu,
Korkuyorum.

Dört çocuk iri gözler adamda korku
Biri sakız çiğniyor üçü gülüyor kıs kıs
Üç ağaç üçü de çam üçü de yalnız
Yan yana koyamayacağımız
Ve çamur, birikinti, sıra sıra gecekondu
Üç ağaç üçü de çam üçü de yalnız
Bir adam çıktı parktan koşaraktan
Üç ağaç üçü de çam üçü de yalnız

Ya kimin meydanlarda dökülen kanlar?
Ya kimin yallar apartmanlar
Ya kimin yallar akşamlar
Bardağı taşırınca akşamlar
Analar toprağa çökmemeli
Ağlamamalı dövünmemeli
Koskoca adamlar

Bir dostum vardı Suki
Bir ağustos akşamı hava sıcaktı
Suki gülmek istedi, Suki ağladı
Bir ağustos böceği karanlığı
çınlattı:
Suki,
Suki,
Suki!

Ağır apartmanlar başımda kat kat
Gölgem tabanlarımda asfalt

HAYAL *Kahvesi*

Çubuklu

30 Hzrn cumartesi
Soul Stuff

04 Tmmz çarşamba
Bon Jovi "One Wild White"

05 Tmmz perşembe
Make May Day
Hyponeiria

06 Tmmz cuma
Mirkelam

07 Tmmz cumartesi
Depecmode party

11 Tmmz çarşamba
Aero Latino

12 Tmmz perşembe
Dream on
Hyponeiria

13 Tmmz cuma
Demir Demirkan

14 Tmmz cumartesi
Soul Stuff

18 Tmmz çarşamba
70's Retro Party

19 Tmmz perşembe
Breaking The Waves
DJ (((Emre))) - Hyponeiria

20 Tmmz cuma
Mirkelam

21 Tmmz cumartesi
Soul Stuff

25 Tmmz çarşamba
80's Retro Party (kostümlü)

26 Tmmz perşembe
Funky Tutankamon
DJ (((Godet))) - Hyponeiria

27 Tmmz cuma
Mirkelam

28 Tmmz cumartesi
Soul Stuff

HYPONEIRIA

Make May Day

Dream on

Breaking The Waves DJ(((Emre)))

Funky Tutankamon DJ(((Godet)))

HAYAL *Kahvesi* bir advantage üye kuruluşudur.

advantage

0 216 413 68 80 - 81

www.hayalkahvesi.com.tr

Ölüm yaşamımızın iki ucundan tutmakta
Yaşlılık ölüme, çocukluktan daha yakın değildir
(Amin Maalouf'un "Afrikalı Leo" romanından)

Her ne kadar bir insan yaşamının özeti, yosunla çerçevelenmiş olarak bir mezar taşının üstüne kolayca sığarsa da, ayrıntılar her zaman hoşa gider. **VLADİMİR NABOKOV**, Karanlıkta Kahkaha

Dünle beraber gitti, cancağzım, ne kadar söz varsa düne ait. Şimdi yeni şeyler söylemek lazım. **MEVLANA**

Beraber yaşanır, dövüşülür beraber,
ama herkes kendi payına ölür
NAZIM HİKMET

Hangisi daha zor: Düşünmek mi, düşünmemek mi? İnsan içgüdüsel olarak düşünür, bir içgüdüyü bastırmanın ne zor olduğunu kimse bilmez. Yani darkafalılar aşağılanmayı hiç hak etmiyorlar. **G.C. LICHTENBERG**

Çok şükür sonunda yaşlandım
Gençliğimle artık elele
SALAH BİRSEL

Janis Joplin'in şahsî mektupları oyunlaştırıldı. "Love, Janis" isimli oyun New York Village Theatre'da oynanıyor.

Beatles tribute albümü yolda. Lennon / McCartney imzalı şarkıları okuyacaklar arasında Madonna, Britney Spears, Queen, The Corrs, Lenny Kravitz, Art Garfunkel var. Wings'in eski elemanlarının da toplanıp bir şarkıya el atacağı albüm, Linda McCartney'in hatırasına adanacak ve geliri Kadın ve Kanser vakfına bağışlanacak.

Robert Plant yeni grubu Strange Sensations'la beraber Avrupa ve Amerika yollarına düşüyor. Plant'in grubunda Page&Plant'le çalmaya başlayan eski Cure gitaristi Porl Thompson, Jah Wobble' ve Sinead O'Connor'ın gitaristi Justin Adams, Portishead'in keyboard'cusu John Baggot, Portishead ve Roni Size'ın davulcusu Clive Dreamer var. Plant ayrıca yeni Afro Celt Sound System albümü "Volume 3: Further In Time"ın Peter Gabriel'le beraber konuğu.

Willie Nelson Don Was'la ve Peter Tosh'un ritm ekibiyle çalışarak yeni bir albüm kaydetti. Ama gözünü yeni projesine dikmiş durumda: Bu albümde Santana'nın "Supernatural"ının pop harmanlı formülünü izlemeyi düşünüyor –zaten "Supernatural"ın prodüktörü Matt Serletic'le de anlaşmış durumda. Yılbaşında çıkması beklenen albümde Nelson'a Kid Rock, Sherly Crow, Bonnie Raitt, Bob Thomas gibi isimler eşlik edecek.

Oasis yeni albüm için stüdyoya girdi. Noel Gallagher yeni albüm için şarkı yazmazken, Liam'ın dört şarkısı, Andy Bell ve Gem Archer'dan da ikişer şarkı hazır. 2002'de çıkması planlanan albümün prodüktörlüğünü üstlenen Noel şöyle konuştu: "Altı yıl boyunca bu adamların arkasında durup şöyle düşündüm: Bütün yaptıkları teknisyenlere ne yapacaklarını söylemek. Bu kadarını ben de yapabilirim."

Avantür filmlerin vazgeçilmez oyuncusu **Steven Seagal** müzik işine el attı. "Savaş sanatları" uzmanı, aynı zamanda Dalai Lama'nın talebesi Seagal'ın albümü Jamaica'da kaydedilecek ve bir reggae albümü olacak. Bob Marley'in "Redemption Song"unu da okuyacak olan Seagal'ın destekçileri, Wyclef Jean ve Beanie Man.

Shaun Ryder ilk solo albümü "Shaun Ryder And Off World Sounds"u Avustralya'da tamamladı. Albüm, Happy Mondays ve Black Grape işlerinden tamamen farklıymış.

Tom Cruise yeni çevireceği filmde **Phil Spector**'ı canlandıracak, filmin senaryosunu da eski Rolling Stone yazarı Cameron Crowe yazacak.

Emir Kusturica'nın yavaş ilerleyen "Burun" isimli yeni film projesinde Nicole Kidman'ı da oynatacağı söyleniyor.

Bugünün şarkısı

"Tülay güzel, German güzel, boy güzel..." Ali İzzet doğru söylüyor. Tülay German'ın şarkıları da, sesi de, yorumu da güzel. Sorun, bu güzelliklerden yıllar yılı mahrum kalışımız. Kalan Müzik, bu çeşit yaralarımızı sarmakta mahir. Şimdi de koca bir boşluğu 21 şarkılık bir CD'yle neredeyse kapatıyorlar. Pop miladı "Burçak Tarlası"ndan "Yarının Şarkısı"na, As Kulüp yıllarının "Summertime"ından Yılmaz Güney'e ithaf edilen "Doğrul Koçum Doğrul"a, külliyatın çoğunluğunu kapsıyor albüm. O kadarla kalınsa iyi: 60'lardan deneme plakları, Deniz Gezmiş'li "Şarkışla", Nesimi Çimen'le yaptıkları "medley", veda konserinden "Gelin Canlar Bir Olalım" en büyük sürprizler. Final şahane: Ali İzzet'in ağzından "Tülay German Türküsü"... Albümün bukletini kitap niyetine okuyabilirsiniz, ama en güzeli bu albümü bugünlerde Çınar Yayınları'ndan "Düşmemiş Bir Uçağın Kara Kutusu" adıyla yeniden basılan Tülay German otobiyografisini okurken dinlemek.

Kalabalık kentten öyküler

Cannes bitti, sırada Venedik var, ama arada Karlovy Vary var. Film festivalleri. Gidenler sağolsun, anlatıyorlar, görmüş kadar oluyoruz. Bu kez bu hayırlı hizmeti eyleyen Necati Sönmez. Çek Cumhuriyeti'nin festivali, bu sene önemli müzik filmleri, belgeselleri göstermiş. Kusturica'nın No Smoking günlerinden Sex Pistols'a, Venezuela'dan Yunanistan'a, Küba'dan Brezilya'ya müzisyenler Karlovy Vary'ye konuk olmuşlar...

Festivalci tayfanın Cannes ile Venedik arasındaki en önemli duraklarından Karlovy Vary Film Festivali, bu ay 36'ncı kez gerçekleşiyor. 5-14 Temmuz tarihlerinde Çek Cumhuriyeti'nin kaplıcalarıyla ünlü Karlovy Vary kentinde düzenlenen film festivalinin bu yılki programında doğrudan müzikle ilgili bir dizi filme yer verilmiş. Bunların başında Emir Kusturica'nın No Smoking Orkestra ile çıktığı dünya turunu belgeleyen "Super 8 Stories" adlı müzikal belgeseli var. Kusturica'nın bizzat hazır bulunacağı festivalde, ayrıca Müzikten Esinlenen Filmler (Inspired by Music) başlığı altında altı önemli belgesel gösteriliyor.
Bu bölümde yer alan Stefan Schwietert'ın "Şeytanın Akordeonu" (El Acordeon del diabolo) adlı belgeseli Venezuela'nın efsanevî akordeoncusu Pacho Rada'yı; George C. Zervas imzalı "Bana Yakın Yürekleri Severim" (M'aresoun i kardies san ti diki mou) ise Yunanlı müzisyen Markos Vamvakaris'u konu alıyor.
Amerikalı yönetmen Joe Sargent, 143 dakikalık filmi "For Love or Country: The Arturo Sandoval Story"de, Andy Garcia tarafından canlandırılan ve filme adını veren Küba asıllı ünlü trompetçinin hayatını anlatıyor. Cesar Paes'in yönettiği "Gelecek İçin Saudade"de (Saudade do futuro) Brezilyalı bir grup göçmen, dünyanın en kalabalık kentlerinden olan Sao Paulo hakkında söz alıp hüzün dolu şarkılar ve öyküler döktürüyor. Fernando Trueba'nın Nisan'da İstanbul Film Festivali'nde de gösterilen "54. Sokak" (Calle 54) ile yarım saatlik Rus belgeseli "Singing Mood", söz konusu bölümde yer alan diğer filmler...
Julien Temple'ın yine İstanbul'da boy gösteren Sex Pistol belgeseli "İğrençlik ve Öfke" de (The Filth and the Fury) Karlovy Vary'nin yan bölümlerinden birinde yerini almış durumda. Festival süresince kenti onurlandıracak olan simalar arasında Kusturica'nın yanısıra, Nastassia Kinski, Bigas Luna, Bille August, Bruce Beresford, Ben Kingsley, Vincent Perez gibi mühim şahsiyetlerin bulunduğunu da ekleyelim. ***Necati Sönmez***

Bir kimseye, seni hep seveceğim demek güzel bir şeydir. Hele bir de bunun gerçekten yapıldığını düşünün! **ELIAS CANETTI**

Issız bir yerde bir kadın bir aslanla karşılaşırsa, eteğini kaldırıp belli yerini göstermesi yetermiş. Hayvan kükreyerek arkasını döner gidermiş. Herkes istediğine inanmakta özgürdür. **AMİN MAALOUF**, Afrikalı Leo

Çok tuhaf şu insanlar! Bir armağan veriyorsun, hemen çek defterlerini çıkarıyorlar. Günaydın nezaket! Ya da senin davranışını yok etmek ister gibi, hemen karşılık olarak bir armağan vermek istiyorlar. Sizin verdiğiniz armağanın paketini açmadan geri vermek gibi bir şey bu. **ROBERT SOLÉ**, Mazag

Sevmek sahiplenmenin en güzel biçimidir herhalde, sahiplenmek ise sevmenin en kötü biçimi. **JOSE SARAMAGO**, Bilinmeyen Adanın Öyküsü

Peter Gabriel sinemaya bulaşıyor –müzisyen değil, prodüktör olarak: Realworld firmasının ilk filmi, Asyalı bir popstarın öyküsünü anlatacak.

Bob Dylan gizli gizli evlenmiş, 15 yaşında da bir kızı varmış. Dylan'ın 60. yaşı için hazırlanan "Down The Highway: The Life of Bob Dylan" kitabının yazarı Howard Sounes'ın iddiasına göre, Dylan 1978'den beri ilişkide olduğu gospel şarkıcısı Carol Dennis'le 1986'da evlenmiş, kızı Desiree'yi de nüfuzuna almış, kızı "meşhur baba" sendromu yaşamasın diye evliliği gizli tutmuş. Stevie Wonder ve Bruce Springsteen'in de vokalistliğini yapan Carol Dennis, "Bob'a 'kızını saklıyor' diye suçlama yapmak çok kötücül ve saçma bir şey, Bob kızı Desiree için her zaman harika bir baba oldu" demiş.

18 yıl sonra Bryan Ferry ve Andy Mackay'le beraber Roxy Music'i toparlayıp turneye çıkan **Phil Manzanera**, öbür projesi 801'a tekrar hayat verdi. 1976'de "801 Live", 1977'de "Listen Now" isimli iki albüm çıkaran 801'ın yeni albümü "801 Latino" adını taşıyor. Eski zaman Küba'sı sound'unun sırrı Manzanera'nın çocukluğunda: Meğer Roxy Music saksofoncusunun çocukluğu devrim öncesi Küba'sında geçmiş.

Joe Strummer'ın yeni albümü yolda: Yine Mescaleros'la beraber hazırladığı "Global A Go-Go"da bol bol İrlanda, Latin ve başka "dünya müziği" numaraları varmış. Plak şirketi Epitaph'ın yorumuysa şöyle: "Herhangi bir Clash plağından ziyade, Van Morrison'ın 'Astral Weeks'iyle yakın akraba..."

Michael Jackson'dan yeni bir albüm haberi: Pop kralı, şimdilik adı "Invincible" olarak belirlenen albümde Amerika'nın modern rhythm & blues prodüktörleriyle (The Neptunes, Swizz Beatz, Kevin "Shek'spere" Briggs, Teddy Riley, Rodney Jerkins, R. Kelly) işbirliğine gidiyor. Eylül ayında yayınlanması düşünülen albüm için Wu-Tang Clan'den Method Man'in bir şarkıda Jackson'a eşlik edeceği söyleniyor.

Uncut, haberi "kız çocuklarınızı odalarına kilitleme vakti" diye vermiş: **Eminem** ve **Marilyn Manson** beraber bir şarkı kaydetmişler, önce Reading ve Leeds festivallerinde söylemişler.

Leonard Cohen inzivaya çekildiği dağlardan inerek aramıza geri geliyor. Hem de yeni şarkılarla. 1992'deki "The Future"dan bu yana albüm yapmayan Leo Amca'nın ekim ayında yayınlanacak yeni albümünün adı "Ten New Songs". Söz konusu "on yeni şarkı"nın adları şöyle: "In My Secret Life", "Love Itself", "By The River Dark", "That

Zeki, çevik, ahlâklı

Önce iğneler bırakıldı, sonra sigaralar: Lou amca, "wild side"dan "sağlıklı yaşam"a geçeli seneler oldu. Gerçi İstanbul konserinde gitarına sıkıştırdığı sigarasından arada birkaç nefes aldı, biraz da göbek saldığı görülüyordu, ama olur o kadar. Şimdi o göbek de eriyor: Lou Reed, güneşli bir nisan sabahı, New York'ta, Central Park'ta yukarıdaki hareketleri yaparken objektiflere yakalanmış. Bunlar, t'ai chi hareketleri. Çekirge Reed, t'ai chi üstadı Sifu Shum'un öğrencisiymiş. Sifu Shum da, 1974'te New York'ta açılan, sonra da iyice meşhur olan Kartal Pençesi Savaş Sanatları Okulu'nun kurucusu. Savaş mavaş işleri biraz irkiltici ama, olsun, biz sanatçının zeki, çevik ve –Lou Reed gibi– ahlâklı olanını severiz.

ERBABINDAN DÖVME, PIERCING VESAİRE

Sen niye bişey takmıyosun?

Beyoğlu sinemasının, Ferhan Şensoy'un tiyatrosunun olduğu yerde, Halep Pasajı'nda bir dükkan. Yarım Elma. İşinin erbabı. Hem boya, hem iğne. Tattoo ve piercing. İnsanın tarih boyunca geliştirdiği bedeniyle ilişkisinin nadide örneklerini İstanbulluların hizmetine sunan Tufan Şişli'yle işin inceliklerini, zorluklarını ve hoşluklarını konuştuk...

Bu tattoo ve piercing hem ilgi çekici hem de ekstrem bir şey...

Tufan Şişli: Aslında Türkiye'de böyle düşünülüyor. Yoksa hem tattoo hem piercing insanlığın varoluşundan bu yana süregelen bir şey. Değişiklik için insanlar tüy saplamış, kemik saplamış, kızılderililer derilerinin altından kum yürüterek çeşitli işaretler yapmışlar. Dünyanın en eski fosillerinden olan buz adam bozulmadan bulundu ve vücudunda dövme motifleri var mesela.. Yani hem tattoo, hem piercing insanlık tarihi kadar eski bir şey. İstanbul'da yoktu belki bu ama, doğu illerinde vardı bu tip şeyler. Mesela kız çocuklarının çenesine mum isiyle bir işaret yapılırdı. Buna biraz doğu kültürünün batı kültürüne kayması olarak da bakabiliriz. Batıda bu bir takı, doğudaysa gelenek..

Piercing'e insanın sado-mazoşist duygularının dışavurumu olarak da bakılıyor bazen...

Kimileri için böyle olabilir, ama genel olarak baktığımızda, bunun bütünü yansıtmadığını görebiliriz. Yani insanlar kulaklarını deldirirken yadırganmıyodu da, dudağına takınca mı yadırganıyor? Kültürel bir sorun tabii bu. Yıllar önce Leman'da okuduğum bir karikatür gelir aklıma hep: Bir ilkel kabile görüntüsü çizilmiş, herkesin burnunda bir kemik, orasında burasında tüyler, kocaman kocaman takılar falan. Kenarda da efendi bi çocuk duruyor, hiçbir şey takılı değil, babası tokadı patlatıyor, "niye bişey takmıyorsun, ibne misin sen" diye. *(gülüyor)*

Esas çıkış noktası nedir dövme ve piercing'in?

Bunlar tek bir ırktan yayılma bir şey filan değil. Mesela kimi toplumlarda piercing kabilenin genç erkeklerini, güzel kızlarını çirkinleştirmek, sert göstermek ve bu şekilde köle tacirlerinin elinden kurtarmak için yapılırdı. Bunlardan sonrası zaten kültürlerin birbirlerini etkilemesiyle gelişen bir şey.

Yaptırmak isteyenler nelere dikkat etmeli?

Eskiden, "del de nasıl delersen del" diyorlardı, şimdi daha ciddi bakılıyor olaya. Nasıl takıyorsun, nasıl öğrendin, ne takıyorsun, hijyeni nasıl sağlıyorsun diye sorarak daha bilinçli bir şekilde geliyorlar. Mesela gençler kendi kendilerini delmeye kalkıyorlar, ki çok çok riskli bir olay. Çünkü delme derinliği, delme eğimi, kullanılan iğne ve nasıl kullanıldığı, uyuşturucu olarak ne kullanıldığı, bir insanın bundan sonraki hayatını etkileyebilecek şeyler. Örneğin dilde alt tarafta iki tane ana damar var, onlardan birinin bile hafif bir çizilmesi ya da zarar görmesi hastanın şoka girmesine neden olur, koma ve ölüm tehli-

Orası neresi? Burası bir adam. **CAHİT ZARİFOĞLU**	Öyle yalanlar var ki, onlardan ağızdan çok kulaklar sorumludur. **AMİN MAALOUF**, Afrikalı Leo	
Birbirinizin karşısına çıplak durumda çıkmak zorunda kalsaydınız, birbirinizi boğazlamanız daha bir güç olurdu. –Katil üniformalar. **ELIAS CANETTI**	Uzayan ahıdır bu içli bir çocukluğun Gönlüne dağ gibi yaşadıkları vurur Ne yapayım bilmem çıktığım yolculuğun İsli tren camları alnıma değer durur **SALAH BİRSEL**	- Ben, günahkâr kulunuz, susamadan içmem, şimdiki susuzluğum için değilse bile, gelecek susuzluğuma içerim. Ebediyen içerim. Benim için ebediyet içmedir ve içme de ebediyet. - İçemezsem, kururum, ölmüş olurum. Canım alır başını, ıslak bir yere gider, çünkü can kuru yerde barınamaz. **RABELAIS**, Gargantua *("Zilzurna Sarhoşların Konuşmaları"ndan)*
İnsanların ahlaka aykırı dedikleri kitaplar, onlara ayıplarını gösteren kitaplardır. **OSCAR WILDE**, Dorian Gray'in Portresi		

Don't Make It Junk", "A Thousand Kisses Deep", "You Have Loved Enough", "Here It Is", "Alexandra Leaving", "Boogie Street" ve "The Land Of Plenty".

Marc Almond yeni albümü "Stranger Things"i yayınladı. Albüm 1988'deki "The Stars We Are"ın izinden gidiyor ve deneysel olmayan şarkılardan oluşuyor. Sanatçının bu albümdeki belirgin ilham kaynağı, Nino Rotta, John Barry gibi efsanevi film müzikçileri.

Ha çıktı ha çıkacak albümlerden biri de **Super Furry Animals**'ın "Rings Around The World"ü. DVD formatında yayınlanacak ilk stüdyo albümü özelliğini haiz albümün konukları arasında Paul McCartney ve John Cale var.

Fransız yönetmen Olivier Assayas'ın yeni filmi "Demonlover"ın müziklerini **Sonic Youth** yapacak. Film Paris, Tokyo, Mexico City üçgeninde çekilecek bir "thriller".

Muse, ikinci albümü "Origin Of Symmetry"yi yayınladı.

Bostonlu modern folk ekibi **Pernice Brothers**, liderleri Joe Pernice'in solo albümlerinin ardından yeni bir albümle geri dönüyor: "The World Won't End".

Dinosaur Jr grubundan **Jay Machis** İsveç'te ölümden döndü. İçinde bulunduğu minibüsün yoldan çıkarak devrilmesi sonucu omurgasında iki kırık oluşan Machis, turnesini iptal ederek Amerika'ya döndü ve tedavi altına alındı. Kazayı, araçta bulunan diğer herkes ufak sıyrıklarla atlattı.

Velvet Underground'un bugüne kadar yasal yollarla hiç yayınlanmamış konser kayıtları günyüzü görüyor. Üç CD'den oluşan bu "korsan seri"nin ilk albümü "Volume One: The Quine Tapes" adını taşıyacak ve ağustos ayında yayınlanacak.

Kayıtları, bir Velvet Underground fanı olan gitarist Robert Quine'in gizlice yapmış.

Liz Phair dördüncü albümünün kayıtlarında ağır ağır yol alırken bir film teklifini reddedemedi ve şu sıralar sinemayla haşır neşir oluyor. Phair, "Cherish" isimli Finn Taylor filminin yardımcı kadın oyuncusu.

Amerika'daki İslâm Ümmeti (Nation Of Islam) örgütünün lideri **Louis Farrakhan**, geçtiğimiz ay New York'ta hiphop konulu bir konferans verdi. Üç saatlik söylevinde, rap'çilere sorumluluklarını hatırlattı ve şiddet içeren sözlere yer vermekten kaçınmalarını öğütledi. Dinleyiciler arasında Will Smith, LL Cool J, Grandmaster Flash gibi isimler bulunuyordu. Bu arada New York hiphop camiası, Memorial Day'de (Amerika'nin en milli bayramı, şehitleri anma günü) Miami South Beach'teki hiphop festivaline müthiş bir çıkartma yaptı. Festivale 250 bin kişi katıldı. Yer yer ayaklanma boyutuna gelen çatışmalar yaşandı, gözyaşartıcı bombalar kullanıldı, 300'den fazla kişi tutuklandı...

Blur'ün gitaristi **Graham Coxon** ikinci solo albümü "Crow Sit In Blood Tree"nin kayıtlarını tamamladı. Albüm, temmuz ayının sonlarında Coxon'un kendi şirketi Transcopic tarafından yayınlanacak. Aynı zamanda ressam olan Coxon, albümün kapak tasarımını ve şarkıların video direktörlüğünü de üstlenmiş durumda.

Gorky's Zygotic Mynci, "The Blue Trees" adlı EP'lerinin mürekkebi kurumadan yeni albümleri için stüdyoya girdi. Eylülde çıkması beklenen albümün adı, "How I Long To Feel That Summer In My Heart".

Cardigans'ın solisti Nina Persson ilk solo albümü "The Camp"i tamamladı. "I Can Buy You" ismindeki ilk single'la birlikte ağustos sonlarında yayınlanacak albümün prodüktörü Sparklehorse'dan Mark Linkous. Bu arada, Cardigans'ın sene sonlarına doğru tekrar faaliyete geçmesi bekleniyor.

David Bowie temmuz ayı içerisinde bir "enstrümantal" albüm yayınlıyor. 1977-1999 arasında yapılan kayıtların toplaması niteliğindeki albüm "All Saints" adını taşıyor. Bu arada Bowie The Who'ya saygı amacıyla yapılan "Substitute" albümüne "Pictures Of Lily" cover'ıyla iştirak ediyor.

Tricky'nin Cindy Lauper, Alanis Morissette, Red Hot Chili Peppers destekli yeni albümü "Blowback" yayınlandı.

kesi yaratır. Aynı şekilde basit bir dudak piercing'inde de olabilir, dik delerken iğne biraz yatay gider, zaten kaygan ve de yumuşak bir doku, bu bazı damarlara zarar verebilir, doku deformasyonları olabilir vs... Kişiye 15 günlük bakım süresi içinde neler yapılması gerektiği anlatılmalı, kullanması gerektiği ilaçları yazılı olarak vermeli ve kendisiyle sürekli irtibatta olabileceği bir telefon numarası iletmeli. Tattoo için de önemli olan şey, kullanılan boyanın nasıl olduğu. Ama bu işi illegal olarak yapan kimi tattoocular çini mürekkebiyle falan insanlara dövme yapmakta; bunların kanserojen etkileri var. Kullanılan derialtı mürekkebinin orijinal olduğundan mutlaka emin olunması lazım...

Dövme yapımından bahsedebilir miyiz biraz?

İlk başta şekli çizeceksin, sonra bunu insanın üzerine kopyalayacaksın özel transfer kalemleriyle. Cildin korunması çok önemli, alerjik bir cilt olabilir, damarlar yüzeysel olabilir, çok yağlı olabilir. Bu yüzden derinin yapısı hakkında bilgi sahibi olmak gerekir. Değişik bölgelerde çalışırken o bölgeye uygun makine ve iğne kullanılmalı. Dövmede şu aralar rağbet gören dallardan biri de kalıcı makyaj. Göz kapağında eyelander, dudak kenarı gibi. Özellikle eyelander konusunda çalışan kadınlardan yoğun bir ilgi var. Çünkü her gün gözaltına kalem çekmek falan epey zaman kaybı oluyor... İnternet üzerinde Tattoo&Piercing üzerine çok güzel siteler var. Mesela Safety Piercing güzel bir site. Burdan önemli bilgiler edinebilir arkadaşlar... Bir de Horror Piercing diye bir site var, piercer'ların yaptıkları hatalardan dolayı bir piercing'in ne kadar korkunç olabileceğini gösteren bir sayfa.

Sen hiç yaptın mı böyle bir horror piercing?

Ben açıkçası bilmediğim işi yapmıyorum. Şimdiye kadar yaklaşık beş bin kişiye piercing uygulaması yaptım. Kulak ve burun delmelerini saymıyorum... Kişinin anatomik yapısına göre, özellikle kaş bölgesinde piercing'in atması görülebilir! Benim başıma bu dört kez geldi. Tabii her piercer hata yapabilir, her insan hata yapabilir, önemli olan bunların kalıcı izlere dönüşmemesi için gerekenleri yapmak ve bu hatalardan ders çıkarmak.

Genital bölgelerde pearcing uyguladın mı hiç?

Dış dudak diye tabir edilen bölgeye bir kez uyguladım. Ama talep çok az... *(sesini alçaltarak)* Aslında çok gelen var, küçük kızlar geliyor, 14-15 yaşlarında, ailelerinden gizleyebilecekleri tek yer orası olduğundan yaptırmak istiyorlar, ama biz yapmıyoruz.

Olayın yasal statüsü nasıl?

Türkiye'de bu işe dair herhangi bir yasal düzenleme yok. Pek çok Avrupa ülkesinde, Amerika'nın pek çok eyaletinde yok. Mesela İngiltere'de tattoo ve piercing porno yasasının içerisinde. Ama iyi bir yasal düzenleme olması lazım.

Söyleşi: ***Anıl Aba***

Ramones

Çeyrek yüzyıl önce ilk single'ları "Blietzkrieg Bop"la sökün etmişlerdi, 1996'da "Adios Amigos"la veda selamı verdiler. Mum söndü, yalım sürüyor. Amerikan punk'ının gözde ismi Green Day konserlerinde "Blietzkrieg Bop"u çalıyor, "Sheena Is A Punk Rocker" yeniden keşfediliyor. İki ay önce elim haberi vermiştik: Joey Ramone hayatını yitirdi... Bu sayıda Ramones tarihinin yaprakları arasında dolaşıyoruz. Ramones demek punk demekti, üstelik punk henüz punk değilken. Ama onların da selefleri vardı; oradan başlıyoruz, ağır ağır ilerliyoruz. "Please Kill Me - Punk'ın Sansürsüz Sözel Tarihi" kitabından ve Mojo'dan... Joey, Johnny, Tommy, Dee Dee... Gabba-Gabba-hey!

İki satırlık el bombaları

Dee Dee Ramone (resmi adıyla Douglas Colvin): Johnny, Tommy, Joey, hepimiz aynı mahalledeydik. Zamanla kaynaştık ve keşfettik ki hepimiz Stooges fanıyız. İnanamıyordum, çünkü o zamanlar kimse Stooges'a takılmıyordu.

Joey Ramone (resmi adıyla Jeff Hyman): New York'un Queens semtinde, Forest Hills'de oturuyorduk. Tutucu bir orta sınıf mahallesiydi. Radyoda "Top 40"ı dinleyerek büyüdük. Beatles'a, Stones'a, Who'ya, Little Richard'a, Buddy Holly'ye tutkunduk. Daha sonra MC5'a, Stooges'a, New York Dolls'a vurulduk. John'ların (Johnny Cummings –sonradan Johnny Ramone) evinde toplanırdık. Dee Dee ve John şarkı yazıyorlardı. Benim de şarkılarım vardı, "I Don't Care", "Here Today", "Gone Tomorrow"...

Dee Dee Ramone: Forest Hills, Manhattan'a iki adımdı, ama kültürel olarak kilometrelerce uzak bir taşra kasabası gibiydi. Bizden başka Iggy Pop'u, Stooges'ı seven kimse yoktu. Joey'in kardeşi Mickey (Leigh) "bu Stooges'da ne buluyorsunuz?" diye dalga geçerdi bizle.

'69: Erotik yıl

Alan Vega (Suicide'ın solisti): 1969 her şeyin dönüm noktasıydı. MC5 favori grubumdu, fakat Stooges'dan sonra dinleyemez oldum. Onlar da yeni dalganın farkındaydı; Iggy Pop MC5'ı sollamıştı.

Scott Asheton (Stooges'ın davulcusu): Iggy kaşlarını traş etmişti. Jim Pop diye bir arkadaşımız vardı, bir sinir krizi sonucunda saçları ve kaşları dökülmüştü. Kaşlarını traş edince Iggy'ye de Pop demeye başladık.

Steve Harris (prodüktör, menejer, Elektra'nın halkla ilişkiler müdürü): "The Stooges" 1969'un ağustosunda Elektra'dan çıkmıştı. Şirketin promosyon ekibi Iggy'yi dinledikten sonra şöyle dedi: "Ne bu böyle? Doors değil, Judy Collins değil, safi gürültü." Ben de "anlamıyorsunuz" dedim, "bu adam rock'n'roll yapıyor." Şirkette benimle alay ediyorlardı: "Steve Iggy'yi seviyor, aklınız alıyor mu?" Iggy büyük bir dirençle karşılanıyordu.

Dee Dee Ramone: Berbat müzik vardı ortalıkta. America, Yes filan... Nefret ettiğim şeylerdi. O sıralarda 71'de falan New York Dolls'u keşfettim. Sonra da Stooges'ı. İkisi birbirine uyuyor gibi geliyordu bana. Fakat zamanla en gözde grubum Stooges oldu. Onları seyretmek için can atıyordum. New York'taki bütün konserlerine gittim.

Danny Fields (müzik yazarı, Stooges'ın, sonra da Ramones'in menejeri): Stooges'ın ilk New York konseri dillere destandı. Konserin organizatörü Howard Stein, Stooges'ın karısına düşük yaptırdığını söylüyordu. Ve "Stooges'ı seyredin, siz de düşük yaparsınız" diyordu.

Scott Asheton: Iggy'nin Cincinnati Pop Festivali'nde çekilmiş ünlü bir fotoğrafı vardı: İnsanların elleri üzerinde gezdiriliyordu. Sahneye iki kutu fındık ezmesi ve birkaç kilo hamburgerle çıkmıştı. Fındık ezmesini vücuduna sürmüş, hamburgerleri de parçalayıp seyircilere fırlatmıştı.

Iggy Pop: New York'a Ugano'da konser vermeye geldiğimizde Elektra'nın genel müdürüne "bakın" dedim, "dört gün üst üste konser verebilmemiz için bize 'fişek' lazım, o da çok para tutar, siz alın, sonra hesaptan düşersiniz." Suratıma baktı, "buna inanamıyorum" dedi. Halbuki gayet düzgün ve mantıki bir teklifti.

Ron Asheton (Stooges'ın basçısı): New York'ta çaldığımızda, soyunma odasına şirketten biri gelir, bir esans şişesi içinde kokain bırakırdı. Bir seferinde Miles Davis de odadaydı. Düşünsenize, Stooges ve Miles kafa kafaya vermiş kokain çekiyorlar!

Lee Childers (Heartbreakers'ın menejeri, fotoğraf sanatçısı): Ugano'daki Stooges konserleri hayatımda gördüğüm en müthiş rock'n'roll performansıydı. Onlardan önce Beatles, Dave Clark filan aşk şarkıları söylüyordu, şimdiyse Iggy boynunda tasmayla "köpeğin olmak istiyorum" diye haykırıyordu.

Alan Vega: Iggy üzerinde delik deşik bir file tişört ve kırmızı bir bikini altıyla çıktı. Taşakları bikinisinden sarkıyor, seyircilerin arasında koşturup duruyordu. Johnny Winter'la Miles Davis yan yana seyrediyorlardı konseri. Johnny nefret etti Iggy'den, Miles ise hayran kaldı.

Jim Carroll (şair, yazar): Stooges'ı görmeye beni ilk götüren Patti Smith'ti. Iggy gömleğini çıkarıp kalabalığa daldı, Patti "üzerimize geliyor" dedi. "Bana dokunursa yumruğu yer" dedim. "Ne bu ya, performans sanatı mı?" diye söyleniyordum. Fakat Patti mestti. Çiğ ve çıplak enerji ona hep cazip gelmiştir.

Danny Fields: Iggy için "yeni kuşağın Jim Morrison'ı" diyenler vardı. Bence alâkası yoktu.

Scott Asheton: İlk albümümüz "The Stooges" pek satmadı, ama Elektra'yla üç albümlük bir anlaşma yapmıştık. İkinci albümü, "Fun House"u şirketin isteği üzerine Los Angeles'ta kaydettik. İlkine kıyasla daha serbest, bol bol jam yaptığımız bir albümdü.

Iggy Pop: 1970'in nisanı veya mayısıydı, "Fun House"u bitirip Detroit'e döndük. Bir şeyler değişiyordu. İşsizlik, insanları Detroit'ten göçe zorluyordu. Aniden bütün atmosfer değişti, birdenbire sert uyuşturucular kapladı ortalığı.

Dee Dee Ramone: Iggy'yi ilk defa Haziran 1971'de, New York St. Mark konserinde seyrettim. Iggy bir hayli gecikerek çıkmıştı sahneye.

Iggy Pop: Fena halde midem bulanıyor-

devamı 57'de →

Depeche Mode

Eminiz biletlerinizi çoktan aldınız, sağlamca bir kasaya yerleştirdiniz, sabırsızlıkla dört ayın geçmesini bekliyorsunuz: 30 Ekim'de Depeche Mode İstanbul'da, Abdi İpekçi Salonu'nda olacak. O zamana kadar son albüm "Exciter"ı –elbette araya eskileri de karıştırarak– tekrar tekrar dinlemekten başka çare yok. Canınız çekerse arada bir Roll'u da karıştırabilirsiniz: DM hayran cemaati mensupları için grubun gelmişinden geçmişine hızlı bir seyahat yaptık. Sonra da Uncut, Libération ve La Dernière Heure'den toparladığımız taze söyleşileri kolajladık.

Kızıl kara, kirli mavi, yosun yeşili

Rolling Stones topluluğunun, yirmi yıl kadar önce kariyerlerinin yirminci yıllarını kutladıkları zamanlardaki hallerini gözümüzün önüne getirdiğimizde aklımızda kalan, rock'un büyükbabaları ünvanını ilk günlerinden itibaren üstlenmelerini haklı kılacak denli buruşmuş suratları oluyor. O günlerde müzik yapmaya başlayıp da, bugünlerde yirminci yılını deviren Depeche Mode'un elemanlarına baktığımızdaysa durum biraz daha farklı. Sanatçıları hangi yüzleriyle tanırsak, ölene dek sanki aynı yüze sahip kalıyorlarmış hissine bugünlerde her zamankinden daha sık kapılır olduk.

Depeche Mode, hiçbir zaman Rolling Stones kadar çok plak satmadı, hiçbir zaman onlar kadar "kafa yapıcı" madde kullanmadı, ama "fenomen" olma yolunda en az onlar kadar başarılı bir isim oldu. İlk dönemlerinde her yıl, son yıllardaysa üçer-beşer yıl arayla çıkardıkları albümlerinin tamamına sahip olmakla yetinmeyen bir "hayran güruh"unun sahibi Depeche Mode... Hemen her albümlerinden üçer- beşer single, hemen her single'ının da üçer-beşer versiyonunu çıkartan grup sanal alemde de en kabarık hayran "homepage"ine sahip isimlerden... Bu hayran kitlesi, grubun sadece albüm ve single versiyonlarını değil, dünyanın dört bucağında yayınlanan promo, demo ve hatta korsan baskıları kovalamaktan bıkmıyor. Eh, bir topluluğu "fenomen" konumuna eriştiren de bu değil midir: "Ruhuma sahip olabilirsin, ama bedenime zamanla..."

Körün fili tarifine benzeyecek olsa bile, Depeche Mode tarihini parçalara ayırarak ele almak gerekiyor. İlk olarak Vince Clark ögesiyle başlayabiliriz.

Her ne kadar sadece "ilk" DM albümü "Speak and Spell"de yer almış olsa bile, o albümdeki bestelerin çoğunluğuna imza atmasından ve grubun kurucusu sayılagelmesinden kaynaklanan nedenlerden dolayı, Vince Clark'sız bir DM tarihinden söz edilemiyor. Oysa bizce "Speak and Spell", en zayıf, en "teenage" DM albümü. Vince Clark da aynı fikirde olsa gerek, albüm sonrası grubun geleceğini pek parlak görmeyip arkadaşlarıyla yollarını ayırmayı seçti. Daha sonra Alison Moyet ile Yazoo'yu, Feargall Sharkey ile The Assembly'yi ve Andy Bell ile Erasure'ı kursa bile, Vince Clark "Depeche Mode'un eski elemanı" etiketinden hiçbir zaman kurtulamadı. Tıpkı "Genesis'in eski solisti" Peter Gabriel gibi...

Yirmi yıllık Depeche Mode mazisini deştiğimizde görüyoruz ki, Clark ve onun ayrılmasından sonra kadroya katılan Alan Wilder dışındaki üç isim, David Gahan, Martin Gore ve Andrew Fletcher, her zaman grubun "sacayağı"nı oluşturmuşlar. Clark ve Gore dışında DM albümlerinde bestesi yer alan tek isim olan Wilder, 1995 yılında tamamlanan uzun ve yorucu "Devotion" turnesinin ardından Depeche Mode'luktan vazgeçerek, Recoil adını verdiği grubuyla müzik yapmaya devam etti.

Albümlerinin tamamına sahip olmakla yetinmeyen bir hayran güruhunun sahibi Depeche Mode... Bir topluluğu "fenomen" konumuna eriştiren de bu değil midir: "Ruhuma sahip olabilirsin, ama bedenime zamanla..."

DM'in ilk albümünde yer alan ve kulaklarda yarım yağlı bir tat bırakan Clark ezgileri, ikinci albümden itibaren yerini Martin Gore'un "synth"estetik melodilerine bıraktı. İlk "dünya çapında hit"leri "People Are People"ın yer aldığı "Some Great Reward" sonrasında, ilk beş yıllarını bir "Singles 81-85" toplaması çıkararak özetlediler. Beşinci stüdyo albümleri olan "Black Celebration", birkaç yıl önce Rammstein tarafından tersyüz edilerek tekrar popüler kılınan "Stripped"in yanısıra, "Question of Time" ile Question of Lust" gibi iki önemli DM single'ını daha içeriyordu. Teması "kara" bir albüm olan "Black Celebration", o güne dek grubu "ciks" olarak tabir eden bir kesimin de dillerini bağlayacak kadar güçlü bir albümdü. Hemen bir yıl sonra çıkardıkları "Music For The Masses", grubun bir başka döneminin de son albümü oldu. "Never Let Me Down Again" gibi pop tarihinin en güçlü bestelerinden biri bu albümdeydi. "Music For The Masses", "Little 15" gibi, sadece Fransa'da single olarak yayınlanmasına karşın en popüler DM şarkılarından biri olmayı başaran bir hit de barındırıyordu.

Depeche Mode'un kariyerini ele aldığımızda, bir başka "milat" isim olarak tasarımcı Anton Corbijn'i görüyoruz. Grup üyelerinin Corbijn'le birlikteliği, "Music For The Masses" sonrası, 80'li yılların sonlarında çıktıkları turnenin video görüntülerinden bu yana devam ediyor. Turnedeki "101"inci konserin adını taşıyan albümden itibaren grubun şu ana dek yaptıkları bütün albüm ve single kapaklarının tasarımı bu isme ait. Corbijn o güne kadar daha çok U2 albümü "The Joshua Tree"nin kapağını tasarlayan kişi olarak biliniyordu. Corbijn'le yaptığı kapak ve video çalışmaları Depeche Mode'a "ağır" bir hava katmış olmasına rağmen, görsel olarak da diğer gruplara yakınlaştırmış oldu.

DM kariyerinin ikinci onyılını başlatan albüm "Violator" oldu. Grubun, özellikle Amerikan pazarındaki liste başarıları da "Violator"la başladı. Bu albümden çıkan "Personal Jesus"ın maxi single'ı, o yıl Amerika'da en çok satan 12 inch plak olurken, "Enjoy The Silence" ve "Policy of Truth" da Amerika listelerinde uzun süre ilk 10'da yer aldı. Albümün kendisi 7 numarada takılıp kalsa da, uzun süren bir liste serüveni geçirerek birkaç milyonu bulan satışlara ulaştı. Listelerde 1 numara olan ilk DM albümü ise "Songs of Faith and Devotion" oldu. Albüm bu başarıyı hem Amerika'da, hem de grup elemanlarının vatanı olan İngiltere'de aynı hafta elde etti. "İnanç ve Bağlılık Şarkıları", birçok açıdan Depeche Mode tarihini ikiye ayıran nehir rolünü üstlenen albümdür. Bu albümde ilk kez (ve şimdilik son kez) grup elemanlarının yüzleri plak kapağında yer aldı. Sonra grubun İsa reenkarnesi karizmatik solisti Dave Gahan'ın uyuşturucu komasına girerek ölüme yaklaştığı ve kapıdan dönerek tedavi görmeyi kabullendiği dönem, bu albüm sonrasına denk düştü. Günümüzün İsa'sı hicretten rüc'u etmişti.

Kara "Black Celebration"dan, turanj "Music for the Masses"den ve kızıl-

→9

kara "Violator"dan sonra, kirli mavi bir renkteydi "Songs of Faith and Devotion"... "In Your Room", "Walking in my Shoes" gibi en güzel DM şarkılarının yanısıra, "I Feel You" gibi, "DM-sevmez"lerin bile hakkını teslim ettiği şarkılar, onların müzikal anlamda dönüşümlerinin zirvesini de oluşturdu. İlk kez bir DM albümünde "canlı" davul kaydı söz konusuydu bu albümde örneğin. Bazı parçalara hakim olan enstrüman gitardı. Bu dönüşüm grubu yalnızca görsel anlamda değil, sound açısından da başka gruplara yaklaştırdı. Albümün prodüktörü Flood, U2'nun "Achtung Baby"sinin de mimarıydı ve "Songs of Faith and Devotion"ın altyapısı da U2'nun bu albümüne paralel şekillenmişti. Her şeye rağmen Depeche Mode, Depeche Mode'luğundan vazgeçmemişti ama... Grup albümle beraber çıktığı ve aylar süren turne sonrası ruhen ve bedenen tükenmişliğin eşiğine geldi. Bu dönemde Dave Gahan, kendi ifadesiyle, bir oğlu olması sayesinde "drug"lara sığınmaktan, son albümde davul da çalan Alan Wilder'sa gruptan vazgeçti. Bu turnede yapılan kayıtlardan oluşan ve albümün "canlı" kaydedilmiş halinden başka bir özelliği olmayan "Songs of Faith and Devotion - Live" gene aynı yıl içinde piyasaya çıktı. Bu "live" albüm, güzel fakat nedensiz "canlılık" belirtisi olarak çok çabuk unutuldu.

1997 "Ultra" albümü, prodüksiyon olarak "Songs of Faith and Devotion"la büyük benzerlikler taşımasına karşın, o albümün koyultulmuşu sayılır. "Rush"a çok benzeyen "It's No Good" ve "I Feel Love"ı çağrıştıran "Barrel Of A Gun" dışında Martin'in seslendirdiği "Home"u da single olarak çıkaran grubun "Ultra"sı, listelerde de öncüsü olan albümün izini sürdü. Atlantik'in iki yakasında da 1 numaradan listelere giren "Ultra"nın bıraktığı iz, ne var ki içeriği kadar koyu olmadı.

İlk DM dönemini özetleyen "The Singles 81-85" çıraklıktan ustalığa geçişin belgesiyken, "Ultra" sonrası yayınladıkları "Singles 86-98" onların "master" konumunun simgesiydi. Depeche Mode, bizce pop tarihinin en başarılı "single" topluluğu aynı zamanda. Hiçbir sanatçı veya topluluk 15 yılı aşkın bir süre boyunca albümlerinden bu denli doğru ve çok şarkıyı "single" olarak seçemedi. Bu nedenle, ilk toplama gibi, grubun ikinci "Singles" toplaması da çok cazip bir havaya sahiptir. İlkinin dört yıllık bir dönemi kapsamasına rağmen, bu albüm 12 yıllık bir sürecin vardığı noktayı işaret eder. Albüm eksiksiz olarak bütün single'ların A yüzünü ve o günlerde müzik kanallarında sıkça yayınlanan, "soğuk duş etkili" bir klibi olan "Only When I Lose Myself" isimli yeni şarkılarını da kapsıyordu. Her 45'liğinin üç- beş versiyonu olan bir topluluk için, çift diskli olmasına rağmen yetersiz bir sürede akıp giden berrak bir derlemeydi. Aynı zamanda üzerine eğildiğimizde bizi aksimize âşık edecek bir aynaydı da...

Fletcher, Gahan ve Gore, raketlerle rock'n'roll (1981)

2000'li yıllara gelindiğinde ise, artık yeni bir Depeche Mode albümü bekleyen kalmamıştı pek ortalıkta. Hatta Richard Ashcroft'un Verve sonrası macerası misali, Dave'in problemleri yüzünden gruptan ayrılacağı ve "A Song For The Depeche Mode Lovers" tarzı bir şarkı yapacağı bile akıllara gelmiyor değildi hani... Ama Depeche Mode'suz bir Dave'in soluk(suz), Dave'siz bir Depeche Mode'un da cüce kalacağı belliydi ve böyle bir tahmin tutmadı. Çekirdek üçlü bu yılın ortalarında yosun yeşili "Exciter"la tekrar sevenleriyle buluştu. Mayıs ortasında piyasaya çıkan albüm, günümüzün modasına uyarak çıkış tarihinden üç ay önce sanal aleme düştü ve Napster aracılığıyla hâlâ sanal alemi turlamayı devam ediyor.

"Exciter", "Ultra" dışındaki DM albümlerinde olduğu gibi, "insanı şaşırtan" bir sound'a sahip değil. "Ultra"nın seyreltilmişi, ancak "Songs of Faith and Devotion" kararlılığında değil. Unun elenmesi sonrası duvara asılan elekteki boşlukları haiz bir albüm "Exciter"... Belki rengindeki yosunlara benzeyen, DM'a yapışıp kalmış bazı "artık" elementlerden mustarip. Ama Martin Gore, gene popun en iyi şarkı yazarlarından biri, Dave Gahan gene yaşamaktan dolayı çektiği acıyı sesine en çok yansıtan şarkıcı ve Andrew Fletcher da hâlâ en "üçüncü" üçüncü adam.

Bu yılın ekim ayında İstanbul'a konser vermeye gelerek Türk hayranlarının yirmi yıllık hasretini dindirecek olan Depeche Mode'u, yirmi yıl sonra Rolling Stones gibi hâlâ sahnelerde görecek miyiz acaba? Ama sanki onlar, yuvarlanıp durmaz, yosun tutar ya da kendileri gibi cesetlerinin de yakışıklı kalmasını isterler gibi geliyor bize.

Ya da biz onların gencölüp yakışıklı bir ceset olarak hatıralarımıza kazınmasını istiyoruz aslında.

Ya da diyelim, solup gitmemeleri için yanıp kül olmalarına da razıyız.

Atilla Aydoğdu

KENDİ MAFYAMIZI YARATTIK

Bilinen hiçbir özelliği olmayan Basildon şehrinden geliyorsunuz. Oradaki hayattan başlayalım...

Andy Fletcher: O zamanlar çok temel bir denklem vardı: İşin varsa, evin de vardır. Ama 70'lerde her şey değişmeye başladı. Şehir çok hızlı büyüdü, ortalıkta iş kalmadı. Çocukluğumuzda etrafta futbol, kriket alanları falan vardı. Hepsi ortadan kayboldu. Bugün çok az iş olanağı olan ve gençlerin yapacak hiçbir şeyi olmadığı koca bir şehir halini aldı.

Martin Gore: Basildon'dan nefret ederdim. Tipik durum: En kısa zamanda oradan kurtulmak istiyordum. Bir grupta olmak kaçmanın yarısıydı. Yapacak o kadar az şey vardı ki... Tek seçenek o olduğu için bol bol içtiğiniz bir yer düşünün. Bugünlerde durumun çok daha beter olduğunu duyuyorum. 17 ya da 18 yaşındaydım. Arkadaşlarla yürüyorduk. Birden altı herif etrafımızı sardı ve "kim arkadaşımıza küfretti" diyerek giriştiler. Böyle şeyler sık sık başımıza geliyordu. Özellikle Dave farklı giyindiği için sık sık dayak yerdi.

Dave Gahan: Ben bir çeteye dahildim. Sanırım tek istediğim ilgiydi. Annemi çocuk mahkemelerinde az süründürmedim. Araba çalıp dolaşmaya çıkar, sonra da kaza yapıp tutuklanırdık. Annem beni az kollamadı. Bir akşam eve polis geldi, arabayı görünce annem "senin için mi geldiler" dedi. "Evet" dedim. Polise bütün gece evden çıkmadığımı söyledi. Ne yazık ki, olay mahalline sprey boyayla adımı yazmıştım! Sonunda hafta sonları sorunlu gençler için açılan bir merkeze gitmeye mahkûm oldum. Korkunçtu. Sürekli çalışmak zorundaydın. Boks falan yapıyorduk, ayrıca saçını da kestirmek zorundaydın. Sonumun ıslahevi olduğu orada açıkça söylenmişti bana. Hayatımı kurtaran tek şey müziktir.

Peki müzik nasıl girdi hayatınıza?

Andy: 80'lerin başındaki grupların hepsi işçi sınıfından gelmedir. Bizim zamanımızın progressive rock müzisyenleriyse tamamen orta sınıftı. 16 yaşımdayken punk arz-ı endam etti ve her şeyi değiştirdi. İşçi sınıfı çocukları müzik yapmaya başladı.

Dave: İlk aldığım plak bir Slade 45'liğiydi. 10 yaşındaydım. Ama Clash olmasaydı, bugün ortalarda olamazdım. The Clash'i gördüğümde "ben de yapabilirim" diye düşünmüştüm. Her zaman teşhirci bir yanım vardı, küçükken annemin arkadaşlarını Mick Jagger ve Gary Glitter taklidi yaparak eğlendirirdim. Başka da belli bir şeye yeteneğim yoktu. Birkaç grupla provalara katıldım. Bir grupta davul çalan bir arkadaşım vardı ve davul seti yoktu. Bisküvi tenekeleri çalardı. Grubumuzun adı Vermin'di. Sex Pistols'ın tahtına çıkmaya adaydık kafamızda.

Andy: Vince (Clarke) ve ben 12 yaşından 18 yaşına kadar Born Again Christian üyesiydik. Dave dahil değildi. Ama Martin (Gore) şarkı söylemeyi sevdiği için arada katılırdı. Enstrümanlarımızı çalmayı ve şarkı söylemeyi orada öğrendik diyebilirim. Her yıl düzenlenen hıristiyan rock festivaline giderdik. 1980 yılında U2 üyelerini de orada takılırken görmüştüm.

Hâlâ dine inanıyor musunuz?

Andy: Ateistlerden beter durumdayım. İncil der ki, bir zamanlar inançlı olup sonradan inançsız olanlar en kötüleridir. Ben de onlardanım işte. Samimi olmak gerekirse, daha çok kilisenin sosyalliğiydi bizi çeken ve tabii müzik. Basildon'da sosyal bir ortam yoktu. Ya araba çalardınız ya da kiliseye giderdiniz.

Martin: Bence İsa yeryüzüne gelmiş en büyük adam. Hiç boktan laf etmemiş. Her seferinde ona biraz daha aşık oluyorum, ama Hıristiyanlık başka hikaye. O bir din ve benim işim olmaz.

İlk grubunuz Composition of Sound'un şarkı sözü yazarı ve itici gücü Vince Clarke olarak bilinir. Sen nasıl oldu da gruba dahil oldun Dave?

Dave: Vince grubun beyniydi, ama sahnenin önündeki adam olmak istemiyordu. Bir gün beni okulda David Bowie'nin "Heroes" şarkısını paralarken duymuş. Beni aradı ve gruba dahil olmak isteyip istemeyeceğimi

sordu. O zamanlar parti yapmaya bayılan otuz kişilik bir arkadaş grubumuz vardı. Dolayısıyla grubun seyircisi hazır sayılırdı. Birlikte çalışmaya başladık.

Kısa bir süre içinde de şehirde ünlendiniz. O sıralar Martin Gore etek giymeye başlamış galiba.

Martin: O zamanlar aklımdan ne geçiyordu allah bilir. Etekleri bir şekilde seksi buluyordum, ama şimdi dönüp o fotoğraflara baktığımda rahatsız oluyorum. Ama o zamanlar aklıma "eşcinsel miyim acaba" sorusu hiç gelmemişti. Heteroseksüel olduğumu biliyordum. Sonradan tanıştığım insanlar içinde beni eşcinsel sandıklarını söyleyenler çıktı, ama bu da rahatsız etmiyor sonuçta beni.

Sonra Mute Records'un patronu Daniel Miller'la sözleşme imzaladınız...

Martin: O sıralar bizimle anlaşma imzalamak için peşimizde koşturan çok şirket vardı açıkçası. Ama Miller'la anlaşma imzaladığımız için şanslıyız. Eğer büyük şirketlerden biriyle anlaşsaydık, muhtemelen bugün ortada olmazdık.

Üstelik yaptığınız anlaşma profesyonel standartların hayli dışındaydı...

Martin: Evet, Miller'la kârı yüzde 50 bölüşmek üzere el sıkıştık. Herhangi bir kontrat yapmaya da gerek duymadık. İlk resmî kontratımızı yirmi yıl sonra yaptık.

İlk albümünüz "Speak & Spell"i yaptınız ve ilk liste başarınızı kazandınız. O zamanki hayat nasıldı?

Andy: Top of the Pops programına ilk çıkışımızı hatırlıyorum. Bütün aletleri sırtlanıp metroyla gitmiştik. Uzun bir süre de metroyu kullandık. Herhangi bir avans almamıştık şirketten ve hâlâ başka işlerde çalışmak zorundaydık. Ama bunca yıl sonra dönüp bakınca eğlenceli görünüyor elbette. Tek ihtiyacımız olan bira parası ve her hafta annemize 10 papel verebilmekti.

Ve hiç beklenmedik bir anda Vince Clarke gruptan ayrıldı...

Vince Clarke: Grubun bu kadar başarılı olacağını tahmin etmiyordum. Mutlu değildim. Yaptığımız müzikten tatmin olduğum da söylenemezdi. Bu yüzden ayrıldım. Başarıyla birlikte gelen şeyler müziğin önüne geçmeye başlamıştı.

Andy: Vince her zaman hırslıydı. Grubun itici gücüydü. O zamanlar işsizdi ve aldığı 30 pound'luk işsizlik parasından 29 pound 86 pence birikitirebilen bir adamdı.

O dönemde hazırladığınız albüme Clarke'ın "Only You" parçasını almayı reddettiniz. Daha sonra Clarke, Alison Moyet'yle Yazoo'yu kurdu ve bu parçayla büyük sükse yaptı. Pişman oldunuz mu?

Andy: Hem de nasıl. Çok iyi parçaydı, ama herkesin yapabileceği bir hata.

Peki Yazoo niye dağıldı dersiniz?

Andy: Alison'la birlikte çalışıyorsanız, dikkatli olmanız gerekir. Bir anda sizi tepetaklak edebilir. Bir ara bizim okuldaydı ve okulun en iyi dövüşçüsüydü.

Peki Depeche Mode'a dönelim. Clarke'ın boşluğunu Alan Wilder doldurdu. Bir süre maaşlı eleman olarak çalıştı, ancak iki yıl sonra grubun parçası haline geldi, değil mi?

Alan Wilder: Ne yalan söyleyeyim, onları ilk dinlediğimde pek beğenmemiştim. Tek parmağımla çalabiliyordum bütün parçalarını. Ama benim klasik eğitim almışlığım gruba bir yarar sağladı. Sanırım bir deney yapma isteği getirdim gruba. Ayrıca dinleyici ve eleştirmenler tarafından ciddiye alınmak gibi bir derdim vardı, bu yüzden sound'umuz giderek daha karanlık ve komplike olmaya başladı. Şunu da itiraf etmem lazım: Grubun birbiriyle ilişkisi çok sıkıydı. Ama kendilerine güvenleri yeterli değildi. Nasıl olup da bu kadar başarı elde ettiklerine şaşmamak mümkün değildi. Daniel Miller'ın üzerlerinde büyük bir etkisi olduğunu anladım.

"A Broken Frame" albümünden sonra Berlin günleriniz başlıyor ve "Construction Time Again" albümü... Bu dönem, kötü şöhretinizi de kazanmaya başladığınız zamanlar.

Martin: Benim için gerçekten önemli bir dönemdi. O zamanlar koyu hıristiyan bir sevgilim vardı. Ona göre etraftaki her şey sapkınlıktı. Televizyonda çıplak birini seyretsem, onun gözünde ben de sapkın oluyordum. Sonunda ondan ayrıldım ve Berlinli bir kızla çıkmaya başladım. İşte özgürlüğü böyle tatmaya başladım.

Sado-mazo partilerine de o zaman merak saldın herhalde?

Martin: Evet. Sırf merakımdan s&m kulüplerine gidiyordum, ama ciddi bir şekilde hiç işin içine girmedim. Seks, hayatın ilginç bir parçası. Bu konuda yazıyorum, ama gerçek hayatta aşırıya kaçtığımı da düşünmüyorum.

Wilder: Gerçekten Martin'in hızla kabuğundan çıktığına şahit olduk. Sanki aradaki farkı kapatmaya çalışıyordu. Gençliğinde hep sessiz, mülayim olmuştu.

Dave Gahan içinizde çılgın eğlencelere meraklı olanların başında geliyordu. Ama tuttun, 1985 yılında evlendin. Evliliğe alışabildin mi?

Gahan: İki tarafta da yüzde yüz rahat edemiyordum. Bir aileye ve düzene ihtiyacım vardı, ama içimden bir ses kendimi dışarı atmam ve eğlenmem gerektiğini fısıldıyordu sürekli. Ama 80'lerin sonunda, 90'ların başında, iyice gemi azıya alan dönemimden sonra, sanırım ikisini dengelemenin bir yolunu buldum.

1986 "Black Celebration" yılı... Ve dört yıl önceki başarısız Amerika turnesinin ardından ikinci Amerika'yı fetih denemesini yapıyorsunuz...

Fletcher: Konser biletleri piyasaya çıktığı anda tükendi. Amerika'da ilk 40'a bile giremediğimiştik, hatta ilk 100'e bile. Ve birden bağımsız bir grup olarak 30.000 kişiye konser veriyorduk. Bunun en büyük nedeni, o zamanlar yükselmekte olan alternatif radyo akımıydı. Alternatif radyoların türemesiyle beraber, Amerika bir ölçüde kendi dışında olup bitenleri dinleyebilme ve takdir edebilme şansını yakaladı.

Alan: Ve Depeche Mode sıradan beyaz, orta sınıf Amerikan gençliğinin tam da aradığı gruptu: Temiz ama bazı sınırları zorlayacak kadar da kötü.

"Black Celebration" döneminde yavaş yavaş profesyonel bir grup olmanın gereklerini yerine getirmeye başladınız. İlk defa bir menejeriniz oldu ve kliplerinizin de yönetmenliğini yapan ünlü fotoğrafçı Anton Corbijn'le çalışmaya başladınız.

Dave: Anton'la kendimi rahat hissettim. Bizi iş olarak görmüyor, uzun vadeli bir çalışma yapıyordu. O dönemde bizim imajımızı tepeden tırnağa değiştiren odur.

Ardından gelen "Music For The Masses" albümüyle birlikte Amerika'da büyük bir grup haline geldiniz. Tam o sıralarda rave bombası patladı ve rave kültürünün önde gelen birçok adamı sizi referans göstermeye başladı.

Dave: Doğru. Ama o tür müziği hiçbir zaman çok anlamadık ve çok da sevmedik.

Andy: İngiltere'de bile çok fazla ciddiye alınmıyorduk, birden Detroit'li teknocu siyahların bizi çok sevdiğini öğrendik. Bir şeyleri doğru yapıyorduk herhalde. O günlerde müzik portakal suyu ve uyuşturucu olmadan yapılıyordu. Bizim tek isteğimizse biraydı.

Yine de "Violator" albümü döneminde ortalıkta bolca Ecstasy olduğunu biliyoruz.

Martin: Olacak o kadar. Herkesin uyuşturucuyla balayı yaşadığı bir dönem vardır. Ama bu benim için çok sürmedi. Haftalarca depresyondan kurtulamıyordum. Herkesin kimyası farklı elbette. Benim için pek üretken bir şey olmadığına karar verdim.

Yine de eğlenceye aşırı düşkünlüğünüz grup olarak adınızın çıkmasına neden oldu.

80'lerin başındaki grupların hepsi işçi sınıfından gelmedir. Progressive rock müzisyenleriyse tamamen orta sınıftı. 16 yaşımda punk arz-ı endam etti ve her şeyi değiştirdi. İşçi sınıfı çocukları müzik yapmaya başladı.

Andy: Altı-yedi yıl boyunca partiler partileri kovaladı. Sanki çok uzun, tek bir parti yaşadık. Her şey çok eğlenceliydi. Sonra her şey boka döndü.
Martin: Fletch'in durumu çok kötüydü. Robot gibi hareket ediyor ya da hiç konuşmadan öylesine asık suratla oturuyordu. Ne olup bittiğini anlamıyorduk. Sonunda "Violator" çalışmalarını yarıda bıraktı ve sonradan rock star'ları arasında ünlenen şu Priory isimli kliniğe yattı.
Andy: Normal bir yerdi. Şimdi ünlüler kariyerlerinde ilerleyebilmek için oraya yatıyor, ama benim durumum farklıydı. İlk gittiğimde akıl hastanesine kapatıldığımı düşündüm. Bir de baktım, Cure'un adamlarından biri de orada. İkimiz de aynı durumdayız. Aslında başıma gelenin şöhretle değil, kendimle ilgili olduğunu düşünüyorum. Her durumda aynı şeyi yaşayacaktım.
Alan: Biz Fletch'le uğraşırken bir de baktık ki Dave'in durumu daha vahim. Uyuşturucu karakterini etkilemeye başlamıştı ve en önemlisi, espri anlayışını yitirmişti. Bir keresinde sokakta yürüyen on kişiyle kavgaya tutuştuğunu hatırlıyorum. İş çığırından çıkmıştı.

1985, iki sarışın adam: Gahan ve Gore

Yine de "Violator" albümünü bitirmeyi başardınız. Üstelik albümden bir de hit çıkardınız: "Personal Jesus".
Alan: Evet, üstelik satışlar falan da gayet iyiydi. Kötü durumda olan bizdik.
Dave: Ben o sırada boşandım ve yeniden evlenerek Los Angeles'a taşındım. O dönemler zordu. Hayatımın bir parçasını geride bırakmak ve o boşluğun yerine yeni bir şey inşa etmek durumundaydım. Hayli bocaladığımı söylememe bilmem gerek var mı! Önüme geleni kabul edip son gaz ilerledim. Karakter kişiden daha büyük hale gelmişti. O dönemde turnemiz de yoktu. Dolayısıyla ortalıkta sürtüp rock star rolü oynuyordum.
Andy: Milano'da bir araya geldiğimizde Dave'i sekiz-dokuz aydır görmemiştik. Saçlarını uzatmıştı ve bizim hiç duymadığımız grupları ballandıra ballandıra anlatıyordu.
Dave: Dönem grunge dönemiydi ve o dönemin heyecanı beni sarmıştı. Yeni albüm "Songs of Faith and Devotion" için daha bu tarza yakın bir şeyler yapmak istiyordum.
Martin: O dönemde Dave aşırı miktarda eroin kullanıyordu. Bunu farketmem zaman aldı. Uyuşturucu uzmanı değilimdir. Arada bir odasına giriyor ve üç gün sonra tekrar ortaya çıkıyordu. O döneme dek kendimizi hep bir çete gibi görürdük, birden her şey dağılmaya başladı.
Dave: Evet, boktan bir adam olup çıktım. Espri anlayışımı falan kaybettim. Bütün bunlar doğru. Uyuşturucu bunu yapıyor adama.
Alan: Bir keresinde bardaydık ve Dave bardaki kalabalık bir motosikletli gruba taktı. Kendisine baktıklarını iddia etti ve içlerindeki en iri kıyım adamı bulup dalaştı. Tabii biz bardan dışarı çıkar çıkmaz topluca üstümüze çullandılar. Sağ kalmamız mucize. Basildon'dan çıkmak yetmiyor, Basildon hep içimizde... Dave'in saldırganlığı zaten gergin olan grup içi ilişkileri iyice gerdi. Elbette her birimiz ona kendince yardım etmeye çalıştı, ama bununla nasıl başa çıkacağımızı bilmiyorduk.

Depeche Mode sıradan beyaz, orta sınıf Amerikan gençliğinin tam da aradığı gruptu: Temiz ama bazı sınırları zorlayacak kadar da kötü.

Albüm çalışmaları nasıl gidiyordu?
Dave: Albümü yapmak istiyordum, ama fikir üretecek ya da bu fikri takip edecek enerjim yoktu. İş Alan'a ve prodüktörümüz Flood'a kalmıştı.
Alan: Fletch İngiltere'ye döndü ve Priory'e yattı. Dave gelip vokalleri yapıyor ve gidiyordu. Ben, Flood ve Martin'se orada oturup albümü bir araya getirdik.
Albüm 1992'de yayınlandı. Peki tatmin etti mi sizi?
Dave: O albümde inanılmaz bir mücadele vardı. Galiba en zor iş Flood'a kalmıştı. Bütün albümü, parçaları toplayarak bir araya getirdi. Bu albüm çalışması onun da canına okudu. Nick Cave, U2 gibi adamlarla çalışmış Flood gibi biri, bunun en karanlık albüm çalışması olduğunu söyler. Bu albümün ortaya çıkması bence bir mucize. Sanırım Depeche Mode'da hepimizin toplamından daha fazla bir şey var. Kendimiz için bir mafya yarattık.
"Devotional" turnesinde durum neydi?
Dave: Bir akıl hastanesini turneye çıkarmak gibiydi.
Alan: Bu turneyle ilgili uydurulan hikayelerin içinde elbette bir gerçeklik payı var. Her birimiz bu garip ve gerçekdışı dünyayla kendimizce mücadele ediyorduk, bazen sonuçları oldukça hasarlı olsa da. Yanımızda, haftada dört bin dolar ödenen bir psikiyatr ve bir torbacı taşıyorduk. Dave'in turneyi bitiremeyeceğini düşünüyorduk. İşin komiği, turne sırasında herkes birkaç kere psikiyatra uğradı, Dave hariç.
Andy: Bu turne korkunçtu. Aşırılık iyice kontrolden çıkmıştı.
Martin: Hepimiz ayrı limuzinlerde geziyor, ayrı otel katlarında kalıyorduk. Aramızdaki iletişim sıfırdı.
Dave: Turnenin ortasında Kurt Cobain'in intihar haberi geldi. Fikrimi çaldığını düşünmüştüm.
Martin: Alan ve Fletch arasındaki gerilim grubun içindeki çözülüşün anahtarıydı.
Alan: Ama bizim aramızdaki gerilim albümlerin yapılış biçimini, müziğimizi nasıl yapacağımıza dair kararları etkilemiyordu. Asıl sorun, Martin'le benim aramdaydı. Benim gruba katkımı gözardı ediyor gibi geliyordu bana. Sanırım Martin'in içedönüklüğüydü böyle düşünmemin nedeni. Hiçbir zaman benim katkılarımı takdir ettiğini söylemedi bana.
Dave: Benim durumum daha beterdi. Bazen sızıyor ve iki gün sonra kendime geliyordum. Çevremdeki insanlar ölüyor ve ben bunun asla başıma gelmeyeceğini düşünüyordum. Tipik eroinman trip'leri yani.
Andy: Her an Dave'in öldüğünü duymayı bekliyorduk. Bir sürü insan onunla konuşmaya başladı. Ama hiçbirine aldırmadı. Sanırım o sıralar elinde kalan tek şey gruptu.
Dave: Sonunda temizlenmeye karar verdim ve kliniğe yattım. İnsanların tavsiyelerine kulak vermeye başladım. Başka bir yol daha olduğunu anladım nihayet. Bunun hayatım boyunca yapacağım en zor şey olacağının farkındaydım.
Ve toparlanma albümünüz "Ultra"ya geliyor sıra...
Andy: Bu hikayelerin okunduklarında kulağa hoş geldiğini biliyorum, ama biz böyle yaşamadık bunları. Boktan zamanlardı. Şu anda geriye dönüp baktığımızda, tahtaya vuruyoruz.
Dave: Şu anda arkadaşlık ettiğim insanlar benim gibi alkol ve uyuşturucu yolundan geçmiş ve bunu geride bırakmış insanlar. Bu insanlar çok daha yaratıcı. Eskiden içenlerin yaratıcı olduğunu düşünmek gibi bir aptallığım vardı.
Peki aranız nasıl artık?
Dave: Çok daha iyi. Artık gruba katkıda bulunduğumu hissedebiliyorum. Bir ara düşüncelerimin önemsenmediğini sanıyor, umursanmadığıma inanıyordum. Oysa katkıda bulunacak bir şeyim yoktu ki... Yeniden gruptaki eski yerimi hak ediyorum. Hayatım iyi gidiyor. Sağlıklıyım. Karımla aram iyi. Daha disiplinliyim. Sabahları erken kalkıyor ve koşuyorum. Daha çok müzik dinliyorum ve ne yapmak istediğimi biliyorum.
Andy: Oturduk, konuştuk ve "Exciter" albümünden önce sorunlarımızı hallettik. Bu, albümde bir şekilde kendini gösteriyor. Hâlâ tartışıyoruz, o ayrı konu. Hâlâ aramızda gerilim var, ama hep vardı zaten. Bence bir grupta olması gereken bir şey gerilim. Artık bir aile ilişkisi bizimkisi.
Dave: Her birimizin ayrı birer kimliği var ve herkes bütünün bir parçasını oluşturuyor. Ben dünyaya kötü tarafından bakan, hep olumsuzlukları gören parçayım. Bizim iş kurallar yığınından oluşuyor ve hepsinin sonu sömürüye varıyor. Bu değişir mi, değişmez mi, bilemem. Artık kendimi bulunduğu yerde olmaktan mutluluk duyan, pozitif insanların arasında görmek istiyorum. "Tanrım, gene mi bir konser", "sıktı artık bütün bu oteller" tipi dert yanmalar olmasın istiyorum. Benim şikayetim, müziğin fonunda hep bu şikayetlerin yer alması. Bir bar taburesine tüneyip gece boyunca sürekli ne kadar büyük olduğumuzu tekrarlayıp durmak istemiyorum artık eskisi gibi. Bu demek değil ki, odama kapanıp bütün vaktimi dua ederek geçireceğim. Gerçi bunu da yapmadım değil, defalarca yaptım, birini vurup öldürmemek için Tanrı'dan yardım diledim. Sonuçta, kimse bu işi yapmamız için gırtlağımızı sıkmıyor. Hayattan tad almak, bütün bunların büyük bir talih, bir imtiyaz olduğunu bilerek yaşamak gerekiyor... Bugün kendi içime eskisinden daha az dönüyorum. Son turne esnasında, müziğimizi dinleyen insanların bana nasıl yardımcı olabildiklerini farkettim, hâlâ binlerce mektup alıyordum, ama sonunda gene kendi kabuğuma çekiliyordum. Yine de, grupla sahneye adım attığın andan itibaren kitlenin tepkisi insanı şaşkına çeviriyor, bir anda sen gidiyorsun, yerine bir başkası geliyor, her şey bir anda değişiveriyor. Artık spor

yapıyorum, mutlaka her gün koşuyorum, kendimi fiziksel olarak hareket halinde hissetmek istiyorum.

"Exciter" için ne diyeceksiniz?

Dave: İnsanlar "I Feel You" ya da "Personal Jesus" gibi bir parça olmadığını söylüyorlar, ama albümde bol bol gitar var. Bence ruhanî bir albüm. Daha önce ulaşamadığımız bir derinlik yakaladık. Birçok açıdan "Black Celebration" günlerimizi andırıyor. Sanki bir "greatest hits" albümü, ama kimsenin duymadığı parçalardan oluşma... Daha "Exciter"daki yeni şarkılar üzerinde çalışmaya başlar başlamaz, Mark Bell'in gruba yeni bir hava getireceğini hissetmiştim. Sağolsun, beni de çok yüreklendirdi. Eski Depeche Mode albümlerini dinlediğimde, pekâlâ farklı bir tarzda da şarkı söyleyebileceğime kani oluyordum, ama "Exciter"daki kadar uzaklara gideceğimi tahmin etmezdim. Mark Bell çalışma tarzımızı değiştirmemiz için resmen arkamızdan itekledi. Evvelden, şarkılar daha biter bitmez kaydederdik. Halbuki Mark'la, bir şarkının aşağı yukarı yüzde 40'ını hakladığımız anda hevesle şanlara giriştik. Kendi hesabıma, çok çalıştım ve böylece eskiden hiç olmadığı kadar, bir şarkının dönüşümüne katkıda bulunabildim. Bu yöntem yaratım sürecinin tamamen içine girme imkanı verdi bana.

Defalarca odama kapanıp dua ettim, birini vurup öldürmemek için Tanrı'dan yardım diledim. Ama sonuçta, kimse bu işi yapmamız için gırtlağımızı sıkmıyor. Hayattan tad almak, bütün bunların büyük bir talih olduğunu bilerek yaşamak gerekiyor...

Anladığımız kadarıyla, Mark Bell sayesinde bir "dörtlü" gibi çalışmışsınız.

Dave: Depeche Mode'un stüdyo çalışmaları şöyle bir seyir izliyor: Fletch'in beste süreciyle pek alâkası olmuyor. O sadece bir takım fikirler ve tavsiyelerle geliyor. Martin bütün şarkıları yazıyor ve ben de olaya sesimi katıyorum... Bu seferki çalışmada Mark Bell sadece bir prodüktör olmakla yetinmedi. Prodüksiyon öncesinde Martin'le birlikte çalıştı. Ben şarkıları söylerken bana rehberlik etti. Ses bankasını hizmetimize sundu. Şarkıların yola koyulup ilerlemesi esnasında bütün tartışmalarda bizzat bulundu.

Mark Bell kimin seçimiydi? İsmini ilk kim telaffuz etti?

Dave: Mute Records'un patronu Daniel Miller. Bana özellikle LFO *(Mark Bell ve Jez Varley'den oluşan Sheffield'lı tekno ikilisi)* ve Björk'le yaptığı işleri hararetle önerdi. Bahsettiği albümleri dikkatle dinledim ve Björk'ün sesiyle yaptıklarını görünce hakkını teslim ettim. Sesi bir enstrüman gibi kullanıyordu. Mark Bell'le birlikte "direksiyon" kelimesinin stüdyoda ne anlam ifade ettiğini öğrenmiş oldum.

"Exciter" ismi nasıl seçildi, bu ismin altında neler yatıyor?

Dave: Bir tür iyimserlik çağrıştıran bir başlık olsun istedik. Sanki "Violator" gibi tınlıyor ama, kötücüllük içermiyor. Diğer Depeche Mode albümlerinin isimleriyle ahenkli bence. Bir aralar albümü "Love" diye adlandırmak istiyorduk, sonra "Lover" olsun dedik, sonra da "Exciter"da karar kıldık. Bana sorarsan, gönlüm "Lover"dan yanaydı.

"Exciter"a bir konsept albüm gibi de bakılabilir: Neredeyse bütün şarkılar sevmek ve artık sevilmemek üstüne...

Dave: Ben de buna "Goodnight Lovers" şarkısını bitirdiğimizde uyandım. Bence bu şarkı albümün de sonunu temsil ediyordu. Kendine finalden başka bir yer bulamazdı... Aşk ve aşkın farklı sapkın biçimleri birçok şarkının konusunu oluşturuyor, ama temel yaklaşımımız o kadar da bilinçli değildi. Metinlerin beslendiği kaynak tek tek insanlar arası ilişkiler.

"Exciter"a Depeche Mode'un bugüne kadarki en melankolik albümü diyebilir miyiz?

Dave: Muhtemelen. Birkaç gün önce albümün tamamını baştan sona dinleyebildim. Evet, Depeche Mode'un en derin aşk şarkıları bu albümde.

Şarkılarda blues etkisi göze çarpıyor.

Dave: Bugünlerde evde sık sık blues dinlediğim doğru, Howlin' Wolf, John Lee Hooker, Robert Johnson... Keza caz: John Coltrane, Miles Davis, Billie Holiday dinliyorum. Bir Billie Holiday plağı koyduğumda, sanki karşıma geçmiş, benimle kişisel olarak konuşuyormuş hissine kapılıyorum... Onun sesi, "Exciter" üstünde çalışırken bana ilham kaynağı oldu. Bu kesin. Rock derseniz, PJ Harvey'i, Radiohead'i, Goldfrapp'i ve daha hâlâ Jane's Addiction'ı çok seviyorum. Nick Cave'in yeni albümü "No More Shall We Part", bence şimdiye kadarki en iyi albümü... Marvin Gaye'in "What's Going On" albümü gelmiş geçmiş en iyi albümdür benim için: Bütün ruhunu parçalarcasına ortaya koyar, ama bunu o kadar yumuşak bir şekilde yapar ki. Bir de John Lennon'ın "Imagine"ı. Bu albümü yaparken belli ki mutluymuş ve utanmadan bunu ifade etmiş.

Artık elektronik müzik dinlemiyor musun?

Dave: Satın almıyorum. Daniel Miller bana kasetler doldurup yolluyor bazen. Geçenlerde Berlin'de bir partide DJ'lik yaptı ve müthiş dudak uçuklatan şeyler çaldı. Ama genel olarak bu tür müzikle artık pek ilgilenmiyorum... Diğer taraftan, Martin ve Mark "Exciter"ın kayıtları öncesinde ve kayıtlar sırasında bol bol elektronik müzik dinlediler. "Exciter"in oluşma safhasında bir ölçüde Velvet Underground, Iggy Pop ve David Bowie'den de etkilendiğimi farkettim. Mesela Bowie'nin "Heroes"unun Depeche Mode üzerinde su götürmez bir etkisi olmuştur. Son albümlerimizde, şarkılara enstrümantal pasajlar yerleştirme fikrini ordan ödünç aldık.

Yeni turnenizde Anton Corbijn'in de emeği olacak mı?

Dave: Evet, şu anda Amerika'da iş üstünde. Uğraşıp duruyor. Çok büyük bir sahne olacak ve görsel efektler tasarlanacak. Bir çifte ekran projesi var Anton'un: İki ekran karşılıklı olarak birbirine görüntüleri ve ışıkları yansıtacak, üç boyutlu ekran etkisi yaratacak bir buluş.

Depeche More'un alameti farikası olan sesin hakkında neler söylersin?

Dave: Bana bahşedilmiş müthiş bir armağan. Bu albümde bütün duygularımı sereserpe ortaya dökme ihtiyacı hissettim. Gitmeyi düşlediğim ve insanları da beraberimde götürmek istediğim kişisel görsel bir dünya yaratmaktı önemli olan. Sesimden aldığım güçle bütün bu duygusal zenginliğe erişebildim. Seneler geçtikçe, müziğin yarattığı bu gücü büyük bir hayranlıkla tekrar tekrar keşfediyorum: Uçuşan birkaç nota, bir sesin tınısı, bazen neler olup bittiğini sen daha anlayamadan bütün havayı değiştiriveriyor. Son albüm üzerinde çalışmak çok etkileyiciydi. Sanki gencecik bir grup gibiydik. Ama sonuçta Depeche Mode gibiydik.

Peki geriye dönüp baktığınızda neyin değiştiğini görüyorsunuz?

Martin: Değişen pek bir şey yok aslında. Daha geçen gün, gündüz vakti, "ne bakıyorsun ulan" diye sokakta dayak yedim. Basildon meselesi, anlarsın ya...

Geleceğinizi nasıl görüyorsunuz?

Dave: Her şeyi gördük, yaşadık, hem de artık durup bunların hepsine bir son vermek isteyecek kadar... Daha iyisini düşleyecek halim yok: Lüks otellerde kalarak dünyayı dolaşıyoruz, yirmi yıl sonunda milyonlarca hayrana sahibiz, müzik yapıyoruz ve üstelik çalışmak istediğimiz insanları kendimiz seçebiliyoruz... Gelecekte her şeye açığım, ama şarkı söylemeyi bırakamam.

Seni kaygılandıran şeyler neler?

Dave: Zamanın akıp gitmekte olduğunu bilmek... Kendine özen gösterme zorunluluğu... Kendimi daha iyi ifade etmenin yollarını bulmaya ihtiyacım var, müzikte olduğu kadar, kişisel hayatımda da. Bir tür bir bütünlük arayışındayım: Suyu alkole tercih edebileceğim bir tinsel yaşam da diyebiliriz. Alkol beni bir yere getirmedi. Bir şeyler öğrenme hissini ya da değişim duygusunu tamamen yitirdiğim için içiyordum. Alkol ve uyuşturucular benim için bir tür korunma vasıtası oldu, tabii biraz da rock star imajına sıkı sıkıya bağlı bir şey bu. Ama artık bununla ilgilenmiyorum. Sene sonuna kadar, kendimi Depeche Mode'a adadım. Grupla beraber çok güzel anılarımız var, hâlâ devam ediyor olmaktan memnunum, ama başka şeyler de yapmak istiyoruz. Hayat çok kısa ve şimdiye kadar zaten çok vakit kaybettik.

Çeviren: ***Ogan Güner - Derya Bengi***

İSTANBUL KÜLTÜR VE SANAT VAKFI
8. ULUSLARARASI İSTANBUL CAZ FESTİVALİ
CAZ

Temmuz akşamları

CELIA CRUZ

14 Temmuz Cumartesi, Açıkhava Tiyatrosu, 20:30

13 kişilik orkestra eşliğinde Oscar d'Leon ve ardından Celia Cruz efsanesi... Celia Cruz Küba'nın yetiştirdiği en büyük seslerden biri. 50 yıldır şarkı söylüyor. Bu 50'nin 40'ını Castro düşmanı bir mülteci olarak ABD'de geçirdi, ama doğduğu ülkenin en militan solcuları tarafından bile çok sevildi, ABD'de yaşayan Latin kökenlilerin Amerikan kültürüne asimile olmaması için mücadele verdi. 70'li yıllardaki büyük salsa patlamasının yaratıcılarından biri oldu, Tito Puente'yle birlikte çok büyük başarılara imza attı. "Loco de Amor" şarkısında David Byrne'le yaptığı düetle "latin lover"lar dışındakilere de seslenmeyi bildi. "Mi Vida Es Cantar" isimli son albümüyle salsa dünyasına dönüş yapan sanatçı, büyük usta Oscar d'Leon'un önderliğindeki orkestrayla İstanbul'u salsalayacak... Oscar d'Leon bir orkestra şefi, kontrbasçı, şarkıcı, şovmen. Ülkesi Venezuela'da, kulaklarını bütünüyle Küba müziğine açık tuttu, Küba "son"larının en büyük yorumcularından biri oldu, salsa patlaması sonrasında da dünya çapında bir yıldız... Bir daha zor buluruz: Latin müziğinin iki devinden su gibi akıp geçecek bir "uzun" gece...

Ve diğerleri

Festival bu sene Babylon'da Big Bad Voodoo Daddy konseriyle start alıyor (Babylon programı Gayd sayfalarımızda), Açıkhava'da ise 7'sinde Brookly Funk Essentials & Laço Tayfa konseriyle başlıyor... Dianne Reeves 12'sinde Sarah Vaughan şarkıları ve başka caz standartlarını seslendirecek ve sahneyi aynı gece saksofoncu Wayne Shorter'ın dörtlüsüne bırakacak. Shorter'ın ekibinde basçı John Patitucci, piyanist Danilo Perez, davulcu Brian Blade var... Yunan şarkıcı Eleftheria Arvanitaki'nin konseri 13'ünde... 17'sindeki son Açıkhava konseri Sting ve arkadaşlarının... Cemal Reşit Rey'de 11'inde altı kadından oluşan Sisters In Jazz Collegiate Sextet ve aynı akşam Kenny Barron & Regina Carter piyano-keman ikilisinin konseri var. 13'ünde Frank Sinatra'nın oğlu Frank Sinatra Jr., Frank Tiberi'nin yönetimindeki efsanevî Woody Herman'ın adını taşıyan büyük orkestrayla CRR sahnesine çıkacak. 18'inde aynı sahnede İsveçli piyanist Esbjörn Svensson'un üçlüsünün konserini izleyebilirsiniz. Ortaköy'deki Esma Sultan'da 16'sında Cubanismo grubu coşkulu "Mardi Gras Mambo" projesini sahneye taşıyacak ve Boğaziçi'nde Havana-New Orleans arasında köprü kuracak. 18'inde ve 19'unda "Je ne veux pas travailler" şarkısıyla tanıdığımız Pink Martini grubu yine Esma Sultan'da... Hayırlı festivaller olsun.

Eleftheria Arvanitaki

Wayne Shorter

BRAD MEHLDAU

9 Temmuz Pazartesi, CRR, 19:30

İstanbul Brad Mehldau'yu ikinci kez ağırlıyor, ama bu kez iyiden iyiye "caz star" kimliğiyle ağırlıyor. Son yıllarda, cazın büyüsünü bozmadan geniş kitlelere seslenebilen başka bir isim yok gibi. Down Beat dergisinden aldığı ödüller ve Grammy'ler cabası... 30 yaşındaki Amerikalı piyanist "yeni Keith Jarrett", "yeni Bill Evans" sıfatlarının ötesinde, çok daha özgün nitelendirmeleri hak ediyor. Cazdan ziyade, rock'tan ve klasik müzik kompozitörlerinden, Bhrams'dan, Schubert'ten beslenen bir "melodist" Mehldau. İlkokul talebesiyken Billy Joel gibi olmaya heveslenmiş, tuşlarda yol almaya başladıkça Beatles, Steely Dan, Frank Zappa, Jimi Hendrix gibilerine geçiş yapmış. 1995'teki ilk albümü "Introducing Brad Mehldau"yla caz dünyasına büyük şaşkınlık ve övgülerle buyur edilen sanatçı, ardından dört CD'den oluşan "The Art Of Trio" serisini yayınladı. Rock klasiklerini –mesela Radiohead'den "Exit Music (for a film)", Nick Drake'den "River Man", James Taylor'dan "Fire and Rain"– yorumlamayı seviyor, ama müthiş besteler de yapıyor. Saksofoncu Joshua Redman'ın kayıtlarına katılıyor, ama diğer taraftan Willie Nelson'ın tüyler ürpertici "Teatro" albümünde de piyano çalıyor... Mehldau son albümü "Places"deki arkadaşlarıyla (bascı Larry Grenadier ve davulcu Jorge Rossy) 9 Temmuz'da İstanbul'da olacak."Places"deki arkadaşlarıyla (bascı Larry Grenadier ve davulcu Jorge Rossy) 9 Temmuz'da İstanbul'da olacak.

OMARA PORTUONDO

10 Temmuz Salı, Açıkhava Tiyatrosu, 20:30

Nick Cave'le PJ Harvey arasına sıkışmış muhteşem bir mola: Buena Vista Social Club'ın çiçeği, Küba'nın büyük şantözü İstanbulsuzluğa 365 günden fazla dayanamadı, bu sene gene geliyor. Havana gece kulüplerinden çıkıp dünyanın her yerinde plak satan bir yıldıza dönüşen Omara Portuondo'yla "bolero"lar ve caz baladlarını andıran "filin"ler arasında unutulmaz saatler yaşayacağız. Öncesinde, Buena Vista ekibinden arkadaşı Orlando Cachaito Lopez'in alev alev konseri var. Kendisi kontrbas çalıyor. Bu yıl çıkardığı "Cachaito" isimli ilk solo albümüyle geleneksele bütünüyle hakim olduğunu, ama bunun yanında pekala yenilikçi de olunabileceğini kanıtladı. Elektrik gitarlı, dub'lı, pikaplı, DJ destekli sound'uyla Küba müziğinin müzelik bir nesneden ibaret sayılamayacağını cümle aleme gösterdi. Cevval kongocu Miguel Anga Diaz, Fransız hiphop'unun ünlü ismi DJ Dee Nasty, Aswad'ın hammond'cısı Bigga Morrison Cachaito Lopez'in ekibinin can damarları. Latin tarzının köklerinden modern müzik macerasına uzanan bu zaman yolculuğu 10 Temmuz'da Açıkhava'da.

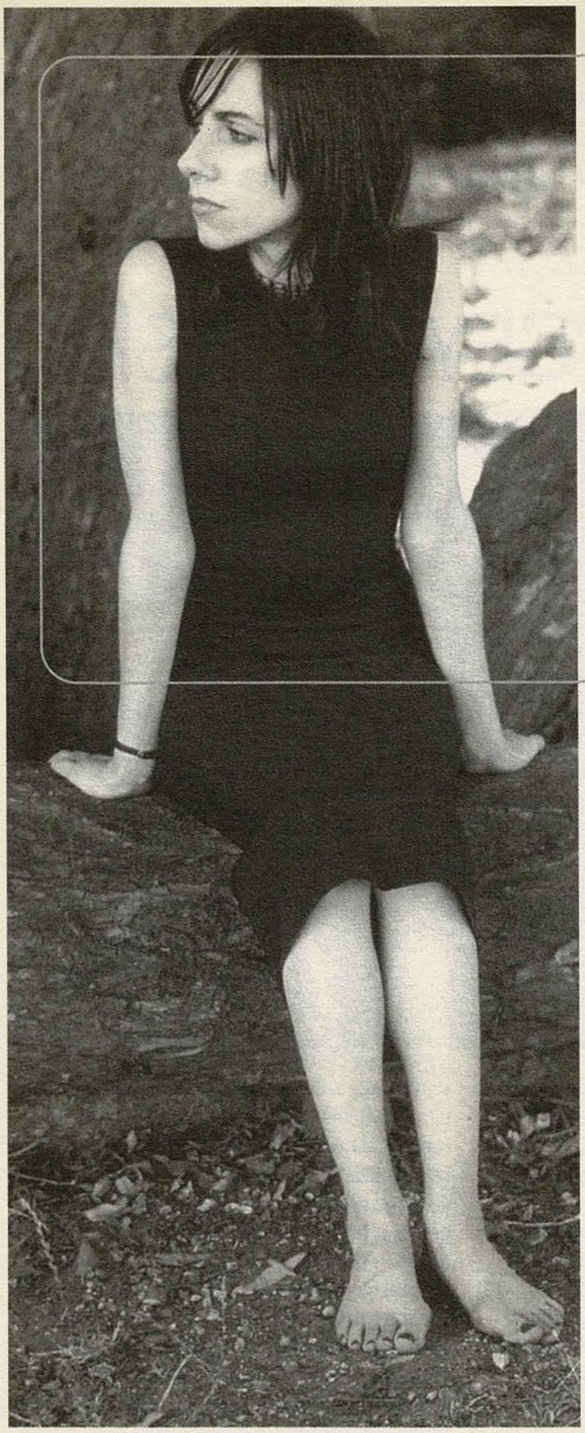

P.J. HARVEY

11 Temmuz Çarşamba, Açıkhava Tiyatrosu, 21:30

Punk rock'un prensesi... Cave gibi, o da kötü tohum. İki gece evvel Açıkhava'ya çıkanların kaldığı yerden bizi alacak, sallayacak, yuvarlayacak... Yanında dostları Rob Ellis, Eric Feldman, Margaret Fielder var... Konser nihayetlendiğinde, hayatımızda kim bilir kaçıncı defa, bambaşka insanlar olarak başlama kudretini ruhumuzda hissedeceğiz: Bir genç kadın, gitarını eline alacak, aşktan, ayrılıktan, hayatta olduğumuzdan, bunun farkında olup olmadığımızdan, iyiye, doğruya, güzele giden yolun neresinde durduğumuzdan bahis açacak. Kendisi söylüyor: "Bir şarkı sözü yazmaya oturduğumda, çocukluktaki ruh halime geri dönmeye bol bol zamanım oluyor. Bu enerjiyi arıyorum. Ama bence yazmak, çocuklukla kontakt halinde kalmaktan daha ötede bir şey: Dışarıyla, başkalarıyla iletişim kurmak..." PJ, Açıkhava Tiyatrosu'na bizim için çalışmaya geliyor. Bu, elbette, bizim de konser boyunca yorulup sıkılmadan, yılmadan çalışmamız demek. Ece Ayhan'ın "sıkı düşünce" dediği şey, biraz da "rock'n'roll durumu"ndan doğuyor: Ham kuvvet, çiğ enerji, biraz da algıyla, sezgiyle, bilgiyle mümkün. "Dry"dan "Stories From The City, Stories From The Sea"ye uzanan yolda PJ'in de başka türlü bir hayat bilgisi aradığı yok zaten. Üstelik İstanbul şehri tam son albüme göre: Hem şehir, hem denizli bir şehir. Hikaye derseniz, bol miktarda hepimizde mevcut. Ama hikayeler dinlemeye, hikayeler anlatmaya da ihtiyacımız var. PJ gecesi, karşılıklı olarak tam da bunu yapacağız: Bir adım daha güzelleşeceğiz...

NICK CAVE

9 Temmuz Pazartesi, Açıkhava Tiyatrosu, 21:30

Punk rock'un prensi... Son albümü "No More Shall We Part"ın yüzü suyu hürmetine, yıllardır "son anda" gelemeyen Nick Cave ve Kötü Tohumlar nihayet İstanbul'a avdet ediyor. Eskilerden, yenilerden, ağır rock'tan, ağdalı baladdan ne varsa bulup buluşturacaklar, bizi yeniden doğuracaklar. Zannediyoruz, Sting konserinde ne olacaksa, burada aksi olacak. Nick Cave, eski zamanların vurdulu kırdılı konserlerinin biraz uzağında, ütülü takımları, cilalı ayakkabılarıyla sahneye vakur bir edayla çıkacak, bizi şöyle bir süzecek, arada piyanosunun başına oturup anlatmaya koyulacak: Teolojiden edebiyata, Eski Ahit'ten Dostoyevski'ye, ahir zaman katillerinden William Blake'e ince hatlar çizecek, sadece gözlerimize, kulaklarımıza değil, ruhumuzun bam teline dokunacak. Cinayet baladları, imkansız aşk hikayeleri, hayatî hayat soruları, dün, bugün, yarın, evren, hakikat... 9 Temmuz gecesi Açıkhava'dan kapkara bir aydınlık yayılacak. Sadece Nick Cave'le kalsak iyi: Mick Harvey'den başlayın saymaya, herhangi bir Kötü Tohumlar üyesi gelseydi tek başına, en az bu kadar sevinirdik.

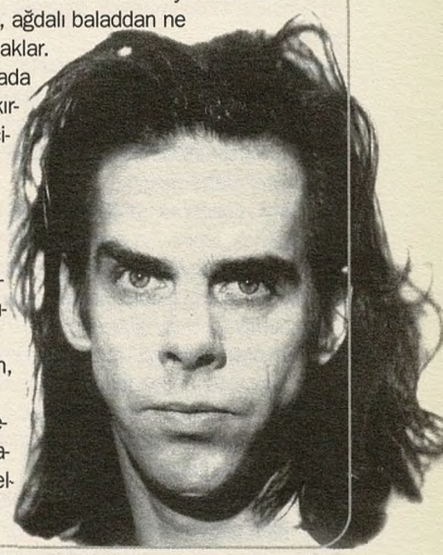

SOHO
SUPPER CLUB

restaurant
bar
lounge

dj'ler 23 den sonra

funk
soul
hip hop
new jazz
etnik
disco hits

Her gün öğlen 12- sabah 04
Mutfak 23'e kadar

Meşelik Sok. No: 14
Taksim - İstanbul
Tel: 245 0152
soho@sohoistanbul.com
www.sohoistanbul.com

Stereolab

Mayıs sonlarında Babylon'da iki gece üstüste İngiliz modern müziğinin en "klas" gruplarından biri sahne aldı: Stereolab. On yıllık kariyerleri boyunca pop'la post-rock arasındaki mesafeleri kısaltan, şarkı formuna sadık kalmayı bilerek kendini deneylere alabildiğine açan Stereolab'çiler gerçek bir "konser grubu" olduklarını da salonu dolduran İstanbullulara gösterdiler. Grubun iki ası Lætitia Sadier ve Tim Gane, konserler öncesi Büyük Londra Oteli'nde sorularımızı yanıtladı.

HER ŞEYİ BASİTE İNDİRGEYEMEZSİN

Yaklaşık 13 yıldır berabersiniz, nasıl tanıştınız?

Lætitia Sadier: Paris'te bir konser sırasında tanıştık. Tim (Gane) o zamanlar McCarthy grubuyla çalıyordu, ben de hayranları olarak konserde yerimi almıştım. O gün bugündür de beraberiz.

Tanıştığınız sırada müzik yapıyor muydun?

Lætitia: Hayır yapmıyordum, daha çok gençtim! *(gülüyor)* İşin aslı, müzik yapmak istiyordum ama kafama göre kimse yoktu. Paris'in müzikal açıdan oldukça boğucu bir havası vardı, gerçi hâlâ öyle olduğunu sanıyorum ama neyse... Paris'in sorunu, bu işlerle uğraşanların burunlarının çok havada olması, kapalı devre bir hayat sürüyorlar. Yaratıcılıkla alâkası olmayan bir sürü sıkıntıyı da beraberinde getiriyor bu. Kendilerini bir bok zannediyorlar açıkçası. Böyle bir ortamda egosunu törpüleyebilmiş gruplara rastlamak çok zor.

Londra bu anlamda daha mı rahat?

Lætitia: Tabii, bir kere çok daha hareketli bir yer. Ayrıca kendi plak şirketinle çalışma olanağın var. Konser verilebilecek mekanlar açısından da çok daha zengin.

Tim Gane: Londra'nın da kendine özgü defoları var. Müzik ortamı on yıl öncesine oranla çok daha konformist. Yaratıcı bir dalga arada bir geçip gidiyor. Çok satan listelerine baktığımda, rastladığım hemen hemen hiçbir ismin artık bana hitap etmediğini görüyorum. İşin içinde olanların da ne yaptıklarının pek farkında olmadıklarını düşünüyorum –para kazanmak dışında. Sistem yeni gelişmeleri çok daha rahat kontrol edebilecek bir şekilde evrildi son yıllarda.

Yine de Coldcut gibi, sizin gibi birçok grubun kendi plak şirketleri var. Bunları alternatif bir üretim biçimi olarak nitelendiremez miyiz?

Lætitia: Evet, ama bu üretim biçimi piyasanın önde gelenleri tarafından kolayca püskürtülüyor. Sorunun kaynağı, piyasanın bir müzik grubunun nasıl olması gerektiğine dair kemikleşmiş anlayışında yatıyor. Ben pek takmıyorum bu durumu kendi adıma. Dans müziğinde mesela, bu gelişmeleri adım adım izledik. 1980'lerin sonunda kenarda köşede kalmış bir müzikti dans müziği, tıpkı reggae gibi. Sonra gençler bu müziğe ilgi duymaya başladı, bir sürü grup ortalığa çıktı, kimin ne yaptığı belirsizleşti. Ama en nihayetinde sistemi oturttular. Şimdi plakçıya gittiğinizde geniş bir dans müziği kategorisi var, bir de rock.

Müziğin bu şekilde sınıflandırılmasını yapay bulmuyor musunuz?

Lætitia: Tabii ki yapay buluyorum. Biz sadece müzik yapıyoruz. Ama iş pazarlamaya gelince ölçütler değişiyor, çünkü belirli bir kitleye hitap etmek durumundasınız. Mesela üniversite öğrencileri. Bu durumda her şeyi basite indirgemek durumundasınız. Farklı, tuhaf öğelerden sıyrılıp daha kolay tüketilebilir bir ürün sunmalısınız tüketicilere. Geniş kitlelerin karmaşık bir müziği dinlemesi söz konusu değil. Bizim gibi bir grubun örneğin, belli bir satış rakamının üstüne çıkması mümkün değil.

Stereolab: Tim Gane, Morgane Lhote, Lætitia Sadier, Simon Johns, Mary Hansen

Belki satışlar çok yüksek değil, ama müziğin etkisi daha fazla.

Tim: Etkileşimin daha yoğun olduğu söylenebilir. Müziğimizi özellikle anlaşılır kılmak gibi bir derdimiz yok, bu da belli bir müzikal zenginliği yakalamamızı sağlıyor. Ama sorun, sistemin genelinin yaptığınız müziği etkileme gücünün bu kadar yüksek olması. Biz yine fena durumda değiliz, istediğimiz müziği yapıyoruz ve bununla geçinebiliyoruz. Ama zaman içinde yaptıkları müzikle parlayıp sonra sistemin çarkları arasında kaybolup giden o kadar çok müzisyen tanıdım ki.

Lætitia: Daha çok satmak, müziğimizi daha çok insanla paylaşmak, o insanların kafalarına hitap edebilmek açısından iyi olurdu tabii.

MTV'de dinlediğim şarkıların sözleri aptalca geliyor. Kendini ve başkalarını inkâr eden hastalıklı sözler. Ben hastalıklı sözler yazmak istemiyorum. Ama saf iyiliğin olmadığını, insanın içinde kötülük de barındırabileceğini unutmamak lazım.

Tim: Bu biraz da insanların müzikten ne bekledikleriyle alâkalı. Bence geçmişe oranla insanların müzikten beklentileri çok daha düşük seviyede. İnsanlar kendilerine pazarlanan basit şeylerle daha çok ilgileniyorlar. Ama hayatta her şeyi basite indirgeyemezsin; indirgersen, özünü kaybedersin.

Daha önce yaptığınız söyleşilerde insanların özgürlük alanlarının daraldığından bahsediyordunuz. Otoritenin herkesi, her şeyi kontrol etme isteği, sokaklara yerleştirilen kameralar... Bu durum şarkı sözlerinize nasıl yansıyor ?

Lætitia: Bu gelişmeler tamamen insanları kontrol etmeye çalışan bir zihniyetin ürünü. İnsanlara olumsuz bakan, güvenmeyen bir zihniyet: İnsanlar birbirine güvenmemeli, hatta şüphelenmeliler... Oysa konserlerimize gelen insanlar gerek kendilerine, gerekse başkalarına olan güvenlerini kaybetmemiş insanlar... En azından benim gözlemim bu. Böylece aramızda güvene dayanan bir sıcaklık doğuyor. İnsanlarla aramızda özel bir mahremiyet kurmak için ayrıca çaba sarfetmiyorum. Her zaman olmasa da, genelde o paylaşım kendiliğinden gerçekleşiyor. Şarkı sözlerine gelince, orada da önemsediğim şey, gerçekleri ele almak. İnsanların duymak isteyeceklerini öngördüğümüz ilkel, azgelişmiş duygular –bunun en yaygın örneklerinden biri öç alma mesela– yerine, daha gerçek bir dünya yaratmaya çalışıyorum. Radyo istasyonlarında ya da MTV gibi geniş kitlelere seslenen kanallarda dinlediğim müziklerin sözleri bana çok anlamsız, hatta aptalca geliyor. Kendini ve başkalarını inkâr eden hastalıklı sözler çoğu. Ben hastalıklı sözler yazmak istemiyorum. Kendimin ve başkalarının ruhunu ve kafasını rahatlatacak, geliştirecek, hatta dönüştürecek sözler yazmak istiyorum. Tabii bunu da fazla idealizme kaçmadan yapmak gerek. Saf iyiliğin olmadığını, insanın içinde kötülük de barındırabileceğini unutmamak lazım. Ama gerçekliğin sadece bir yüzünün yansıtılması, öbür yüzününse bilinçli olarak dışarıda bırakılması bence doğru değil. Bu yaklaşım zaman zaman çelişkilere düşmeme yol açmıyor da değil, ama insan doğasını ele aldığınızda bu zaten kaçınılmaz bir durum. Bütün o televizyon kanalları insan gerçekliğini inkâr üzerine kurulu. Oysa bu konu da basite indirgenemeyecek konulardan biri. Zaman zaman bütün bunları anlamakta da, ifade etmekte de zorlanıyorum. İnsanların büyük bir çoğunluğunun sözleri dinlemediğini ya da boktan bulduğunu biliyorum. Ye-

16→

terince basit olmadığı için belki de. Anadilimde yazmıyor olmak da ifademi etkiliyor. Dünyanın en iyi şairi değilim belki ama, deniyorum.

Sözleri teknik olarak nasıl yazıyorsunuz? Tim bir müzikle karşına mı çıkıyor, yoksa sen "bak böyle bir şeyler yazdım, nasıl bir müzik yaparız" mı diyorsun ?

Lætitia: Genelde Tim'in kafasında bir müzik oluyor, ben de sözlerimi araya sıkıştırmak zorunda kalıyorum.

Tim: Aslında daha çok bir kolajdan bahsedebiliriz. Ben başlangıç olarak bazı müzikler yazıyorum, sonradan Lætitia'nın yazdığı sözlerin müziği değiştirdiği de oluyor. Genelde çıkış noktamız müzik olmakla beraber, ben bu konuda sınırlayıcı olmamak gerektiğine inanıyorum. Bazen çok farklı, tuhaf öğelerden çok özgün şarkılar çıkabiliyor. Çoğu insan belli formüllerle çalışıyor. Acıklı bir şarkı mı yapılacak, hemen acıklı sözler yazılıyor, ağır da bir müzik koydun mu, iş bitiyor. İşin içinde hiçbir yaratıcılık yok. Bunu zaten başkaları yapıyor, ben neden o tip şarkılardan bir tane daha yapayım ki? Genelde tüketime yönelik müziklerde çıkış noktası yaratıcı oluyor, sonra bir sürü taklit bu örneği takip ediyor.

Müziğinizin seyrine baktığımızda farklı albümlerde farklı türlere el attığınızı görüyoruz. Bu zengin repertuarı besleyen kaynaklar neler?

Tim: Genellikle dinlediğimiz müziklerden, okuduğumuz kitaplardan, seyrettiğimiz filmlerden etkilendiğimizi düşünüyorum. İnsanlar somut bir etkileşim arıyorlar çoğu zaman. Oysa insan etrafındaki her şeyden etkileniyor. Gazetede okuduğum bir haber, sokakta gözüme çarpan bir durum, hepsinin payı var bence. İşin püf noktası, antenleri açık tutmak. Bazı sözcükleri, cümleleri kenara not ediyorum, bunlar başka çağrışımlara yol açabiliyor. Sonra bunları müzik diliyle yeniden inşa ediyorum. Tabii bir de aynı insanlarla ekip olarak belli bir süre çalışınca, başka türlü bir üretim süreci doğmuş oluyor. Eski fikirlere tekrar tekrar döndüğün oluyor. Her albümde tamamen farklı şeyler yapanların da akıllarında pek fikir olmadığını düşünüyorum. Sinemayı ele alalım örneğin: Woody Allen'la Arnold Schwarzenegger bir mi?

Hiç film müziği yapmayı düşündünüz mü?

Tim: Görüntülerle müziğin buluşması bence heyecan verici. Daha önce bir arkadaşımızın New York'ta açtığı bir sergi için müzik yapmıştık, sonuçtan da memnun kaldık. Onun dışında ufak tefek şeyler yaptık ama dişe dokunur bir şey yok. Pek teklif de almadık aslına bakarsanız. Bu aslında bize sıkça sorulan bir soru, müziğimizin öyle bir havası olduğunu söylüyorlar, ki bence de öyle. Özellikle düzenlemelere kulak kabartırsanız. Günümüzde film müziği yapımı da ayrı bir sorun. Daha önce bu alanda çalışan Mouse On Mars gibi arkadaşlarımızın pek tatsız deneyimleri oldu. Yine dönüp dolaşıp piyasa koşullarına, pazarlamaya çıkıyor yolumuz. Hollywood'da filmler belli bir tüketici kesime yönelik olarak yapılıyor. Dolayısıyla belirsiz, ucu açık bir müziğe sıcak bakmıyorlar. Romantik bir komedi yapılacak örneğin, hangi sahnesinde nasıl bir müzik olacağı çok önceden prodüksiyon ekibi tarafından belirleniyor. Ee tabii, işin içinde dünyanın parası var.

İşin püf noktası, antenleri açık tutmak. Her albümde tamamen farklı şeyler yapanların da akıllarında pek fikir olmadığını düşünüyorum.

Yine de Jim Jarmusch'un John Lurie, Tom Waits gibi isimlerle yaptığı başarılı çalışmalar var.

Tim: Ama dikkat edersen Jim Jarmusch da belli bir kesim tarafından takip edilen bir yönetmen; geniş kitlelere yönelik filmler yapmıyor.

Son yıllarda en büyük patlamalardan birini elektronik müzik yaptı. Özellikle 80'lerin sonundan itibaren yaygın bir kulüp kültürü oluştu. Sizce bu da gelip geçici modalardan biri mi, yoksa kalıcı yanları da var mı ?

Lætitia: Bilmiyorum, bazı yönleri bana yapay geliyor. İnsanların hafta içi eşek gibi çalışıp hafta sonlarında kulüplerde kendilerini kaybetmeleri pek insanî gelmiyor, sanki eğlenmek zamana bağlıymış gibi. Öte yandan işin ciddi bir uyuşturucu boyutu var. Aldıkları kimyasallar insanları özgürleştiriyor belki ama, geçici bir süre için. Sonra ne oluyor?

Tim: Ben elektronik müziği moda olarak görmüyorum, geçtiğimiz on yıl içinde kulüp kültürü artık gündelik hayatımızın bir parçası haline geldi. İngiltere'yi bu kültür olmadan düşünmek artık imkansız. Ama her şeyde olduğu gibi, elektronik müzikte de işi ileriye götürmek isteyen bir azınlık ve kendini piyasaya hizmete adamış bir çoğunlukla karşı karşıyayız. Beni ilgilendirense işin yaratıcı kısmı, Leftfield mesela.

Bu anlamda ilk patlama yıllarının daha verimli geçtiği söylenebilir mi? 808 State, A Guy Called Gerald gibi sanatçılar çizdiğiniz müzisyen anlayışıyla daha çok örtüşüyor gibi.

Tim: Kesinlikle. O zamanlar elektronik müzik bu kadar formüle edilmemişti. Asıl sorun, yapılan müziğin hızla referans noktası haline gelmesi. Bir kere referans noktası haline geldi mi, yaratıcılık ikinci plana düşüyor. Yine de o dönemin ürünleri, Avrupa'da yapılan en yaratıcı çalışmalar. Leftfield de zaten o damardan besleniyor.

Leftfield'ın politik bir yanı da var. Politikayla müziğin yolları nerede kesişiyor sizce?

Tim: Bilmiyorum. Doğrusu, bir düşüncenin bayraktarlığını yapmak bana sıkıcı geliyor. Değişmez, katı bir tavır göstermek bana göre değil, çünkü bu başka alanlarda sizi sınırlayabilir. Müzikle politikayı hakkıyla harmanlamak çok güç bir iş. Birçok grup bunu banal diye adlandırabileceğim bir duygusallıkla yapıyorlar.

Chumbawamba?

Tim: Mesela. Bence rezaletler. Tam da müziğin sloganlaştığı, bir deşarj aracına dönüştüğü noktayı temsil ediyorlar benim gözümde. İnsanın politik düşüncelerini müziğin içine çok iyi yaması lazım. Bunu yapan yok mu dersen, var tabii ama, ilk anda aklıma isimler gelmiyor. Yine de kim diye sorarsan, Dylan derim.

Lætitia, söyleşiye seninle başladık, seninle bitirelim. Bir şarkıcı olarak beğendiğin şarkıcılar kimler?

Lætitia: En sevdiğim Brigitte Fontaine.

Söyleşi: ***Alişan Çapan***

AÇIK ŞEHİR
www.aciksehir.com

İstiklal Cad. Elhamra Pasajı No: 258/14
Beyoğlu/İstanbul Tel: (0212) 244 18 11
e-mail: arslan@aciksehir.com

SİNEMA
MÜZİK
RESİM
FOTOĞRAF ve
GRAFİK SANATLAR'dan oluşmuş
görsel bir dünya

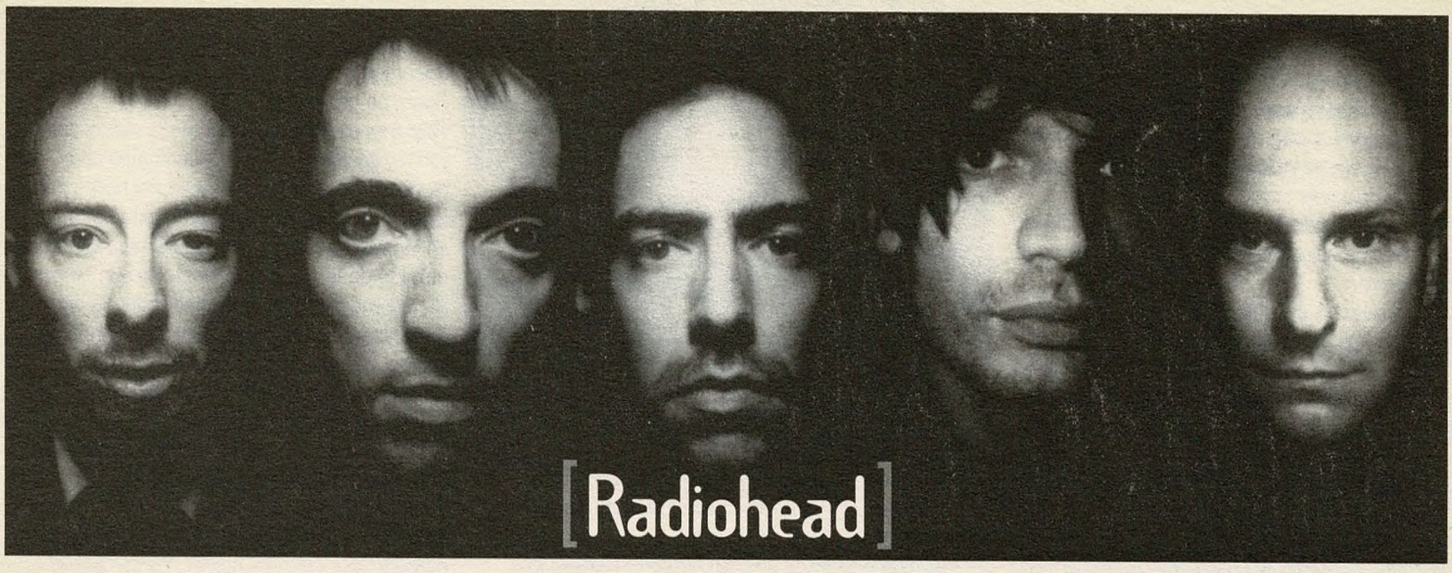

"Kid A"in tadı hâlâ damağımızda; şimdi de "Amnesiac" geldi. Şam'da kayısı. Bir güzellik daha: Keith Richards'ın ruh kardeşi, usta müzik gazetecisi Nick Kent, Radiohead'cilere misafir olmuş, ekibin halini hatrını sorup takım kaptanı Thom Yorke'la enine boyuna söyleşmiş. Mojo'dan naklen.

Tarçınlı kız

Radiohead'in "Kid A" ile "En İyi Alternatif Rock Albümü Ödülü"ne layık görüldüğü Grammy töreninde bütün ödül sahipleri rollerini yaptılar ("Teşekkürler Amerika"), fakat siz orada olmaktan o kadar rahatsız görünüyordunuz ki, bir noktada seyirciler gülmeye başladı. Grammy gecesinden başlayalım mı?

Colin Greenwood: Her an organizatörlerden biri yanımıza gelip "sizin ne işiniz var burada, bu tavşan kızların arasında, hadi bakayım evinize" diyebilirdi... Bir ara dördüncü kata –sigara tiryakileri için ayrılan açık alana– çıktık, aşağıya bakıyorduk. Zenginleri, ünlüleri ve medya baronlarını villalarından alıp törene getiren siyah ve beyaz limuzinler sıralanmıştı. O kadar antiseptik, denetimli bir atmosferdi ki...

Ed O'Brien: O gece birkaç sihirli mantar atmıştım, yapılabilecek en iyi şey oydu. Her yerde meşaleler yanıyordu, yüzme havuzları ve "güzel insanlar"; bir film setinde gibiydik.

Johnny Greenwood: U2 çok rahattı, ödüllerini almaya giderken gayet ağır takıldılar. Silahşörler gibiydiler. Bono o tür işleri çok iyi beceriyor.

Ed O'Brien: Çok pozitif bir herif. U2'nun içinde olduğu arenada, müziklerinin radyoda çalınabilmesi ve o sayede genel bir pozitif havanın yayılabilmesi için bir sürü boktan hikayeye göğüs germek zorunda olduğunun farkında. Thom (Yorke) ve bir ölçüde biz o kadar pozitif değiliz, "değmez" noktasındayız. O sahneye çıkmak için o kadar çok boktan şeye katlanmak gerekiyor ki... O süreçte sisteme esir düşmek kaçınılmaz oluyor. Bir şekilde seni ele geçiriyorlar. "OK Computer" döneminde biz de o duruma düştük ve kaldıramadık. İnsan o süreçten yarım insan olarak çıkıyor.

Phil Selway: Biz bir okul grubu olarak başladık; onun yarattığı bir çekingenlik var hep üzerimizde. Bir tarafımız her daim "kimi kandırıyorsunuz" diye soruyor.

Colin Greenwood: Bizi bir araya getiren şey, arkadaşlığımızın yanı sıra Thom'un şarkıları. Thom, 1987'de, Exeter Üniversitesi'ndeyken "Creep"in akustik versiyonunu göndermişti bana. O kaseti dinleyince, "benim yapmak istediğim bu" dedim. Benim yazgım bu: Bu müziği neşretmek, popüler kültürü daha ileri bir noktaya doğru hareket ettirmek. Çünkü çok önemli bir şey.

Senin katılman nasıl oldu Johnny, gruba dahil olduğunda 14 yaşındaydın...

Johnny Greenwood: Başlangıçta çok önemsediğim bir şey değildi. Thom, Elvis Costello ve R.E.M.'inkiler kadar iyi şarkılar yazıyordu ve bu benim ilgimi çekiyordu. Radiohead'in nereye varacağını hiç düşünmedim. Olay sadece müzikti, iyi müzik yapmak...

Grubun ilk adı On A Friday'di, sonradan Talking Heads'in bir şarkısını isim olarak seçmek nereden aklınıza geldi?

Bir Neil Young şarkısını çalışıyoruz, "Cinnamon Girl". Harikulade bir sound'u var. Gürültülü minör akorlar. Distorsiyon. Şahane!

Ed O'Brien: EMI'yla kontrat yaptığımızda "başka bir isim bulsanız" demişlerdi. Talking Heads'le bir gönül bağımız vardı, çünkü üniversiteli entelliğiyle müzik yapan beyazlardı, ama albümleri Al Green'inkiler kadar iyiydi.

İlk albümünüz "Pablo Honey" Amerika'da çok tutuldu, ama Britanya'da kalabalıklara pek hitap etmedi. Niye öyle oldu?

Johnny Greenwood: Biz modaları –Britpop'u filan– hep kaçırdık. Çok canımız sıkılıyordu, sanki çok geç kalmış bir grup gibiydik.

Colin Greenwood: Oasis ve Blur o malûm savaşlarını yaparken Radiohead kenarda milletin paltolarını tutuyor gibiydi. Vestiyerlik yapıyorduk. Blur'ün "Parklife"ı ve Oasis'in ilk iki albümü harikuladeydi, ama birbirlerine açtıkları savaş, iki taraf için de üzücü ve küçültücü oldu. İki grup da çok naifti, medyanın manipülasyonuna ilkokul çocuğu tepkisi veriyorlardı.

"OK Computer"ın büyük başarısına rağmen onun ardından gelen "Kid A" çok farklı yönde atılan bir adımdı. Radiohead'in bu radikal değişimi sizin için nasıl bir süreçti?

Johnny Greenwood: Elektronikayı hep biraz yapmacık bulmama rağmen, yepyeni bir şey denemek benim çok hoşuma gitti.

Colin Greenwood: Ben temelde soul'cuyum ve o sıralarda programlanmış müzik hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Warp etiketi taşıyan albümleri de pek sevmemiştim. Çok soğuk geliyordu bana. Fakat Thom da tam bu nedenle seviyordu onları: Hiçbir duygu yükü yoktu o albümlerin.

Ed O'Brien: Doğrusunu söylemek gerekirse, başlangıçta ne halt edeceğimi bilemedim. "OK Computer" sonrasında benim önerim şuydu: "Eski tarz, iyi işlenmiş üçbuçuk dakikalık şarkılara dönelim." 80'lerde Smihts benim idolümdü, o tarza yeniden hayat vermek çok çarpıcı olur diye düşünüyordum. "Kid A"deki yaklaşıma ayak uydurmak benim için çok zor oldu, zira ben kendisini fikren değil de, duygular yoluyla ifade edebilen bir müzisyenim. Bir başka sorun da şarkı sözleriydi. Daha önceki albümlerde Thom'un sözleri müziğin kapısını açıyordu. Sözleri okuduğumuzda, örneğin "No Surprises"da, hemen "şuraya bir çocuğun müzik kutusunu çağrıştıran bir gitar koyalım" derdik. Fakat "Kid A"de söz yoktu, dolayısıyla müziğin referans noktaları da yoktu. Phil, Colin ve ben, çeşitli safhalarda bayağı derin ikilemlere sürüklendik. Bu yeni müziğe nasıl katkıda bulunabilirdik? Hepimizin, belki de bu işi burada bırakmak daha iyi olur diye düşündüğü anlar oldu. Başlangıçta çok ürkütücü bir şeydi.

Peki "Amnesiac" sonrasında nasıl bir şey bekliyor Radiohead fanlarını?

Johnny Greenwood: Gürültü ve gitarlar. Yeniden gürültülü müzik yapmak heyecan verici. İyi ve taze bir sound olacak. Bir Neil Young şarkısını çalışıyoruz, "Cinnamon Girl". Gürültülü minör akorların harikulade bir sound'u var. İki gün süren bir prova yaptık, 10-15 sefer çaldık. Gürültülü minör akorlar. Distorsiyon. Şahane!

18→

Tavanarasındaki seyahatname

Nick Kent: "Amnesiac"tan memnun musun?
Thom Yorke: "Kid A" turnesindeyken mütemadiyen "Amnesiac" bantlarını dinliyorduk, parçaları seçmek ve albümün kurgusunu yapmak için. Çok hoşuma gidiyordu, çünkü o bizim sırrımızdı; etrafımızdaki tuhaflıklara karşı "gizli silah"ımızdı. Fakat o kadar çok dinledim ki, artık nasıl bir şey olduğunu kestiremiyorum. "Kid A"dekilerle eşzamanlı olarak kaydetmiştik o parçaları. Elimizde 60 kadar taslak vardı, bunların bir kısmı şarkıydı, bir kısmıysa sadece bir takım fikirlerdi. Sonra onları süzdük ve iki ayrı bütün elde ettik. Bunlardan biri, daha aşikâr biçimde bir bütün oluşturuyordu; şarkıları art arda sıralayınca öykü ortaya çıkıyordu, o "Kid A" oldu. Diğeri, "Amnesiac", daha parçalıydı, kurgulanması daha zor oldu ve daha uzun vakit aldı.

İki albüm arasında başka ne gibi farklar var?
"Kid A" elektro şok gibiydi. "Amnesiac" daha çok ormanda gezinti gibi. *(gülüyor)* En iyi izahatı albümlerin kapakları yapıyor. "Kid A"inki uzaklılığı vurguluyordu: Tepenin öteki ucundan alevler yükseliyor. "Amnesiac"ta ise yangın anında ormandayız.

"Amnesiac"taki "Pyramid Song"la "Kid A"deki "Everything In Its Right Place" birbirlerine çok yakın şarkılar...
İkisi de aynı haftada yazıldı. Piyanoyu aldığım hafta. *(gülüyor)* Çaldığım notaların büyük kısmı siyah tuşlardı. Akıllıca bir iş yaptığımı sanıyordum, halbuki çok basit bir şeydi. "Everything" için piyanoyu lap-top'a programlamıştım. Ama "Pyramid" çıplak halinde daha iyi bir sound verdi. "Pyramid Song", Charlie Mingus'un "Freedom" adlı şarkısına olan tutkumu ifade ediyor. Aslında yapmak istediğim "Freedom"ı kopyalamaktı. "Pyramid"in ilk versiyonunda "Freedom"daki alkış sesleri bile vardı.

"Pyramid"in sözleri pek anlaşılmıyor...
Cidden mi? Hadi ya! Çok anlaşılır olduğunu sanıyordum.

Bazı bölümler net, bazıları değil. Öyle olması müziğin esrarını arttırıyor.
Aslına bakarsanız, öyle bir maksadımız yoktu. "Life In A Glass House"daki sözlerin çok iyi anlaşılmasını istiyorum, çünkü bence çok önemli şeyler. Şarkının hikayesi şöyle: Tabloidlerin, üç ay boyunca anasından emdiği sütü burnundan getirdikleri bir kadınla –ünlü bir aktörün karısı– yapılmış bir söyleşiyi okumuştum. Kadın, evin bütün pencerelerini ve dış cephesini tabloidlerde çıkan fotoğraflarıyla kaplamış. Dolayısıyla basın, ancak kendi fotoğraflarının resimlerini çekebilmiş. Çok zekice bir şey yaptığını düşündüm o kadının. Şarkının başlangıç noktası buydu. Çok acı bir şey kadının başına gelen. Üç ay boyunca kendisine yapılan saldırılarla çaresizce başa çıkmaya çalışıyor; kocası uzakta, film çekiminde ve bütün bunların sebebi, adamın filmin başrolündeki kadın oyuncuyla ilişkisi olduğu yolundaki söylentiler. Kimse bunu haketmiyor diye düşündüm. Özellikle de tamamen masum olan tarafın böyle bir muameleye maruz kalması. Magazin gazeteciliğinin bilerek, isteyerek insanların hayatlarını mahvetmeye çalışması, av belledikleri insanların ellerini kollarını bağlayıp ateşe vermelerinden hareketle yazdım o şarkıyı. 21 yaşından beri ilk defa bu kadar uzun bir süredir Britanya'dayız –aralıksız üç yıldır– ve itiraf etmeliyim ki, bayağı bir kültür şoku yaşadık. *(kahkahayla gülüyor)*

"Pyramid Song", Charlie Mingus'un "Freedom" adlı şarkısına olan tutkumu ifade ediyor. Aslında yapmak istediğim "Freedom"ı kopyalamaktı.

Britanya kültürüne bağlı hissetmiyor musunuz kendinizi? Neticede burada kalmayı seçtiniz...
Evet, ama bunun başlıca sebebi tembellik. Kıçımızı kaldıramadığımızdan burada kaldık. Britanyalı olmaktan gurur duymuyorum. Blair iktidara geldiğinde olup bitenler hakkında epey şey okudum, "üçüncü yol" meselesini, iş dünyasıyla memleketin hayrına olabilecek bir ilişki geliştirmek istemesini filan. Olabilecek bir şey değildi tabii, nitekim olmadı da.

"You And Whose Army" Blair hakkında, öyle değil mi?
Aslına bakarsanız kafamda gezdirdiğim sesler hakkında. *(gülüyor)* "You and Whose Army" ifadesi zihnimde belirdiğinde, başka bir takım fikirleri bir araya getirmeye başladım. Ve şarkının ana fikri olarak Blair tezahür etti. Şarkı insanların oylarıyla iktidara gelen ve sonra onlara ihanet eden biri hakkında. Blair gibi biri yani. Fakat şu da var: Blair'in ülkesine ihanet etmeme şansı yoktu. O adam bir soytarı. Zamanının mamûlü, tıpkı öteki önemli kamusal şahsiyetler gibi. Son zamanlarda Blair'e karşı daha anlayışlı olduğumu söyleyebilirim. O mevkiye kim gelirse gelsin, derhal etrafındaki insanlara benziyor. Yapabile-

ceği bir şey yok. Dolayısıyla, mesele şahsına dair bir şey değil. "Kid A"in kitapçığına Blair'in resmini koymamızın sebebi buydu: O da kamusal şahsiyetlerden biri, etrafındaki herkes gibi, bir halta yaramayan biri. Blair öyle bir toplulukla çevrili ki, bir insan olarak yapmak isteyeceği her şeyi yok etmeye yazgılı. Onun için ona soytarı diyorum. Çünkü, soytarı saraya oynayan kişidir. Sarayın hizmetkârıdır. Blair de öyle bir hizmetkâr. Günümüzde bütün başbakanlar öyle. Bu söylediklerim herkesin bildiği şeyler aslında.

Britanya'nın bu hale gelmesinde Rupert Murdoch'un payı daha fazla değil mi?

Kesinlikle. Murdoch zihinleri öyle bir kontrol altına aldı ki, gezegen politikasına yönelen bütün sanatçılar yok sayılıyor. Murdoch basını, Geri Halliwell ülkesinin sınırlarının ötesine geçmeye çalıştığında seni gerzek gibi gösteriyor, yaptığın her şeyi olumsuzluyor.

"Kid A"e medyanın gösterdiği tepki seni şaşırttı mı?

Olumsuz eleştirilere çok şaşırdım. Benimkisi belki naiflik, ama o kadarını beklemiyordum, "ticari intihar" filan diyenler oldu. Kimileri de mahsustan zor anlaşılır olmaya çalıştığımızı söyledi. Gel de ifrit olma: "Kid A"in müziği hiç de zor anlaşılır değil. Zaten zor anlaşılır olmaya çalıştığımız da yok. Biz iletişim kurmaya çalışıyoruz, ama bu nedense kimilerini kızdırıyor.

Kızanlar çoğu elektronika ve dans müziği etkisi altındaki şeyleri dinlemekten rahatsız olan eski kuşak galiba...

Ama Kraftwerk'i hatırlıyorlardır herhalde. *(gülüyor)* Bizim yaptığımız öyle çok radikal bir şey değil ki. "OK Computer"dan sonra içimize kapandığımız üç yılda menejerlerimizle arada bir toplantı yapardık. "Olaylar değişiyor, müzik bir tuhaflaşıyor, işin nereye gittiğini kestiremiyoruz" diyorlardı. Bayağı endişeliydiler, çünkü bir albüm çıkarsak ne olacağını öngöremiyorlardı. Biz de işlerini kolaştırmıyorduk, çünkü klip çekmiyorduk. Kliplerin reklamdan başka bir şey olmadığını biliyorduk. Ne yalan söyleyelim, o reklamlardan hiç yapmadık değil, yaptık. Ama TV'de gösteremedik, çünkü elimizde o reklamları karşılayacak bir ürün yoktu. *(yüzünü buruşturuyor)* Basın oyununu da kurallarıyla oynamadık. Nasıl olsa artık elimizde bonservisimiz var, istediğimiz müziği yapabiliriz diyorduk. Ama medya, "madem oyunu oynamıyorlar, o zaman biz de günlerini gösteririz" tavrına girdi. Biz de "n'oluyoruz ya, şunun şurasında müzik yapıyoruz, hepsi bu" dedik.

Bono'yla arkadaş oldunuz. O size, marja çekilmeyecek kadar yetenekli olduğunuzu, mainstream'i daha fazla kucaklamanız gerektiğini söylediğinde, sizin tepkiniz ne oluyor?

Bu bizim kabahatimiz değil diyorum. O oyunu artık oynayamıyoruz. "OK Computer"ın sonunda, dolabımda o kadar çok hayalet vardı ki, artık dolaba da saklanamaz oldum. *(gülüyor)* Hiç kimseyle olaylar hakkında neler düşündüğümü konuşamıyordum. Ne zaman yeni bir plak yapmaya koyulsak, bir kabus başlıyor, zira dolaptaki o hayaletlerle iştigal etmek gerekiyor.

U2, deneysel işleri için Passengers diye ikinci bir kimlik yaratmıştı. Siz öyle yapmadınız...

Bir ara bazı işleri Radiohead olarak, bazı işleri ise başka bir isimle yapmayı düşündük. Öyle olunca hayat kolaylaşıyor. Fakat ben o görüşün şiddetle karşısında oldum. Çünkü o zaman yaptığın işleri kompartmanlara bölüyorsun, müziğini bir takım kutulara koyuyorsun ve her birinin ayrı değerlendirmeye tâbi olması gerektiğini söylüyorsun. Niye hepsini aynı isim altına koymayacaksın ki?

Geçen yıl Q dergisine, melodiden sıtkının sıyrıldığını söyledin, "Amnesiac"ta da alışılageldik rock kalıplarına düşmemek için şarkıları öyle esnetiyorsun ki...

Evet, albüm boyunca, "dikkat, şimdi nakarat geliyor" sinyalleri yok. O zamanlarda dinlediğim müziklerin hiçbirinde melodiye vurgu yapılmıyordu. "Ticari melodi" denen şey beni uyuz ediyor. Ne zaman bir şarkı duysam, melodi benim ilgimi çekmeye çabalıyor, fazlasıyla çabalıyor. Eşek arılarıyla kuşatılmış gibi oluyor insan, kovmak istiyorsun sadece.

"Knives Out" ve "Limbo"da tuhaf akorların, riff'lerin maksadı dinleyiciyi yabancılaştırmak mı?

Bir bakıma evet.

Aynı zamanda, "Limbo"nun müziği şarkıda ifade ettiğin bilinç akışı için mükemmel bir müzikal mecaz...

"Kid A"deki sözlerin varoluş sebebi müziğe yer açmak. Bu biraz da "OK Computer"daki duruma tepki olarak doğdu. Çünkü "OK Computer"da sözler müziği gölgeliyordu. "Kid A"de halet-i ruhiyemi kağıda dökmekte, kelime bulmakta çok zorlandım.

Yazar blokajından mı muzdariptin?

Yazar blokajı değildi, çünkü kelime ishali olmuştum, kelimelerin ardı arkası kesilmiyordu, ama berbat şeylerdi. Daha da beteri şuydu: Aralarındaki farkları ayırt edemiyordum. Çünkü özgüvenimi kaybetmiştim.

Nasıl ve ne zaman geri geldi özgüvenin?

"National Anthem"ı kaydederken geri geldi. O şarkıyı çok, ama çok seviyorum. "Everything In Its Right Place"i de öyle. "Limbo"nun da yabancılaştırıcı ve akışkan etkisinden gurur duyuyorum. Tuhaf, uzak bir yerden geliyor gibi. "Amnesiac"ta da "Pyramid Song" gerçekten çok iyi bir şarkı. "Spinning Plates" de, yeni bir yere yönelmek anlamında, albümdeki favori parçam. Arabada dinlediğimde kapılar sarsılıyor. *(gülüyor)* "Knives Out"a gelince, çok uzun bir zaman o şarkıdan nefret ettim.

Kaydı en uzun süren şarkı da oydu galiba...

Evet, çünkü fena halde nefret ediyordum.

313 saat olduğu doğru mu?

Olabilir. Saymadım, ama çok uzun bir süre aldı.

Nigel Godrich yeni yöneliminize nasıl ayak uydurdu?

Biraz itme-çekme süreciydi. Bazı günlerde kontrol tamamen ondaydı, bazı günlerde ben iri kıyım tiradlar atıyordum. Bazı günlerde de Nigel sorgu yargıcı gibiydi.

Grubun diğer üyelerinde "ipin ucu kaçıyor" gibi bir duygu oldu mu?

Olmaz mı? Gecenin geç vaktinde çok depresif tartışmalar oldu. Fakat işin üzücü yanı şu: Tartışmaların pek azı müzik üzerineydi. O günlerde berbat bir vaziyetteydim. Ağzını açana kötücül tiradlar atıyordum.

"OK Computer"ı tekrar etmemek kişisel arzuların arasında mıydı?

Sadece benim değil, hepimizin arzusuydu. Herkes şunu diyordu: "Bir yerden başlamamız lazım". Ben de ayağa fırlayıp "ama buradan değil" diyordum. Onlar "peki nereden" diyorlardı. Ben de "bilmiyorum" diyordum. Ve bu diyalog saatlerce sürüyordu. Aklımıza bir fikir geliyordu, kayda başlıyorduk, yarısında "duralım, bu çok boktan bir şey" diyorduk. Ve başka bir şeye başlıyorduk. Ve hep yarı yolda vazgeçiyorduk. Aylar sonra dinlediğimizde, "bu harika bir şeymiş, niye yarısında bırakmışız ki?" diyorduk. "Morning Bell" ve "Spinning Plates"de tamamen böyle oldu. Temelde, özgüvenimizi yitirmiştik. Görme yetimiz kayboldu. Fakat tedricen hayat normale döndü, neyin iyi, neyin iyi olmadığını görmeye başladık.

Radiohead'in kayıtlarında hep böyle oluyor galiba. Saç-baş yolarak, kıvranarak... Niye biraz ağırdan almıyorsunuz, gevşemiyorsunuz?

Evet. *(gülüyor)* Nigel bize hep "metod oyuncuları gibisiniz, ucunda ölüm yok, biraz rahatlayın" diyordu. Herkes kadar ben de "korku ve panik atmosferi" yaratmaktan kabahatliyim. Galiba en çok da ben kabahatliyim.

Johnny Greenwood için günümüzün en mahir elektro gitaristi denebilir. Ona kendisini göstermesi için bir alan yaratmak gerekmiyor mu?

Elektro gitar şahane bir şey, hele Johnny çaldığı zaman. Ama hiçbirimiz bir rock albümü yapmak istemiyoruz. Johnny elektro gitarla hiç alâkası olmayan bir sürü müthiş şeyle uğraşıyor. Gruba katıldığında 14 yaşındaydı ve ta o zaman bile birçok

Blair bir soytarı. Soytarı diyorum, çünkü, soytarı saraya oynayan kişidir. Sarayın hizmetkârıdır. Blair de öyle bir hizmetkâr. Günümüzde bütün başbakanlar öyle.

enstrümanı kullanabiliyordu. Klavye çalabiliyor, yaylılara aranjman yapabiliyor, hatta nota bile biliyor. Grupta benden başka herkes nota okuyabiliyor artık. Johnny eline aldığı her şeyle müzik yapabiliyor. Başka şeyleri deniyor olması çok mantıkî bir şey.

Britanya'nın aksine, Amerika sizi bağrına basıyor galiba.

Orada sadece iki hafta kaldık ve gerçekten hoşumuza gitti. Basın çok iyi karşıladı, bu önemli bir fark. "Kid A" turnesinin Amerika'daki en büyük olayı Saturday Night Live'a konuk olmamızdı. Gurur duyduğum bir şey bu. Zevkten ayaklarım yere basmadı bir hafta.

Björk'le Oscar töreninde düet yapacağınız söylenmişti, ne oldu?

Gerçekleşmediğine memnunum, Björk'le orada sahneye çıkmamam iyi oldu. Umarım başka bir yerde –daha iyi bir yerde– bir araya geliriz. Onunla çalışmak çok zevkliydi. Film için o kaydı yaptığımızda "Kid A"i yeni bitirmiştik, çok baskı altında hissediyordum kendimi, fakat yine de çok zevkli bir çalışma oldu.

"Street Spirit"i çıkardığımız anı unutmama imkan yok. Bütün bu çabanın sebeb-i hikmeti o anlara ulaşmak. Hayatını şarkı çalarak geçirmenin tek manası bu.

Seslerinizin karışımı güzel oluyor...

Ama o karışımı bulmak zor oluyor. *(gülüyor)* Çok farklı stillerimiz var. Ben epey yumuşak söylüyorum, o bayağı haykırabiliyor. Uygun karışımı bulana dek çok çalışmamız gerekti, fakat çok da eğlenceliydi. Filmi göremedim daha.

PJ Harvey'in yeni albümünde de şarkılar söylüyorsun. "Horses In My Dreams"e katkıda bulunmak ister miydin?

Keşke. O şarkı müthiş, değil mi?

Polly, Patti Smith'e, sanki "bak dinle abla, ilk sen yapmış olabilirsin, ama ben daha iyi yapıyorum" der gibi.

Evet, galiba. Kayıt seansları boyunca Patti Smith meselesi hep konuşuluyordu. Polly benzerliğin farkındaydı, endişelenecek derecede farkındaydı. Ona söyleyişinin çok güzel olduğunu, dolayısıyla dert edecek bir şey olmadığını söyledim hep.

"This Mess We're In"in sözlerini gördüğünde, medyanın o sözlerin üzerine atlayarak Polly'yle ikinizi "haber" yapmak isteyebileceği hiç aklına geldi mi?

Hayır, hayır. Ama eğer öyle bir şey yapsalardı, çok eğlenceli olurdu. *(kahkahayla gülüyor)* Çok matrak olurdu.

Polly'yle birlikte hiç canlı söylediniz mi?

Geçen sene Londra'da birlikte sahneye çıkmayı kararlaştırmıştık, fakat Rachel oğlumuz Noah'ı yeni doğurmuştu. Londra'ya giderken yolda evi aradım ve Rachel'in fenalaştığını öğrendim. Hemen geri döndüm, bayağı acil servis durumu vardı. O sabah tavan da akmıştı. İnsanın kolay kolay unutamayacağı günlerden biriydi.

Geçenlerde "Pablo Honey"i dinledim, hâlâ "çok iyi bir ilk albüm" niteliğini koruyor, ne dersin?

Ondan pek emin değilim. *(suratını buruşturuyor ve gülmeye başlıyor)* O albümü dinlediğimde kendimi tanıyamıyorum.

Başka prodüktörlerle çalışmış olmayı tercih eder miydiniz?

Hayır, harikaydılar –Sean Slade, Chris Hufford, Paul Kolderie. Şahane rock'n'roll'cular. İşi çok iyi kotardılar.

İdeal Radiohead sound'unu yakaladığınıza kani olmanız "The Bends" zamanında mıydı?

Hayır, her albümde "şimde önümüzde koskoca bir duvar var, nasıl delip geçeriz" sorusuyla karşı karşıyaydık. *(gülüyor)*

Yine de bütün o çabanın mana kazandığı katartik anlar olmuştur herhalde...

Evet, kesinlikle. "Street Spirit"i çıkardığımız anı unutmama imkan yok. Benim için çok ayrı bir yeri var. Bütün bu çabanın sebeb-i hikmeti o anlara ulaşmak. Aylarca defterlere yazılan binlerce şeyin, üst üste yığılan onca bandın boşuna olmadığını görmek çok güzel. Hayatını kendi kendine şarkı çalarak geçirmenin tek manası bu. Müziğe niçin başladığımı unutursam, hatırlamam gereken başlangıç noktası bu işte. "The Bends"deki sihirli anlar hâlâ hafızamda. "Street Spirit" anını çok, çok iyi hatırlıyorum. Gün boyu "bu iş olmayacak" diyor-

Müzik tutkunuz kitaplarla çoğalıyor...

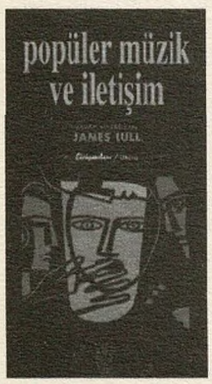

popüler müzik ve iletişim
JAMES LULL
12 x 22 / 160 Sf.

pop kültür oluyor
CRAIG McGREGOR
12 x 22 / 136 Sf.

Jethro Tull
ORHAN KAHYAOĞLU
12 x 22 / 352 Sf.

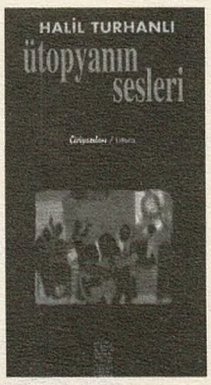

ütopyanın sesleri
HALİL TURHANLI
12 x 22 / 208 Sf.

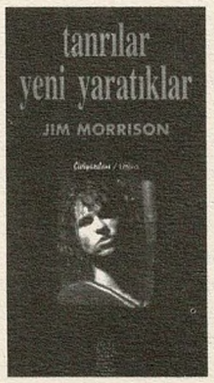

tanrılar yeni yaratıklar
JIM MORRISON
12 x 22 / 96 Sf.

kurt cobain
DAVE THOMPSON
12 x 22 / 192 Sf.

E-mail: civiyazilari@superonline.com
TEL: 0216 330 83 16 - 330 83 99 FAKS: 0216 418 26 01

Çiviyazıları

dum. Sonra aniden bir şey oldu, aylardır gitmek istediğim yere ışınlandım; nihayet geçişi yapabilmiştim. Orada üç dakika kalabiliyorsun ve hayat bir daha hiç o kadar güzel olmuyor, ama bir itirazım yok buna.

"The Bends"in prodüktörü John Leckie'yle aranız nasıldı?

Gayet iyiydi, onun bizim kafadan kontak olduğumuzu düşünmesine rağmen. Çok cool bir tarzı vardı, her türden meseleyle başedebiliyordu. Şirketten "kaygılı fakat nazik" telefonlar geliyordu, onlarla da ilgilenmek zorunda kalıyordu. Her şeye önemsemez gözlerle bakıyordu. İyi ki de öyle yapıyordu. Çok uzun seneler prodüktörlük yapmış olduğu için, bir prodüktörün yapması gerekenin, olayın oluşması için gerekli ortamı yaratmaktan ibaret olduğunu biliyordu. Başını belaya sokmuş yeğenine yol gösteren müşfik bir amca gibiydi. Öyle olmasaydı, çevre şartları nedeniyle o albüm hiç yapılmayabilirdi.

"OK Computer"ın başarısı üzerine hatırı sayılır sayıda isim tarafından "dünyanın en önemli grubu" ünvanına layık görülmek sizin için büyük bir zafer olmalı, üstelik onca yıl kenarda bekledikten sonra...

Mainstream'e bir şeyler katıştırabillmemiz çok gururlandırdı beni. En çok hoşuma giden şey "Paranoid Android"in BBC 1'de çalınmasıydı. Aldığı reaksiyon müthişti. Onun dışında, "OK Computer" denince, aklıma çok fazla turne yaptığımız geliyor.

Eğer grubun diğer üyeleri yeni yöne katılmak istemeselerdi, "Kid A"i solo albüm olarak yapmayı düşünür müydün?

Hayır, Çünkü onu yapacak özgüveni hissetmezdim.

Şarkı yazmakla boğuşurken, esinlenmek için kulak kabarttığın plaklar oldu mu? Eski Elvis Costello ve Smiths albümlerini dinledin mi?

Biraz Smiths, evet! Yine de grup müziklerine pek takılmıyorum artık. Kendimi daha iyi hissetmek istediğim zaman Charlie Mingus dinliyorum. Aphex Twin'in albümlerini de çok beğeniyorum. Bir de caz piyanisti Bud Powell'in bandı vardı, esinlenmek için bol bol onu dinledim.

"Kid A" de, "Amnesiac" da Bon Jovi ölçeğinde alıcı bulmayacak. Sizin pozisyonunuz Bowie'nin "Low" döneminden pek farklı değil galiba. Mainstream'e, orta sahaya siktir çekip sol açıktan ilerliyorsunuz...

Galiba. Ama, "Low"un herkese bilinçli olarak çekilmiş bir siktir olduğunu sanmıyorum. Bence Bowie, "şimdi yeni bir yöne yöneliyorum, isterseniz benimle gelin" diyordu. Eğer herkese siktir çekiyor olsa, bu hemen anlaşılır. Samimiyetle söylüyorum, öyle bir tavırla müzik yapmak pek mümkün değil. Müzik yapmanın bütün maksadı bir şey iletmektir. Aksi takdirde Atari Teenage Riot'tan bir farkı kalmaz insanın.

Scott Walker'ın "Tilt"ine ne diyorsun?

Aman allah! O albüm için ne düşüneceğimi bilemiyorum. *(gülüyor)* Hardcore. "Tilt"in "The Bends"le aynı zamanda ve aynı stüdyoda yapıldığını biliyor muydunuz? Biz girdiğimizde o yeni bitirmişti. İki albümde de Nigel vardı. Scott Walker'la Meltdown Festivali'nde tanıştık. Çok kıyak bir herif. Sahnede hep şu geçiyordu aklımdan: "Seyirciler arasında Scott Walker var, başka hiç kimse olmasa da olur."

"Global pazar" kavramı kafamı çok meşgul ediyordu. O konuda o kadar çok şey okudum ki, yazar blokajının başlıca sebebi o okumalarımdı. Üzerinde konuşulması gereken çok daha önemli meseleler varken, şahsi duygular hakkında yazmak çok manasız geliyordu.

1994

"Kid A"in de "Amnesiac"ın da ilk başta zorlayıcı bir tarafı var. Mesela "Dollars & Cents"in ne anlattığını anlayamadım.

O bir Can parçası gibi. Kendiliğinden doğdu. Sözlere gelince, ilk denemede çıkan neyse onu tutmak hoşuma gidiyor. "OK Computer"daki bütün vokaller ilk denemedekiler. Çünkü: a) Sonra tekrardan yapamamıştım. b) O ana hürmeten öyle kalmalarını uygun bulmuştum. "Dollars & Cents"in sözleri bir tür sayıklama, ama yıllardır üzerinde kafa yorduğum bazı şeylerin dile gelmesi. İnsanların TV ekranına yapışık yaşamaları, bilmeden istemeden manipülatif ve tahripkâr güçlere hizmet etmeleri gibi şeyler... O şarkıyı yazdığım sıralarda global pazar kavramı kafamı çok meşgul ediyordu. O konuda o kadar çok şey okudum ki, yazar blokajının başlıca sebebi o okumalarımdı. Üzerinde konuşulması gereken çok daha önemli meseleler varken, şahsi duygular hakkında bir şeyler yazmak çok manasız geliyordu.

Geçen yıl seni Üçüncü Dünya'nın borçlarının silinmesi kampanyasında görmek şaşırtıcıydı. Bono ve Bob Geldof'un yanında biraz sıkıntılı bir halin vardı...

Kimsenin rahat olduğunu sanmıyorum. Diken üstünde oturuyordum. *(gülüyor)* Söylenenlerin yarısı için aklımdan geçen şey "bu konuda çok da emin değilim"di. Meselenin ne olduğunu anlamak başlı başına bir mesaiydi. Söyleşiler yapmak, bilgileri toplamak, ondan sonra da onları aktarmak tam bir kâbustu. Günümüzde politika olarak adlandırılan şey kovboylarla kızılderililer; oradan bir yere varılmıyor. Politikada gerçekten önemli şeyler şunlar: Üçüncü Dünya'nın borcu, birinci dünya ile üçüncü dünya arasındaki ilişki, ticaret yasaları, NAFTA, GATT... Ve bunların hiçbiri siyasi bir mesele olarak tartışılmıyor, ekonomistlerin ilgi alanı olarak bakılıyor ve dünyanın canına okunuyor. Jubilee 2000 bu meselelere tamamen insanî bir açıdan yaklaşıyor. Jubilee 2000'in mesajını iletebilmek için demin bahsettiğim konuları çevreleyen sorunlara girilmedi. Eğer insanların güçsüz politik piyonlar haline geldiğinden söz etseydim kameraların arkasındakiler huysuzlanmaya başlardı. *(gülüyor)* Üçüncü Dünya'nın borçlarının silinmesi kampanyasına katıldığım için gurur duyuyorum. Köln'e gidip siyasi manevraların iç yüzünü, gerçeklerini görmek çok çarpıcı bir tecrübe oldu. Basına bilgi diye verilen şeylerin perde arkasında olup bitenlerle alakası yok.

George W. Bush'un başkan seçilmesi seni ürpertmiş olmalı...

Ayar oldum. Fakat bir bakıma da iyi bir gelişme. Çünkü insanları radikalize edecek. Politikayla hiç ilgilenmeyen insanlar uyanıp bir şeyler yapmanın gerektiğini farkedecekler.

Oasis'in son durumları ve rock'n'roll hayat tarzı sürdürmenin kaçınılmaz maliyetleri hakkında neler düşünüyorsun?

O işler insanın 20'li yaşlarda yaptığı şeyler. Sonra büyümen gerekiyor. Ya büyürsün ya da 20 yaşındaki kızları düdüklemeye çalışarak yaşlanırsın. Rock temelde enerjidir, öyle değil mi? O

enerji, hayat tarzı ne olursa olsun, herkesle bağ kurmaktır. İyi müzik sevişmek gibi bir şeydir. Hep öyle olmuştur. Klasik müzik bile. İnsanların görüntüsünün önemi yoktur: ya iyi sekstir ya da değildir. Ve herkes iyi sevişmeye muktedirdir. Mesele iyi ya da kötü müziktir, öyle değil mi? İkisinin arası yoktur.

Bütün Radiohead üyeleri –Johnny Greenwood haricinde– müziklerinin yeni tür bir progressive rock olduğu eleştirisine karşı çok hassaslar. Progressive rock'un altın çağında, Yes ve Gentle Giant'ın yanısıra, Can, Soft Machine ve Captain Beefheart gibi isimler de vardı. Progressive rock'la ilişkilendirilmek utanılacak bir şey değil ki. Ne dersin?

Değil, galiba. *(suskunluk)* Ama ben Radiohead'in "ilerlediği", "geliştiği" kanısında değilim. Bir patikada yürürsün, o senin seçimindir. Bir ormandasındır, bir yön, bir yol tutturursun. Eğer içinde müzik varsa yolunu sürdürebilirsin, kafayı yemezsin. Genellikle ya kafayı yiyorlar, ya sahayı terkediyorlar, ya da "rock-'n'roll hayat tarzı" denen şeye saplanıp kalıyorlar. Rock'n'roll'u en çok tahrip eden şey, onun bir hayat tarzı olduğu fikrini benimsemek ve ötesini gözardı etmek. Herkesin sorunları var. Coltrane eroine müptelaydı, ve sıcak çikolotaya. *(gülüyor)* Herkesin problemleri olabilir ve yol kenarına çekilebilir. Ama eğer müziği gerçekten seviyorsan, kendini tekrar etmek istemezsin. Hepsi bu. Ve bir de, başka insanların müziğini dinlediğinde etkilenirsin. Gerçekten sevdiğin şeyler seni esinlendirir ve yola çıkarır, sana başka şeyler yaptırır. Eğer bu "progressive"likse "ilerlemek"se, o zaman, evet, "progressive"iz. Ama, zeki görünmek, ukalalık etmek, zor anlaşılır olmaya çalışmaksa, biz "progressive" değiliz.

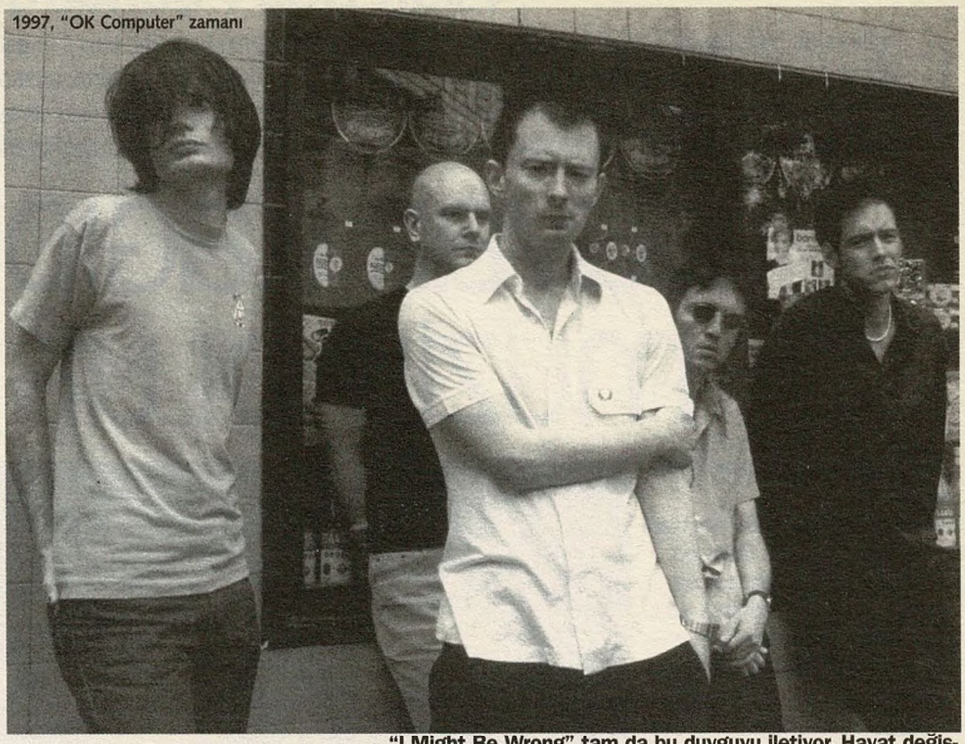
1997, "OK Computer" zamanı

"Amnesiac" EMI'dan çıkardığınız beşinci albüm. Altıncıdan sonra serbestsiniz. Gelecekte internet üzerinden dağıtım yapmayı düşünüyor musunuz?

Hayır, biz hâlâ basılı bir şey yayınlamak için mazeret arıyoruz. Bence buklet, kapak, grafik tasarım albümün kendisi kadar önemli. Biliyorum, belki tuhaf kaçacak ama, eğer müzik resimlere esin kaynağı olmuyorsa, ben rahat edemiyorum. "Amnesiac" mesela, kitap gibi tasarlanmış bir albüm.

Bunu biraz açar mısın?

Hayır. Hepsi bu. *(kahkaha patlatıyor)* "Amnesiac"ı hep birisinin tavan arası olarak düşündük. Sandıkları açıyoruz ve içinden bir seyahatname çıkıyor. Bir öykü var, fakat olay örgüsü bölük pörçük. Dolayısıyla parçaları seçip bir araya getirmek gerekiyor. Öykünün kahramanının başına önemli bir şey gelmiş ve onu tamamen değiştirmiş. Ama bunun ne olduğu bilinmiyor, anlaşılmıyor.

"Amnesiac"ı hep birisinin tavan arası olarak düşündük. Sandıkları açıyoruz ve içinden bir seyahatname çıkıyor. Bir öykü var, fakat olay örgüsü bölük pörçük.

"I Might Be Wrong" tam da bu duyguyu iletiyor. Hayat değiştiren bir şey vuku buluyor, fakat bunun ne olduğu söylenmiyor...

(şarkıyı mırıldanıyor) Temelde bütünüyle bir kriz anının belgeseli. Ben deniz kenarında bir evde oturuyorum. Bir gece çıkıp eve dışardan baktım; içeride kimsenin olmadığını bildiğim halde, evin içinde hareket eden bir karaltı görür gibi oldum. Sonra eve gittim ve "I Might Be Wrong"u yazdım, o karaltı hala oradaydı. Hepsi zihnimde cereyan ediyordu, her zamanki gibi. *(gülüyor)* "I Might Be Wrong", uzun zamandır hayat arkadaşım olan Rachel'in bana sık sık söylediği bir şeyden de esinlendi: "Yaptığın şeyden gurur duy. Geriye bakma ve hiçbir şey olmamış gibi devam et. Sadece kötü şeyleri silkele üzerinden". Birisi sürekli destek oluyor, öğüt veriyor ve sen kendine çeki düzen vermek istiyorsun, ama bir türlü veremiyorsun. Nihayet bir gün, aylarca süren bir azaptan sonra, sana öğütleneni hatırlıyorsun. "I Might Be Wrong" bunu anlatıyor.

Son soru: Baba olmak hayatını nasıl etkiledi?

Bazı şeyleri eskisi kadar ciddiye almıyorum artık. Bu iyi bir şey olmalı. Eğer kendi halime bırakılırsam, bütün vaktimi çalışarak geçiriyorum. Hiç durmadan, kesintisiz. Şimdiyse odaklanabileceğim çok daha güzel bir şey var hayatımda.

Çeviren: **Yücel Göktürk**

EVEREST
www.everestyayinlari.com

Perihan Mağden
Haberci Çocuk Cinayetleri

Yılda taş çatlasa üç cinayetin işlendiği, sıradışı karakterlerle dolu bir özel şehirde, haberci çocuklar birbiri ardınca öldürülür...

Perihan Mağden
Dünya İşleri

"Mutfak kazaları"nın 'uyumsuz' şairi Perihan Mağden'den son derece çarpıcı ironilerle dolu yeni şiirler...

Perihan Mağden
Sahi Mutsuz musun?

Bu kadar öfke üreten bir ülkede tepkisizliğe karşı isyan yazıları...

Asian Dub Foundation

İngiltere'de mevzilenen "Asyalı kaplanlar"ın en yırtıcısı haziran ayının başında, Levi's'in gezici turnesinin son konseri için İstanbul'da, Maslak Venue'deydi. Önce Pandit G yalnız başına bir saatlik elektronik ziyafet verdi, ardından Asian Dub'cılar cümbür cemaat dört MC'li ahir zaman rock'u sergilediler. Konser öncesi biz pikap dehası Pandit G.'yi karşımıza almış konuşurken, Açık Radyo'daki "Libero" programını hazırlayan arkadaşımız Tan Morgül de grubun menejeri David Lawrence'le futbol üzerine koyu bir muhabbete dalmıştı.

DUVAR KAĞIDI GİBİ MÜZİK OLUR MU?

Sizce İngiliz müzik endüstrisi tutucu mu?

Pandit G: Kesinlikle. 60'lara baktığımızda ortalıkta pek fazla pop müzik yoktu. Ama Beatles çıktı, Amerika'yı fethetti, milyonlar sattı. Rolling Stones da keza aynı şekilde. O zamandan beri İngiliz müzik endüstrisi hep bu sanatçıların bıraktığı boşluğu doldurmaya çalıştı. Brit-pop bu durumun yarattığı bir müzik. İngiltere dışından gelen bir müziğin ya İngiliz kültürüne uygun olarak üretilmiş olması ya da otantik olması gerekiyor. Bay Plak Şirketi Yapımcısı'na göre, Türk müziği oryantal dans, Hint müziği Ravi Shankar'dır. Başka tür bir müziğin çıkabileceğine ihtimal vermezler, müzikteki değişiklikleri, yenilikleri görmezden gelirler. Oturmuş örnek müziklerinin dışında bir müziğe tahammülleri yoktur. Bu durumun en iyi örneği reggae. 60'larda Afrikalılar, Jamaikalılar ve Karayiplilerden oluşan çok küçük bir cemaat vardı Londra'da. Ve bu insanlar, müziklerini İngiltere'de yayınlamak varken, Jamaika'daki prodüktörlerle çalışmak için Jamaika'ya gittiler. Jungle ilk çıktığında içinde çok fazla Jamaika etkisi barındırdığı için müzik endüstrisi tarafından kabullenilmedi... Her zaman İngiliz müzik endüstrisine karşı müzik yapan bir kitle olmuştur. Her zaman yeni oluşumlarla devinen underground müzik vardı.

NME "Community Music" albümünüzü yere göğe koyamadı ve albüme 10 üzerinden 10 verdi. Ama sene sonunda yılın en iyi 50 albümü seçmelerinde "Community Music" yoktu.

Umursamıyoruz bile... Büyük NME efsanesinden size bir hikaye daha: 94 yılında geçiyor hikayemiz. Nation Records'a bağlıydık. Daha grubun kurulmasının üzerinden birbuçuk sene falan geçmişti. Bizimle söyleşi yapmak istediler. Biz de "yapalım tabii, bakın bizim 'Community Music' adlı bir organizasyonumuz var, burada bir sürü genç çocuğa müzik eğitimi veriyoruz" dedik. Onlar bize ne dediler, biliyor musunuz: "Eğitim hakkında konuşmayalım, yeterince seksi değil." Bu insanlar duvar kağıdı gibi müzik istiyor, içeriği olmayan bir müzik. Eğer müziği dinlerken düşündürmeye başlarsanız, müzik derinize işlerse, bu insanlar rahatsız oluyor. Bu adamlar yıllarca hiphop'u görmezden geldiler. 79 yılından beri rap müzik var, ama sadece son beş yıldır NME'de kendisine yer buluyor.

Talvin Singh Asyalı müzisyenlere yeni kapılar açtı mı?

Çok az. Asyalı müzisyenler gerçekten bir süre için insanların ilgisini çekti, medyada yoğun bir şekilde yer aldı. Ama bu moda gibi; bu sene Asyalılar olur, seneye belki Türkler... Kapılar açıldı, açılmadı değil, ama içinden sadece birkaç kişinin geçebileceği kadar uzun süre açık kaldı. Asyalılar İngiltere'deki en kalabalık cemaat; nüfusun yüzde 4'ü. Ama ticari başarı sağlayan grup sayısı dört-beş tane. Ticari başarıdan kastım da süperstar olmak değil, salt müzik yaparak geçinecek kadar para kazanmak.

Sizce Asian Dub Foundation manifestosu Asyalılar tarafından benimseniyor mu?

Bir kere Asian Dub Foundation sadece Asyalılara seslenen bir grup değil. Ayrıca Asya cemaati de homojen değil: Müslümanlar, Hıristiyanlar ve Hindular var; İngiltere'de Asyalı milyonerler de var, açlık sınırında yaşayan insanlar da. Manchester'daki ayaklanmalara katılan insanlar, ebeveynleri 1950'lerde İngiltere'ye gelmiş Asyalı gençlerdi ve hepsi de işsizdi. O eylemlerde ekonomik durumları iyi insanlar yoktu. Asıl vurucu nokta nereye ait olduğun değil, hangi ekonomik sınıfa ait olduğun ve toplumdaki yerin.

Asian Dub Foundation Education'ın (ADFED) Türkiye'de de bir şubesinin açılması söz konusu galiba.

İstanbul'daki başka bir organizasyonla ve Şişli Belediyesi'yle temas halindeyiz. Büyük ihtimalle ADFED'den birkaç eğitmen İstanbul'a gelecek.

ADFED ne tür bir eğitim veriyor?

Müzik teknolojisi. On haftalık workshop'larımız var. Tamamen ücretsiz, isteyen gelip katılıyor. Turnede bizimle dolaşan MC'lerden ikisi, davulcu ve perküsyoncu hep ADFED'den yetişmeler. Ama perküsyoncu arkadaşımız maalesef Türkiye'ye konsere bizimle gelemedi.

NME'ciler "eğitim hakkında konuşmayalım, yeterince seksi değil" dediler. Duvar kağıdı gibi müzik istiyorlar. Eğer müziği dinlerken düşündürmeye başlarsanız, müzik derinize işlerse, bu insanlar rahatsız oluyor.

Rap'teki mafya portrelerine bakışınız nasıl?

Benim için çekici olan, bağlı bulunduğu cemaatin sorunlarının dile getiriliyor olması. Benim için Afrika Bambaataa'nın "birlik olalım ve diğerlerine cemaatimizin en güzel yüzünü gösterelim" tavrı çok önemli. Mafya meselesine gelince, rap müzik satın alan insanların büyük bir kısmını aslında genç beyazlar oluşturuyor. Plak şirketleri bir pazarlamacılık taktiği olarak imaj oluşturmayı kullanır. Eğer pazarlanacak müzik heavy metal'se, kullandıkları imaj satanizmdir. Bir de asi gençlik modeli vardır, ebeveynlerinin gencin dinlediği müziği sevmemesi. Tutucu Amerikalılar zencileri sevmezler, en nefret ettikleri şey de kendilerine Kara Panterler'i hatırlatan, elinde silah olan bir zencidir. Bir de müzikte kullanılan dil küfürlüyse, daha da nefret ederler. İşte bu, Amerikan müzik şirketlerinin rap için yarattığı imaj. Bu imajın üç tane mevzuu var. Bunlardan ilki uyuşturucu; bu problemin siyahlardan kaynaklandığı zannediliyor. Ama aslında ülkeye uyuşturucuları sokanlar kuzeydekiler. CIA kokain ticaretinden kazandığı paralarla Orta Amerika'daki sosyalist hareketlere karşı savaşıyor. İkincisi, kadın hakları. Hangi ülkede olursa

24→

olsun, kadın hakları yok sayılırsa, onlara insanca davranılmazsa, o ülkenin toplumu çöker. Üçüncüsü, silahlar ve şiddet. 19 yaşında değilseniz içki alamazsınız, ama bir pompalı tüfek alabilirsiniz; bu nasıl bir mantık? Mantıksızlık. Beyazlar senelerce siyahlara "nigger" dedi. Artık siyahlar da birbirine "nigger" demeye başladı. Bu da onlara haklı olduklarını düşünme fırsatını verdi.

1982'deki New Cross'tan sonra azınlıklar için ne değişti? Çoğu kişi bu yangının azınlıklara karşı uygulanan en büyük saldırı olduğunu düşünüyor...

Hâlâ çok emin değiliz, ama galiba çok da bir şey değişmedi. Geçenlerde New Cross vakasında neler olduğuna dair yeni bir soruşturma başlatıldı. New Cross'ta bir evde gerçekleştirilen bir parti esnasında yangın çıkmıştı ve 14 genç ölmüştü. Yirmi yıl boyunca polis, hayatını kaybedenlerden birinin yangını çıkardığını ve başka kimsenin suçlanmaması gerektiğini vurgulayarak dava açılması talebini reddetti. Son birkaç haftadır dışarıdan birinin pencereden içeri molotof kokteyli atmış olma ihtimali araştırılıyor. Aslında bizim için pek bir şey değişmediğinin en güzel ispatı, Muhafazakâr Parti'nin seçim programındaki başat konu: Yabancı düşmanlığı.

Satpal Ram konusunda son gelişmeleri alabilir miyiz sizden?

15 yıl oldu. Seçimlerden sonra altı-yedi hafta içerisinde salıverileceğini umuyoruz. İlk duruşmaların hatalı olduğu sonucuna varılacak bizce. Babası öldüğünde cenazeye katılması için izin verilmişti. Ama tabutu taşırken bile elleri kelepçeliydi. Şu sıralar annesi çok hasta. Ama annesini son kez görmesi için izin vermiyorlar. Bu yüzden de çok sinirli. Bizim ve diğer Free Satpal Ram kampanyası destekçilerinin konuyu politize ettiğimizden bahsediyorlar. Aslında konuyu politize eden sadece politikacılar, biz değiliz.

Sizce sizin de gizli servis MI5'ta dosyalarınız var mıdır?

Onlarda herkesin dosyası var, Tony Blair'in bile. Tony Blair öğrenciyken anti-nükleer kampanyalar dahilinde çalışırdı.

"Real Great Britain" parçasında Tony Blair'e de dokunuyorsunuz.

İngiltere yirmi senedir aynı tip hükümetlerle yönetildi. Ardından Tony Blair hükümeti geldi. Herkes değişimden bahsetmeye başladı, ama değişen tek şey sunumdu. Muhafazakâr Parti ve İşçi Partisi ikilisi Amerika'daki Demokrat Parti ve Cumhuriyetçi Parti ikilisine özdeş. Onlar da birbirinin aynı siyasetleri güdüyorlar.

Söyleşi: **Özhan Binici**

ADF'IN MENEJERİ DAVID LAWRENCE ANLATIYOR

HERKES İÇİN FUTBOL

Grup olarak futbola meraklı olduğunuz biliniyor...

David Lawrence: Öncelikle ADF'nin St. Pauli taraftarı olduğunu söyleyerek başlayayım. St. Pauli FC, Almanya'nın Hamburg kentinde, bölgenin sosyalist maden işçileri tarafından kurulmuş bir takım –şu anda ikinci ligde. "Herkes için futbol" ve "herkes için kulüp" olsun istiyorlar. Futbol bir süredir endüstriyel ve ticari bir faaliyet haline gelmiş olsa da, St. Pauli kurulduğu sıradaki anlayışa sırtını çevirmeden "herkes için futbol" düşüncesini yaşatmaya devam ediyor. Bunun yanında St. Pauli anti-faşist ve anti-ırkçıdır. Irkçılık karşıtı, politik tavır takınan, aynı zamanda "herkes için müzik" diyen bizim grupla "herkes için futbol" diyen bu kulübün yollarının ve projelerinin kesiştiğine inanarak, kendimizi St. Pauli taraftarı olarak görüyoruz.

Futbolla ilgilenmeye ne zaman ve nasıl başladınız?

Sekiz yaşımdan beri, cumartesileri annemden aldığım cep harçlıklarını denkleştirip Manchester'ın maçlarına giderdim. Maçlarda büyüdüm diyebilirim.

Grubun diğer üyelerinin tuttuğu İngiliz takımları yok mu?

ADF üyeleri değişik takımları tutuyorlar. Tottenham Hotspur, Southampton, Liverpool, Manchester United... Ama maçlara pek gitmezler, genelde televizyondan izlerler. Mesela, bir Almanya turnesinde, konser sonrası, iki günlüğüne birkaçımız Barcelona'ya Manchester United-B.Münih Şampiyonlar Ligi finalini izlemeye gittik –o inanılmaz maç. Bazıları eğer Manchester yenilirse beni arayıp dalga geçmeyi ihmal etmezler. Aramızda hiçbir zaman tatsız olmayan, neşeli ve sürekli bir futbol rekabeti var...

Futbolun kitlelerin afyonu olduğuna dair düşünceye katılmıyorsunuz yani...

Futbol, insanların birbirlerine bağlanmaları için farklı araçlardan biri, belki bir çeşit inanç. Baskı altında, ezilmiş, eğitim fırsatı bulamamış bir sınıfın, çalışan sınıfın inancı. Yani tarihsel olarak tabii. Şimdi pek öyle değil. Mesela İngiltere'de köklü kulüplerin tarihine bakarsanız, bu izi görürsünüz. Fabrikalardan, çeşitli iş kollarından, emek yoğun endüstri alanlarından çıkmış işçi sınıfı bu kulüplerin doğmasında ciddi bir kıvılcım olmuştur. Örneğin Manchester United'ı demiryolu işçileri kurmuştur; Liverpool'u liman işçileri, Arsenal'i mühimmat deposu işçileri, Leeds'i maden işçileri... Onların yaşamlarında buldukları bu yeni inancı bir eğlenceden, bir deşarj mekanizması olmaktan çıkarıp nasıl bir sosyal fenomene dönüştürdüklerini görürsünüz. İşçi sınıfı tarihi, ürettiği bu yeni kültüre müziği de ekler. Mesela Yorkshire'da tekstil ve pamuk işkolunda çalışan işçi sınıfı ve onun kültürü "brass-band" diye adlandırdığımız müziği yaratırken aynı anda kendi futbol kulüplerini yaratıyordu...

Robbie Fowler vakasına ne diyorsunuz? Bir maça ırkçılığı protesto etmek için yüzünü siyaha boyayarak çıktı; atletine yazdığı mesajla liman işçilerinin grevini destekledi; eşcinsel aleyhtarı bir yasa tasarısını protesto için gol sevinci esnasında bir eşcinsel gibi arkadaşına sarıldı ve kendi lehine verilen bir penaltıyı "hayır penaltı değildi" diyerek kasten gol yapmadı, topu kaleciye nişanladı...

(gülüyor) Unutma, ben Manchester'lıyım. Ee, Fowler da Liverpool'lu. Biz Manchester'da Fowler'a Fowloop deriz. Yani "her zaman yanlış yapan, hiç doğru bir şey yapmayan adam" anlamında... Bu rekabetin eğlenceli yanı; şiddet yok, ırkçılık yok...

Statlarda yaşananlar pek öyle değil galiba...

Bazı gruplar çıkıyor ve kulübü kendilerinin ilan ediyorlar, kendileri gibi olmayanları içeri almak istemiyorlar. Aslında toplumun yarattığı kastlaşmanın aynısı. Baskı altında olan, ezilmiş olan, kendisini üstün hissedeceği bir alan bulduğu anda kuruyor baskıyı. Hele bu insanlar kendisini yaşamın başka alanlarında ifade edemiyorsa... Bundan kolay ve kalabalık bir alan var mı? Bunlar çoğunlukla beyazlardan oluşan ve sayıları 50 ila 500 arasında değişen gruplar. Sürekli kavgaya meyilli ve histerik haldeler. Grup halinde geziyorlar ve olay çıkartıyorlar. Kalabalık olduklarında güçlüler. Tipik faşist kitle prototipi. Şiddetten ve ırkçılıktan başka beslenecekleri bir havuz kalmıyor doğal olarak. Bunun yanında öyle şeyler oluyor ki anlamak mümkün değil: Siyah bir futbolcu gol attığı zaman avazı çıktığı kadar bağıran ırkçı bir taraftar gibi... Komik değil mi?

Peki tribünlerde ırkçılar mı ağırlıkta?

Old Trafford'da Manchester United maçlarında her hafta 70 bin kişi toplanıyor. Kaçta kaçının ırkçı olduğunu kestirmek çok zor ama bildiğim başka bir şey var: "United We Stand" anti-faşist ve anti-ırkçı bir taraftar grubu. Böyle bir fanzin de çıkıyor. Liverpool taraftarı da öyle. Geleneklerinden de kaynaklanıyor herhalde; eskiden beri daha fazla yabancı oynatırlar zaten. Newcastle tribünlerinde, taraftarların bizden alıp kullandığı bir şarkının sözlerini de duyabilirsiniz: "Black and White United" (Siyah ve beyaz birleşti). Birçok takımın böyle taraftar grupları var ve bunlar sürekli işbirliği içersindeler. Derbiler hariç. *(gülüyor)*

Peki İngiliz milli takımı sizin için ne ifade ediyor?

(gülüyor) Size şöyle bir garanti verebilirim: Bizi hiçbir zaman İngiltere forması giyerken göremezsiniz. Ne giyeriz ne de tutarız. İngiltere taraftarlığına inanmıyoruz. İngiliz milli takımının sembolleştirdiği değerler bizim inandıklarımızdan çok farklı olduğu için, bu konuda rahatız. Sonuç olarak İngiliz milli takımı eşittir milliyetçilik ve biz de milliyetçi değiliz, aksine buna karşı mücadele ediyoruz...

Öyle şeyler oluyor ki anlamak mümkün değil: Siyah bir futbolcu gol attığı zaman avazı çıktığı kadar bağıran ırkçı bir taraftar gibi... Komik değil mi?

Geçenlerde televizyonlarda Oldham'daki olayları izledik. Ada'da azınlık olmak daha da mı zorlaşıyor?

Biliyorsunuz, yakında seçim olacak *(söyleşiyi yapılırken İngiltere seçimleri henüz yapılmamıştı)* ve kimin kazanacağı belli. Haftaya parlamentolarını seçecekler. Olay şu: Oldham'da, ırkçı ve faşist bir parti olan British National Party (BNP) bir aday gösteriyor. Orada 10 bin Asya kökenli insan yaşıyor; nüfusun yaklaşık yüzde 30 ila 40'ına tekabül ediyor. Bu ne demek: Irkçılar Oldham'da kampanya yapacaklar, ırkçı ve faşizan bildiriler dağıtıp azınlıkları aşağılıyacaklar. Buna izin verilmesi düşünülemez tabii... Mesela geçenlerde Oldham ile Stoke City arasında bir maç vardı. Stoke City taraftarları şiddet yanlısı diye bilinir. Durumdan vazife, BNP yanlıları da bu taraftarlar arasına karıştı. Maçtan sonra bu grup Asyalının yaşadığı evlere ve dükkanlara saldırdılar. Sokakta gördükleri Asyalıları dövdüler. Ama bildiğim bir şey varsa, Oldham'da yaşayan bu insanlar, yaşadıkları yerde böyle ırkçı aşağılamalara ve faşist propagandaya izin vermeyecekler.

Söyleşi: **Tan Morgül**

John Lee Hooker

1917-2001

Blues = John Lee Hooker. Böyle yaşadı, böyle öldü. Görüp görebileceğimiz en güzel insanlardan biriydi. Son nefesine kadar elinden gitarı, dilinden güzel sözleri eksik olmadı. 21 Haziran Perşembe günü uykusunda ebediyet yollarına düştü... Ama her daim çalacak, söyleyecek, aşağıda söyledikleri her zaman kulağımıza küpe olacak...

ağır ağır BUM BUM!

Bugüne dek yaptığınız albümleri üst üste yığsak, herhalde yükseklik tavana varır, değil mi?

John Lee Hooker: Tabii, tabii! Ben denedim, daha da yüksek oluyor!

Şarkı yazma yeteneğiniz çocukken de var mıydı?

Tabii! 11-12 yaşında kendi şarkılarımı yazmaya başladım. O zamanlar kilise korosunda söylüyordum. Allah vergisi.

Gitar çalmayı öğrenmeden önce de şarkı yazıyor muydunuz?

Tabii, tabii... Bazen. O zamanlar gospel söylüyordum, ama blues şarkıları yazmayı tercih ediyordum. Annem ve babam, ikisi de kiliseye kendilerini adamış insanlardı. Ben çok küçükken ayrıldılar. Sonra annem Will Moore diye bir adamla evlendi. Moore, çok güzel blues çalıyordu. Onu babamdan daha çok severdim. Babamın evinde gitar çalamazdım. Babam Baptist kilisesinde vaizdi. Çocukken iyi bir hıristiyan olmaya çabalıyordum. Belki inanmayacaksınız ama, ben hayatımda hiç kimseyle kavga etmedim. Başım hiç derde girmez. Zira ben kavga adamı değil, sevgi adamıyım. Beladan uzak dururum. Sonra dinden uzaklaştım, ama hep iyi ve yardımsever biri olmaya çalıştım.

Gitar çalmaya nasıl başladınız?

Will Moore'u izlerken özendim. Bugün ne çalıyorsam, çoğu ondan öğrendiklerimin üzerine eklediklerimdir. Bazen plakları koyar, onlara eşlik etmeye çalışırdım. Charley Patton, Leroy Carr, Blind Blake, Blind Lemon Jefferson en çok sevdiğim adamlardı.

Hiç nota nota çalıştığınız oldu mu?

Çok seyrek. Ben daha ziyade kendi tekniğimi bulmakla meşgul oldum. John Lee Hooker olmayı tercih ettim.

Detroit tarzının yaratıcılarından biri olarak ünlendiniz. O dönemde herkes Chicago'ya göç ederken siz niye Detroit'i tercih ettiniz?

Orada rekabet çoktu. Ben hiç Chicago'da yaşamadım. Detroit'e vardığımda çok az param vardı. Mom's diye bir bekar otelinde kalmaya başladım. Kapıdan girip gitarımı çalmaya başladım. Oteli işleten kadın beni çok beğendi ve düzenlediği partilerde çalıp çalamayacağımı sordu. Anlaştık ve orada çok güzel günler geçirdim.

Elektrikli gitarı ilk kimde gördünüz?

T-Bone Walker. O benim idolümdü. Hem elektrikli gitarı vardı, hem de çok özgün bir teknikle çalıyordu. O zamanlar onu taklit etmeye çalışırdım ama pek beceremedim. Bugünkü stilim öyle ortaya çıktı. Beni her yere yanında götürür, "ufaklık" diye çağırırdı. İlk elektrikli gitarımı da o bana almıştı.

"Blues Brothers" (1980) filminde sokak müzisyenliği yapıyordunuz. O dönemde hiç sokakta çaldınız mı?

Yok! Çok istediler ama ben hiç sokakta çalmadım. Film başka şey. O sokakta "Boom Boom"!

Hiç ünlü olmaktan rahatsızlık duyduğunuz oldu mu?

Bazı insanlar başarılı olanları kıskanırlar. Ne güzel işte, canımı çıkartacak bir yerde çalışmak yerine müziğimi yaparak para kazanıyorum, güzel otomobillere biniyorum. Fena mı? Sen de yap, sen de kazan!

Blues tarihinde en az taklit edilen isimlerden birisiniz. Kimse sizi taklit edemiyor. Sizin gibi ritm gitar çalan biri var mı?

Yok... Ah, Rick Kirch! Bak o çalabiliyor.

Eddie Kirkland'la beraber yaptığınız kayıtlar inanılmaz. Hanginiz daha iyi çalıyordu?

İkimiz de iyiydik işte. Blues çalarken "daha iyi" diye bir şey yoktur. Ya kötü çalanlar vardır ya da iyi çalanlar.

Muddy Waters da "en iyi blues çalan diye bir şey yoktur, sadece iyi çalanlar vardır" diyor.

Doğru söylemiş. Bak şimdi, ben süratten ve süratli çalanlardan hiç hazzetmem. Blues böyle çalınmaz. Çok nota... Olmaz. Şimdi hem süratli hem de yüksek volümle çalıyorlar! Beni bazen böyle yerlere götürürler hemen sıkılırım, kaçarım. Yüksek volüm varsa, his yok demektir. Gösteriş vardır. Ben boogie çalarım. Biteviye ve funky şeylerden hoşlanırım. Sürat kuşlar içindir. Ayrıca blues sürat kaldırmaz. Eğer blues'un içine girmek istiyorsan, ağır ağır çalacaksın. Benim bir gitaristim vardı, ama çok yüksek çalıyordu. Bugün yok.

Başka bir enstrüman çalıyor musunuz?

Evet, biraz armonika çalabiliyorum. Ama evde çalmayı tercih ederim.

BB King otobiyografisinde 60'larda beyaz blues dinleyicisiyle tanışmasını kariyerinde dönüm noktası olarak nitelendiriyor.

Evet. Ben de bu başarıyı ilk yakalayanlardan biriyim. 1959'da Muddy Waters İngiltere turnesine gidip döndükten sonra bana bu işin sırrını sormuştu, zira oralarda herkes beni tanıyordu. Herkes ona beni sorup durmuş. O da dönünce beni bir kenara kıstırdı ve sordu. Keza BB de öyle, o da hayret etmiş. Ben de şöyle dedim: "Ne yapayım, oralarda ne yaparsam seviyorlar."

Blues sanatçısı olmak tanrı vergisi mi, yoksa herkes olabilir mi?

Bana tanrı vergisi. Ben pek iyi okuyamam, pek de iyi yazamam, ama tanrının bana verdiği yetenekleri sonuna kadar kullanırım. Tanrı bizi iyilikle donatmıştır. Tüm kötülükleri şeytan başımıza sarar. Blues sanatçısı hissettiklerini ifade edebilmek için beynini kullanır; hissedebilmek içinse kalbini. Sadece ezberleyerek blues sanatçısı olunmaz. Hikayeci olman lazım; ne görüyorsan onları hikayelere çevirmelisin.

Hâlâ hıristiyan mısınız?

Hayır. Artık Yehova Şahidiyim. İnancıma göre, insanları sevmek lazım ve ben hep etrafımdakileri sevdim, onlara yardımcı oldum. Hoşuma gitmeyen adamlardan uzak dururum.

Kadınlardan?

Şimdi, kadınlar blues'u severler, zira blues onları anlatır, onlara hitap eder. Blues, insanlık ve sevgiden bahseder. "Seni seviyorum ve istiyorum" veya "lütfen gitme, yanımda kal, sana ihtiyacım var" dersin. Kadınlar bunları duymaktan hoşlanır.

Blues benim kanımda var ve ölene kadar çalacağım. Hiçbir yere gittiğim yok. Kalbim hâlâ blues'da ve onu sağ tutmaya çalışıyorum.

"Dimples" adlı bir parça yazmıştım. Orada ne diyorum, "çenesinde gamzeleri var" veya "yürüyüşüne hasta oluyorum" diyorum. "Senden nefret ediyorum, berbatsın" demiyorum.

En çok hangi şarkınızı seviyorsunuz?

"In The Mood", "Dimples", "Boom Boom" ve ilk hitim "Boogie Chillen".

İnsanlar bazen eski tarzda çalmanızı istiyorlar.

O günler geride kaldı. Şimdi farklı şeyler var. Benim tarzım pek değişmedi. BB King bile bugün farklı çalıyor. Ben eskiden onun "Rock Me Baby" parçasına hastaydım. Şimdi beni her gördüğünde "Oo, Rock Me Baby zamanı geldi. John gelmiş. Hemen çalayım, yoksa beni buradan sağ çıkartmaz" der.

Bugünlerde kariyerinizi nasıl görüyorsunuz?

Emekli olduğumu düşünüyorum. Evde oturup maç seyrediyorum. Yaşadığım yerin civarlarındaki kulüplerde arada sırada çalarak parmaklarımı sıcak tutuyorum. Aşağı yukarı bir saat kadar sahnede kalıyorum. Daha fazlası yoruyor artık. Eski tüfeklerden bir ben, bir de BB King kaldık zaten. Herkes göçtü gitti, ama blues'un asla ölmeyeceğini biliyorum. Çünkü blues sağaltır. Sadece notalardan ibaret değildir. Bazıları bu işi para için, bazıları da şan şöhret için yapıyor. Ben sevdiğim için yapıyorum. Blues benim kanımda var ve ölene kadar çalacağım. Bazen hasta veya yorgun oluyorum, ama blues bak hep burada, kalbimde duruyor. Ne zaman bilmiyorum ama, yeni bir albüm yapacağım. Elimizde daha önce yayınlanmamış çok iyi malzemeler var. Hiçbir yere gittiğim yok. Kalbim hâlâ blues'da ve onu sağ tutmaya çalışıyorum.

Çeviren: **Sarp Keskiner**

Manu Chao

Bugünün Bob Marley'i, Latin Woody Guthrie, gitar çalıp şarkı söyleyen kır gerillası, plakları peynir ekmek gibi satan sokak çalgıcısı... Manu Chao yağmurundan ilk kez 31. sayımızda isabet almıştık, şimdi kendimizi fırtınanın kollarına bıraktık: Mano Negra'nın eski şarkıcısı ikinci "elörgüsü" solo albümü "Proxima estacion: Esperanza"yı yayınladı, bize de dört koldan (El Pais, Telerama, Liberation, Les Inrockuptibles) söyleşiler derlemek düştü. Yetinmedik, babasının bir yazısını çevirdik, ayrıca Atina-İstanbul arası mekik dokuyan bir punk'çı arkadaşımıza konser izlenimlerini anlattırdık.

sezgi kapıları

Kardeşin Antoine Chao ortak grubunuzdan bahsederken "Mano Negra harika bir gruptu, hoşumuza giden bir işle uğraşıp üstüne bir sürü de para kazanıyorduk" diyor. Sen bu değerlendirmeye katılıyor musun?

Manu Chao: Tabii katılıyorum. Üstelik bugün artık para kazanmak bana utanç vermiyor. Özgürlüğünü satın almak için paraya ihtiyacın var. Geçenlerde İtalya'daydım. Ne kadar şanslı olduğumu düşündüm. Yıllardır müzikle uğraşıyorum, her zaman istediğim şeyleri yapmışım. Birçok kere tufaya geldim, birçok konuda pişmanlık duydum, ama hepsini kendi isteğimle yaptım. Mano Negra bir yanardağ gibiydi. Fransa'ya göç etmiş bir Galiçyalının oğlu tarafından kurulmuş, rock'n'roll, reggae, rap, rumba, punk rock, salsa, kafasına ne eserse çalan bir grup. Çokuluslu bir topluluktuk, alternatif kanallardan yararlanmayı da ihmal etmiyorduk. Her ne kadar bazı kırılmalar olduysa da, Mano Negra kendi estetik ve etik anlayışını bulunduğu her ortamda kabul ettirmişti. Bugün Mano Negra anlayışının mirasçısı diyebileceğimiz gruplar saymakla bitmiyor.

Evet, bugün Mano Negra'nın yolundan giden yüzlerce grup olduğunu görüyoruz. Bu grupların marihuanayı, çok-kültürlülüğü savunan şarkılarını dinleyince, insan bıyık altından gülmeden edemiyor.

Zamanında yaptığım şarkılara benzeyen bir sürü şarkı yolluyorlar bana, ben de "ne olur birileri beni şaşırtsın" diye söylenerek dolaşıyorum. Sürekli olarak, gençleri, benim yaptığım müziği taklit etmektense, kendi müziklerini yaratmaları konusunda uyarıyorum. Beni ne olduğunu bilmediğim bir hareketin başına geçirdiler mi tepem atıyor. Hiçbir hareketin önde gelenlerinden olmak istemiyorum. Moda haline gelen herhangi bir eğilim sonunda boktan grupların ortaya çıkmasına yol açıyor.

Mano Negra'nın parçalanmasının temel nedenleri nelerdi?

Hayat gibi gruplar da bir döngü üzerine kuruludur. Sekiz yıl süren tamamen ortak bir hayatın sonunda, Mano Negra o döngünün sonuna gelmişti. Arzuladıklarımız farklılıklar göstermeye başladı, bu da grup yaşamıyla bağdaşmayabiliyor. Ama aramızda hiçbir çatışma olmadan son derece doğal olarak yaşadığımız bir süreçti. Tıpkı bir çift gibi: "yaşamda ve ölümde, 80 yaşına gelinceye kadar" demek çok zordur. Buruk bir ayrılık oldu benim için, yıllardır beraber olduğun sevgilinden ayrılmak gibi bir şey. Aşk bir süre sonra nefrete dönüşüyor. Küçük ayrıntılar kaybolup gidiyor. Ama iyi bir grup olduğumuzu da söylemeliyim. Bir ekip olarak çalışmanın zorlukları var. Beatles'tan tutun, Clash'e kadar, aslında sonsuza dek sürmesi imkansız mucizevî bir uyumun peşinde koşuyorsunuz ve bir gün geliyor, aranızda o kimyanın kalmadığını görüyorsunuz. Mano Negra deneyiminden sonra, "bir grup kurup sonuna kadar böyle takılacağım" demem mümkün değil. Tam tersine, iki ayda bir grubumu dağıtıyorum, neredeyse her turneden sonra. Böylece rutini ve öbür olası tehlikeleri de bertaraf etmiş oluyorum. Mano Negra bir taraftan da özel hayatımızın olmadığı bir sekiz yılı ifade ediyor benim için.

Sinirler yatıştı mı artık?

Tamamen. Son aylarda Paris'e gidişlerimde hepsiyle buluştum. Bazıları müzik yapmaya devam ediyor, P18, Flor del Fango gibi gruplarda. Zamanla kötü anılar siliniyor, geriye önemli olan kalıyor. O da, Mano Negra'nın harika bir hayat okulu olduğu. Hepimiz çok şey öğrendik ve çok değiştik.

Mano Negra birçok efsanevi organizasyonda yer aldı. Bunlardan biri de 1993 yılında gerçekleştirilen Kolombiya turnesiydi. Çatışmaların tüm yoğunluğuyla sürdüğü günlerde, kasabalarda durup konserler verdiğiniz bir trenle Kolombiya'yı baştan aşağı katettiniz. Bu turnenin hikâyesini de çok güzel bir kitapla bizlere aktaran baban Ramon Chao oldu: "Ateşten ve Buzdan Bir Tren"...

Bu maceraya babamla birlikte atılmak, hayatımın en güzel, en önemli deneyimlerinden biri oldu. Tabii o topraklarda yol alırken ekibin büyük bir bölümü fena halde bunaldı. Bir kısmı kaçtı gitti. Ama babam sonuna kadar dayandı. Üstelik çok da duyarlı davrandı, babalık konumunu sömürmeden herhangi birisinden bahseder gibi bahsetti benden. Ne kadar teşekkür etsem azdır: O kitap riski göze alan, beş para beklemeyen insanların sayesinde çıktı.

Kendimi özgür hissetmediğim tek an sezgimi kaybettiğim andır. Bana şunu detirten sezgiye ihtiyacım var: "Bunu istiyorum, gerisi umurumda değil." Bu sezgiyi kaybettiğimde, ortaya tereddütler çıkıyor, çok fazla kapı oluyor ve fırıldak gibi dönmeye başlıyorum, işte bu da depresyonun kapısı.

Kitapta, konserinize gelen tepeden tırnağa silahlı, ünifomasız gençlerin, "ha orduya katılmışız ha gerillaya, ama gerilla olunca daha iyi para kazanıyorsunuz" dedikleri yazıyor. İnsanın kanını donduracak bunun gibi bir sürü hikâye var... Müziğinde Kolombiya'ya çok derin bir bağlılık var: Uyuşturucu trafiği ve gerilla kıskacındaki bu ülke hakkında ne düşünüyorsun?

Kolombiya'da bayağı vakit geçirdim. Olup bitenler hakkında bilgilenmeye çalıştım, kafa patlattım, ama hâlâ olayı anlayabilmiş değilim. Gerillalara yakın kişiler, trende esrar ya da kokain bulundurmamızın çok tehlikeli olduğu konusunda bizi uyardılar. Nedeni de, uyuşturucunun emperyalizmin silahı olmasıymış. Ama bir taraftan da biliyoruz ki, gerillalar uyuşturucu tacirlerinden ve üreticilerinden aldıkları "vergi"lerle, haraçlarla varlıklarını sürdürüyorlar. Kolombiya çok karmaşık bir ülke ve esas sorunu Amerikalılardan kaynaklanıyor: O ülkeyi katlettiler. Savaş, köylerdeki çatışmalar, paramiliterler, kontra, gerilla, hepsinin ortasında uyuşturucu, bütün bunlar birilerinin istediği şeylerdi, ama şimdi ipin ucunu kaçırdılar, kimse nasıl hale yola koyacağını bilemiyor. Pablo Escobar, Amerikalılarla işbirliği yapmayı bıraktığı gün dünya basınında gözükmeye başladı. Kendini milliyetçi ve güçlü hissettiğinde, "Amerikalılar vız gelir, ben Kolombiyalıyım, dış borçları ödüyorum ve ya basta!" dediğinde, hemen dünyanın bir numaralı düşmanı oluverdi. Uyuşturucunun bir tek Kolombiya'da olduğu palavra; yer değiştirdi, şimdi Meksika'da. Meksika devleti tamamen mafyoz bir devlet, uyuşturucu kartelleri iktidarda. Cumhurbaşkanı Vicente Fox durumu değiştireceğini söylüyor... Niçin hep Kolombiya'dan söz ediliyor da Tijuana mafyasından bahsedilmiyor? Çünkü onlar Amerikalılarla iş yapıyor. "Kötü Kolombiyalı" klişesi artık tahammül edemediğim bir "marketing kampanyası". Kolombiyalılar cani değil.

Latin Amerika'daki ekonomik gelişmelere ve George Bush'un burayı "tek pazar" haline getirme niyetine ne diyorsun?

Bu "tek pazar" uzun süreden beri olan bir şey, şimdi daha da liberalleştirerek beter hale getirecekler, tam bir felaket. On yıldan beri düzenli olarak Latin Amerika'da yaşıyorum, kıta baş aşağı yuvarlanıyor. Beş-altı yıldır dolara endekslenme nedeniyle Arjantin ve Brezilya'nın düştüğü durum ortada. Güya sınırları açıyorlar. Eskinin en istikrarlı ülkesi Arjantin'de yaşananlar fecaat, Ekvator'dan bahsetmeyelim bile. Herkes ülkeden çekip gitmek istiyor, bütün dinamik kuvvetler kendi başının çaresine bakma derdinde, insanlar artık hayatta kalamayacak durumda. Önüne gelen Barcelona'ya gidiyor. Benim açımdan manzara gayet net: Güney Amerika'nın sorunu Washington'dur.

Latin Amerika'nın gerçekliği Avrupa'da kullanageldiğimiz kavramları tersyüz ediyor sanki...

→27

Ben sadece EZLN (Zapatist Milli Kurtuluş Ordusu) taraftarıyım. Bu yüzden Latin Amerika'daki bütün gerilla hareketlerini destekliyormuşum gibi bir fikre kapılıyor insanlar. Kesinlikle böyle bir şey yok. Kolombiya'ya gidiyorum, hiçbir şey anlamıyorum, Chiapas'daki kadar net bir mesaj ulaşmıyor bana. Brazilya'daki Topraksızlar Hareketi'ni duyuyorum mesela, kendimi onlarla özdeşleştirebiliyorum. Ama, Aydınlık Yol derseniz, sağolun, ben almayayım.

Mano Negra'dan sonra Amerika'yı, Afrika'yı ve Avrupa'yı dolaştın. Bu yolculukların sonunda, farklı yerlerdeki insanların deneyimlerini harmanladığın ilk albümün "Clandestino" yayınlandı.

Mano Negra'yı dağıttığımızda, arkadaşlarım başka bir projede yer almadan duramayacağımı düşünüyorlardı. Ama yanılıyorlardı, hiçbir zaman kendime ön planda bir rol biçmedim. Benim için esas keyif verici madde, neredeyse bağımlılık halini alan yolculuk yapmaktı. Bir yerde 15 günden fazla kalamaz olmuştum. Ev sahibi olma, aile kurma, kısacası oturmuş bir düzen düşüncesi bile korkunç geliyordu bana. Bu durumdan sıyrılmak yedi yılımı aldı. Gündelik hayatım tam bir karmaşa içindeydi. Bir takım kasetlerim Meksika'daydı, bir kısmı Rio'da ya da Paris'te. Sonuçta, nerede olursam olayım, hep bir şeyler eksikti.

"Clandestino"yla o kadar ünlendin ki, İspanyol pop starı Marisa Monte'nin albümünde yer almak için davet edildiğini duyduk, ama sonra bu projeye katılmadın.

Evet, ama daha sonra tanışmak için kendisiyle buluştum. Hem meraklı olduğumdan hem de davetine teşekkür etmek için. Aslına bakarsanız, sokaktaki insanlarla çalışmayı tercih ediyorum. Sanatçı olduğunun bile farkında olmayan insanlarla çalışmak daha iyi; şirketler arasında yapılan kontratlara, o ağır havaya yer yok sokaklarda. Çok fazla teklif alıyorum, bazen bunalıyorum doğrusunu söylemek gerekirse. Mesela geçenlerde İbrahim Ferrer –ki kendisine hayranım– beraber bir bolero söylememizi teklif etti. Ortaya çıkacak müziğe tahammül edebilir miydim, bimiyorum.

Madonna'nın bir filminde bir şarkın yer alıyor. Bu gibi durumlarda ne yapıyorsun? Evet demeden önce projeye bir göz atıyor musun?

İşleri pek yokuşa sürmüyorum doğrusu. Sadece bizim ekipten birileri Nazi filmi veya benzer bir şey olup olmadığına bakıyor. Dolayısıyla, şarkıyı nasıl kullandıklarını görmek için bir kopya istiyoruz, ama açıkçası filmleri izliyorum dersem yalan olur. Madonna'nın filminde bir şarkımı kullanması benim hayatımda önemsiz bir detay açıkçası.

Bize yansıyan "her şeyi kontrol etmeye meraklı Manu" imajıyla çelişiyor bu.

Bu gerçekdışı bir gözlem. Her müzisyen bilir ki, yaptığı şarkılar öyle ya da böyle yayılıyor. Hatta yayınlanmadan önce bile şarkıların dolaşıma girdiği oluyor. Milano'da işgal edilmiş bir evde müzik yapan bir gruba rastladım, sadece Barcelona'da sokakta çaldığım bazı şarkılarımı çalıyorlardı. Biri gelip küçük bir ses alma cihazıyla kayıt yapıyor, sonra alıp bunu Napster'a koyuyor. Bir de bakmışsın, şarkıların herkesin elinin altında. Mesela geçenlerde kardeşim Antoine'a Paris'te yayın yapan bazı radyolar için bazı kasetler verdim, bu şarkıların tez zamanda internette yerlerini alacağından hiç şüphem yok.

Albümlerinde başka plaklardan, kayıtlardan, radyolardan sample'lara bolca yer veriyorsun, bu izin alma konusunda sıkıntı yaratmıyor mu?

Ben öyle inanılmaz bir şarkıcı değilim. Bulunmaz bir müzisyen olduğum da söylenemez. Her şeye biraz takılıp keyfimi sürüyorum. Kulağıma çalınan bütün sesler –bu bir radyo spikeri de olabilir, pembe dizi oyuncusu da– benim hammaddem. Önce bu malzemeyi kullanıyorum, sonra izin almak için başvuruyorum. Kimileri sorun çıkarmadan izin veriyor, mesela Radio Reloj

Manu Chao 88: Mano Negra zamanları

ya da Havana radyosu hiç sorun çıkartmadılar. Kimileri de benden daha fazla para kazanmak istiyorlar ve işi yokuşa sürüyorlar. Ayrıca, şarkılarımı internet üzerinden dolaşıma sokmayı planlıyorum, böylece herkes kendi başının çaresine bakar.

"Clandestino" neredeyse "el yapımı" bir albüm: Dar kadroyla, ucuz teknolojiyle üretildi.

Bu, Mano Negra dağıldıktan sonra öğrendiğim bir şey. Belki de yeniden öğrendiğim desek daha doğru olur. Eskiden metroda gitar çalıp söylerken beni gerçekten ilgilendiren şeyin elimin altında olduğunun farkında değildim. Daha sonra, grup işin içine girince, insan bazı alışkanlıklar ediniyor. Ses mühendisleri, teknik ekip vesaire müzikte önemli bir rol oynamaya başlıyor. Öyle olunca da, şu anda yanımda taşıdığım gibi ucuz, kırıldığında üzülmeyeceğin, ama yol arkadaşlığı edecek bir gitarın aslında yeterli olduğunu unutuveriyorsun.

Albümün adı Madrid'de, kayıt yapmak için gittiğim bir semtteki metro istasyonundan geliyor. Her defasında metroda "Bir sonraki istasyon: Umut" sözünü işitiyordum ve hayran kalıyordum.

"Clandestino" çıktığında, altı ayda bir albüm yapmayı umduğunu söylemiştin. Niçin bu kadar bekledin? "Clandestino"nun başarısı çok uzun soluklu ve sindirimi zor mu oldu?

Ne çok uzun ne de çok sertti, "Clandestino"nun başarısı gayet doğal oldu, o albüm bir mutluluktu. Bana çok büyük güç verdi. Aslında, hemen stüdyoya girdik. Albüm şimdi çıkıyor ama, bir buçuk yıldır hazır gibiydi. Benim hızımı kesen, grup kurmam ve hemen ardından turneye çıkmamız oldu.

Yine de iki albüm arasında abartılı denebilecek bir ara var...

Belki de bunun nedeni benim müziğe yaklaşımım olabilir. Şarkıları Fransızca yazmaya başladım, sonra bir baktım, aradan bir hafta geçmiş, Portekizce sözler yazmaya başlamışım. İnsanın müzik yaparken güdülerine kapılmaktan korkmaması lazım. Bırakacaksın kendini müziğin kollarına. Belli bir anlam ve düzen arayışı içinde olmayacaksın. Bu açıdan baktığımızda, "Esperanza" yapım sürecinde en az acı çektiğim çalışma oldu. Neredeyse her şeyi çaldım, harika bir süreçti.

Bu kadar az albüm çıkarman plak şirketini rahatsız etmiyor mu?

Ticari anlamda, kariyerim arkamda. "Clandestino"yu yaptığımda, fazla şahsi olduğunu, kimseyi ilgilendirmeyeceğini, son albümüm olacağını düşünüyordum. Ama çok başarı kazandı.

Nasıl çalışıyorsun?

En önemlisi önceden tasarlanmış hiçbir fikir olmadan. Ben döngüler halinde çalışıyorum. Bu albümü yaparken hiçbir zaman usanma hissi duymadık, ama yine de başka bir şeye yönelmenin zamanı gelmişti. O kadar çok yeni proje vardı ki, tekrar sıfır noktasına dönmek gerekiyordu. Albüm üzerinde yeterince dönüp durmuştuk, bütün hayatımızı onu remikslemekle geçirecek halimiz yoktu. Bir şeyleri bitirmeyi öğrenmek lazım.

Bahsettiğin döngüleri ne belirliyor?

Zevk, keyif. 40 yaşına geldim. Bir anlamda, rahata erme savaşını kazanmış sayılırım, çok para kazandım. Şimdi paradan tek istediğim, keyfini sürmek. Hayatımda yapabileceğim en güzel şey, parayı cebime koyup dünya seyahatine çıkmak. Hindistan, Etyopya, Zanzibar... Sürtüp durmak. Bunu yapmam lazım, gelecekteki projelerime de kaynaklık edecektir –seyyah albümleri yapmak için, seyahat etmek lazım. Eğer bunu yapmazsam, aptalım demektir. Ve de dolayısıyla, başka şeyler yaparsam, en azından buna değer olması lazım. Grupla turneye çıkmak, büyük ölçüde buna eşdeğer. Albümlerin çıkışı, altı ay süren promosyon, konserler hepsinin buna değmesini istiyorum. Eylüle kadar önümü görebiliyorum, sorumluluğu üstleniyorum. 27 eylülde, turne bittiğinde, hayatımı ne yapacağıma karar verebileceğim.

Yeni albüm "Clandestino"ya çok yakın. Kendi tarzı, kendi sesi olan, daha uzağa gitmeye çabalamayan folk şarkıcılarına benziyorsun sanki. Yenilik ihtiyacı duymuyor musun?

Kenarda on milyon yeni şarkımız var, onları ne yapacağımızı bilemiyoruz ve biz de ikinci albümde birincidekileri aldık yeniden. Niçin? Çünkü seyahatte iyi gidiyordu. Her şey yolundayken, başka şeyler aramaya kalkmanın alemi ne? "Clandestino"daki o minik minik gürültüler burada da var. "Clandestino"dan insanların en fazla aklında kalan "Bongo Bong"daki "çing"ler ve "çiiyu"lar... İnsanlar hayran kaldılar, ben de hâlâ usanmadım ve yeni albümü bununla bezedim. Bu benim dünyam, benim kartvizitim, imzam. Benim küçük cinlerim. Yanı başımda olmadıklarında, onları özlüyorum.

İki albümünde de parçalar tek bir parça gibi birbirine bağlı, niçin?

Başka türlüsünü yapmayı beceremiyorum. İlkinde olduğu gibi, bu albümü de tek bir şarkı olarak görüyorum. Kırılmaya uğramayan akışkan bir yolculuk. Sana bir saat boyunca eşlik edebilir. Bence bağlantılar parçaların kendisinden çok daha önemli. Müziklerin, hayatın kazalarının buluşmasına, tesadüflere kendimi bırakıyorum. Tıpkı boya bombalarıyla resim yapıyormuşum gibi lekeleri atıyorum. Belli katmanlar ekliyorum,

kaldırıyorum... O kadar da kolay değil. Ama çok hoşuma gidiyor. Yüzlerce müzik kırıntısının arasında buluyorum kendimi. Devasa bir lego gibi. Ve bütün bunlardan, albümü sanki tek bir şarkıymış, bir yolculukmuş gibi yapmak gerekiyor. İki parça arasında eğer iyi bir bağlantı bulamazsak, hiç acımadan parçadan vazgeçeriz. Yolculuk daha önemli.

Peki bizi nereye götürüyorsun?

Tam olarak bir varış noktası yok. Yaşamak için ihtiyacım olan umut bir yana. Eğer umudum olmasa, ne olurdum bilemiyorum. Albümün adı Madrid'de, kayıt yapmak için gittiğim bir semtteki metro istasyonundan geliyor. Her defasında metroda "Proxima estacion: Esperanza" sözünü işitiyordum ve hayran kalıyordum.

"Bir sonraki istasyon: Umut" güzel isim. Senin için tam olarak ne anlam ifade ediyor?

Sadece küçük bir mesaj: İnsan kendisini yolunu kaybetmiş, çaresiz hissettiğinde bile olayları değiştirebilme umudunu koruyabilmeli. Biraz gözünü açarak dünyaya baktığında, dizginleri ellerinde tutanların büyük çoğunluğunun sorumsuz kişiler olduğunu fark ediyorsun. Mesela, Kyoto toplantısını terk eden Bush gibi, delilik bu. Eğer böyle devam ederse yirmi yıla kalmadan dünyanın tamamen içine edilmiş olacak... Latin Amerika'da diktatörlükler devrildi... Güle güle askerler, hoş geldin demokrasi. Peki ama bu sözde demokrasilerin arkasında ne var? Yasaları yapan, kuralları koyan mafya. Aynı şey Rusya için de geçerli, gangsterler hükümetten çok daha güçlü. Faşizm ortadan kalkmadı, sadece biçim değiştirdi, dönüştü.

Peki bütün bunlarda umut nerede?

Gittiğimizde Marcos gitarla bizi bekliyordu. Beraber müzik yaptık. Marcos'un davasını, EZLN'yi açıkça destekliyorum. Siyasi angajmanımı herkes biliyor. Ama her şarkıya bunu sokuşturmanın alemi yok.

Yanıp sönen küçük küçük ışıklar var: Seattle'daki karşı zirve, Porto Alegre toplantısı, Marcos'un Mexico yürüyüşü. Dünya çapında bir bilincin uyanmakta olduğunu hissediyor insan. Bu da umut veriyor.

Umut senin için ayakta kalmanın bir yolu mu?

Kesinlikle. Günümüzün dünyasında seçme şansı yok. İnsanın uyanık, bilinçli olması, olan bitene soğukkanlılıkla bakması, on yıl sonra olabilecekleri tahayyül etmesi o kadar dayanılmaz, o kadar zalimce ki. Umudun olmazsa, teslim olursun, nihilizme gömülürsün. Benim umudumu besleyen, turneler esnasında gördüklerim: başkaldırılar, eylemler... Bu, gittikçe daha fazla kendini gösteriyor, yükseliş halinde. İkinci turnede inanılmaz anlar yaşadık, bir Hijos'un açılışı nedeniyle Buenos Aires'de kesilen yollar, sokaklara dökülmüş 3 bin kişi, emprovize bir sokak konseri, dört bir tarafta aynasızlar. Bir başka sefer, kendimizi kapatılmış bir alüminyum fabrikasında bulduk, işçiler fabrikayı tutmaya ve kendileri üretim yapmaya karar vermişlerdi. Umut: fabrikayı elinde tutmak, harekete geçmek. Ve işçiler geceleri, kültürel faaliyette bulunsunlar diye fabrikayı gençlere bırakıyorlardı. Makinelerin arasında konserler, sergiler... Sabah 6'da her şey toparlanıyor ve adamlar gelip çalışmaya başlıyor. Biz gittiğimizde polis müdahale etti. Binayı boşatmamız gerekiyordu, kendimi elimde tahta bir gitarla Buenos Aires'in bulvarlarında buldum, peşimde benimle birlikte şarkı söyleyen iki bin kişi... Bunun gibi daha binlerce hikâye var.

Bu seyyahlık hastalığına nasıl kapıldın?

Esas olarak bu arzu turnelerde doğdu. Ama ilk defa bu virüs, kuzenim ve Mano Negra'nın bateristi olan Santi'yle beraber içimize girdi. Küçükken hep birlikteydik ve iki yılımızı anneannemin bize hediye ettiği atlasla oynayarak geçirdik. Moğolistan'ın başkenti neresi? Ulan-Bator. Şimdikine göre çok daha çekip gitmeye yatkındım. Okulda coğrafya dersinde canavar gibiydim, dünya haritasını ezbere biliyordum. Beni seyyahlığa sürükleyen ikinci şey de yeni yetmeliğimde Paris'i hiç sevmememdi. Hep şehri terk etmek istiyordum, kışlar çok uzundu. Ailemle seyahate çıkabilmek gibi bir şansım vardı, İspanya'ya akrabaları ziyarete gidiyorduk, ne kadar güzel vakit geçiriyorduk! Yazdığım ilk şarkılar çoğunlukla çekip gitmekten, Paris'ten ayrılmaktan bahseder, yazdığım eski sözlerde bu tema sık sık karşıma çıkıyor. Sonra müzik sayesinde tüymeyi başardım, "profesyonel" nedenlerle seyahat etme şansına sahip oldum. Durduğum zaman da, bunun bende bağımlılık yarattığını, yoksunluk çektiğimi fark ettim. Mano Negra'nın sona ermesiyle "Clandestino"nun çıkışı arasındaki sekiz yılı

ROLL MANU CHAO KONSERİNDEYDİ

Chiapas presente, Atina presente

11 Haziran gecesi yazın en sıcak gecesiydi galiba. Sadece havanın 35 derecenin üzerinde (evet, gece) olmasından değil, hatta daha da çok, Manu Chao'nun o gece Melina Merkuri sahnesinde çalıyor oluşundan sıcaktı Atina. Bir kere de, dokuz yıl önce görünmüştü buralarda, Mano Negra zamanlarında. O zamanları bilenler yeni bir adam göreceklerini düşünüyorlardı karşılarında, daha yaşlı, daha sakin, daha olgun belki de...

Konser alanına geldiğimizde, elbette ki numaralı yerlerimizin yüzüne bile bakmadık, çok farklı kesimlerden insanların (takım elbiselisi de vardı, saçları rasta ya da "mohikan" olan da) toplandığını gördük. Tuhaftı, normal bir konser değil de, özel bir partiydi sanki az sonra başlayacak olan. Manu Chao'ya gösterilenin başka türlü bir ilgi olduğuna işaret eden bir ipucu da, biletlerin konserden günler önce tükenmiş olmasıydı. İnsanların bilet fiyatları konusunda bir hayli söylendiğini de belirtmek lazım, çünkü giriş için ödememiz gereken para, şarkılarını Zapatistalar ya da Küba için söyleyen bir asi için çok çok yüksek bir rakamdı: 11000 drahmi. (Normalde konserler en fazla 8000 drahmi olur.)

Ve işte sahnedeler. Nasıl anlatılır ki bu taşkınlık hali... Hayır, artık 40'ında olan bu adamdan seyircinin beklediği bunlar değildi, bir sürpriz gibiydi yaşadıklarımız. Bildiğimiz Latin baladları, ska-punk hezeyanlarına dönüşüyordu sahnede birer birer; malûm Mano Negra punk havasıysa tatlı sert Latin ezgilerine. Grubun enerjisi bütün kalabalığa geçmişti. Üstelik maksadı yeni albüm promosyonu falan yapmak olmadığından, bütün şarkılara aşinaydı kulaklarımız.

Başta Manu'ya cevap veren sadece sahnenin önünde olanlardı, ama bir ara şöyle bir dönüp de arkama baktık ki, oturan kimse yok. Ortalığı nasıl kesif bir marihuana dumanı sarmış... Manu olayı kapmıştı: Marihuananın yasallaşması için söylediler bu kez. İnsanlar delirmişti, hatta gruptan biri de cigarasını yakmıştı, herkes birlikte söylüyordu şarkıyı. Chiapas için söylediler sonra. Marcos'un bir konuşma kaydı "Welcome to Tijuana"ya bağlandı. Bu sırada sahnedeki yedi kişi bir sıra halinde, yüzlerinde zaferimsi bir ifadeyle dinlediler Subcomandante'yi. Ve sonrasında sesler yükseldi: "Cuba presente, Chiapas presente, Athena presente". Politik olmanın çok da "satmadığı" bir zamanda oluyordu bütün bunlar. Manu'nun üzerinde "Mi Barrio" yazan bir futbol forması vardı, ama bunun ne demek olduğunu sormayın.

Neredeyse üç saat sahnede kaldı Manu Chao, ama tezahürata karşın geri gelmedi. Her hareketinde, sözünde içtenliği seziliyordu. Yaşına rağmen, Mano Negrolu punk günlerinin ardından hâlâ dürüst bir adamdı, dürüst bir asiydi. Basın toplantısına katılamamış olmamızın acısı, konser sonunda hiçbir şeydi artık. Söyleyeceği sözü sahnede söylemişti çünkü o; devrim, özgürlük ve direniş mesajlarını... Sorun, o sırada etrafı kıraç tepelerle çevrili bu "antik" tiyatroda bulunan onbin kişiden kaçının bu mesajları aldığı, kaçınınsa marihuanalı sözlerde takılıp kaldığı... ***Nikos Michalakis***

evsiz geçirdim. Nerede duracağımı bilemiyordum. Şimdi hâlâ seyahat etmeye devam ediyorum, ama biraz daha fazla yerimde durabilirim, eşyalarımın bulunduğu bir yerim, bir üssüm var.

Dünyadaki bağlantı noktaların neler?

Çok var. Ne zaman Barcelona'ya evime dönsem, çok büyük bir mutluluk duyuyorum. Kayıt stüdyosu da içinde 80 metrekarelik küçük bir dairem var. Ama salonum 10 bin metrekare: Barcelona'nın merkezinin tamamı. Yemekler dışarda yeniyor, inanılmaz bir mahalle hayatı var, kendimi o hayatın bir parçası olarak hissediyorum, bana çok iyi geliyor. Oraya dönmek bana hiçbir zaman angarya gibi gelmiyor. Ama ne zaman Paris'e dönsem, çok hüzün veriyor. On yıl önce Ménilmontant'da unutulmaz anlar yaşadım, ama Barcelona'da kendimi çok iyi hissediyorum, şehir benim sevdiğim yaşama çok daha uygun. Bana öyle geliyor ki, kendimi iyi ve faydalı hissettiğim bir yere birkaç yıllığına iniş yaptım.

Yolculuk uzadığında, memleket hasreti çektiğin olmuyor mu hiç?

Hayır, hiçbir zaman. Benim hayat felsefem, bulunduğum yerde kendimi iyi hissetmek üzerine kurulu. Ben dünya vatandaşı değilim, böyle söylemek çok kolay. Ben şimdinin yurttaşıyım, benim ülkem şimdi. Neresi olursa olsun, bulunduğum yerde kendimi iyi hissetmek için gayret ediyorum. İster hayran olduğum Rio'da olayım, ister promosyonda, kendimi iyi hissetmek için gayret ediyorum. Benim gibi, sandalye kıçına batan, yerinde duramayan biri için bu çok önemli. Seyahat ettiğimde, hayatları benimkinden bin kere daha zor olan ve iyi olmak için gayret eden insanlar görüyorum... Kendi kendime şöyle söylüyorum: "Senin kötü olmaya hakkın yok, kapa çeneni ve iyi enerji yay." Zor durumdaki insanlardan çok şey öğreniyorsun.

Müzik artık senin için ekmeğini kazanmanın aracı değil. Ne kazandırıyor sana?

Hayatımı kazanıyorum. "Clandestino" benim için o kadar çok inanılmaz kapıyı açtı ki, böyle olmaması düşünülemez. Para, servet kazanmakla hiç alakası olmayan bir hayat projesi haline geldi. Para da kazanacağım, kesin. Ama şimdi beni ilgilendiren, önümdeki altı aylık 'challenge'. Benim gücüm, yaşamak için müzik yapmaya ihtiyacım olmamasından geliyor. Beni kurtaran bu. Hakikaten ne istiyorsam onu yapabilirim.

Ben dünya vatandaşı değilim, böyle söylemek çok kolay. Ben şimdinin yurttaşıyım, benim ülkem şimdi. Neresi olursa olsun, bulunduğum yerde kendimi iyi hissetmek için gayret ediyorum.

Hayatında kendini özgür hissetmediğin anlar oldu mu?

Ufakken, Paris'in griliğinden kaçıp kurtulmak isterdim. Şimdi, çok önemli bir şey kazandım: artık kış yok, kış istemiyorum artık. 30 yıl boyunca Fransa'da, yılda 9 ay kışın griliğini yaşadım. Çocukluk hayalim olan grilikten kurtulmayı satın aldım. Onun dışında, müzikte yapmak istemediğim hiçbir şey yapmadım. Böyle bir şansım oldu. Belki de Basklı yanım, katır gibi inatçı olmam sayesindedir. Eğer bir şeye ikna olmazsam, hayatta adım atmam. Yıldızım hep benimle oldu, inanç ve sezgi. Kendimi özgür hissetmediğim tek an sezgimi kaybettiğim andır. 1994'de başıma geldi bu. O zaman, kendimi hapiste gibi hissediyordum. Benim açımdan, şüphe hapistir. Şüphe ve tereddütler içinde pek çok kişiye rastlıyorum. İnsanların tek derdinin karınlarını doyurmak için para kazanmak olduğu ülkeler var. Ama burada, seçeneklerimiz var, hayata açılan bin tane farklı kapı var. Bir sürü insan dört yol ağzında durmuş, "şunu mu yapsam, yoksa bunu mu" diye düşünüyor. Bu, benim de başıma geldi, korkunç bir şey. Belki biraz aptalca ama, bana şunu dedirten sezgiye ihtiyacım var: "Bunu istiyorum ve gerisi umurumda değil." Bu sezgi hayatım boyunca bana kılavuzluk etti. Onu kaybettiğim çok enderdir. Onu kaybettiğimde, ortaya bir sürü şüphe, tereddüt çıkıyor, çok fazla kapı oluyor ve fırıldak gibi dönmeye başlıyorum, işte bu da depresyonun kapısı.

Fetiş şarkılarından biri Hank Williams'ın "Rambling Man"i. Bu şarkının anlamı ne senin için?

Bu şarkının ana fikri, insanın tek evinin mezarı olduğu. Bir kızla beraberken, ona bu şarkıyı söylemekten kendimi alamıyorum. Bir seyyah şarkısı, benim hayatıma bayağı benziyor. Kaydını yaptım, barlarda söylüyorum. Bu şarkıyı söylemek her zaman hoşuma gidiyor, çünkü onu çok samimi, çok içten bir şekilde söylediğimi düşünüyorum, sözleri bana uyuyor, tamamen ben.

"Clandestino" sanki daha çok açık alanların müziğini barındırırken, bu son albüm biraz daha karanlık, sanki uykusuzluğun ürünü gibi.

Bu albümdeki bütün şarkıları akşam 6 ile sabah 8 arasında yazdım. Zaten her zaman gece kuşu olmuşumdur. Paris'te çalışırken bazen tam gün ağardığı saatlerde kendimi sokağa atıp dolaşıyordum, sanki başka bir gezegendeymişsin gibi hissediyorsun kendini, çok güzeldi.

MANU'NUN BABASI ANLATIYOR

Mutlu bir buluşma: Alkol, seks, suç

Manu ile Antoine müzikal anlamda ilk şoklarını 1971'de yaşadılar. Babaları eve bir piyanoyla gelip de kendilerine Schumann, Schubert ve Manuel de Falla çaldığında ağızları bir karış açık kalmıştı. Belki ilk defa adam gibi bir piyano gördüklerinden, belki de babalarının piyanist olabileceğini akıllarının köşesinden geçirmediklerinden. Manu 10, Antoine ise 8 yaşındaydı.

Babaları çocukların bu şaşkınlık anından yararlanmakta gecikmedi ve tıpkı kendi babasının yaptığı gibi çocuklarına piyano dersleri vermeye başladı. Piyano dersleri iki yıl boyunca sürdü; ta ki çocukların annesi babalarını kendi babası gibi bir zorbaya dönüşmekte olduğu konusunda uyarana kadar. İnsanın babasına dönüşmesi ne kadar korkunç bir şey. Çocuklar piyanodan sıkılmışlardı. Bunun üzerine istedikleri enstrümanı bir an önce seçmeleri şartıyla piyano mektebinden mezun ediliyorlar. Bir hafta sonra Manu elinde gitarı, Antoine ise baterisiyle yeni bir maceraya atılıyordu.

Bundan sonraki iki yıl okulla geçti. Peki evde ne dinleniyordu? Boyun eğmez bir cumhuriyetçi sürgün olan anneannenin söylediği Bask türküleri, Olga Ramos'un şarkıları, babanın işi nedeniyle sürekli olarak gittiği Latin Amerika'dan toparlayıp getirdiği Küba müzikleri (Bola de Nieve, Beny Moré). Bu arada flamenko da dinleniyordu bıkıp usanmaksızın, Hispavox'un yayınladığı geniş flamenko arşivlerinden. 70'lerin ortasında ailecek gittikleri maden işçileri sendikasının müzik festivalinde, gelecekte bir efsaneye dönüşecek tanınmamış bir sanatçının doğuşuna tanık oldular: Camaron de la Isla. Mano Negra'nın ilk hit şarkısının "Mala Vida" olması pek de şaşırtıcı olmasa gerek.

Bu hikayeler uzar gider. Ama Manu'nun hangi kaynaklardan beslendiğini anlamak için pek de iç açıcı olmayan bir aile hikayesini anlatmak en doğrusu belki de:

Bir varmış bir yokmuş, 1800'lerin sonunda, Galiçya'da tanrının hiç uğramadığı Lugo şehrinin Villalba köyünde bir çift yaşarmış. Adam kafayı buldu mu karısını dövermiş. Güzel, güneşli bir gün kadın evden kaçmış, soluğu Küba'da almış. Havana'da dönemin polis şefi olan Garcia Kholy'nin evinde hizmetçi olarak çalışmaya başlamış. Bu kültürlü ve çapkın adam, kendi deyişiyle küçük Galiçyalının gözleri ve kalçaları için yanıp tutuşmaktaymış: Anneannem Dolores. Tabii o zamanlar cinsel taciz suçları falan yokmuş. Sonunda polis şefi sevgili anneanneme sahip olmuş. Derken günlerden bir gün kavgacı koca çıkıp gelivermiş; kanunlara ve dine göre kendisine ait olanı geri almaya.

Resmi dedem kısa bir süre sonra eski Havana'nın sokaklarından birinde Escobar ile Galiano arasında öldürülmüş olarak bulunmuş. Aradan bir yıl geçip de genç dul gebe kalınca, sevgili koruyucusu polis şefi doğum yapması için onu Galiçya'ya köyüne göndermiş. Uzun lafın kısası bizim damarlarımızda Küba kanı dolaşır.

Manu'nun Latin Amerika müziğine olan merakı, Antoine'ın radyoda Latin müziği programları yapması, benim Fransız radyosu adına Latin Amerika'ya yayın yapmam hep bu nedenledir. Üstelik hiç de hayıflanmadan, çünkü biliyoruz ki bütün bu olanlar alkolün, seksin, suçun ve genlerin mutlu bir buluşmasının sonucu. Böylece Federico Garcia Lorca'nın sözünü de hayata geçirmiş oluyoruz: "İnsanın iyi bir İspanyol olması için işin içinde mutlaka Latin Amarikalıların olması gerekir." ***Ramon Chao***

Yeni albümde "Promiscuiti" adlı bir şarkı var. Karmaşanın şiddet doğurduğunu söylüyorsun. Daha önceleri böyle bir bireysellik gözlenmiyordu yapıtlarında.

Burada anlatmak istediğim karmaşa, daha çok insanlık durumundan uzaklaşmamız sonucunu doğuran bir karmaşa. Ortada bir bireysellik güzellemesi yok. Yaşam alanı olmayan mahallelerde her zaman kavga çıkar. Bu şarkıyı trenle Senegal'den Mali'ye giderken yazdım. İki gün boyunca şişman kadınlar ve çocuklarla yolculuk yaptım, inanılmazdı.

Bu topraklarda neler öğrendin?

Afrikalıların aile anlayışına bayılıyorum. 12-14 çocuğum olsun, ama Afrika usûlü olsun. Orada kimse gerçekten çocukların babasının kim olduğunu bilmiyor. Zaten bunun önemi de yok. Bütün köy, çocukların mutlu olmalarına çalışıyor. Sen komşunun çocuğuyla ilgileniyorsun, onlar da seninkiyle. Avrupalı katolik aile yapısı bana korkutucu geliyor. Çocuklar babalarının malı, herkes bir eve kapanmış, burnundan soluyor.

"Esperanza"nın sence "Clandestino"dan ne gibi farklı yanları var?

En önemlisi, daha az siyasi. Bu konuda dikkatli olmalıyım, siyasetle ilgili benden çok fazla şey bekleniyor ve bir süre sonra bu tehlikeli bir hal alıyor. Ben bir müzisyenim, ama Latin Amerika'da bana sorulan soruların yüzde 90'ı siyasetle ilgili. Giderek siyasi yönlendirici statüsü edinmeye başladım. İtiraz sesini yükselten muhalif gençliğin sesini duyurmaya yardımcı olmak isterim. Ama hayatta en son isteyeceğim şey guru olmaktır. Bu sahtekarlık değil, ama benim yapmak istediğim, müzik yapmak. Ben bir müzik zanaatkârıyım, kendimi iyi bir zanaatkâr olarak görüyorum. Siyasi yana gelince, bunu isteyen ben olmadım. Sorular soruyorlar, konuşmayı reddetmiyorum, ama bunun müzik zanaatkârlığı işimde bir zorunluluk haline gelmemesi gerekir. Ayrıca bir ticari sermayeye de dönüşmemesi gerekir. Siyasi görüşlerimi açıklamaya eyvallah, ama demagojiyle aradaki sınıra da dikkat. Şu sıralar isyan, başkaldırı ticari sermaye oldu. Bütün büyük şirketler başkaldırıyı marketing için kullanıyor. Konserlerde "Kahrolsun sistem" diye bağırma arzusundan ölüyorum. Büyük tezahürat alacağı kesin, ama işin kolayına kaçmak olur.

Ama daha Mano Negra döneminden itibaren müziği hep bir silah olarak görmedin mi?

Kesinlikle, öyle de kalmasını istiyorum. Ama başkaldırının benim ticari sermayem haline dönüşmesini istemiyorum. Business her şeyi ele geçiriyor, özellikle de itirazı, muhalefeti. MTV'ye bakın: habire piyasaya uydurulmuş isyan görüntüleri... Şu sıralar başkaldırıdan daha "marketing" bir şey yok. Ben çok kolay bir avım. "Yaşasın Chiapas" diye haykırarak milyonlarca albüm satabilirdim, ama bu, nefret ettiğim demagojiye sürüklenmek olurdu. Chiapas'a gittim. Alt-kumandan Marcos'la tanıştım, birlikte vakit geçirdim. Unutulmaz anlardı. Gittiğimizde gitarla bizi bekliyordu. Beraber müzik yaptık. Marcos'un davasını, EZLN'yi açık olarak destekliyorum. Benim siyasi angajmanımı herkes biliyor. Ama her şarkıya bunları sokuşturmanın alemi yok.

Ağzının içine bakan Latin Amerikalı hayranlarını hayal kırıklığına uğratmaktan korkmuyor musun?

Hayır, bana saygı duyacaklarını düşünüyorum. İnsanlara ekmek teknemle siyaseti birbirinden ayırmam gerektiğini açıklamak istiyorum. Yoksa, saygınlığımı kaybederim. Çalışıyorum, bundan para kazanıyorum, çok kazanıyorum, ne âlâ. Siyasi görüşlerimle para kazanmak istemem. Fikirlerim var, ama bunları paraya çevirmekten kaçınmak istiyorum. Müziğimle çok satmak beni kesinlikle rahatsız etmiyor, bu durum bende vicdani bir sorun yaratmıyor. Ama müziğimi satanın müziğim olmasını istiyorum. İsyankâr fikirleri pazarlamak fazla kolaycılık.

Vaktiyle "isyankâr" müzik olan rock, giderek konformist hale geliyor. Bu düşünceyi paylaşıyor musun?

En büyük tehlike sistemin bizi birbirimize düşürmeyi başarmasıdır. Mesajım şu: "Dikkat, bu yaz, bir arada kalmalıyız!" Keskin eylemcilerden yumuşak sola, hep beraber yürümemiz gerekiyor.

Tamamen! Rock, rap, tekno, reggae'den daha konformist bir şey yok, çünkü hepsi hemen ele geçirildi. Ama aynı zamanda, bütün bu hareketlerden daha isyankar bir şey de yok. Hangi müzikal tarzda olursa olsun, "underground" olan her şey ilginçtir, hiçbir tarz diğerinden daha ilginç değil, ama sistem derhal ele geçiriyor. Eskiden, bir hareketi ele geçirmesi iki yılı buluyordu, şimdi altı ayda bu işi beceriyor. Benim açımdan, rock bir anlam ifade etmiyor. O kadar geniş kapsamlı bir kelime ki. Şili'nin Santiago'sunda favelalarda rock yapan hard core trash gruplar var. Bir bakıyorsun, Elton John da rock yaptığını söylüyor! Bu işin içinden çıkamıyorum ben!

Fransa'da müziğini dinleyenlere ne verebileceğini düşünüyorsun?

Son yıllarda Paris'te o kadar az yaşadım ki, pek bilemiyorum. Bugün Paris'in gerçekliğinin ne olduğunun farkında değilim. Paris'te 30 yıl yaşadım, ama Barcelona ya da Latin Amerika hakkında daha net görüşlerim var. Niçin 1 milyon Fransızın "Clandestino"yu satın aldığını analiz edebilecek durumda değilim. Onları etkileyenin ne olduğunu anlayamıyorum. İlginç şeyler var, varoşlarda yaşayan küçük rapçiler albümüme hayran kaldıklarını söylüyorlar. Bu, büyük mutluluk veriyor. Müziğimin çocuklara göre olduğunun söylenmesi de bana zevk veriyor. Dünyada eğer esperanza varsa, bu da çocuklardır. Ve eğitimin yeniden ele alınması gerekiyor. Bugün beni en çok endişelendiren, dünyanın bütün varoşlarından gelen yeni kuşaklar. Çocuklar televizyonun eğittiği tuhaf yaratıklar haline geldi. Hiçbir şeye saygı duymayan televizyona benziyorlar, etikleri yok. Albümümü çok sayıda çocuk dinlerse, ben kazandım demektir.

Albümdeki son parçada, doğumun gizlerine dair söylemleri sample'lamışsın...

Özel hayatımdan söz etmekten hoşlanmıyorum, ama hayatımın son dönemlerini, bir sürü çocuğu olan Afrikalı saygı değer bir ihtiyar gibi geçirmek istiyorum. Benim için en güzel şeyin dünya seyahati yapmak olduğunu söylemiştim. İkincisi de bir sürü çocuk yapmak.

Sen Attac militanısın. Globalizme karşı mücadeleyi destekleyen insanlara nasıl bir mesaj ulaştırmak istersin?

Giderek büyüyen, dünya çapındaki bu muhalefet hareketi için bu yazın çok belirleyici olduğunu düşünüyorum. Tarihi günler yaşayacağız. Ya hareket bir adım daha yükselecek ya da dejenere olmaya başlayacak, bir arada durmamız gerekirken birbirimizi yemeğe başlayacağız. Bu karşı-hareket aşırı ilginç. Artık böyle devam edemeyeceği yönündeki bu enternasyonal bilinç, insanlık tarihinde daha önce hiç olmamıştı. Ancak, o kadar medyatik hale geldi ki, aramızda bölünmemek için çok dikkatli olmamız lazım. Bu yaz bizi bekleyen en büyük tehlike sistemin bizi birbirimize düşürmeyi başarmasıdır. Mesajım şu: "Dikkat, bu yaz, bir arada kalmalıyız!" Keskin eylemcilerden yumuşak sola, hep beraber yürümemiz ve provokasyonlara kapılmamamız gerekiyor.

Çeviren: ***Siren İdemen - Alişan Çapan***

Manu Chao 11 Mayıs'ta Libération'un davetlisiydi, sabah yazıişleri toplantısına katıldı, gazete bağlanıncaya kadar bütün gününü orada geçirdi. Yazıişleri toplantısında tartışılan konularda görüşlerini belirtti. Gazetenin 11 Mayıs tarihinde gündeminde olan konulardan bazıları hakkında Manu Chao'nun söyledikleri...

BİRİ BİZİ GÖZETLİYOR

Hiç değilse ölüm yok

"Loft Story" mi? Oraya tıkılmayı kabul eden herifler adına üzgünüm... İnsan nasıl böyle bir şeye razı gelebilir? Bu tür bir şeyi ortaya atan bir takım sersemlerin olmasına alıştık, bu çok yeni bir şey değil. Ama oraya gidip kapanan insanlar... Prodüksiyon açısından bakarsan, çok ballı iş: Masraf yok, külfet yok, bir stüdyo kuruyorsun, kameralar, tamam... Çocukların savaş filmleri, bombalar, makineli tüfekler, patlamalar seyredeceklerine bunu seyretmelerini tercih ederim. Burada, hiç değilse, ölüm yok. İspanya'da "Gran Hermano"yu seyrettim. Hiçbir şey olmuyordu. Hiçbir şey. "Loft"da daha beter bir pislik var, yarışmaya katılanlara bir şeyler yaptırıyorlar, dürtüyorlar. Bana Steevy kazanacak gibi geliyor, "boys band" çapında bir tip, ben oyumu ona veririm. Kızlarda bir fikrim yok. Her halde bir çift oluşturma konusunda ciddi pazarlıklar, tartışmalar vardır. Tabii bütün bunlar çok önceden ayarlanmadıysa...

AIDS

Tam bir kıyım

AIDS için insanlardan para toplama ihtiyacı niçin duyuluyor ki? Benim vergilerim oraya gitmiyor mu? Hükümetler bu konuya yeterince para aktarmadığı için dernekler ve çeşitli kuruluşlar ölüm kalım mücadelesi veriyor. AIDS kesinlikle geride bıraktığımız bir mesele değil. İki-üç yıl öncesine göre daha az panik hali var, ama sorun çözümlenmiş değil. Ayrıca, bilimsel mevzular hakkında medyaların bize aktardıklarına zerre kadar güven duymuyorum. Ben kendi hayatımda AIDS'in varlığını çok ağır hissettim. Çok yakın arkadaşlarımı kaybettim, tam bir kıyım. AIDS insanı çok güçlü olmaya zorluyor. Korunma yöntemlerine ne kadar fazla eğilir, bunları ne kadar fazla anlatırsanız, insanlar da o kadar dikkat ederler. Çocuklar sadece televizyonda gördüklerine inanıyorlar. Okulda, derste onlara anlatılanları iplemiyorlar. Korunmaya yönelik kampanyalar yine de olumlu oldu. Medyalarda gözüken, yazan çizen herkesin konuya değinmesi gerek. Müzisyenler tavır almalı, aynı zamanda futbolcular da konuşmalı. Bence futbolcular genelde ağızlarını pek açmıyor.

BERLUSCONI

Popülist ve şovmenler

Berlusconi taraftarları onu Mussolini'yle kıyaslıyor, ve onlar için bu bir övgü, aklınız alıyor mu? Seçilmesi tam bir felaket, ama aynı zamanda, İtalya'da kime oy verilebilir? Sağda ve solda hiçbir siyasi partinin kendilerini temsil etmediğini düşünen o kadar çok kişi var ki. Bu da, bütün popülistlerin ve şovmenlerin rahatça at koşturmasına müsait bir ortam yaratıyor. Berlusconi seçildiğinde, altı televizyon kanalı olacak kontrolünde (üç tanesinin zaten sahibi, üç de kamu televizyonu). Siyasetçiler aynı zamanda televizyon patronu oldukları zaman, bizi televizyonlardan koruyacak yasaları nasıl çıkarabilirler? Paris'te, Barcelona'da, Rio'da, Mexico City'de, dünyanın her yerinde veletler TV yaratığı oldu: Onları ne okulları ne de anne babaları yetiştiriyor, televizyon tarafından yetiştiriliyorlar. "Nike ayakkabıları, Nike tişörtleri satın al" diyen ve Rio'nun favelalarında yaşayan bir çocuk için bile gerçek hayatta olduğundan daha fazla cinayet gösteren televizyonlar. Ben siyasetçi olsam, yapacağım ilk iş, televizyonları çocukların eğitiminden uzaklaştırmak olurdu. Televizyon hiçbir şeye saygı duymadığı için, çocuklar da hiçbir şeye saygı duymuyor. Ama hükümetler televizyonları ellerinde tutan adamlardan oluşunca, bir şeylerin değişmesi konusunda insanın pek umudu kalmıyor açıkçası.

Aynı zamanda, İtalya aşırı eylemli bir ülke. Underground hareketler, karşı iktidarlar açısından çok güçlü. Göçmenlere yardım eden, başka bir toplum peşinde koşan insanlar var. Bir şeylerin değiştirilmesi gerektiğinin bilincindeler, ama varolanın yerine koyacakları bir model yok. Mahalleler düzeyinde bir şeyler var. Ama ülke çapında herhangi bir şey yapabilmek imkansız, çok geç.

BASK MEVZUU

Çürümeye bırakıldı

Bask mevzuunda tamamen yolumu, yönümü kaybetmiş durumdayım ve çok üzgünüm. Durum çürümeye bırakıldı. Bir görüş geliştiremiyorum. Annem Basklı, Bilbaolu, ama ben hiçbir zaman milliyetçi olmadım. Senegalli, Meksikalı köklerimle ne kadar gurur duyuyorsam, Basklı köklerimle de o kadar gurur duyuyorum. Oradaki durum öylesine karmaşık hale geldi ki, insan hangi ucundan tutacağını bilemiyor. Eskiden, dünyanın başka hiçbir yerinde Bask halkı kadar birlik halinde bir halkın olmaması bana çok etkileyici geliyordu. Ne zaman Bilbao'ya bir şenliğe ya da bayrama gitsem, 75 yaşında bir köylüyle saçları yeşile boyalı bir tekno gencini, küçük bir veletle meyhane patronunu kol kola görüyordum. Şimdi artık bu kalmadı. Basklılar arasında bir savaş var, bu çok üzücü.

ETA'nın nereye gittiğini anlayamıyorum. 1973'te, Carrero Blanco'yu *(Franco'nun halefi ve hükümetin başı)* havaya uçurduklarında şampanya patlatmıştım. Ama şimdi, ne yaptıklarını, nereye gittiklerini bilemiyorum. Önlerine gelene silah çekiyorlar. Ve öldürdükleri herkes, Halkçı Parti'ye bir oy daha demek. Şu sıralar Barcelona'da yaşıyorum ve İspanyol gençliği dahil herkesin ETA'ya karşı olduğunu farkettim. 15 gün sonra ya da dört yıl sonra, eğer Bask'da HP başa gelirse, bunda kısmen ETA'nın da sorumluluğu olacaktır.

CHIRAC

Eski bir hesabım var

Chirac'ın Fransasını tam manasıyla tanımıyorum, çünkü o iktidara geldiğinde ben ülkeden ayrılmıştım. Ama Fransa'ya ne zaman dönsem, doğduğum ülkede kendimi turist gibi hissediyorum. Mururoa'daki nükleer denemeler yüzünden Chirac'dan yurtdışında da bahsedildi. Ama aşağı yukarı hepsi bu kadar. Zidane ondan çok daha fazla tanınıyor. Bana kalırsa, Chirac insanın gözünün içine baka baka palavra atan biri. Durmadan söylem değiştirmeyi beceren ihtiyar bir profesyonel siyasetçi. Etrafındaki Pasqua gibi baronlarıyla beraber, onu eski tarz mafya babalarına benzetiyorum. Benim 80'li yılların başına dayanan eski bir hesabım var bütün bu adamlarla: Sèvres'de, sanatçıları özel milislere demir sopalarla dövdürerek evlerinden çıkartmışlardı.

Siyasetçilerden hiçbir şey beklemiyorum. Birbiriyle çakışan çıkarlar sistemi ve buna bağlı ekonomiyle fazla içli dışlılar. Hayatı değiştirmenin tek yolu mahalle düzeyinden geçiyor. Aşağıdan yukarı doğru yükselmesi lazım. Zebda'cılar seçimlere katılmadan önce, Toulouse'da on yıla yayılan müthiş bir temel çalışması gerçekleştirdiler. Kamu iktidarları üzerinde baskı uyguladılar ve gayet önemli sonuçlar elde ettiler. Yaptıkları işi yakından takip ediyorum, çok takdir ediyorum ve mahalleyi terk etmeyeceklerini biliyorum.

HOLİGANLAR

Savaşın ilk hattı

Hayatımda tek bir kere ciddi ciddi ölümle karşı karşıya kaldım, o da bir stadda oldu. Atletico Madrid'in stadıydı. Davullarımızı almış, eğlenip, tezahürat yapmak için gitmiştik. Ama tesadüf eseri biletlerimiz öyle bir yerdenmiş ki, kendimizi kulübün faşolarının kafesinde bulduk. Yanımda arkadaşlarım vardı, üç Arap, iki siyah ve sırtında "faşistleri düzerim" yazan montuyla grubun kontrbasçısı. Beş bin faşo etrafımızı sarmıştı ve bizim ordaki varlığımızı provokasyon olarak görüp bağırıyorlardı: "İbneler, Basklılar, Siyahlar defolun!" Ne yapacağımızı şaşırdık. Bizi tanıyan ve tellerin üzerinden geçmemize yardım eden birileri sayesinde canımızı kurtardık. Kolombiya'da, trenle ülkeyi baştan aşağı katetmiştik, tehlikeli bir seyahatti, ama Atletico Madrid stadında yaşadıklarımızın yanında eğlencelik gibi geliyor. Ama yine de, maça gitmeye devam ediyorum, tercihimi taraftarlara göre yapıyorum. Faşoların olmadığı, aile takımım Bilbao gibi... Ya da Marsilya.

Brezilya'da insanlar fazla asılıyor, gerilim oluyor, sözlü olarak küfürler uçuşuyor ama, sonuçta herkes aynı kapıdan çıkıp evine gidiyor ve hiçbir şey olmuyor. Arjantin'de, giderek delilik dozu artıyor, ama aşırı taraftarlar mahalle çeteleri halinde gruplaşıyorlar, Avrupa'da olduğu gibi faşist bir ideolojileri yok. Bence, faşizme karşı savaşın ilk hattı, stadlar olmalı. Maçlara gitmekten vazgeçmek korkunç bir şey. Bu, meydanı vahşilere bırakmak anlamına gelir. Stadlara gitmek, faşizme karşı mücadele etmek gerek.

DNA

Büyüye de inanıyorum

DNA hikayeleri bana hayal kurduruyor. Bilimsel olarak, umursamıyorum, çünkü hiçbir şey bilmiyorum. Ama bana anlatılmasını isterim. DNA inanılmaz bir şey. Meksika'da, halüsinojen maddelerin yarattığı kendinden geçme halinde, görülen görüntülerden biri içiçe geçmiş çift yılandır. Bu bana DNA'nın biçimini hatırlatıyor. İnsan kötü dönüşmüş bir maymundan başka bir şey değil. Gezegen için bir yara, yayılmış bir kanser. Her şeyi mahvediyor. Hepimiz aynı koldan geliyoruz, peki o halde niçin böyle?

Güney Amerika ileri bir kıta: Orada bütün kıtaları görüyorsun. Melezlik iyi bir müzik, iyi bir mutfak ve güzel insanlar doğuruyor. Ama bu karışım şiddeti ve kokuşmayı, yolsuzlukları engelleyemiyor. Teknolojik ilerleme şahane bir şey, ama insan ilişkileri o derece ilerlemiyor. 3000 yıldır aynı. Hep aynı egolar, aynı şiddetler... İlk başta akılcı ve bilimsel oluyorum –annem CNRS'de (Ulusal Bilimsel Araştırmalar Merkezi) araştırmacıydı. Ama sonra, deliriyorum. Örneğin, büyüye de inanıyorum. Galiçya'da, bir büyücü şifalı bir bitkiyi aramanız için sizi mezarlığa gönderiyor ve mezara geceleyin gitmenizi, arkanıza bakmamanızı, kimseyle konuşmamanızı istiyor: niçin Benin'de ya da dünyanın bir başka köşesinde aynı reçeteyi versin? Ben tesadüfe de inanırım. Bunları bize öğretmiyorlar.

CANNES FİLM FESTİVALİ

Kusturica'yla çalışmak

Cannes benim hayalim değil. Kenar mahalledeki delikanlı arkadaşlarımla gidip bira içmeyi tercih ederim. Hollywood da öyle. Dreamworks bana, Brad Pitt'le Julia Roberts'ın oynadığı "Meksikalı" filminin müziğini yapmamı teklif etmişti. Gittim baktım. Bana uymuyordu hiç. Hayır dedim. Ama çok etkilendiğim filmler olmuştu. Mesela çocukluğumda, Saura'nın "Deprisa Deprisa"sı bunlardandı. Omuzumda, filmin afişinin dövmesi var. "Johnny Got His Gun" da *(Dalton Trumbo'nun kitabından, Jules Brenner'in filmi)* beni müthiş etkilemişti. Sık sık "Cennetin Çocukları"nı (Les Enfents du paradis) seyrediyorum, Jacques Prévert'e hayranım. Bir de Kusturica. Benim filmim "Çingeneler Zamanı". On yıldır bu filmle yatıp kalkıyorum. Ben kendim de çekim yapıyorum. Dijital kameramı yanımdan ayırmıyorum. Sürekli çekiyorum, arkadaşlarımla beraber, sonra bilgisayarda montaj yapıyorum. En büyük tutkum. Bir tür sokak sineması, mahalle sineması. Sonra Barcelona'da küçük bir meydanda, perde üzerinde gösteriyoruz. Günün birinde bir film müziği yapmayı çok isterim: Kusturica'yla çalışmak.

GLOBALLEŞME

Radikal bir evrim lazım

Globalleşme bir ahtapot. Kıskıvrak yakalıyor, soluğunu kesiyor, umutsuzluğa sürüklüyor. En yoksul ülkeler baş aşağı çakılıyor. Eşitsizliklerin şiddeti saatli bombanınkine eşit. En Az Gelişmiş Ülkeler Zirvesi saptamalarda bulunmaktan başka bir şey yapamaz. Ekonomik ve toplumsal zulüm hüküm sürüyor. Latin Amerika bunu gayet iyi gösteriyor. Hayat seviyesi eridi gitti. Sistem sallantıda, mali kriz tehdit ediyor. Dünyayı yönetenler dahi artık buna inanmıyor, delirmiş treni, makineyi artık kontrol edemiyorlar. Varolan sistemde başkalarının sırtından geçinme kültürü, açgözlü bir vizyon var: Diğerini yiyin! Artık devletlerden daha önemli hale gelen çokuluslu şirketlerin rekor kârlarına bakın. Dünya, en liberallerin bile artık inanmadığı bir yalanlar fuarına döndü. Farklı silindirlere sahip arabalar arasındaki bir yarış bu. Bir yanda ekonomik çılgınlık, zırai delilik, genetik zıvanadan çıkma. Diğer yanda, insanları geleceğin telef edilmesine karşı çıkmaya iten, çocukları için başka bir dünya arzulamaya yönelten tamamen hayvani bir koruma içgüdüsü. Burada, yeni olan şu: Artık hesap soranlar sadece entelektüeller değil, halk hesap soruyor: Galiçya'daki balıkçı, Hintli köylü, Güney Amerikalı sendikacı... Globalizme karşı itiraz aşağıdan yükseliyor. "Hayır" giderek mevzi kazanıyor. Halklar uyanıyor, bir umut ışığı görmeye başlıyor. Bu, Chiapas'da Marcos'la başladı. Öngörü sahibi olan o, Seattle'ı çok önceden görmüştü. Zapatistler ne yaptı? Herkesin yapabileceği şeyi. Aile, mahalle ya da bir dernek düzeyinde harekete geçmek, kımıldamak. Yerel düzeyde eylem yapmak, global ölçekte düşünmek. Tabii ki hepimiz ahtapotun parçalarıyız. Siz. Ya da, prodüksiyonunu Virgin'in yaptığı bir müzisyen olarak ben. Ama nihilizmin mantığına karşı isyan etmek gibi bir ödevimiz var.

Gezegen çapında bir hareket yürüyor. Seattle, Porto Alegre, bu gedikler, bu oyuklar, çok müthiş. Ben bunu harekete geçirmeye çalışıyorum. Attac üyesiyim. Ya Basta'ya *(İtalyan radikal muhalif hareket)* kendimi çok yakın hissediyorum. Aldığım telif haklarından Zapatistlere aktarıyorum. Temmuz başında G7 zirvesi esnasında Cenova'ya gideceğim. Bu zirveyi orada yapmak büyük delilik. Muhalif hareket doruğa çıkacak. Bize soruyorlar: "Nasıl bir meşruiyetiniz var?" Bizim meşruiyetimiz sayımızın çokluğundan, itiraz etme hakkımızdan, sivil itaatsizlik hakkımızdan geliyor. Ayrıca, şiddeti provoke ederek bizi gözden düşürmek istiyorlar. Ama bu muhalefet bir bütün: radikaller, reformistler, bağımsızlıkçılar, enternasyonalistler... Devrim istenmiyor ama radikal bir evrim isteniyor. Hayatımda bundan daha coşku uyandırıcı, daha heyecan verici bir şey görmedim. Bütün enerjimi bu mücadeleye adayacağım.

NAPSTER

Kopyalamayan enayi

Napster benim sorunum değil, prodüktörlerin sorunu. Albüm fiyatlarının düşürülmesi için yıllardan beri savaşıyorum. Fiyatlar bu kadar yüksek olunca, adamların korsanlık yapması gayet normal. Cebinde 100 frank olan bir genç olsaydım ve canımın çektiği üç albüm olsaydı, plakçıya gidip ıstırap çekmezdim, oturup kayıt yapardım. Sonuçta, kopya kayıt yapmayan enayidir! Yalnız, telif hakkına dikkat etmek gerek. O kadar ünlü olmayan, yaşamak için bu telif haklarına ihtiyacı olan sanatçılar var. Aslında, bir davranış kodu belirlemekte yarar var, sadece büyüklerinkileri kopyalayacak, küçüklere şans tanıyacaksın!.. İnternet'in en büyük avantajı, kendi dağıtımını kendin yapabilirsin. Kendi stüdyomda, çabucak bir parça yapabilirim ve bir düğmeye bastığım anda bütün dünyanın elinin altında olabilir. Sonra, onu dinleyen, ister beğenir, ister beğenmez, ama ben onun cebinden 120 frank araklamış olmam. Bu durumda, para kazanmak için başka bir yol bulmak gerekiyor. Halbuki "doğal yollar"dan bir albüm yaptığında, iki saatlik bir tecrübeye girişip onu öylece dolaşıma sokamıyorsun. En küçük ayrıntıları hesap etmek zorundasın, bu da çok zaman alıyor, çünkü bir CD'ye 120 frank verecek adamın da parasının karşılığını alması lazım.

Ben öyle büyük bir sörfçü değilim, internet'te gezinirken çabuk sıkılıyorum, ama yine de bunun tahayyül edilebilecek en büyük kütüphane olduğunun farkındayım. Manuchao.net inşa halinde, yakında açılacak. Meksika'dan, Peru'dan, dünyanın dört bir yanından gelecek yazışmalara açık olacak. Herkesin katkısının aktarılmasını arzu ediyorum, sadece müzik değil, her alanda, üç yıl sonra kuraldışı, alacalı bulacalı, acayip bir dolu şey bulunabilecek.

FUTBOL

7-7 biten maçlar

İngiliz futboluna hayranım. Avrupa'nın diğer takımlarına kıyasla illa en mükemmel futbol olmasa da, asil bir futbol, güzel bir oyun. Futbolcuları ve sahadaki tavırlarını seviyorum. Maçı sonuna kadar oynuyorlar, Asteriks'le Obeliks, Asteriks'le Obeliks'e karşı. Bir yandan sahada bir baştan ötekine kıyasıya oynuyorlar, aynı zamanda da rugby gibi klas. Bazen birbirlerine giriştikleri oluyor, ama herkes birbirine saygı gösteriyor. Kimse ufacık bir şeyden ağlamaya kalkmıyor. Genellikle kıran kırana, çok çetin geçer maçlar, ama kötü niyetli, kasti hareketler pek olmaz.

Yaşadığım yerlerde, ligi takip ederek olup bitenleri yakalıyorum. Dünyanın her yerinde üzerinde çok konuşulan İspanya ve İngiltere liglerini takip ediyorum. İspanya'da ve Güney Amerika'da, Fransa ya da Almanya liglerinden pek söz edilmez. Barlarda futbol seyretmeye bayılıyorum. İspanya'da barlarda hep maç yayınları vardır. Mahallede hangi bara gideceğimize bir türlü karar veremeyiz, öyle olunca da ilk yarıyı bir barda, ikinci yarıyı başka bir barda seyrediyoruz, benim için en büyük keyif. Hem barları turlamak için hem de hakiki insanlarla muhabbet etmek için en iyi fırsat. Bu alışkanlığın Fransa'da kaybolmuş olması çok yazık.

Barcelona'da mahallede futbol oynuyoruz, 7-7 biten maçlardan... Her yerden insanların yaşadığı bir mahalle. Gençlerde, Şili takımı, Brezilya, Arjantin takımları var. Biz meyhanenin takımıyız. Maç yaparken, dünya kupasının finali için kavga eden küçük çocuklara dönüyorum. Müthiş eğlenceli bir oyun, çok mutlu oluyorum. Sık sık kazanmıyoruz, ama bir de kazanınca...

ROBOTLAR

Tuhaf ilişkilerim var

Genel olarak, şahsen robotlara karşı değilim. Ama yaşlılar için biraz boktan. Eskiden huzurevlerine gönderilirlerdi, bunlar bilgisayar ortamlı huzurevlerine benziyor. Yaşlıların arkadaşlığa, refakata ihtiyacı var, böyle söylemek belki çok hoş değil ama, köpekler robotlardan çok daha iyidir... 40 yaşına geliyorum, şu anda yaşadıklarım beni hem ürkütüyor hem de hoşuma gidiyor. 17 yaşındayken okuduğum Isaac Asimov ya da Arthur C. Clarke'ın romanlarında yaşıyormuşum gibi... Bolivya'daki son turnemde sürekli olarak bana aynı şeyi tekrarlayan bir adamla karşılaşmıştım, sonunda zaten o cümleyi albüme de koydum : "El futuro llego hace rato", "gelecek zaten geldi" manasında. Gidip ticari galerilere bakmanız yeterli, tamamen fütürist. "2001 Uzay Yolu Macerası"nın içindeyiz. Ama bu beni o kadar da bunalıma sürüklemiyor. Daha ziyade ilginç buluyorum. Meksika'dan gelirken, Tijuana'da sınırı geçtiğinde ve Los Angeles'a giden otoyola saptığında, "tamam işte geldik" diyorsun. ABD şimdiden "Blade Runner" olmuş durumda. İşte bu beni korkutuyor. Çok soğuk, gayrı insani. Robotlara gelince, aslında müzisyen olarak onlarla yaşıyorum. Stüdyoda sürekli makineler kullanıyoruz, onlarla konuşmanız için illa tüylü ayıcıklara ya da insana benzemeleri gerekmez. Ben makinelerle konuşuyorum. Hatta bazılarıyla çok tuhaf ilişkilerim olduğunu dahi söyleyebilirim.

Çeviren: **S.İ.**

ROLL KİTAPLIĞI

Cahit Irgat Irgatın Türküsü (Adam)
Can Kozanoğlu Yeni Şehir Notları (İletişim)
Carl Gustav Jung Anılar, Düşler, Düşünceler (Can)
D.Hopper/P.Fonda/T.Southern Easy Rider (Roll)
D.M. Thomas Beyaz Otel (Ayrıntı)
Georges Bataille Gözün Öyküsü (Çiviyazıları)
Georges Perec Yaşam Kullanma Kılavuzu (YKY)
Halil Turhanlı Meleklerin Düştüğü Yer (Altıkırkbeş)
İlhan Berk Pera (Adam)
James Ellroy Siyah Dalya (Nisan)
Jay Parini Benjamin: Dar Geçitteki Aydın (Ayrıntı)
Murathan Mungan Oyunlar İntiharlar Şarkılar (Metis)
Octavio Paz Yalnızlık Dolambacı (Can)
Öner Özcan Neşet Ertaş - Yaşamı ve Bütün Türküleri (Simurg)
Pablo Neruda 20 Aşk Şiiri ve Umutsuz Bir Şarkı (Çekirdek)
Raymond Carver Ateşler (Adam)
Salman Rushdie Geceyarısı Çocukları (Metis)
Samuel Beckett Proust (Metis)
Subcomandante Marcos Sözümüz Silahımızdır (Bakış)
Tülay German Düşmemiş Bir Uçağın Kara Kutusu (Çınar)

Delmore Schwartz'a ithaf edilmiştir: "Sorumluluk Düşlerde Başlar." (Lou Reed – "Blue Mask" albümünün ilk şarkısı "My House" için)

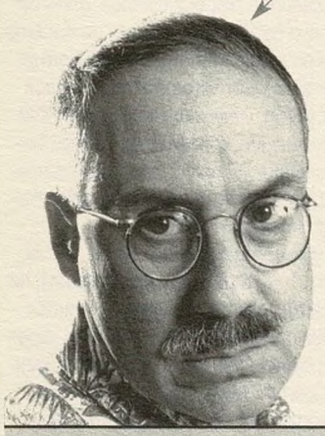

Hey Joe!

(...) Hey Joe!
Orada mısın?
Kapının arkasında mısın?
Her zamanki gibi saklanıyor musun?
Her geldiğinde bir başkası mısın?
Her geldiğinde yaptığın gibi saklanıyor musun
hayallerinden?
Orada mısın sahiden?
Işığa çık, buraya gel, bütün oyunlarına varım ben.
Bir şiirimin duvarında asılı kalan
Unuttuğun deri ceketini almaya mı geldin?
Led Zeppelin'in dört yanımda bıraktığın
remizlerini?
Beni yatağa bağlayacak mısın yine?
Ağzındaki şarabı ağzıma dökerken
Akşama çocukları da al gel,
Hey Joe!
Sen, ben, Çelik Bilek, Kinova, Dr. No

Ne kadar kana benziyor bazen
kardeşlik
Nabzındaki sızının büyük yemini
Damarlarımızda dolaşan yabancı tadı
kendinin kılmak
Ne kadar çok giyersek birbirimizin
kazaklarını, montlarını
Birbirimizin teni, kokusu oluyorduk
Önceki zamanlarını kıskanıyorduk
birbirimizin,
ama belli etmiyorduk
Bir kitaba çalışır gibi çalışıyorduk
hayatı

Geleceği birbirimizin geçmişinde arıyorduk
Kendimize geceden bir ülke yapmıştık,
ikimizden bir zaman
kundakçı bir dil kullanıyorduk dünyaya karşı
uydurduğumuz sözcükleri bir tek biz anlıyorduk,
okulu kırar gibi hayatı kırıyorduk
Yol için, Kerouac, Spanish Caravan, Love Street
Bedenlerimiz için, Kokulu Bahçe!
Ütopyalarımız için, Güneş Ülkesi!
arkadaş evlerinde unutulmuş
Siddharta,
yarım ay Birinci paketi,
kalın dumanını araladığımız ot
içimizde Nepal, içimizde Tibet
pencere camlarında arkadaş
ıslıkları

(...) Şarkı seni dışarı uğurladıysa eğer,
Gel eski bir gecenin kapısını çal
bende
Fazla bir şey vaat edemem,
bunca hasar görmüş zaferle kimse
edemez artık
En fazla, hâlâ şiir yazabilen birkaç
kişinin şanlı şizofrenisi
Polis devletinde aşk ve
karabasan!
Bunlar kaldı bize bütün
yaşadıklarımızdan,
kalbimizdeki bombalı pankarta
ulaşamasa da
Ailenin, Devletin, Mülkiyetin
kollu ve kolsuz kuvvetleri,
uyku diye uyuduğumuz karartma geceleri
Neredeysen firar et, gel, hâlâ göğsümde mırıldanan
çocukluğunu anlat bana
Hayatın kovduğu ölümün geri çevirdiği
ne varsa yüzünde
usul usul uykuna karışırken
birlikte ölümden döndüğüm biri gibi seyredeyim seni
Bütün bunları, hazin bir kayıplar öyküsüne, kendine
acımaya dönüştürmeden, ağırbaşlı, yalın bir
ödeşmeyle kapatalım istersen:
Hiçbir yolculuk eskisi gibi değil ama, belki bu sefer
sahiden gidebiliriz bir yerlere,
Hayatımızın bu yeni döneminde, Hey Joe! demem
sana artık, başka bir şarkı buluruz kendimize...
Şimdilerde yeni gözdem: Prodigy. Eski kundakçı
günlerimizin anısına da uygun düşer hem:
Firestarter, diye anarım seni istersen.
Ama söyledim ya:
Çıkıyor musun, yoksa yeniden mi giriyorsun içeri,
anlaşılmıyor şarkından Joe!
En iyisi gel, geri al kurumuş dudaklarımdan ıslığını
karanlığa alıştım artık ben
Hayata kaptırdıklarımdan daha çok kurtardıklarım
Kan durağında inecek var! Kandaki tuz kavurdu
dudaklarımı, Tek tabancayım! Suç
bayramındayım! Timsah sokağındayım!
Bak buradayım!
Ya, sen nerdesin Joe? (...)

Murathan Mungan, Hey Joe!
(Oyunlar İntiharlar Şarkılar, Metis)

Olan şu: Hopper, Hollywood'a eski moda sistemini neresine sokması gerektiğini söyledi, endüstri tarafından kara listeye alındı, peyote çiğnedi, esrar içti, Billy The Kid gibi giyindi, sütlü kahverengi saçlarını taramadan saldı uzattı, Peter Fonda'yla tanıştı, perde dışında ve perdede beraber asit attılar, esaslı bir film çekebileceği konusunda ısrar etti ve "Easy Rider"la da haklı olduğunu kanıtladı; güneybatıyı motosiklet üzerinde kateden genç uyumsuzları anlatan etkileyici bir hikaye yazdı ve başrollerden birini üstlendi, ama filmi kendisi yönetti ve hemen ardından 1969 Cannes Film Festivali'nde yeni bir yönetmenin çektiği en iyi film ödülünü kazandı.
Tom Burke

"Easy Rider" özgürlük hakkında değil, özgürlüğün *olmayışı* hakkında. Kahramanlarım haklı değiller, hatalılar. Filmi bitirmek için yapabileceğim tek şey, karakterimi öldürmek. Ben de sonunda intihar ediyorum; Amerika'nın da bunu yaptığını söylemiş oluyorum.
Peter Fonda

"Easy Rider" güzel olduğu için politiktir; fotoğraflar güzel ve sakin olduğu için, müzik güzel olduğu için, Peter Fonda'nın hareketleri güzel olduğu için, Dennis Hopper'ın yalnızca oynamadığı, aynı zamanda Los Angeles - New Orleans arasında bir film yaptığının anlaşıldığı için politiktir.
Wim Wenders

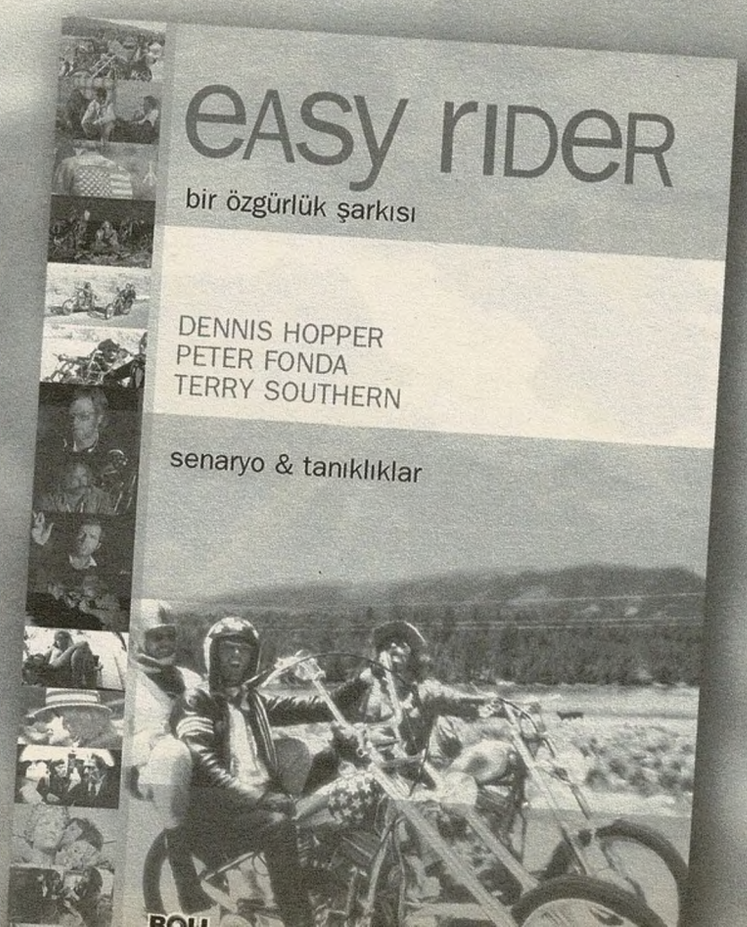

ROLL

Kitabevlerinde
(kenarda köşede)

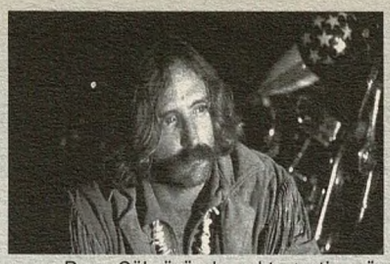

BILLY: Gökyüzünden aktı geçti ve üç kez parladı bana doğru. Bir zig zag yaptı ve vınn moruk... Aynen öyle, onu gördüm ben.

GEORGE: *(Dumanı savurur ve nefes alır.)* Sana ışıldayan o şey UFO'ydu. İki hafta önce Meksika'da bunlardan kırk tane kadar gördük. Onlar... Onların dünyanın her köşesinde üsleri var, biliyor musun... 1946'dan beri buraya geliyorlar. Bilimadamları, aydan radar ışınlarını yansıtmayı başardıklarından beri. O zamandan beri hayli kalabalık olarak aramızda yaşıyorlar, faaliyetlerde bulunuyorlar. Hükümetin bütün bunlardan haberi var.

BILLY: Sen ne diyorsun be moruk?

GEORGE: Ee, sen biraz önce onlardan birini gördün, öyle değil mi?

BILLY: Ya moruk, ben bir şey gördüm, ama burda faaliyette olduklarını görmedim. Ne demek istediğimi anlıyor musun?

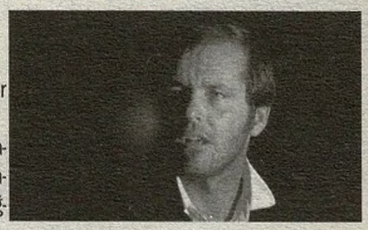

GEORGE: Ee, onlar da insan, senin benim gibi, bizim güneş sistemimizden. Tek farkları, onların toplumlarının daha ileri bir düzeyde olması. Yani onların savaşları yok, para sistemleri yok, liderleri yok, çünkü herkes lider onlarda, yani herkes kendisinin lideri... Teknolojileri sayesinde herkesin beslenmesini, barınmasını, ulaşımını sağlıyorlar. Eşit olarak ve zahmetsizce.

WYATT: Vay be!

BILLY: Sana bi şey söyliyim mi moruk? Bence –bence ne, öğrenmek ister misin? Bence bu saçmasapan bir düşünce. *(Güler.)* Bence böyle. Buna ne dersin? *(Güler.)* Ha, buna ne dersin? Bence saçma sapan bir şey bu. Yani eğer... O kadar akıllılarsa niye kendilerini ifşa etmiyorlar, ha? Niye meseleyi halletmiyorlar ha? *(Güler.)*

GEORGE: Bize kendilerini göstermiyorlar. Çünkü eğer gösterirlerse, bu genel bir paniğe yol açar. Şimdi, yani, bizim hâlâ liderlerimiz var... İşte bu liderler bu bilgiyi gizliyorlar, çünkü bunun yaratacağı şok, bizim köhne sistemimizin sonunu getirebilir. Sonuç olarak bu Venüslüler, evrende her yolun yolcusuyla temas halindeler. *(Güler.)* Evet.

BILLY: *(İç çeker.)*

GEORGE: Bu bilgi, bizim köhne sistemimizi yerle bir edecek bir darbe olur. Dolayısıyla, şimdi Venüslüler, her çeşit insanla temas kuruyorlar, tavsiyelerde bulunmak babında... Ve insanoğlu tanrı gibi kendi kaderine hükmedebilecek. İnsanoğlu, herkesin eşit olmasıyla birlikte evrilecek ve kendini aşma imkanı bulacak.

WYATT: Sigaradan ne haber George?

Tuncel Kurtiz

Bir acayip adam. Bir cebinde Bedreddin, bir cebinde Yılmaz Güney, kafasında çiçekler, kulağında rengarenk sesler; civanmert, tatlı dilli, fil hafızalı. Neredeyse yarım asırdır sanat yapıyor, aralarında 1987'de Berlin'de aldığı "En İyi Aktör"ün de olduğu birçok ödülü var, ama dahası da var: Oscar Wilde'ın "mühim olan insanın kendisini sanat eseri kılmasıdır" sözünün timsali. Bugünlerde iki filmde birden oynuyor, Malatya'da Barış Pirhasan'ın "O da Beni Seviyor"uyla Antakya'da Samir Arslanyürek'in "Şellale"sinin setleri arasında mekik dokuyor. Birkaç günlük İstanbul molasında, Roll'a buyur ettik, şarkılarla daldan dala atladık. Ama ayak uydurabilmek ne mümkün; biz bir soru soramadan o dört cevap birden veriyordu –performans da cabası. Sağolsun, sihirli bir gün geçirdik. Ve işte o günden geriye kalanlar...

Sen sen sen, öyle bir ben ki kapına gelen, baştan başa sen

Miles Davis - Tempus Fugit
(Miles Davis Volume 1)

Tuncel Kurtiz: Miles galiba... Şiir gibi gidiyor. **Jackie Kay "Trompet" isimli romanında şöyle diyor: "Miles Davis gibi bir adla dünyaya geldiğini düşünsene. Zaten tamamdı iş. Miles Davis'e benzer bir adın olsaydı, Mercedes'e biniyormuşsun gibi gelirdi kulağa."** Mercedes gibi isim, değil mi? Miles; kilometre yapıyor, gidiyor yani. İnsana takma isim gibi de gelmiyor, gerçek gibi. Güzel bir isim... Ben cazın bir dönemini çok severim. Büyük kontrbas üstadı Charles Mingus'un hayatını okuyordum, çıldırdım orada. Adam pezevenklik yapıyor. Resmen pezevenk. Yedi tane kadın çalıştırıyor. Başka yolu yok, hayatta onunla geçiniyor. Babasının Mingus'a yazdığı bir mektup var, bütün antolojilere girebilir. Oğluna ders veriyor, bir zenci olarak beyaz kadınlarla nasıl çalışırsın diye. Tabii Miles'ın yetişme tarzında yok o, başka tür bir eğitim görüyor Miles. Amerika'da birçok zenci çok püriten bir eğitimden geçiyor... Miles Davis ve John Coltrane'in İsveç konseri vardır. Görmedim o konseri, ama görmüş gibiyim. O yüzden ara sıra görmüş gibi anlatıyorum. Öyle bir konser ki, dinliyorsun, cazda çalınmayan notalar ilk kez çalınıyor, başka bir dil konuşuluyor ve Stockholm allak bullak oluyor. Bütün eleştiriler kötü. Ama o konser en önemli noktalardan birisi oluyor yeni caza doğru. Bunları söylerken hayatımı da düşünmeye çalışıyorum. Sinemayı, oyunculuğu, bir de futbolu düşünmeye çalışıyorum. Futbol seviyorum, Fenerbahçeliyim üstelik. Fener Genç'te zamanında top koşturdum. "İyi gidiyorsun" dediler, bir maçta yenildik, hakem Feridun Kılıç'tı. Şeref Stadı'nda, şimdi otel olan yerde, beni çağırdı yanına, "a oğlum" dedi, "sen futbol oynama, sen adamı katil edersin". Beş metre önümden top geçiyor, kendimi atıyorum belki vururum diye. Öyle deliyim yani. Yenildikten sonra o Şeref Stadı'nın boktan odalarında duş yaptık. Sultanahmet Sanat Özel Anadolu Lisesi'ne yenilmiştik. Avni oynuyordu karşımda Fenerbahçeli. Yarı finalde yenildik, okul maçı. Beşiktaşlı Varol bizde sağaçık oynuyor, kaleci değil. Varol Ürkmez, büyük insan. Madrid'de Real Madrid-Beşiktaş maçında havada iki kıvrım yaparak top yakaladığı için yıkılmış ortalık. Kel İhsan vardı, İstanbulsporlu, çok iyi futbolcuydu. Çiçek Pasajı'na geldim maçtan sonra, bir Buzbağ, bir Buzbağ daha, bir tane daha, hatırlamıyorum hakim bey, okula sürünerek gitmişim, yatakhaneden çıkamadım. Müdür aşağıda kıyameti koparıyor. Rüyamda görüyorum, topa bir vuruyorum, top gidiyor, girerken kaleci kurtarıyor topu. Olmadı gol anasını satayım, gene olmadı. Ve futbol bitti orada...

Meyhanede köylü çıkıyor, oynuyor. Rakı kolilerle geliyor. Ne bu? Dionisos ayini. Kızışmış develer de güreşiyorlar. Aydın eli burası. "Aydın'ın Türk köylüleri, Sakızlı Rum gemiciler, Yahudi esnafları, onbin mülhid yoldaşı Börklüce Mustafa'nın..."

Sonra hikayecilik başlıyor galiba...
Çok iyi hikayeci olduğuma inanıyordum. Sait Faik'le bir tutuyordum kendimi. O kadar da seviyordum Sait Faik'i. Genciz, 18 falan. Sevgilim yanımda, Sait Faik'in evine gidiyoruz. Giderken vapurda hır çıkıyor. "Vatandaş, Türkçe konuş" hikayesi başlamış. Gidiyorlar Yahudi kadınlarına, "vatandaş, Türkçe konuş" diyorlar. Ne yapıyorsunuz dedik, kavga çıktı, karakolluk olduk. Ondan sonra Sait Faik'in evine gittik, annesi de var. Anne, oğlunun kim olduğunu tanımıyor, bizim için ne ifade ettiğini bilmiyor... Şimdi tekrar gittim, çok boktan olmuş, o zaman evdi çünkü. Sait Faik'in koyu neftî pantolonu, aşınmış fötr şapkası, orada yatak, yanında son okuduğu kitap, Kafka ve "Son Kuşlar" duruyor yanında, kahve içtiği fincanı... Ben de hikayeler yazıyorum o sıralar, üniversitede edebiyat matinelerinde şiir okur gibi okuyorum onları.
Özdemir Asaf'la arkadaşlık ediyoruz, daha 22 yaşındayım. Matbaasına gidiyorum, bana adam muamelesi yapıyor. Dünyanın en nazik, en kibar adamı. Yuvarlak Masa Yayınları'nı küçücük bir oda içinde yürütüyor. Yuvarlak Masa, şövalye ya o, daima pırıl pırıl giyimli, bıyıklar taralı, şık... R'leri söyleyemez. *(gülüyor)* Bir edebiyat matinesinde şiir okuyuşu: Çanta, içinde eser-i cedid kağıtlar. Bir sayfa alıyor: *(neredeyse ifadesiz bir bakış ve sesle)* "Bugüne en uzak gün dün." Sayfayı bir kenara koyuyor, yeni bir sayfa alıyor: "Çağığdığım balık yemi çıkağ dedi, oltayı göğmeden gelmem." Başka bir sayfa: "Düşleğimden ne bıçaklağ fığlattım hepsi saplandı." Oradan birisi çıkıp "n'apıyor lan bu" diye bağırıyor. "Sen sen sen, öyle biğ ben ki kapına gelen, baştan başa sen, dışarda beni bekle, senin ananı..." *(gülüşmeler)* Edebiyat matinesi yapacağız, Gürkal Aylan var mesela aramızda, sevgilim Filiz felsefe kütüphanesinde şiir yazıyor, ben hikaye yazıyorum, kimse yayınlamıyor yazdıklarımızı. Yılmaz (Güney) da var, hikaye yayınlıyor, bela, çok değişik hikayeler yazıyor. O Adana'dan gelmiş, biz Kafka, James Joyce ayaklarındayız burada. *(gülüyor)* Edebiyat fakültesi, kantin, tiyatro, Hachette'den kitap çalıyoruz, bir tane parayla alıyorsak bir tane kenara ayırıyoruz. Ne var mesela, Yale Drama Okulu'nda bu sene oynanan tek perdelik oyunlar. Aa, bir isim: Engin Cezzar. Nerden çıktı bu? Küçük bir rolde oynuyor, ama oynuyor orada. Piyesi okuyorum, çok güzel, Henry Seiger'in "Beş Gün"ü... Özdemir Asaf'a gittik, matbaasında yazdırdık edebiyat matinesi yapıyoruz diye, herkese davetiyeler gönderdik. "Özdemir abi, siz de geleceksiniz tabii" dedik. "Geliğim fakat ben şiğiy okumam, ben hikaye

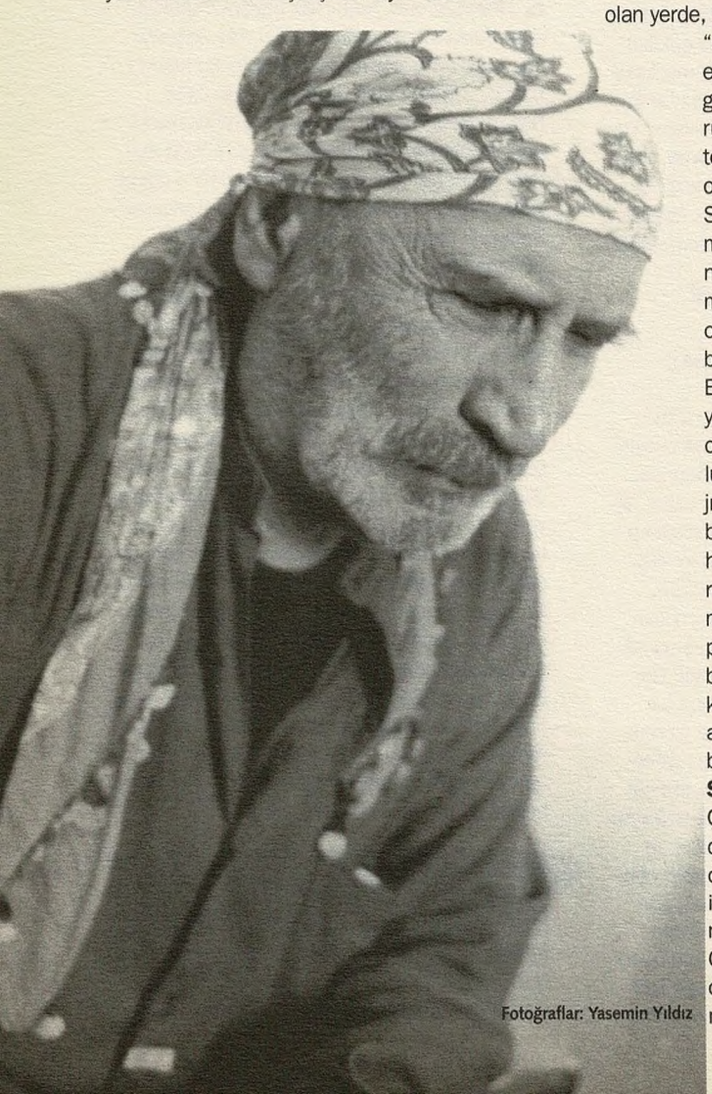

Fotoğraflar: Yasemin Yıldız

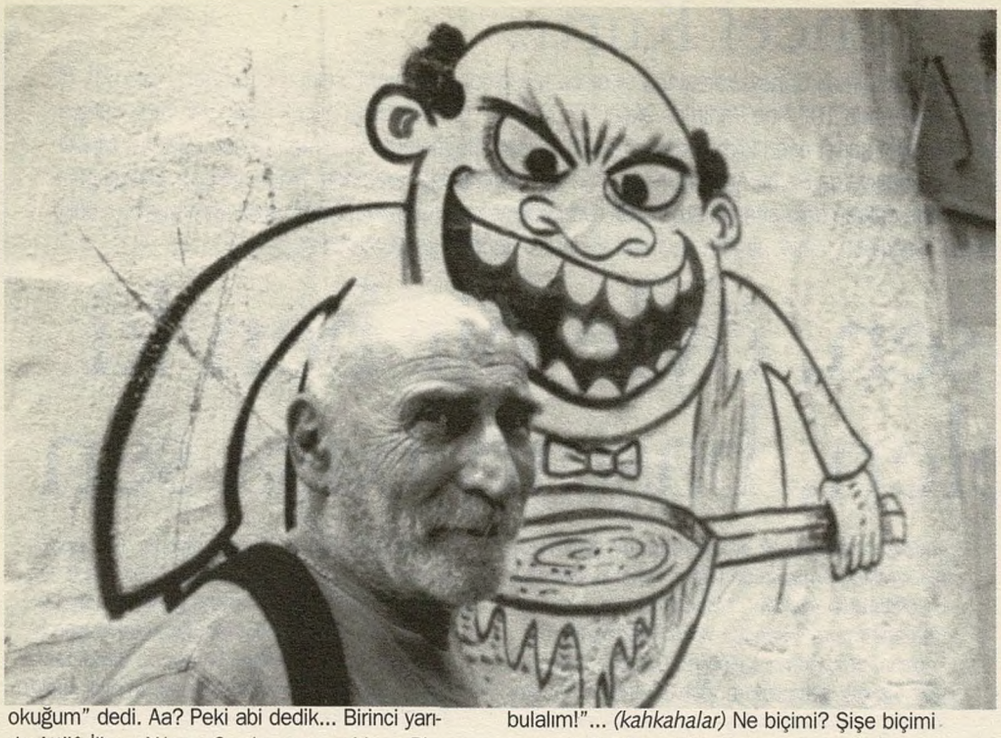

okuğum" dedi. Aa? Peki abi dedik... Birinci yarıda Attilâ İlhan, Yılmaz Gruda, genç şairler... Birçok isimsiz şair var, her şey mümkün bu matinelerde. Behçet Hoca (Necatigil) bu matinelerden pek hoşlanmıyor ve "Edebiyat Matinesi" diye bir şiir yazıyor: "Atılır önünüze bozuk paralar gibi alkış" diyor, "kaykılmış bir kız, çiğner ciklet"... Ama biz çok seviyoruz ha! Birinci bölüm bitiyor, ben "Tagio" diye bir hikayemi okuyorum: "Tagio, Kuzey Amerika Kızılderili dilince 'kırmızı sakal' demektir. Tagio, kendini ışıl ışıl yanan bir tramvay rayına benzettiğinden beri bu böyledir..." Vaaay! *(gülüyor)* Sonra piyesi oynuyoruz, o da alkışlanıyor. Yılmaz Gruda *(taklidini yapıyor, yayarak)* "mizansen söze göre hareket olmuş biraz" diyor, "evet" diyorum ben de; böyle "ağır" konuşmalar yapıyoruz. *(gülüyor)* Yılmaz Gruda'nın yazdığı piyesten hiçbir şey anlamıyorlar, yuhalıyorlar Dram Tiyatrosu'nda, eleştiriler geliyor, "sıkıldık" diyorlar. "Ben de onun için yazdım zaten" diyor Yılmaz Gruda, "siz sıkılasınız diye, bunu da anlamadınız mı?" Nerden nereye geldik... Nerdeyiz?

Cazdayız.

Cazdayız. Bir Amerikan petrol arama şirketinde tercümanlık, şoförlük yaptım. Buranın şefi çok hoş bir adamdı, beni evine davet ederdi. Yeşilköy'deki evinde Dave Brubeck'in "Jazz Goes To College" diye bir plağını dinledim. Kesildim o plağa, o da bana hediye etti. Bir de Aaron Copland'ın "Music For Theatre" diye bir plağı var, onu da aldım, "nedir acaba bu tiyatro için müzik" diye merak ediyorum. Cazı ilk defa Brubeck'le sevdim. "Take Five" uçurdu bizi. Saray sinemasına Dizzy Gillespie geldi. Maffy (Muvaffak Falay) karşıladı. Dizzy Gillespie'nin yanakları şişiyor, biz bitiyoruz. Sonra Louis Armstrong geldi. Duke Ellington gelecekti, Kennedy öldürüldü ve konser kaldı. Ben o arada tiyatrocu olmuştum artık, Kıbrıs'a gittim, iyi para kazandık. Dönüşte bir sürü plak aldım kendime. Boktan bir pikabım vardı. Müziği böyle dinlemek mümkün mü o zaman, çok zor iş bizimkisi, kitaptan daha zor: Bir plak bulmak, bir pikabın olması, yok öyle bir lüksümüz. Ama bohem yaşıyoruz, Nevizade'de bir tek meyhane var, iki yok. Erol Günaydın'la orada oturup içiyoruz, "ne yapalım şimdi" diyoruz, "şimdi ıstıraplarımıza bir biçim bulalım!"... *(kahkahalar)* Ne biçimi? Şişe biçimi nasıl olur?.. Genç Werther'le Merther'in İstanbul'daki ıstırap dolu günleri... *(gülüyor)* Bunun içinde caz öylesine var ki. Özdemir Asaf'la sabaha kadar içerdik. Sabah Erol Günaydın'la radyo programı yapmaya gideceğiz, "çocuklağ, size iyi çalışmalağ diliyoğum, biliyoğum, hadi..." İşimizi iyi yapmak meselesi; acılar başlar yavaş yavaş: Daha çok çalışmak lazım, ama daha çok yaşamak lazım. Miles Davis, John Coltrane, Art Pepper... Hayatı hapishanede geçiyor Art Pepper'ın, ama devamlı çalıyor hergele, yaşıyor, çalıyor. Peşinden koşuyor Miles Davis Charlie Parker'ın, bir defa beraber çalabilmek için. En nihayetinde bir gün "delikanlı, geldim" diyor, "hadi çalalım". Bir imtihan, bir tapma, bir birlikte çalışma başlıyor... Cazı çok sevmemin sebeplerinden bir tanesi, bunları kendi hayatıma da benzetişim. Devamlı bir devinim, devamlı bir zoru arama... Bir türlü olmuyor, "dargın ise sana vali, barış eşşoğlu eşşoğlu", o olmuyor... Kime niye dargın olayım, bir tarafta Miles Davis'i dinlerken?.. Bir de Miles'ı yalandan dinleyenler vardır, artık o Miles Davis olduğu için bütün albümleri evindedir, sen de kıskanırsın. Ece Ayhan anlatmıştı, bir arkadaşıyla Bunuel konuşuyorlar: "Adam hiç bilmiyor, tanımıyor Bunuel'i. Paris'te 'Viridiana' seyretmiş. Anlatıyorum, anlamıyor. Adam seyretmiş, ama seyretmemiş? Ben görmedim, ama gördüm. Sonunda n'aptım biliyor musun Tuncel? Adama vurdum." *(gülüyor)* Hep bu çelişki içinde yaşandı. Onu yakalayabilmek: Görmedi ama gördü... Nasıl bir soyutlaması var ama Ece Ayhan'ın filme, sahne sahne, görmeden... İsviçre'deyken devamlı sinemaya giderdik, açtı sinemaya. Ameliyattan sonra ağzı çarpılmış vaziyette, dondurma yiyor, bir de sokakta güzel Japon turist gençler var. *(Ece Ayhan'ın taklidini yapıyor; dondurma yer gibi yapıp etrafa kaçamak bakışlar atıyor)* "Bana güldü, gördün mü Tuncel, benden hoşlandı!.." Kaymakamlıktan da bu yüzden atıldı zaten... *(gülüyor)*

Tom Waits diye bir adam var abi Amerika'da! Amerika da zaten Tom Waits'i dinleyenler kadardır benim için, gerisi başka türlü insanlar.

Sizin babanız da vali yardımcısıydı, değil mi?

Evet, valilik de yaptı. Enteresan adamdı. Selanikli. Mustafa Kemal'in akrabası olduğunu söylerler –ama zaten Selaniklilerin hepsi biraz akrabadır onunla. Ama babamın dayısı Tahsin Uzer, Mustafa Kemal'in sağ kolu, 3. Umumi Müfettişi, daha önce Malta sürgünü, ondan önce Makedonya'da eşkıya takibinde, Abdülhamit'in emniyet teşkilatının başında bir paşa. Mehmet Kemal'in anlattığı bir hikaye var: Karpiç'te, barda duruyorlar, "kel kafalı bir adam devamlı bize bakıyor" diyor, "hepimiz gıcık olduk, ama biz de Karpiç'in yenileriyiz"... Nihayet yanlarına gidiyor bu adam: "Siz belki tanımazsınız ben Tahsin Uzer. Sizi uzaktan takip ediyorum, çok hoşuma gidiyorsunuz, size bir hikaye anlatmak istiyorum. Sinop'tan, bazı politik mahkûmlardan mektuplar aldım. Adamların cezaları bitmiş, fakat hâlâ hapishane müdürü onların iyi hal kağıdı istemelerine ret cevabı veriyor. İyi hal kağıdı olmadan da çıkamıyorlar. Bir gün bakayım dedim. Müdüre 'niye iyi hal kağıdı vermiyorsunuz' diye sordum. 'Efendim, akşam oldu mu bunların hepsi surlara çıkarlar, burdan kuzeye doğru bakarlar, iç geçirirler ve 'ah Rusya, ne zaman gelip bizi kurtaracaksın' derler. 'Bunları sesli olarak söylerler mi?' 'Hayır efendim, içlerinden geçirirler, ama ben anlarım'..." *(gülüyor)* O günden bugüne hiçbir şey değişmedi...

Şükrü Tunar, Kadri Şençalar, Müzeyyen Senar, Perihan Altındağ Sözeri, Yorgo Bacanos, bir yandan rakı içiliyor dayımın bağında, bir yandan şarkılar çalıyor. Annem harikulade alaturka söylerdi. Babam bazen türkülerle eşlik ederdi, ama daha çok klasik Batı müziği ve Amerikan kolej şarkılarını severdi. *(okuyor)* "My Bonnie lies over the ocean, my Bonnie lies over the sea..." Sonra da şunu söylerdi: "Solsan da sararsan yine gül-penbe dehensin..." Annem de katılır sonra. Nâzım Hikmet hayranıdır babam: "Ufuklardan ufuklara ordu ordu köpüklü mor dalgalar koşuyordu / Hazer rüzgarların dilini konuşuyor balam..." Babamdan duyduk bunları önce. Babam Robert Kolej'de, sonra İzmir International'da okuyor. Amerikalılar her yere kolej kurmuşlar, inanılır gibi değil. Sonra Hukuk'a giriyor, gidip nahiye müdürü oluyor. Annemle tanışıyor Bahçecik nahiyesinde, tam bir aşk evliliği. 30'ların başı, iki tane Atatürkçü, idealist; annem öğretmen, babam nahiye müdürü, yeni bir dünya yaratacaklar. Bir görseniz kıyafetlerini, ne kadar güzeller... Hiç faşist gibi görünmüyorlar, gözüme harikulade manzaralar geliyor. Fukaralık içinde, inanmış insanlar. Aşkları da çok güzel. Ben erken doğuyorum, kolay değil. Sonra babamla hayatımız başlıyor: Kırıkkale nahiye müdürlüğü, Kandıra kaymakamlığı... Ağalarla tepişiyor, o da benim gibi tepişen bir adam, pat, iki buçuk sene Kars'ın Posof kazası. Katır sırtında sekiz saatte gidiliyor Ardahan'dan. Sene 44-45. Tam Rus hududu, kıyamet kopuyor öteki tarafta, köyler boşaltılıyor, işbirlikçiler temizleniyor. Sabahlara kadar "transportation". Ne zor iş değil mi hayat? Ben orada Kürt arkadaşlarımla oynuyorum, onlar Kürtçe konuşunca ben de diyorum ki, *(coşkuyla)* "my name is Tuncel Kurtiz, I am ten years old and I am very strong"... Böyle bakıyorlar ne diyor bu diye. *(gülüyor)*

Şivan Perwer - Mîrkut *(Roj û Heyv)*

(önce gözlerini kapıyor, nefeslerle beraber ritm hızlanınca ayağa kalkıyor, vecd içinde salınıyor, hızlanıyor, yavaşlıyor, şarkının sonuna kadar sesli soluk alıyor, veriyor, oynuyor) Çok güzel bir ayin... Batıda tiyatrolarda konuştuğumuz za-

man, diyafram çalışmalarını bu yöntemlerle yapsanız diye önerdik. Bunların bir takım taklitleri var: Meredith Monk gidip Japonlarla çalışmış; dervişlere, nefeslilere bakmış... Bu benim çok eleştirdiğim Batı, bir yandan da içinden inanılmaz değerlerin, Miles Davis'lerin, Woody Guthrie'lerin fırladığı inanılmaz bir toplum. Ama burasını çok az biliyor. "Ben Çehov'u daha iyi biliyorum sizden" derdim, "siz anlayamıyorsunuz, çünkü bu müziği bilmiyorsunuz". Gorki'nin "Ayak Takımı Arasında" romanında iki tane Tatar var. Bunlar nasıl insanlar acaba? Orta Asya insanları, Tatar, Kırgız, Rus diye ayırdığın zaman, hangi köklerden besleniyorlar, nerelerde tamamiyle beraberler?

Biraz önceki ayinde Mezopotamya'nın temelindeki yanardağın dibindeki büyük davulun vurduğunu duyuyoruz: Hummba, hummba, humm, humm, değişiyor ritm, hum-hum-hum... Bunları Miles Davis, Coltrane içlerinden genetik bir şekilde, DNA'larıyla bulup çıkarıyorlar herhalde, çünkü öğrendikçe öteki tarafı, daha başka müzik yapmaya başlıyorlar. Bu müzikle kendimizi ne kadar unuttuğumuz, nasıl bir Batı hayranlığı duyduğumuz çıkıyor. Batıyı yadsımak değil söylediğim, Miles Davis'i, Edith Piaf'ı, Amalia Rodriguez'i değil, oranın umursamaz sessiz çoğunluğunun ucuz beğenisini kendimize aktarışımız, kendi değerlerimizi kaybedişimiz... Türkiye'de Muzaffer Sarısözen'in yaptıklarını çok eleştirirdik, ne kadar önemli olduğu çıkıyor şimdi ortaya. Yüzbinlerce türkü var, tamam, bu türküler notaya alınmış, asılları değil, yaşamıyorlar, ama gene de oradalar, araştırılıp bulunabilirler. Ama bir de günümüzdeki ucuzluğa bakıyorsun... Biraz önce dinlediğimiz o harikulade ayin kaybedilmiş, o temeller unutulmuş, din çok zavallı bir hale gelmiş. Bu müzikle beraber cazı da, big band'i de daha çok anlıyorum. Bunları daha çok bildikçe, onların değerini daha çok anlıyorum.

Burhan Oğuz'un "Türkiye Halkının Kültür Kökenleri"nin içinde kaybolmuş vaziyetteyim senelerdir, bir de Cemil Meriç. Bak ne diyor: Müslümanlık Hinduizmle bağlarını koparınca bu hale geldi. Ulaşmaya çalışıyorum ben de. Gerçekten çok önemli adamlar var. Bir tanesi de o garip gezgin Evliya Çelebi. Türkiye'de mutlaka Evliya Çelebi okutularak başlanmalı ilkokullara. "Hotin kalesine gittik, çok iyi bir savaş sonunda galip geldik, ben on tane oğlan, sekiz tane cariye, 18 bin düka altını aldım, çok iyi ganimet oldu..." Böyle başladı bu iş, bu gerçeği kimden saklıyoruz, öğünmeyelim de, bunu bilelim. Garip bir şekilde mehteri var. Viyana fethedilmedi, niye? "Yağma yoksa niye geldik" diyor herif. Kara Mustafa Paşa yağma olmasın diyor, ordu da yağma istiyor. Bir girdiler mi yandı Viyana, üç günde ne kalırsa. Bu tarihi böyle yazarsak, onun arkasındaki inanılmaz müziği de görürüz. Dıraramdam dıraramdam, atlar gidiyor, mehter, at üstündeki orkestra davullara, Orta Asya zurnalarına yansıyor... O zurnaları istersen Dionisos zurnalarıyla da bir araya getirebilirsin; o zurnalarla geldi, başka türlü Dionisos yoktu burada... Orada ilk ortodoks hıristiyan Arap kilisesi var, 150 yıl önce yapılmış, acayip bir müzik, uçuşan zurnalar... Öbür tarafta inanılmaz Bizans, hımmmm *(davudi bir org sesi)*, ama namussuzca güzel o da. Deliriyorum Yunanistan'a gittiğim zaman. Bir keresinde "ortodoks musunuz" dediler, "dinsizim" dedim. *(gülüyor)* Çok hoşuma gidiyor, devamlı aynı yeri öpüyor hepsi. Bayılıyorum vaftize, güzelim pembecik çocuğu alıyorlar, buz gibi suyu sürüyorlar, çocuk ağlıyor, bir yandan hmmmmm, öbür taraftan ıngaaaa...

Bu arada, demin söyleyen Şivan Perwer'di...

Çok iyi. Şivan'dan dinlediğim en iyi şey, iyi seçmişsiniz. Küçücük şeyler var içinde. Çok güzel. Şivan'a gelelim, Şivan'la beraber şarkılarını söyleyemeyen, şarkılarıyla yalnız kalamayan dünyanın bütün insanlarına geleceğiz. Bunların arasında ben de varım ama. Çünkü ben de kendimi o kadar yalnız hissediyorum ki Beyoğlu'nda yürürken... 65 yaşına gelince eş dost kalmadı artık. Babam "oğlum, o kadar güvenme, kimse kalmayacak" derdi. Kimse kalmadı. Tuncel Necmioğlu başka bir yerde, Aydın Engin, Müjdat Gezen, Ersu Kazançel, öldü gitti dünya güzeli, Mustafa Alabora, Halil Ergün... Behice Hanım ne derse "emredersin kumandanım" derdi Halil. *(gülüyor)* Vasıf Öngören var: "Mao Zedung!" *(gülüyor)* O güne kadar Mao Çedung'du, o import etti Almanya'dan Zedung'u. Sonra Vasıf çok ağır bir Kıvılcımcı oldu. Çok severim Vasıf'ı, daha önce Aybar'cı ve Çetin'ci dönemlerini de bilirim. *(gülüyor)* Son gördüğümde TKP'li olmuştu.

Daha neler göreceğiz: İnsanoğlunun sefaleti, "felsefesinin sefaleti" çıkacak ortaya. Globalizm nedir acaba? Müzikte globalizm, düşünebiliyor musunuz? Globalizm Şivan'ın ayinini kabul ediyor mu?

Zülfü Livaneli - Eski Tüfek
(Hoşgeldin Bebek)

Bunu biliyorum abi, yeter, daha dinlemeyelim... Yaşar Kemal çok seviyor işte, daha ne olsun? Yaşar Kemal de her lafı söyler. Bir gün Stockholm'de "gel Tuncel buraya" dedi, orada tiyatronun genel müdürü Matt Johanson var. *(Yaşar Kemal gibi konuşuyor)* "Şimdi Mat Yohanaso'na diyeceksin ki, Yaşar Kemal'in söylediği her lafı aynen tercüme edeceğime namusum ve şerefim üzerine söz veriyorum." Allah allah... "Yaşar" dedim, "deli misin?" Söyledik, "böyle böyle diyor, kusura bakma." "Şimdi tercüme et bakalım: Bu piyesi ben Yaşar Kemal yazmadım, bu piyesi Tuncel Kurtiz yazdı..." "Manyak mısın" dedim, "sen yazdın bu piyesi ya!" Yaşar'dır, her lafı söyler. Bana bunu söylediğine göre, kim bilir ona neler söylemiştir. *(gülüyor)* Bu şarkıyı burada keselim lütfen, başka şeyler konuşalım. Çok acı şeyler bunlar. Nerden başlayıp nereye doğru gittiğin hayatın içinde çıkar ortaya. Bazı şeyler üzerinde konuşmak bence yersiz oluyor, hatta ona o değeri vermemek gerek bence.

Şarkının adı "Eski Tüfek"...

İyidir eski tüfekler. Eski tüfekler olmalı. "Zaman daha yaşamadıklarımızdır" diyor baba; başka türlü söylüyor şair olduğu için. Daha neler göreceğiz... İnsanoğlunun sefaleti, "felsefesinin sefaleti" yavaş yavaş çıkacak ortaya. Eski tüfekler deyince, globalizm nedir acaba? Müzikte globalizm düşünebiliyor musunuz? Biraz önce Şivan inanılmaz bir ayin tutturdu, globalizm o ayini kabul ediyor mu? Geçen gün Barcelona'daydım, bazen böyle lükslerim oluyor. *(gülüyor)* Sabahları 6'da yürüyüşe çıkıyorum, Gaudi'nin o garip binasına bakıyorum, "nasıl yapmış bunu adam" diyorum, bu bulvarları kimler açtı, nasıl oldu bunlar? Sonra birdenbire aklıma Cortez geliyor, birdenbire Güney Amerika'nın hooaar diye alınışı geliyor, Meksikalılar, Kızılderililer, onların öldürülmeleri, köle olarak alınıp bu tarafa getirilmeleri, İspanya'nın gelişmesi... İnsan değiller onlar, hiçbir şey değiller, Kızılderililerin taşaklarından tütün torbası yapıyorlar, yağma ediyorlar, yok ediyorlar... Ve bu inanılmaz güzelliği kuruyorlar. Vay anasını, neye mal oluyor insanoğlu! Nürnberg'deki o katedralin temelinde neler var? Bizimkine baktığımız zaman, Süleymaniye'nin temelinde Viyana var, başka da bir bok yok. Viyana'dan da para almışlar. Budapeşte'ye kurmuş hamamlarını, köprülerini, burada bir bok kalmamış. Orasını ise kabul etmiyor bile, oranın müziği unutulmuş. Orada inanılmaz bir halklar karmaşası var ama: Ermeniler var, Kürtler var, bunların boyları var, Çerkesler, Türkmenler, Yahudiler, Rumlar... Mardin'e gittiğin zaman Darülzafereyn'le karşılaşıyorsun, inanılmaz bir yapı, vay anasını diyorsun, bu nasıl yapılmış, bu taşlar bir araya nasıl getirilmiş? Ve bu adamlar dillerini konuşamıyorlar. 65'te Midyat'ta bir Süryani ayini dinlemiştim. Kadın sesi vardı içinde, hiç duymamıştım kadın sesi ayinlerde, beni uçurmuştu. Hepsi geldiler Stockholm'e, Berlin'e, dilleri yok oldu. Ermeniler zaten gönderilmişler. Ama sebepler ne? Batı bu kadar mı suçsuz? Çerkesler, Gürcüler, Yahudiler, Süryaniler, Yezidiler, Kürtler... Mardin'de adam diyor ki, "ben Yezidi Kürdüm". Yanaklarından öptüm adamı, sarıldım. Karısı dedi ki, "ben Suriyeli Arabım"...

Ferit El Atraş - Ya Habibi
(Arap Müzik Dünyası Antolojisi 1)

(gözlerini kapıyor, el çırpmaya başlıyor, mırıldanıyor) Dinlerken şunu düşündüm: Temelinde Mısır, Nil zurnaları var, temelinde çok vahşi bir müzik var, doğanın gerçek sesi, gidiyor ve Kahire'de bu hale geliyor. Mükemmel bir şey.

Söyleyen Ferit El Atraş'tı. Suriye kökenli, Lübnan doğumlu, Mısır vatandaşı.

Müthiş bir şey. Bu bir üretimin sonucu. Bunu yaşatmak konservatuarda olmaz sadece, bu toplumun böyle yaşayabilmesi lazım ki, bu müzik dinlenebilsin. Bu müzik dinlenildiği yerde de

çok başka türlü, inanılmaz bir coşkuyla dinleniyor. Bu yaşamalı... Şimdi sen mesela Miles Davis'i de seviyorsun, Kronos Quartet'i de seviyorsun, Allen Ginsberg'in şiirlerini okuyuş tarzına da bayılıyorsun, Şivan Perwer'e de. Ben de bunları seviyorum ve bunlarla beraber yaşamak istiyorum. Ama yalnız bir tanesiyle de değil.

Bir İsrail filmde oynamıştınız: "Kuzunun Gülümseyişi". O rolünüzle Berlin'de ödül almıştınız...

Güzel bir denemeydi, roman çok iyiydi, David Grossman diye 28 yaşında bir Yahudinin yazdığı bir romandı. Hilmi diye bir adam vardı filmde, Filistinli, toprağı işgal edilmişti. Bu adama Mecnun diyorlardı, bağırarak dolaşan, mağarada yaşayan bir meczub. Bu meczuba hamile kalan kızları getiriyorlar, şerefini kurtarmak için kızla evleniyor, buna karşılık bir para alıyor, hayatını böyle sürdürüyor. Bu, Filistinli arkadaşlar tarafından çok başka türlü yorumlandı zamanında. İki grup vardı o zaman, biri eylem yapalım diyor, öteki başka yollar deneyelim diyor. Hayfa'da Sopol'un tiyatrosu var, Sopol çok önemli bir tiyatrocu. "Godot'yu Beklerken" bir gece İbranice, bir gece Arapça oynanıyor. Bütün sokaklarda tabelalar İbranice ve Arapça yazıyor. Bana Nâzım Hikmet teklif ediyorlar. "Eylem yapacağımıza, beraber bir 'Ferhat ile Şirin' yapalım" diyorum. İsrail sineması çok önemli bir sinema bence. Yılmaz'la, Onat'la hep üçüncü dünya sinemasının içinde Türkiye'nin kendi sinemasının olması gerektiğini konuşuyorduk. Bu taklitçilikle bir yere gidilmeyecek, fakat bize özgü bir sinema nasıl olabilir? Bunu aramaktı kavga. Okuyorduk, eleştiriyorduk. İsrail sinemasına devlet yardım yapıyor ve hiçbir şeye karışmıyor, sinemacılar özgür. Kendi aile yapılarını o kadar gerçekçi bir yapıda işliyorlar ki. Avrupa sinemasında göremiyorsun bunu.

Goran Bregoviç
Underground-Cocek
("Underground" Soundtrack)

Bakıyorum haritaya, Vizigotlar, Ostrogodlar, ordan oraya, burdan buraya millet gidiyor... Nerelere gidiyorsunuz be adamlar? Şu coşkuya bak! Neler karışmış birbirine! Sirto var altında bir kere, şişenin üstünde oynuyor adam. Öteki taraftan Arap almış udunu, dımbıl dımbıl dımbıl dımbıl dımbıl, bir geçiyorlar Cebelitarık'ı, 711, "ve ateşe verip tahta gemilerini", kimdir bunlar, nereye gidiyorlar, dımbıl dımbıl dımbıl dımbıl dımbıl, Endülüs'e kadar çıkıyorlar, ne biçim bir müzik birdenbire İspanya'da!

Bu tarafta da inanılmaz bir Slav egemenliği yürüyor, Macaristan orada, Transilvanya burada, Belgrad ovası, inanılmaz bir ova, git git bitmez, bizimkiler orayı dıgıdık dıgıdık geçmişler. "Her üzüm bağından bir salkım üzüm alınca bir altın bağlayarak" yürümüş güya Osmanlı. Erol Günaydın'la doğaçlamalar yapardık: "–Rönesans'ı araştırdık padişahım, ne yapalım? –Teslim alın."; "Hotin kalesinden potin aldık"; "–Viyana'ya bu kaçıncı sefer? –Bu ikincisi padişahım. –İyi, tez üçüncüsü hazırlana." Böyle hikayeler. O zamanlar bir şarkı vardı: *(ağır ağır söylüyor)* "Zavallı kız, verem olmuş, yaprak dökümünü bekler, öhö öhö..." Hıçkıran: Nedret Güvenç. Biliyor musunuz bu plağı? Devamlı hıçkırıyor şarkı boyunca. *(gülüyor)* Cüneyt Türel de: "Palavra palavra palavra... Seni seviyorum..." *(gülüyor)* Ne güzel maceralar bunlar yahu...

Makedonya şimdi birbirine girmiş, "Yağmurdan Önce"den beter olmuş, millet birbirini yiyor, nasıl olabilir bu, inanamıyor insan buna. Anne tarafım oralı benim, Boşnak. Anneannem Hafize Hanım bir anlatırdı Bosna'yı, Resne'yi, allaah, akşamüstü kızlar erkekler, akordeonlar çalıyor, oynuyorlar... Bir cennet anlatıyorlar orası için. Her şeylerini bırakıp geliyorlar. Karamürsel'de kırk tane ev veriyorlar büyükbabam Ali Rıza Efendi'ye, o da hepsini kendi köylülerine bağışlıyor. İki tane tarla, İzmit'te bir köşk bırakıyor kendine.

Bana müthiş bir sevinç veriyor sirtolar, o uçmalar. Bütün jimnastiklerimi bu müziklerle yapardım. Arnavut dansları da çok güzeldir. Ayberk'le (Çölok) konuşuyoruz, ona Arnavut danslarını anlatıyorum, dinletiyorum. Sene 68-69, Arnavutluk Halk Dansları, Selim Sırrı Tarcan salonunda gösteriye geldi. Bunlar birer tane büyük votkayı devirmişler, gitmişler. Ben sonradan gittim, yukarıdan seyrediyorum. Bir kadın çıktı: "İşçilerimiz, köylülerimiz eskiden büyükşehirlere, yurtdışına giderlerdi, onların gidişleriyle yalnız kalan kadınların şarkılarıdır bunlar, ama bugün artık Arnavutluk'ta bunlar sadece bir folklor olmuştur çünkü artık bizim emekçilerimiz yurtdışında değiller, köylerinde demokrasimiz için savaş veriyorlar..." Dans başlıyor, Ayberk bağırıyor: "Yaşasın komünizm, yaşasın Arnavutluk!" Polis müdürü orada, frukolar orada, ne oluyor ne bitiyor, altı-sekiz-on polis Ayberk'i götürdü. Karakolda laz komisere "aman komisercim, etme eyleme, bu adam dünyanın en güzel adamıdır, tamamen sarhoş, bırak götüreyim" diyorum. Tam razı olacakken, Ayberk: "Sen nerelisin?" "Trabzonluyum." "Haa, komiser efendi, Tirabizonlusun. Bak şimdi, sana bir şey söyleyeyim, sen burada hangi devlete hizmet ettiğini sanaysun, ha? Senin çocukların..." Bir komünist propagandası, "atın bunu içeri". Bir ay kaldı hapishanede, Mihri Belli'yle yattı, çıktı, anında Milli Demokratik Devrim! *(gülüyor)*

"Underground"u beğenmiş miydiniz?

Çok önemli bir adam Kusturica. "Ben buralıyım ve ben evrenselim" demesini biliyor. Demin çaldığınız "arkadaş" dımbır dımbır gidiyor, halbuki nelerin var senin, onları alamıyorsun, "yiğidim aslanım, burda yatıyor"da kalıyorsun. Sonra da eleştiriyor Kusturica'yı, "sizinle aynı jürideydik, Bosna hakkındaki sözleriniz insan haklarına uymuyor" diyor. Adam orada "Underground"u yapıyor. Nerelerden gelindiğini, nasıl soyulduğunu Yugoslavya'nın, nasıl paramparça edildiğini anlatıyor. Almanya ilişkisini koyuyor zart diye. Hiçbir Alman kabul etmek istemiyor, "savaş çıkacaktı, onun için" diyorlar. Savaş çıktı işte. Slovenya elçiliğine dayandılar, Akdeniz'in yolunu açtılar. Bizim Mesut Yılmaz'ı hinterland hikayesi çok kızdırmıştı, ama haklıdır Almanya konusunda. Tam hinterland'ını kurdu şimdi: Estonya, Litvanya, Polonya, Avusturya, Slovenya, hop, Akdeniz'e indi. Bir taraftan eli Filistin'de, Güneydoğu'nun içinde daima var. Amerika var ama o da var. PKK desteğini görecektiniz Almanya'da. Çok yazık hallere getirdiler, Yugoslavya'yı da o hallere getirdiler. Hepsi aynı müziğin, bu beraberliğin, kardeşliğin içindeydi, hepsi beraber dansediyordu çünkü. Bir Bulgar filmi görmüştüm: Yahudi, Ermeni, Türk, Rum, Bulgar, birlikte yaşıyorlar, sonra yavaş yavaş göndermeler başlıyor. Köyün bir orospusu var, Türk. Fıstık gibi bir dansöz kız. Haham, hoca, papaz, üçü de aşık. Kız üçüne birden randevu veriyor, üçü de geliyor, üçüne oynuyor ondan sonra. O kadar güzel sahneler var ki filmde. Bir Ermeni ailesinin yok edilişi, kampa gönderilişi mesela... Acı şeyler. Kusturica'nın oyuncusu Miki (Manojlovic) benim arkadaşımdır. İnanılmaz bir oyuncu, nasıl oynamış "Underground"da, bale mi yapıyorsun eşşoğlueşşek? Onunla beraber Peter Brook'un "Mahabbarata"sında oynadık. Hint destanı.

Hayfa'da Sopol'un tiyatrosu var, Sopol çok önemli bir tiyatrocu. "Godot'yu Beklerken" bir gece İbranice, bir gece Arapça oynanıyor.

Nasıldı "Mahabbarata" çalışmaları?

Peter Brook harikulade bir özgürlük kavgasında, ama müthiş bir disiplini var. Özgürsün, ama o disiplin içerisinde özgürsün. Ve saygı; bazen burana kadar geliyor. Peter, Miki'yi "Babam İş Gezisinde" filminden tanıyor, beni de "Sürü"den. Bayılıyor sinema oyuncularıyla uğraşmaya. Miki Peter'ın disiplininden sıkıldı. Mesela bir pikniğe gidildi, hiçbirimizin sevgilisini almadı Peter Brook, yalnız biz girebildik, sevgililerimiz giremedi. O gün piknikte meğer doğaçlama çalışması varmış, bir de belgesel filmler gösterildi, Hindistan, Bangladeş üzerine. Bangladeş'teki sefalet, esrarın, afyonun insanları bitirmiş hali...

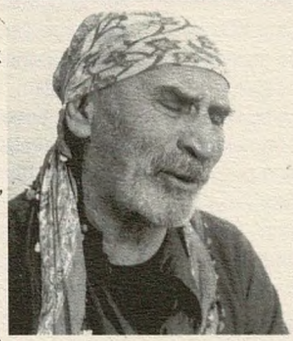

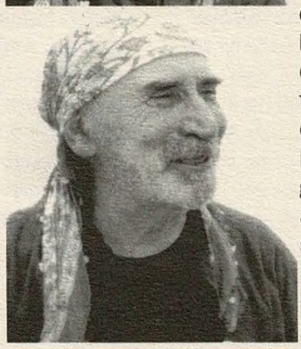

Miki inanılmaz bir performans gösterdi, harikulade oynadı, fakat bedbahttı. Öyle bir noktaya getirdi ki oyunu, artık bu rolü Miki'den başka kimse oynayamaz dendi. Prömiyere bir ay var, 12 saatlik oyun. Miki Peter'a "ben gidiyorum" dedi. Peter dondu kaldı. Miki "ben size ayrılacağımı bir ay önce söylemiştim" dedi. Peter da "şaka zannettim" dedi. "Şaka değil, ben söyledim, ayrılıyorum" dedi. Bir kuruş da parası yok, akşam onu yemeğe davet ettim. "Sendikalaşmak lazım" dedi, "o zaman aktörler de kendi haklarını savunabilirler". Ne hakkından bahsediyorsun, Peter Brook'un tiyatrosundasın. Peter Brook'un ona insan gibi davranmadığını söylüyordu. Bu bir Sırp tavrı aslında, garip bir çoban düşüncesi. İnsanlar arasındaki ilişkide konuşarak bir şeyleri halletmekten çok, birden "tamam, bitti" tavrı.

Peter Brook nasıl bir adamdı?

Her gün prova yapılıyor Peter'la. Her sabah geliyoruz bir araya, önce nefes alıyoruz, sonra el ele tutuşuyoruz, oyun oynuyoruz, eğiliyoruz, kalkıyoruz. Sonra birdenbire "I" diyor birisi, öteki "want", "good", "things", ben giriyorum araya, "what do you need". Özgürsün, kabul ettirebilirsen. Sahneye çıkarken bana "no emotions Tuncel" dedi, "just tell the story" (Duygu katma, sadece öyküyü anlat). Ben bildi-

ğim gibi oynuyorum. *(bağıra çağıra, bildiğimiz en coşkulu üslubunda okumaya başlıyor)* Çıt yok Peter'da. Ertesi gün bana yine "no emotions" diyor, ben yine böyle okuyorum. Harikulade bir insan, ama diğer insanlarla arasında büyük bir mesafe var, ve bu mesafe yokmuş gibi davranıyor. Ben de onu yemiyorum, Miki de yemiyor. Herkes Peter derken, ben "sir" diyorum. İnanın ki planlı yapmıyorum, içimden öyle geliyor. Kızdı bana, "don't sir me" dedi. "Yes sir" dedim. Gözleri böyle oldu, gülümsedi ondan sonra. Beni yemeğe davet etti, iki bira, biraz hayat hikayesi... Büyük bir entellektüel Peter Brook, Shakespeare, dünya edebiyatı üzerine bilgisi inanılmaz. Küçük yaşta piyesler sahneye koymuş, en iyi okullarda okumuş. Gurcief'i merak etmiş. O da ayrı bir derya ama, bütün müritleri zengin Gurcief'in. Zenginliği çok seviyor, etrafında hep kadınlar. Neredeyse Chopin kadar iyi besteleri var. Gurcief ekibi Peter Brook'u destekledi sonuna kadar. Onların bir toplantısına bizim Kudsi Erguner'i götürdüler, orada ney çaldı. Ama Peter Brook buraya geldiği zaman kimseyle ilişki kurmadı, gene gitti, Kudsi'yle beraber dolaştı. Kudsi'yi çok severdi...

"Mahabbarata"da çok karşı olduğum anlar oldu, ama Peter'ın kendi doğrusunun en iyisini yaptığına inanıyorum, tiyatroda özellikle. Harikulade kullandı bizim unsurlarımızı, Asya unsurlarını. Hep bu oyunu yapmak istedim burada, ama Ankara'da genç komünist arkadaşlar vardı, onlar da küçük gördüler "Mahabbarata"yı. Ben Hacıhüsrev'de başlayacaktım halbuki, elimde büyük bir cıgarayla, "Mahabbarata" gibi: "–Yok mu lan burada okuma yazma bilen? –Ben varım amca. –İyi, otur yaz o zaman. –Ne yazacağız? –İnsanoğlunun tarihini yazacağız..."

"Mahabbarata" meydanlarda bizim Karagöz gibi oynanıyor. Sabaha kadar birisi anlatıyor, ötekiler oynuyor, bazen danslarla ifade ediliyor. Çocuklar uyuyor uyanıyor, bu devam ediyor. Bir gün dedim ki, "Mahabbarata benim için Türkiye, ben de Türkiye gibi oynuyorum". Bayıldı Peter buna. Üçkağıt, kavga, yanlış anlatılan hikayeler, ters dönen şeyler ve sonuçta büyük bir katliam...

O anlatımla dengbej anlatımı arasında bir benzerlik var mı?

Yok, ama bir Japon tiyatrosu izledim, tam dengbej var orada. Beş yaşında alıyorlar adamları manastıra, kukla oynatmayı öğretiyorlar. Kuklalar insan boyunda, ayaklarında nalınlar, üstleri simsiyah, bir kuklayı üç kişi oynatıyor. Dengbej anlatımı var orada.

Nasıl bir şey dengbej anlatımı?

"Sürü" sırasında, Pervari tarafında onlara rastladım. Şafiydiler, oruç tutuyorlardı. "Sürü"de tefleri çalan adamlar. İftardan sonra onlarla otururdum, çay üstüne çay, durmadan eski ayinlerden bir şeyler çaldırıp tercüme ettirmeye çalışıyorum. Uzun uzun anlatıyorlar, teflere vura vura. Çobanlar gırtlağı gayda gibi kullanıyor, hatta zaman zaman vurarak gırtlağına parmağıyla, böyle anlatmaya başlıyor. Çok büyük bir ustalık bu. Çoban, genellikle çoban ritmi içinde anlatıyor hikayeyi. Tophane'de bir arabacı, o zaman Arnavut kaldırımı, tek atla arabacılık yapıyor, bana mersiyesini dinletti, sanki "hehey heeey hehey" diye araba kullanıyor. Dengbejler genellikle çoban. Aşağıda, Cizre ovasındakilerse düz bir yerde kağnı sesiyle gidiyor.

En çok bilgi gerektiren şey müzik. Tom Waits'i yıllarca yakın buldum, ama rebet söyleyen Tsitsanis'ler de bana yakın. "Kadifeden kesesi"ni

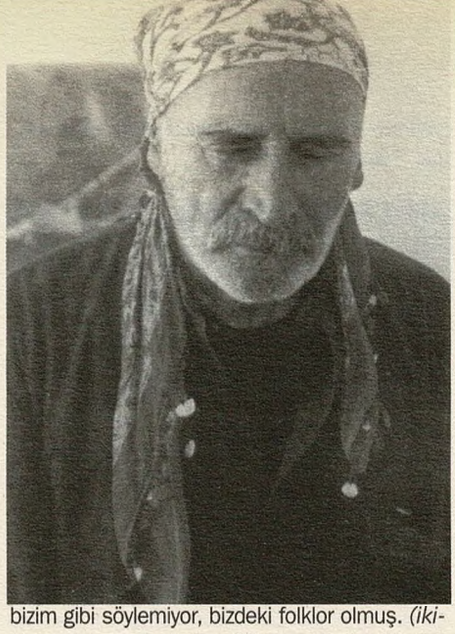

bizim gibi söylemiyor, bizdeki folklor olmuş. *(ikisini arka arkaya okuyor, ilki Tom Waits gibi, ikincisi pürüzsüz, ritmik, İstanbul türküsü)* Folklordan bir korkum var benim, böyle bir standartlaşma da yaratıyor.

Bir de John Hurt'ü soralım. Nasıl tanıştınız?

John Hurt denen adama vuruldum. İnsan ilişkisi ne biçim şey yarabbi! Nasıl mütevazı, nasıl güzel, rahat bir insan. Tanıştık, gece Rus lokantasına götürdüler, başladık votka içmeye. Önce içmek istemedi. Surat inanılmaz bir surat. "1984" filmi gösteriliyor, ben de "Sürü" için oradayım. "Sürü" müthiş beğeniliyor. Ben de "1984"e hayranım, Richard Burton'a. Sonra içki başladı, o da girdi votkaya, iyice kafayı bulduk. Ben Nâzım okumaya başladım, o Shakespeare'den soneler... Unutulmaz bir geceydi.

Tom Waits
What Keep's Mankind Alive?
(Kurt Weill: Lost In The Stars)

(önce dinliyor, şarkı ilerleyince mırıldanıyor) Kurt Weill değil mi? Yahudi bir kere, getto kültüründen geliyor, gettoda Yiddiş konuşuluyor. Bir bakıyorsun, o Klezmer orkestralarının içinde Brecht'i görüyorsun, kasketi ve elinde klarnetiyle. Kimin nesi varsa çıkarır çalar, ayağıyla ritm tutar o orkestrada. Bir parça sıcak şarap içebilirlerse ne mutlu onlara, kenarlarda Çingenelerle beraber çalgı çalıyorlar. Rubinstein derdi ki, "çok azdır Yahudiler arasında piyano çalan, çünkü taşınmaz namussuz –pogromlarda hemen tüydüğümüz için keman en iyisi"... Brecht ve Kurt Weill müzik tarihinde nasıl olduysa harikulade bir birleşmedir. İnanılmaz bir beraberlik. Ve çok doğal. Brecht'in Klezmer orkestralarının içinde klarnet çalması, Kurt Weill gibi bir dehayı anlamasını sağlıyor. Ama sonra Brecht kıskanıyor Weill'ı, onun için küçücük yazıyor ismini. Maalesef insanoğlunda böyle şeyler oluyor. Mesela ustası Meyerhold'un öldürüldüğünü bildiği halde gidip Stalin ödülünü alması vardır. Ama insandır bu abi ya! Amerika'da bir Brecht yorumu gördüm. Sadece Brecht değil, epik müzik çok başka yerlere gitmiş. Mesela William Burroughs bir tirad okuyor sadece, kovboy şapkası başında, müzik filan yok, ama inanılmaz okuyor... New York'u önemsemek lazım. Çok hızlı geliştiği için her şey, dünyanın en eski şehri olmuş bile. Empire State Building bir boka yaramıyor artık, World Trade Center var, helikopterler altında dolaşıyor. Bale, müzik, Brecht... Kurt Weill ne hallere geliyor!

Tom Waits'le Brecht ve Weill'ın buluşmasına ne diyorsunuz?

Çok ileri, harikulade. Dedim ya Amerika'da başka bir dinamizm var, sessiz çoğunluk zart zurt ama, dünyanın en önemli kütüphanesi de orada. Brooklyn Academy of Music diye bir yer var, git projeyle, versin sana istediğini. Peter Sellers operalar yapıyor, bir bakıyorum, bir Sovyet şairinin bir oyununu yapıyorlar, müziğini Jon Hassell yapıyor, inanamıyorsun. Amerika'da çok önemli şeyler var. Jim Jarmusch çıkıyor, Tom Waits'i oynatıyor. Tom Waits diye bir adam var abi Amerika'da! Ne dersen de! Var mı bu adam var, dinleniyor mu dinleniyor, kaç kişi, şu kadar. Amerika da zaten Tom Waits'i dinleyenler kadardır benim için, gerisi başka türlü insanlar.

Sınıflar olsun anasını satayım, ben de çöpçü olayım, ama ne olur, üniversitemi de bitirebileyim, şiir okuyabileyim, Tolstoy okuyabileyim. Ama bu televizyonlar bunu layık görmüyorlar. Ekranda Bud Spencer, önünde birasıyla hıyar bir Alman işçisi, bir ay tatil yapıyor. Hangi demokrasi ondan sonra? İnsan olabiliyor musun? Bedreddin'in sözüyle, şu kainatın güzelliğine bakın, insanoğlunun da herhalde bir güzelliği vardır, biz de oranın bir izdüşümüyüz diye bakıyoruz daima. İnsanlar çok güzel şeyler yapıyorlar, deminden beri bana dinlettiğiniz müzikler ne olur bütün radyolarımızda çalınsa? Kaç satıyor sizin derginiz?

Üç beş...

Olsun abi, üç beş olsun, bizden olsun, ne güzel bir şey bu. Bizim arkadaşlar hemen devrim yapmak istediler, bir tanesi bir akşam, "Tuncel, devrim sonrası tiyatro hazırlığın var mı?" dedi. "Yok abi" dedim. *(gülüyor)* Bugün ne yapabiliyorsak oyuz, zırt diye dünya mı değişecek? Bak dünya nasıl değişiyor: 65 yaşındayım, Nevizade'deki tek meyhaneden, laternadan, Werther'le Merther'in ıstıraplarından bahsediyorum, Özdemir Asaf'ı, Münir Özkul'u, George'u, Charlie'yi görüyorum sokaklarda, Dürnev Tunaseli yürüyor, kulise Cahit Irgat giriyor inanılmaz bir şekilde: *(taklidini yapıyor, sert, jön sesiyle)* "Aah, bedbahtım!" *(gülüşmeler)* *"Hayran hayran acıyor / Gençliğime, halime / Şu mavi gök, mavi deniz, uçan kuş / İşe giden insanlar / İpimi çeken cellat. / Seni de seviyorum / İpimi çeken cellat / Biliyorum ekmeğin var / Boynumdaki ilmikte."* Hadi bakalım, Cahit Irgat geliyor... *"Ben bir harp esiriyim / Korku, tehdit, sefalet var / Bu şehrin havasında, / Bu şehrin mahzenleri / İrin kokar, kan kokar / Şehrin mahzenlerinde /*

Mardin'de Darülzafereyn'le karşılaşıyorsun, vay anasını diyorsun, bu taşlar bir araya nasıl getirilmiş? Ve bu adamlar dillerini konuşamıyorlar.

Cinayet var, ölüm var..." (şiir üslûbundan çıkıyor, şarkı gibi okumaya başlıyor) *"Ben bir harp esiriydim / Bulutları seviyordum, hürriyeti seviyordum / / İnsanları seviyordum, yaşamayı seviyordum / Bulutları gözlerimden boşalttılar bir gece. / Ve dilim var, söylüyorum: / Benim de altçenemi / Gözlerimi alacaklar belki de / Yaşamak ve hürriyet istedim diye / Ve belki de bir sabah / Heykelim dikilecek / Bir darağacına..."* Cahit abiyi de görüyorum yollarda. Bunları böyle söylemiyordu tabii, ama ben böyle söylüyorum. Cahit Irgat benim tangom oldu artık, yaşadım onunla beraber. İkibuçuk liraya palamut satıyorum. Cahit Irgat palamutu bunlar. Palamut satıyorum... *"Otuz yıllık aktörüm / Susmuş dilleri / Susmuş gözleri / Boşu boşuna / Pisi pisine /*

Haydarpaşa'da niçin ağladım / Şimdi anladım / Boşu boşuna / Pisi pisine..." Tren sesini duyuyor musun: Boşu boşuna / Pisi pisine... *(Cahit Irgat'ı taklit ediyor)* "Güldürme lan eşşoğlueşşek, şiir söylüyorum, bok herif!" *(gülüyor)* "Cahit abi, çok sertsin, biliyor musun?" "Sen de biraz gevşeksin!"

Cahit Irgat'ın bir de ünlü çöpçü hikayesi var. O gece siz de varsınız galiba...

Ben yokum o hikayede. Benim hikayelerimi bana anlatıyorlar, ben tanımıyorum. "Abi sen bir gün Ayberk'le beraber..." "Eee" diyorum, "sonra?.." Hikaye şöyle: Cahit abiyle Ferit Öngören tartışıyorlar, komünist misin, değil misin? Cahit abi söylene söylene çıkıyor dışarı. Dışarıda çöpçüler var, yapışıyor süpürgeye, "ver, ben süpüreceğim, ver". Çöpçü "get lan" diyor, "manyak mısın". "Nah yazarım bir daha senin için şiir, yazmıycam, nah yazarım..." *(gülüşmeler)*

Asaf Hâlet Çelebi'yle tanışıklığınız varmış, o nasıl biriydi?

Felsefe Kütüphanesi'nde tanıştım onunla. Şiirlerini biliyordum, hayrandım. Onu budist zannediyordum, ama Budizmin ne olduğunu bilmiyordum. Fakat karşıma müthiş müslüman bir adam çıktı. Müslüman derken... Ben "dergi" diyordum, o "mecmua yavrum, mecmua" diyordu, dergi dedirtmiyordu. Biraz sertti cumhuriyete karşı. "Kırmızı Balon ve Beyaz Yele" filmine birlikte gittik. Çok iyi Fransızca bilirdi. Çok fukaraydı. Önceleri tam bobstilmiş, saçlar şurada, Akbaba gazetesi elinde, cebinde belki yirmi kalem, minik kutularda şekerler, kişnişler... Kendisini bana fazla anlatmadı. Yalnızdı, fukaraydı, üşüyordu. Hep köprünün oradan geçip Çengelköy'deki evinin biraz para etmesini bekliyordu. Çok erken öldü. Benim için çok önemli bir şair, ritmiyle, anlattığıyla, söylediğiyle. Bana bir gün dedi ki: "Sen şeytansın!" Güldüm, "sizin bir şiiriniz var" dedim: "Bilmemek bilmekten iyidir / düşünmeden yaşayalım mâra..." O zaman çok kızdı bana.

Biraz da Can Yücel'den bahsedelim mi? Onunla yakın dosttunuz...

("Sevgi Duvarı"nı okuyor) Bak şimdi babaya bak... En son Datça'da gitmiş, dükkanın ortasına işemiş. "Niye yaptı bunu" diyorum, "herhalde kızdı bana" diyor bakkal. *(gülüyor)* Ne biçim bir adam bu ya!

Bazı şiirleri Bektaşi nefeslerini andırıyor...

Nefes tarzı şeyleri var tabii. Bakın bir bektaşi nefesi: *"Çıktım erik dalına / Anda yedim üzümü / Geldi bostan sahibi / Dedi ne yersin cevizi..."* Erik şeriatmış, çünkü içinden kocaman bir çekirdek çıkarmış; üzüm tarikatmış, şarabı yapılırmış, içindeki çekirdekler de ufacıkmış; ceviz hakikatmış, zormuş onu kırmak, ama kırdıktan sonra içinde gerçeğin güzelim tadı varmış... Baba da başka türlü söylüyor. Çevirileri var, herkes yemiş Sanskritçeden çevirdi diye. *"Yeşil kapı aralık / Aralık yeşil kapı / Ne var yeşil kapının ardında / Bok var..."* M.Ö. 177, çeviren Can Yücel! Sonra küfüre girişti. *"Anamın ipiyle indim gökdelen damınızdan / Kelebek gibi girdim kelebek camınızdan / Taksinize mülkünüze dairenize... / Heceleyerek üzerinde ayak ve el uçlarımın / Belledim seyyarenizi ve kelimelerinizi... / Gözlerinize baktım, mukaddes ciltlerinize, büfelerinize / Vesairenize... / Şiir fenerimle de baktım, son çığlık! / Aşk yokmuş sizde beş paralık! / Gidiyorum ben boşçakallar / Sıçmışım ortalık yerinize / Kıçımın fosforuyla aydınlanın siz artık..."* İşte Can'ın nefesi.

Milva & Astor Piazzolla -
Che Tango Che
(Live At The Bouffes du Nord)

Oooo... Astor Piazzolla... *(sözler girince)* Değilmiş. Ooo, çok güzel yahu. Bunlar kalmadı artık. Bu söyleyen Piaf değil mi?

Astor Piazzolla çalıyor, Milva söylüyor...

İnanılmaz bir beraberlik olmuş, ama Piaf da duydum burada. Paris'te kahvelerde de çalmıyor artık bu. Hep bu müziği çağrıştıran resimler var kafamda, ama artık o müzik yok.

Sizin bir tango projeniz vardı...

Yaptık bir şeyler, ama istediğim gibi olmadı. Tek başına Cahit Irgat şiirlerini yapmak istiyordum, bir de Can Yücel'den "Sevgi Duvarı". Astor Piazzolla'nın izinden gitmek istiyordum. Reyent'le (Bölükbaşı) bazı çalışmalarımız oldu. Birkaç tane yaptık ama, olmadı, çalışamadık çünkü beraber, doğaçlamalar yapabildik. Hollanda'da bir doğaçlama yapmıştım, olacak iş değil. Küçük bir barda sayıklamalar yapacaktım. Bu benim deliliğim, bir ritm buluyorum, hele Ali Perret piyanoda olduğu zaman gidiyoruz beraber. Ben Arapça bile başlıyorum, rollerimi okuyorum, artık her şey müzik oluyor benim için. *(Arapça okumaya başlıyor)* Arada Hamiyet Yüceses'lere de gelerek çılgın bir doğaçlama yaptık. Brecht de söyledim orada. Çello vardı ve Bach süitlerini çalıyordu sadece. Ama çalışmayınca olmuyor, ne kadar çalışırsan o kadar iyi.

Bach'ı sevmem zaman aldı, ama hep sevmem gerektiğini düşündüm, dinlemeye çabaladım. Orta 2'de Mr. Pringle bize çaldığı zaman güler dik Tarsus Koleji'nde Adanalı "kardaş"larımla beraber. *(Adana şivesiyle)* "Ne lan bu Allahına kadar" derlerdi, "yav Mr. Pringle yav, ne gadder gozel yav"... *(gülüyor)* Amerika'dan gelmişim, tüysüz çocuğum, kantinciden istiyor arkadaşım:

Akhilleus, Agamemnon ve Meneleus oturmuşlar, Moldovyalı ve Rus kızlarla rakı içiyorlar, bir ihtiyar yaklaşıyor, "kızımı verin bana" diyor. Agamemnon diyor ki: "Ne diyorsun, bas git." Elinde kamerayla içeri Reha Muhtar giriyor: "Ne dedi, ne dedi?"

"Ağam, bana ordan 25 kuruşluk sadrazam yarrağı versene." Ulan nedir sadrazam yarrağı? Alıyor, sucuk gibi bir şey, şekerli. Benim de canım istiyor, ama adına bak şunun, nasıl söyleyeceğim? "Bana da ondan on kuruşluk versene" diyorum. *(gülüyor)*

Tango deyince aklıma geldi: 1950 yılı, İzmir fuarı, Amerikalılar beyaz plaklar dağıtıyorlar. Celal İnce söylüyor: *(söylüyor)* "Amerika Amerika / Bizler dünya durdukça / Beraberiz seninle biz / Hürriyet savaşında..." Nasıl? Bu iş kolay olmuyor, işte ondan sonra bu televizyonlara, bu kültüre geliyoruz. Nasıl karşı çıkılacak buna, hangi partilerle, hangi beraberliklerle, yoksa kendiliğindenlik mi beklenecek? Hölderlin "bu kan, kin, gözyaşı üzerine kuracağın devlette mutluluğu bulamayacaksın, sevgili oğlum" diyor. Sivastopol savaşına katılmak üzere ayrılıyor delikanlı, orada kanı, kini görüyor. Yunan köylülerinin Yunan gerillaları tarafından soyulduğunu, ırzlarına geçildiğini yazıyor. Devlet kurmak... Yahudi arkadaşım dedi ki, "Artık devletimiz var. Yani ordumuz var, yani polis teşkilatımız, maliyemiz... Boku yedik." O filmlerde oynadığımdan mıdır nedir, Yahudiler çok yakın geliyor bana. Oradaki devrimci arkadaşlarımı, sanatçı arkadaşlarımı çok sevdim, şair, ressam, aktör, aktrist, Filistinli, Yahudi, Faslı, Yemenli... Yemenliler bir alem. Bir aşık oldum Yemenliye, Durit adı, "nar çiçeği" demek. Öff öf, ne bok yiyeceğimi şaşırdım,

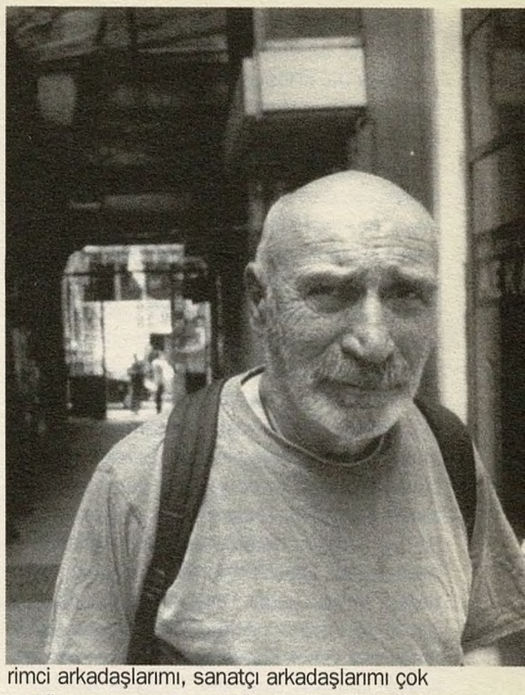

Cem Karaca Edirdahan
Şeyh Bedreddin Destanı
(Safinaz)

(dinliyor) Cem Karaca. Ne diyeyim, itemiyorum da, atamıyorum da. "Emrah"tan itibaren böyleydi. "Baba, nasıl çıkıyorum" derdi, yamalı bir amele kostümüyle çıkardı sahneye, üstüne parkasını giyerdi... Cem Karaca böyle bir adam, orada kendi çizgisini götürüyor. Çok sevdiğim bir laf var, "çerçi yükünü satar". Herkes kendisi kadardır, başka çaresi yok. Bu onun sanatına yansır ve onun da bir dinleyicisi var. Ama ben bu biçimi fazla benimseyemiyorum. İçinde eğer bir yabancılaşma olsa... Mesela Pink Floyd "The Wall"u yapıyor. Benim için hâlâ çok önemli bir iştir, hatta epiğe yeni bir boyut kazandırmıştır, yabancılaştırmaları öyle güzel kullanmıştır ki. Erişilmesi zor şeylerden biri. Cem'in yaptığı yabancılaşma da değil, identifikasyon oluyor belki de. İstersen mistifikasyon diyelim. *(gülüyor)* Kitsch bile olamıyor bence. Tom Waits gibi bir adam var bir tarafta. Tom Waits'te bu tip ucuzluklar ya da pürüzler hiç yok, çok samimi, çok kendisi. Kendisi olduğu için orada. Cem de burada oluyor bu durumda. *(gülüyor)*

Siz de "Şeyh Bedreddin Destanı"nı oynadınız, söylediniz...

"Şeyh Bedreddin Destanı"nı yabancı dilde altı oyuncuyla hazırladım. Hepsine ritmler verdim, uçma ritmleri. Her gün dağa koşmakla başlıyorlardı, sonra dans, vücut hareketleri, yerden sıçrayabilmek, uçabilme duygusunu elde edebilmek... *(sesini ayarlayıp ayin tonuyla konuşuyor)* Bütün ayinler vardı bunun içinde artık. Alman oyuncu Latince dualar yapabiliyordu, Meksikalı kız kendi ağıtlarını yakabiliyordu ve müthiş bir ritm vardı burda. Bir davulun üzerinde oynuyorduk zaten. Dünya denen davuldu işte o, magma güm güm devamlı vuruyordu ve durmadan değişiyordu, deviniyordu. Onun içinde ritmler bulundu. *(okumaya başlıyor)* "Bu göl İznik gölüdür / Durgundur, karanlıktır, derindir / Bir kuyu suyu gibi içindeki dağların..." diye başlarken başka bir ritmle Almanca giriyorduk bu defa. *(Almanca*

okuyor) Belki Peter'ın etkileri var bende ama, sesi, gövdeyi benim gibi kullanmadı o, başka bir tiyatro yapıyordu. Ben bizim Mezopotamya'nın içinden gelen, Hakkari'ye son gittiğimde gördüğüm düğündeki destanı yakalamaya çalışıyorum. Devamlı değişen seslerden kurulu bir orkestraydı; onlarca insan, onluk, yirmilik bloklar halinde, içten dışa, dıştan içe çemberler yaparak söylüyorlar. Benim varmak istediğim şey orada vardı. Onu görebildim orada, yapabilir miyim bilmiyorum, çok zor bir şey. Girdim aralarına, ama nerde? Bir parçası olmuş onların bu, hiçbir şeye bakmıyorlar artık. Hiçbir zorluğu yok onlar için, o kadar kolay yapıyorlar ki. "Ne söylüyorlar, anlatın" diyorum. Bir beyaz atlıdan bahsediyorlar.

Dede Korkut kitabındaki mecazlarından biri şu: Genç kıza ya da kadına kaz diyorlar. Türklerde kaz bir güzellik sayılıyor. "Şeyh Bedreddin Destanı"nı yüz kişiyle oynadığımızda ben siyaha boyanmıştım, göğsüme bir kaz ayağı koymuştum. Mezarlarına da kaz ayağı koyuyorlar. Mesela bizim Tahtakuşlar köyünde, bir kız evlenmeden ölürse, onu gayet güzel süslüyorlar, gelinlik giydiriyorlar, yanına sevdiği eşyaları koyuyorlar. Bunlar tam Horasan'dan geliyor, tahtacılar. Toroslara gelmişler, Fatih döneminde onları bu tarafa çağırmışlar gemi yapmaları için. Ahmet Vefik Paşa zamanında 750 kuruşa verilmiş bu köy. Edremit Güre'sinde bu köy, ben de oralara yerleşiyorum. Bir de Çamlıbel köyü var, 1400'lerin mezar taşları var orada da. Tahtakuşluların hepsi birbirine benzer, bir Kızılderili suratı vardır hepsinde, kadınlar hep yerel kıyafet giyerler, kaç göç yoktur aralarında. Ayinlerini gizli yaparlar. Zirveye, Kaz Dağı'na çıkılıp Sarıkız'a dua edilir, Baba Dağı'nda dua edilir. Türkmenler başka, Yörükler başka yaparlar, ama hepsi çıkarlar oraya. Kadınlar bir oraya bir buraya ziyarete giderler, sularını doldururlar, arada dolularını, rakı içerler, tabancalar çekilir, Türkmenler ellerini yüzlerini taşlara sürerler, Sarıkız'ın eteğinden attığı taşlardır bunlar... Ölüme inanmıyorlar. Rakı içenin mezarının yanına rakısını, suyunu getiriyorlar, yemek pişiriliyor. Birlikte yaşanıyor, yukarıda cılbah semah yapılıyor, sonra yoz semaha dönüşüyor, halk da katılıyor. "Horasan'dan getirdiğimiz adetlerin çoğunu artık yapamıyoruz" diyorlar, "nerde ölünün kırkıncı gününde 60 tane at kesmek, bir keçi kesebiliyoruz". Bu çocuklar gidip Köy Enstitüleri'nde okumuşlar. Çok önemli kuruluşlarmış Köy Enstitüleri. O da bir disiplin bilmemne ama, birçok insanı yetiştiriyor, bir Mehmet Başaran, Talip Apaydın çıkıyor. Hayatında köyünden dışarı çıkamayacak bir çocuk keman dersi alıyor, saz da çalıyor, kendi yapısını yapıyor. Tonguç ve Hasan Ali Yücel, oradan çıkıp başka bir üniversite üzerine düşünüyorlar.

Stephen Hawking'in "Zamanın Kısa Tarihi"ndeki bazı bölümlerle Bedreddin'in "Varidat"ının bazı bölümleri arasında ilginç paralellikler var...

Mümkündür. "Tao Physics" diye bir kitap var, bizim Bedreddin çalışmasında da o kitapla "Varidat" arasında ilişki kurmaya çabaladık, Sufi'yi, Tibet'i tanımaya, anlamaya çalıştık.

Bedreddin de büyük seyahatler yapıyor, Konya'ya, Kahire'ye gitmesi, Ahlati'nin ona şeyhliğini vermesi, birlikte Semerkant'a gitmeleri, bütün kitaplarını Nil'e atması... "Varidat"ta iki şey gördüm: Kafasının iyi olduğu anlar ve olmadığı anlar. Kapanıyor, bir açılıyor ondan sonra, "yoktur cennet cehennem" diyor, "ölüler ayağa kalkmayacak". "Bize bir mucize göster şıhım" dedikleri zaman, "gömüleceksin, toprak olacaksın, meyva olacaksın, daha nasıl mucize bekliyorsun" diyor. "Neye baksam kendimi görüyorum" diyor, "en-el hakk" demenin başka bir şekli...

Göynük diye bir kasaba var. Feodalite değil de, atları üstünde gelen Osmanlı'nın göçer biçimleri. Ama hemen hamam yaptırıyor adam, binüçyüz bilmem kaç yılında. Kim yapıyor o hamamı? Göçerin taşla ilişkisi ne? Dedeler, babalar var orada. Şemseddin Molla türbesi var. Fatih'in lalası, Fatih Sultan İstanbul'u aldıktan sonra niye oraya gidiyor? Bugün Şemseddin Molla'ya nasıl bakılıyor? Şemseddin Molla o gün neydi? Ahinin her şeyi yaşıyor hâlâ. Mudurnu'da mesela, otururak çalışanlar ayakta, ayakta çalışanlar otururak ahi duası yapıyorlar.

Sıkkin Baba, eliyle demir dövebilecek kadar kuvvetli bir adammış. Akşemmeddin semaya girecekken bakıyorlar ki Demirci Baba yok ortalıkta, ya kafayı çekiyor, ya başka bir şey. "Artık bunun üzerinden dervişlik tacını ve hırkasını almak gerek" demiş Akşemseddin. "Ateş bakalım beni mi yakacak, yoksa dervişlik tacıyla hırkasını mı" demiş Sıkkin Baba, girmiş ateşe ve çırılçıplak çıkmış. Türbesinde aynen böyle yazıyor. Gabbal Dede her gün öğle namazını kılmak için Mekke'ye gidermiş. Mekke'de Göynüklünün birisi kaybolmuş, "nasıl döneceğim" demiş, "merak etme, Göynüklü bir baba her öğlen buraya gelir, sen onun eteğine yapış" demişler. "Kapa gözlerini" demiş dede, pat diye Göynük'e inmişler ve dede kaybolmuş. Bir gün pazar yerinde "işte buydu" deyince adam, dede demiş ki, "benim zamanım geldi, suyumu ısıtın", orada ölmüş. Aynen yazıyor. Bunlar tamamen pagan, tamamen şaman. Bambaşka adamlar. Bunlar mülhid.

Ben müziklerde asılları, tohumları hep ayinlerde buluyorum. Ayin ritmini bulduğum zaman hepsini görüyorum. Dağlarda kadınların ayinlerine katılıp Reyent'le (Bölükbaşı) orada, yukarda bir ayin yapmak istiyorum. Bir de şunu yapmak istiyorum: Deniz kenarında Akhilleus, Agamemnon ve Meneleus oturmuşlar, Moldovyalı ve Rus kızlarla rakı içiyorlar, aynen İlyada gibi başlıyor, bir ihtiyar yaklaşıyor, bir elinde incir bir elinde üzüm sepeti, "alın bu kurtulmalıkları, kızımı verin bana" diyor. Agamemnon diyor ki: "Ne diyorsun, bas git. O gergefini işleyip yatağıma gide gele, yemeğimi pişirerek yaşayacak. Defol, gözüm görmesin." O sırada elinde kamerayla içeri Reha Muhtar giriyor. "Ne dedi, ne dedi?" Bizimki "siktir git lan" diyor, "özel hayatıma karışamazsın". "Ne demek karışamam, toplum merak ediyor, zelzele bölgesinde yaptığınız yerlerin nasıl yıkıldığını biliyorum." Sonra tanrılar pazarlık yapıyorlar, yeni kurulacak site için... Böyle bir hayal işte.

Berlin Festivali'nde Gina Lollobrigida'dan aldım ödülü. Çok severdim onu, defterlerimde resimleri vardı. Müthiş bir kadın. Masmavi bir elbise içinde bir kraliçe. Gina'yı öpmüş adamım yani.

Pink Floyd - Hey You *(The Wall)*

Biraz önce konuşuyorduk zaten. Pink Floyd. Onlar da başka şeyler buldu. İnsanoğlunun zenginliği derken bunu söylüyoruz işte. Bunlar çağın filozofları. İlk dinlediğimde fena oldum, inanamadım. Bir daha, bir daha dinledim, çözmeye başladım. Büyük bir çalışma. Fakat konsere gitmedim, boktan bir numara olduğunu hissetmiştim. Filme gittim ama; o zaman beğenmiştim, şimdi ne düşünürüm bilemiyorum.

Yılmaz Güney'in "Duvar"ından bahsedelim mi biraz? Siz çocukları kollayan müşfik bir gardiyanı oynuyorsunuz...

Yılmaz'ın sinemasını çok seviyorum, inanılmaz bir şiir. Öylesine bir gerçekle karşı karşıyasın ki. Cezayirli, Tunuslu, Türkiyeli, Kürdü, Türkü, Çingenesi, batakhanelerden, gettolardan toplanmış çocuklardı onlar. Devamlı kumar, sigara vardı. Yılmaz onları disipline etmeye çalışıyordu. Kendi aralarında kavgalar vardı. Dünya güzeli çocuklar. Yılmaz çocuğa vurunca Fransızın kalbi fena halde cızladı ama, kendi çocuğuna yaptığı gaddarlığı, çocuğunun nasıl bir eğitim sistemi içinde yetiştirildiğini hiç düşünmez bile. "Burada bu gerçeği görmek istemiyorum" diyor, çünkü

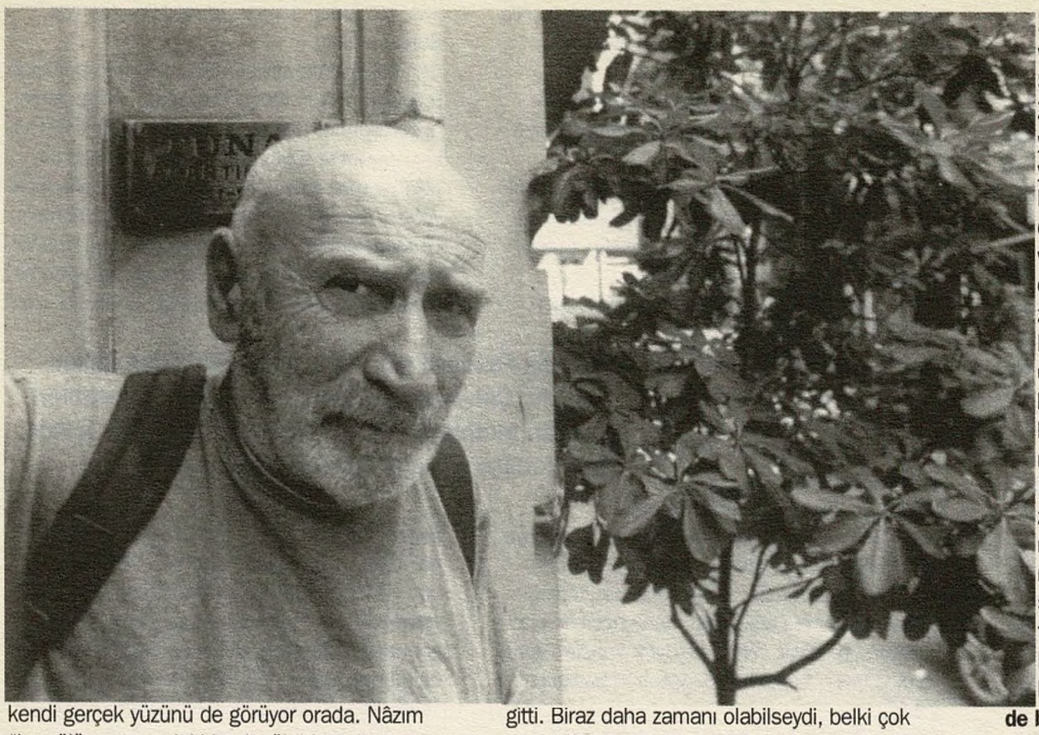

kendi gerçek yüzünü de görüyor orada. Nâzım "bu çölün ortasındaki kanlı gül, biraz da bizim kanımızla kızarmıyor mu" diyor İsviçre'ye. Ben de İsviçre'den ilk defa geçerken fena oldum, böyle bir haksızlık olamaz, bir cennetin içinden geçiyorsun. Köylüler köyünde, ama her şeyleri var. Şehir snobların. Saat 11'de hayat duruyor, lokantalar, barlar kapanıyor. LSD'nin, cankiliğin en yaygın olduğu yer, bu büyük baskı sonucu.

Yılmaz Güney'e dönersek...

Gani Turanlı geçenlerde aradı, Atilla Dorsay'ın kitabını okumuş, çok kızmış, üzülmüş. Diyor ki, "Tuncelcim, Yılmaz'ın bir dönemini anlatırken bana niye hiçbir şey sormuyorlar? Yılmaz bana geldi ve dedi ki, 'Ganicim, baba, başka bir sinemaya başlayacağız artık. Artık yeter, bitti bu iş, vur kır bitti'. Sonra baktım, vur kır yine başladı, benim surat ekşidi. 'Ne oldu Gani abi' dedi, valla Yılmaz, sen böyle böyle söyledin ama, bu iş iyi gitmiyor, gene aynı boku yiyoruz... O zaman sarıldı, böyle birdenbire film değişti. 'Seyit Han' kovboy filmi gibi başlar, sanki Amerikan barında birden kovboy içeri girer, kötü adamlar, bir yumruk ona, bir tane buna, çat buna... Sonra iş değişti, artık sanat yapıyorduk..." "Baba", "Acı", "Ağıt"ta da aynı şey. Yılmaz'ın güzelliği orada: Birdenbire gördüğü bir kuş yuvası ve yavrusu, "aman çekmeliyim bunu" diyor, çünkü o kuş yavrularının aczi, zavallılığı, ama güzelliği, başka bir şeyler getiriyordu. Yılmaz'ın yazılı senaryo olmadan da yapabildiği şeyler vardı. Yılmaz senaryoyu kafasında güzel kurabilen bir adamdı.

"Umut"ta yazılı senaryo var mıydı?

Yoktu. "Umut"u yapacağı zaman çok az vakti vardı, yirmi gün kadar. Bana telefon etti, mutlaka geleceksin diye. Tamam dedim, geliyorum. Hikayeyi anlattı: Ben onun karısına asılıyordum, hatta kenefte dikizliyordum. Mastürbasyon falan vardı. Birdenbire bütün bunlar gitti, bambaşka bir hikaye çıktı. Her gece yeniden yazdı. En sonunda da çok güzel bir sahneyi kesip attı mesela. Sonra da "keşke o sahneleri kesmeseydik" dedi. Bir tanesi mesela benim güreş sahnemdi. İşletmeciler bu sahneyi katiyen istemedi. Soygun sahnemizi de istemediler. Soygun sahnesinde Amerikalı zenci bir tekme atıyor, korkarak kaçıp gidiyoruz. İşletmeciler "bu film tutmaz, iş yapmaz" dediler.

Yılmaz benim için bir şairdir. Erken geldi, erken gitti. Biraz daha zamanı olabilseydi, belki çok şey değişecekti. "Duvar"da çalışıyoruz, eleştirdim bir gün, "yavaş yavaş gözyaşına doğru geliyoruz" dedim. "İhtiyar, korkma" dedi, "öyle şey olmayacak". O idam sahnesinde harikulade bir kesme vardır. Şak diye keser orada. Sömürüye en müsait sahnedir, biliyor musun? Evlenmeye hazırlanıyor adam, tam evlenirken gelip alıyorlar. İdam sehpasında adama nutuk attırdın mı, ağlama başlar, bizim "Eşkıya" filminde olduğu gibi. Yeni sinemamızda düğmelere basılıyor, burada gülünecek, burada ağlanacak... O günün sineması zaten başka bir durum. Semih Evin çok iyi sinema bilirdi, beş-altı günde film yapan bir abimizdi. "Nerede girecek film" derdi, Lale sinemasında, "tamam, aile filmi demek", yani, adam karısı ve çocuklarıyla gelecek, onu böyle şıııışşştt diye yapardı.

Georges Mitsakis - Zeibekiko-Dance *(The Best of Bouzoukia)*

(müzik başlar başlamaz kalkıyor, zeybek oynuyor) Herkes kendi zeybeğini oynar, bireye büyük önem veren bir olaydır, çünkü asla aynı değildir zeybek. Birdenbire çıkarsın, oynarsın ve o artık senin zeybeğindir. San Torino'daydım, boktan bir filmde çalışıyordum, çorba içeyim dedim. *(sert bir sesle)* "Where are you from?" I am from İstanbul. "Türkçe konuşsana!" Haydaa! "Akşam gel seni bir yere götüreyim." Allah allah! Tophaneli. Beni bir yere götürdü, bir zeybek oynadık sabaha kadar...

Ege, Aphrodisias dediğimiz yer. Bu insanlar yaşamışlar, Troya'yla beraber. Troya bir Hitit şehri, Anadolu şehri. Onun için dokuz defa yok edilmiş. Avrupa da bakıyor şimdi ne oluyor diye. Bu kadar fazla ören nerede bulunuyor? Yunanistan'da bu kadar yok, gelmişler, bütün örenlerini burada yapmışlar. Burada bir temel vardı çünkü. Hala o insanların yüzlerini görebilirsin Ege'de. Toprakla çok güzel uğraşmasını bilir, ellerinde bereket vardır, zeytin ağacına, asmaya dokunur, inanılmaz bir yeteneği vardır. Kadının saçları siyahtır da aradan kırçıllar çıkar, kaşları büyüktür, ben hep öyle görürüm. Bunlar buranın insanları. Gerçek Mystia'dır bunlar, ışık insanları. Hep talan edilmişler tabii.

Zeybekle sirtaki arasında nasıl bir ilişki var?

Sirto toplu oynanan bir oyun, o da bir ayin. Zeybek, Dionisos'dan gelen, Midas'ta, Frigya'da olan bir oyun. O da bir ayin ama, rotaya giren bir ayin değil, bireysel bir yanı var. Kendi dansın, kendi heyecanın. Girit'te belden aşağısı Ege, belden yukarısında Laz havası var, kıyafetler öyle, çalgılar da kemençeyle ud. Babam da çok severdi zeybeği, bizim ailenin bütün erkekleri zeybek oynar. Herkesin kendi tavrı var. Kalkıyor adam, öyle ustalıklarla öyle uçmalar yapıyor ki, kartal gibi. Deve güreşi oluyor, meyhanede otururken köylü çıkıyor, oynuyor. Estetik filan arama, ama oynuyor. Rakı nasıl geliyor biliyor musun, kolilerle. Ne bu? Dionisos ayini. Kızışmış develer de güreşiyorlar. Aydın eli burası. "Aydın'ın Türk köylüleri, Sakızlı Rum gemiciler, Yahudi esnafları, onbin mülhid yoldaşı Börklüce Mustafa'nın..." Saydıkları da yeterli değil, çok başka milletler var, Çingeneler mesela.

Börklüce Mustafa dedik, Torlak Kemal'den de bahsetsek...

Torlak Kemal Yahudi. Burhan Oğuz'un Türk ve Yahudi halklarının kökenleri üzerine bir araştırması var. Daha İsa'nın çarmıha gerilmesiyle diaspora başlıyor. Diasporanın gidiş yolu İzmir. Balıkçı'da da ufak bir şey var: Müze müdürü Bektaşi dede kadınlarının mezarlarını anlatırken "burada bildiklerimi söylesem, beni asarlar" diyor. Yahudi kadın hahamlar, Bektaşi kadın dedeler var, mührüsüleyman var orta yerde, taşıyor onu. Şeyh Bedreddin biraz da oradaki hahamdan öğreniyor paylaşmayı; senin malın benim, benim malım senin malındır, kadınlar hariç her şey ortaktır... Bunlar kaynaşmış iyice. Cavlaklar, dervişler var, çıplak geziyorlar, kubar torbası yanında, dansediyor. Burası ne? Tam Dionisos. Torlak Kemal'in yeri. Dionisos bu toprağın tanrısı, hatta İran'dan, Sibirya ovalarından geldiği söyleniyor, Frigya davullarıyla, Likya kavallarıyla. Bir bakıyorsun, Kakmus, Pentius'un babası, kahinle beraber leopar postları takınıyorlar, elleri çam kozalakları –fallus alametleri–, Dionisos'un peşine gidiyorlar. Robert Grave'in iddiasına göre bu ayinlerde çok önemli mantarlar yenirmiş, otlar içilirmiş, defne yaprakları çiğnenirmiş, tam bir transa geçerlermiş.

Herkes kendi zeybeğini oynar, bireye büyük önem veren bir olaydır, çünkü asla aynı değildir zeybek. Çıkarsın, oynarsın ve o artık senin zeybeğindir.

Ödülle bitirelim: "Kuzunun Gülümseyişi" filminden 1987'de Berlin Film Festivali'nde "en iyi aktör" ödülünü almıştınız...

Filmi de biraz harcadılar aslında. Çok önemli bir filmdi. Festivaldeki işimi bitirip Frankfurt'a gitmiştim. Bir telefon geldi, allah allah dedim, bu da mı gelecekti başıma? İnsanın hoşuna da gidiyor ama. Herhalde "Umut", "Sürü" gibi filmler yüzünden, "sırası geldi, bu herife de verelim" diye verdiler. Ama hakikaten büyük bir rol oynuyordum, adamın gençliğini, ortayaşlılığını, yaşlılığını, birinci babasını, ikinci babasını oynuyorum. Gina Lollobrigida'dan aldım ödülü. Çok severdim onu, defterlerimde resimleri vardı. Müthiş bir kadın. Çok güzeldi. Masmavi bir elbise içinde bir kraliçe. Gina'yı öpmüş adamım yani. *(gülüyor)*

Söyleşi: **Sungu Çapan - Savaş Akova - Yücel Göktürk**

postexpress

ENTERNAZYONAL ŞALALA • SAYI: 2001/02 HAZİRAN 2001 • 1750 000 TL

15-16 Haziran olaylarının 31. yıldönümünde Murat Belge'yle solun dünü, bugünü ve geleceği üzerine

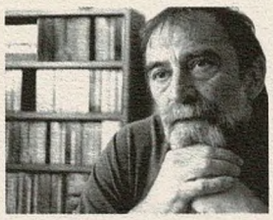

Öğretim Elemanları Sendikası'nın manifestosu ve Hayri Kozanoğlu'nun üniversite öğrencilerine önerileri

Uluslararası Af Örgütü'nden İHD'nin İstanbul Şubesi Başkanı Eren Keskin'e "2001 İnsan Hakları Ödülü" ve bir papatyanın hikmeti

"Sıcak Çikolata"sıyla ve oturaklı laflarıyla Yeni Dalga'nın piri Claude Chabrol

Birinci elden Eşcinsellerin Onur Günü: Lambda üyeleri anlatıyor

Gerçek dünyanın efsaneye dönüşmesi: İngiliz ressam Kevin Joseph Dent'in gözüyle Atatürk, Adnan Menderes ve 27 Mayıs

İkinci sayı yurt sathında bayilerde

Bir gecekondu cinayeti: Zühre Kara'yı kim öldürdü?

Frances Kazan'dan Halide Edip'in romanı ve Elia Kazan'ın köyüne Postexpress seferi

24 ayar direniş, 24 ayar milat Postexpress Bergama'daydı

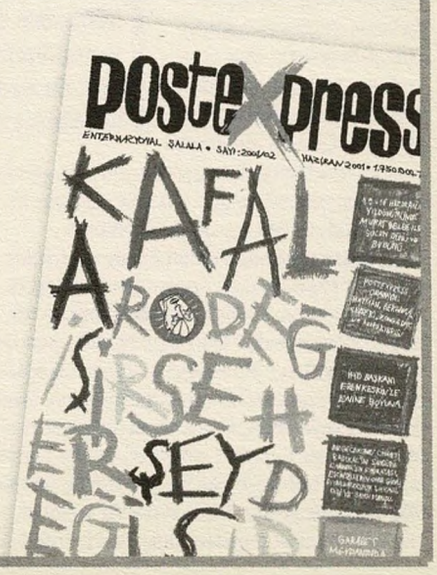

70'lerin Altın Mikrofon'lu Batman Orkestrası'ndan 2000'lerin intihar kentine... Barış İçin Kadın Dayanışması'nın Batman durağı ve Batmanlı kadınların Postexpress'e anlattıkları

Muammer Ketencoğlu

Muammer Ketencoğlu, ülkemizde yıllardan beri Balkan müzikleri, rembetiko ve akordeon denince akla ilk gelen isim. Geçenlerde "Karanfilin Moruna" albümünü yayınlayan Ketencoğlu'nun kapısını çaldık, Ege'nin iki yakasından zeybekleri, Balkan müziklerini, düğün bandolarını, 10 Kasım sendromuna sıkıştırılan Rumeli türkülerini ve Batı Anadolu kültürünün yok olup gitmesini konuştuk. Sonra Ege kasabalarındaki evlerin bembeyaz boyalı pencerelerini süsleyen, teneke yağ kutularında sardunyaları, fesleğenleri aradı gözlerimiz.

TUNA'NIN BERİ YANI

Muammer Ketencoğlu: İzmir, Tireliyim. Çocukluğumda Tire'de çok hoş bir müzik ortamı vardı. Şimdilerde trompetle alaturka müzik pek çok kişiyi şaşırtıyor. Oysa çocukluğumda dayım da trompetle Türk müziği çalardı. Neyse ki rahmetli Ergun Şenlendirici abinin sayesinde trompet tekrar Türk müziğine kazandırıldı. Tüm Balkanlar'da olduğu gibi Ege ve Trakya'da da nefesli Batı sazları ile günün popüler şarkılarının, türkülerinin, oyun havalarının çalınması çok görülen bir şeydi. Dayımın da düğün müziği yaptıkları küçük bir bandoları vardı. Saksofon, akordeon, bir de davul vardı. Ama nasıl davul? Asma davuldan farklı olarak, üstüne bir zil monte edilmiş bando davulu ve trampet, yani küçük bir bateri seti. Bu tip davul setlerine Balkanlar'da sıkça rastlıyoruz. Ritm box'lı elektronik orgların yaygınlaştığı 1985'lere kadar bu orkestralar düğünlerde çalmıştır Ege ve Trakya kasabalarında. Orgların yaygınlaşmasıyla bu düğün bandosu ya da yerel söyleyişle "nefesli takım" geleneği son buldu. Bu yönüyle Ege ve Trakya müziği Balkan müziğinden kopuyor. Tabii, Roman müzisyenlerin çaldığı klarnetli fasıl takımları hâlâ var...

Dayınız aynı zamanda belediye bandosunda mı çalıyordu? Trompet kolay ulaşılabilir bir saz değil de...

Dayım Ali Rıza Su, trompeti askerde öğrenmiş. 1994'den ölünceye kadar da Tire Belediye Bandosu'nun şefliğini yaptı. Beni müzikle ilk tanıştıran insan dayımdır.

Trompetle taksim yapar mıydı?

Tabii, tabii! Zaten baştan aşağı alaturka tarzda çalarlardı. Sadece trompet değil, akordeon da, saksofon da taksim alırdı. Usta müzisyenlerdi, koma sesleri de çıkarırlardı.

Dayınızın kayıtları var mı?

Hiç. Her fırsatta dayıma kayıt yapmasını söyledim. Çocukları da ilgisizdi. Dayımın duygulu çalışının farkında değillerdi, sadece eve para getirsin diye bakıyorlardı. Sonuçta arkasında hiç kayıt bırakamadan öldü gitti adam. Bakın, bugün dayımın müzik yaptığı formasyonu yok olup gitmiş bir müzik geleneği olarak anıyoruz. Sadece benim kulaklarımda onun güzel nağmeleri.

Batı Anadolu'da dinsel tutuculukla beslenen müzik kültürüne düşmanlık, müzik üretmeyi son iki yüz yıldır Romanların tekeline bırakmış. Müzik üretimi, toplumda pek de muhabbetle karşılanmayan bir azınlığın umdesine verilerek, günlük hayattan kopartılmış.

Tire, müzik açısından bereketli bir yer midir?

Düğünler dışında hayır. Annemden babamdan duydum ben de, 1940'lı yıllarda üç bando varmış Tire'de: Belediye Bandosu, Halkevi Bandosu ve CHP Bandosu. Halkevlerinin kapatılmasıyla dayım bir akordoen kaçırmış Halkevinden. Henüz devlet el koymadan kurtarmış akordeonu. İşte o benim ilk enstrümanım olmuştur. Dindar Ege kasabalarının hepsinde olduğu gibi Tire'de de müziğe saygı hiç yoktur. Bizim oralarda derler ki: "En kötü meslek müzisyenliktir. Sen bir meslek edin de, müzik de fazladan elinde bulunsun".

Yansımalar'da ney çalan Şenol Filiz hemşehriniz oluyor. Tire'deyken onunla tanışıyor muydunuz?

Hayır, sadece adını duyardım. Aynı liseyi bitirdik. O benden önce mezun olmuş. 19 Mayıs'larda benim devraldığım akordeon çalma işini Şenol yaparmış. Tire'ye her gidişimde müzik öğretmenimiz derdi ki: "Şenol'u bir ara da, iki Tireli bir araya gelsin, belki bir şeyler çıkar". Telefonunu aldım, ama yapay bir tanışma olacağını düşünerek uzun süre aramadım. 1993'te doğru zamanı geldi diye düşünerek aradım, bir araya geldik ve o gün bugündür yediğimiz içtiğimiz ayrı gitmiyor.

Tire'den ilk, üniversite için mi çıktınız?

Üniversite için İstanbul'a gelmem, benim Tire'den üçüncü çıkışımdır. Türkiye'de körlere yönelik eğitim yapan okulların çok az olmasından dolayı hep yatılı okumak zorunda kaldım. İlkokulu İzmir Körler Okulu'nda, ortayı ise Gaziantep Körler Okulu'nda okudum. Bu arada, hayatımda yer alan iki önemli insanı anmam gerekiyor. Biri İzmir Körler Okulu'ndan müzik öğretmenim Bayram Şimşek, diğeri ise Gaziantep Körler Okulu'ndaki öğretmenim Naim Çavuş. İlk dersinde konuşmasına şöyle başlamıştı: "1944 yılında Yunanistan'ın İskeçe şehrinde doğdum". Konuşması, kültürü, esprileri, canlılığıyla benim modelim olmuştu Naim hoca. İzmir'de müzik öğretmenim Bayrak Şimşek'e hediye edilen ve beni gerçekten çok etkileyen Stelyo Kazancidis'in 45'liğini bir kenara koyarsak, canlı olarak ilk Rumca şarkıyı Naim Çavuş'tan dinledim. Piyanonun başına otururduk ve saatlerce müzikli sohbetler yapardık. Tapmak fiilini hiç çekinmeden kullanabileceğim iki Yunanlı müzisyen, Yorgo Dalaras ve Mikis Theodorakis'in isimlerini ilk kez ondan duydum. Bu olaylar 1977-80 arası oluyor.

Akordeona kaç yaşında başladınız?

1973'te, Weltmaister marka bir Alman akordeonuyla başladım; hani 1951'de Halkevinden araklanan... Ama ilk sazım davul takımıdır. Demin bahsettiğim cinsten, davul, trampet ve zilden oluşan düğün davulu. Bunu da dayım getir-

mişti. Mahallede epey şikayet kaynağı olmuştum yaptığım gürültüyle... İlkokula başlayınca öğretmenlerim müzikte başarılı olduğumu gördüler ve destek oldular. Okul orkestrasında akordeonun yanısıra bateri ve org çaldım, şarkı söyledim. Nota, solfej ve armoninin basit ilkelerini ilkokulda öğrendim. Ortaokulda piyano çalmaya başladım ve klasik Batı müziğine merak saldım. Ayrıca daha popüler müziklere de kaydım, tangolar, valsler, 1970'lerin hafif müzikleri gibi... Lise yıllarında Tire'deydim, çünkü Türkiye'de görmeyenler için özel bir lise yok. O yıllarda Tire'deki bir düğün orkestrasında org çalmaya başladım. Üç sene aralıksız, o gün ne revaçtaysa çaldım –Ümit Besen, Ferdi Özbeğen dahil. 80'den itibaren eve muhtaç olmadan kendi paramı kazanmaya başladım. Askeri darbeyle toplumun demokrat kesiminde beliren hınç, bende gençliğin bilgiye karşı olan açlığı ve hayatı, dünyayı anlama aceleciliğiyle birleşti ve o yıllarda artık kendi paramla istediğim kitabı satın alıp okumaya başladım. 1983 yılında Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nü kazandım ve İstanbul'a geldim. Boğaziçi Üniversitesi'nin, bazısı turistik de olsa zengin denilebilecek bir dünya halk müzikleri arşivi vardı. O günlerde doğru dürüst teybim bile yoktu, ama çok iptidai şartlarda kasetlere çektim o arşivi. 1985'lerden sonra da artık Balkan ve Yunan müzikleri benim müzik hayatımda gitgide belirleyici oldu. 84 yılında ilk defa afişinde benim de ismimin yer aldığı bir konser yaptık soprano Sabiha Çelik'le beraber. Programda dört Mikis Theodorakis şarkısı vardı, fakat bu şekilde konser veremeyeceğimizi söyledi üniversite yönetimi. Biz de Yunanca parçaları programdan çıkarıp sadece türkülerin iki sesli yorumlarını içeren bir Türk halk müziği konseri yaptık... Yıllar sonra, bu sene şubat ayında Boğaziçi Üniversitesi'nde sadece Rumca parçalardan oluşan bir repertuarı aralarında rektörün de bulunduğu dinleyicilere çaldık. Tabii, ben sahnede bu eski olaylardan, Rumca sansüründen bahsettim...

Balkan ve Yunan müziklerine ilginizde herhalde Egeli olmanızın önemli bir rolü var...

İzmir Körler Okulu'ndayken sürekli Yunan Radyosunu, Balkan radyolarını dinlerdim. Eğer Diyarbakır ya da Adıyaman'da yetişseydim, muhtemelen Irak ve Suriye radyolarını dinleyeceğim için Arap ve Kürt müziğine yakınlık hissedecektim. Egeli tarihimin beni biçimlendirdiğini düşünüyorum. Tabii, yine bütün kültürlere açığım, ama yeryüzündeki tüm halk müziklerini bilmenize, sevmenize ve çalmanıza imkan yok. 1985 yılının sonlarında bir arkadaşımın verdiği kaset aracılığıyla Yorgo Dalaras'ı keşfettim. Dalaras'ın 1978'te yaptığı bu albümü dinlerken sanki bu şarkıların özel olarak benim için yazılmış olduğunu hissettim. Kendi tahayyülümün ötesinde beynime, vücuduma uygun bir müzik bulmuştum. Ardından 1988 yılında Viyana'ya yaptığım bir yolculuk sırasında keşfettiğim rembetiko taş plak kayıtları, zaten sevdiğim Yunan müziğine beni iyice bağladı. Yine 80'lerin ortalarında Türkiye'de piyasaya çıkmış "Rum Tavernası" diye meyhane kasetleri vardı. Çoğu ticari amaçla çıkarılan kötü kayıtlar olmasına rağmen, önemli Yunanlı şarkıcılarla tanışma fırsatı buldum bu kasetlerle. En başta Glykeria...

Etkilendiğiniz Yunanlı sanatçılar, her ne kadar iyi müzisyenler de olsa, sizin Türkiye'deki müzikal pozisyonunuza nazaran oldukça popüler kulvarlarda bulunuyorlar. Bu bir tezat değil mi?

Bunun nedeni, aslında bu insanların da değişmesi. 1980'lerde Dalaras ve Glykeria da başka bir yerdeydi. Dalaras son on sene içerisinde dahiyane sesini fark edip, bu yeteneğini yok etme noktasına gelinceye kadar paraya dönüştürme sevdasına düştü; kendini sömürürcesine oldukça popüler albümler yaptı. Glykeria'nın Yunanistan'daki pozisyonu da benden çok farklı. Ama bu biraz da Yunanistan'daki müzik piyasasının Türkiye'dekinden farklı olmasıyla açıklanabilir. Türkiye'ye nazaran Yunanistan'da halk müzikleri ve halk müziği kaynaklı kaliteli popüler müzik daha revaçta. Yunan pop müziği, Türk pop müziğine nazaran daha az magazinel bir çizgi izlemiş. Bir de biz geleneksel müziklerimize daha çok koruma içgüdüsüyle yaklaşmışız. Yunanlılarsa halk müziklerini zamana bağlı olarak ufak değişikliklere tabi tutmuşlar ve bu müzikleri günlük hayatın içinde üretip tüketmişler.

Üniversite bitince müziğin seyri nasıl devam etti?

1988 yılında okulu bıraktım ve salaş meyhanelerde çalmaya başladım. 1991'de şansım yaver gitti, yaz mevsiminde Sheraton Oteli'nin turistleri gezdiren boğaz teknesinde çalıştım. Hem piyasa müziği yapmak zorunda kalmadım hem de iyi para kazandım. İlk kez müzik dinleme sistemimi o zaman satın alabildim. Artık dünyanın dört tarafından halk müziği toplama merakımı tatmin edecek gücü bulmaya başlamıştım. Bu yıllarda, dağılan Sovyetler Birliği'nden çok fazla sayıda değerli plak geldi İstanbul'a. İşte bugün sahip olduğum devasa büyüklükteki plak koleksiyonu o günlerdendir. 1995'ten itibaren internet'in de yardımıyla, özellikle Balkanlar'ın ön planda olduğu çok detaylı bir arşiv topladım.

Hedefim Balkanlar'dan toplanmış Türkçe türkülerin olduğu bir çalışma. Bunun esprisini de yapıyorum, "Atatürk'ün sevmediği Rumeli türküleri" diye... Rumeli türkülerinin, yalnızca 10 Kasım'larda isteksizce çalınan birkaç türküye indirgenmesine karşı bir tavır.

Bu arada albümler yayınladınız, bazı toplama albümlerin oluşturulmasında da büyük emeğiniz oldu...

İlk albümüm "Sevdalı Kıyılar"ı 1993'te yaptım. Arkasından 1994-95 bir derleme çalışması olan üç kasetlik "Rembetiko" çıktı. 1995'te dört kasetlik "Halklardan Ezgiler" adıyla öğretici bir seri çıkardım. Bu çalışmada Ermenistan, Gürcistan, Azerbaycan ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleri müziklerinden örnekler vardır. Daha sonra bizim, Giorra Fiedman'la özdeşleştirdiğimiz, ama bundan ibaret olmayan Klezmer müziği, yani Doğu Avrupa Yahudi müziği üzerine bir derleme albüm yayınladım. 1990'ların ortalarından bugüne kadar vokallerde Sumru Ağıryürüyen ve Brenna Mac Crimmon ve perküsyonda Nekropsi'nin davulcusu Cevdet Erek arkadaşlarımla geniş bir Balkan repertuarı çaldık. Bu grupla Türkiye'de birçok şehrin yanısıra, Kıbrıs, Almanya, Makedonya ve Bulgaristan'da konserler verdik.

Makedonya ve Bulgaristan'daki dinleyici tepkisi nasıldı?

Hem dinleyicinin tepkisi hem de gazete yazıları çok olumluydu. Bizim, halk şarkılarının icrasında geleneğe balılığımız, Sumru ve Brenna'nın çok sesli vokal tekniği ve özellikle Balkan halk şarkıları aracılığıyla halklara dosluk mesajları iletmemiz, dinleyicinin çok hoşuna gitti. Ayrıca, "Sevdalı Kıyılar" albümü çıktıktan sonra 1996'ya kadar Cengiz Onural'la, daha sonra da İvi Dermancı'nın da katılımıyla üç kişi olarak Yunan müziği ve rembetiko konserleri verdik. 17 Nisan 1997'de bu arkadaşlarla birlikte Güney Kıbrıs'ta komünist AKEL partisinin düzenlediği bir anma toplantısında çaldık. Çok anlamlı bir toplantıydı. 17 Nisan 1967'de faşistler tarafından öldürülen AKEL üyesi iki Kıbrıslı komünistin, Derviş Ali Kavazoğlu ve Misauli'nin anısına düzenlenmişti konser. Gerçi, Türkiye'den Güney Kıbrıs'a gitmek hiç de kolay olmadı, ama çeşitli engelleri aşıp bu işi becerdik. Kocaman bir salonda Kıbrıslı müzisyenlerle birlikte sahne aldık. Düşünün, 1974'ten beri hiçbir Türkle konuşmamış, çünkü iki oğlunu savaşta yitirmiş bir anadan tutun da, kendisi bizzat Türklere karşı savaşmış, fakat daha sonra savaşın anlamsızlığını anlayıp AKEL'e üye olmuş bir Ruma kadar çok güzel dostluklarım oldu.

Bu grubunuz hâlâ sürüyor değil mi?

1998'de aramıza üç arkadaş katıldı. O günlerde Cengiz Onural'ın kendi çalışmaları yoğunlaşmıştı, bu yüzden kenara çekildi. Onun yerine Gümülcine doğumlu buzuki ustası Orhan Osman geldi. Sonra aramıza perküsyonist Rahmi Göçmen ve Patrikhane'de okuyuculuk yapan Stelyo Berber katıldı. Böylece bir beşli olarak Kompania Ketencoğlu ismiyle Türkiye'de, Yunanistan'da ve Avrupa'nın çeşitli şehirlerinde konserler yaptık. Bu yıl da türlü tesadüfler sonucu Mikis Theodorakis'le birlikte iki kez sahne almak onuruna ulaştık. Aynı zamanda Balkan grubu da devam etti 2001'e kadar. Brenna artık Kanada'ya dönmeye karar verince dört yıllık konser maceralarımızdan geriye kalan şarkılardan bir albüm yapalım istedik. Birkaç ay içinde "Ayde Mori" adıyla yayınlanacak.

Çok güzel bir albüm adı "Ayde Mori", Türkçe'ye "Haydi Kız" olarak çevrilebilir herhalde...

Kelime anlamı olarak öyle... Ama sonuçta bu, Balkanlar'da kullanılan bir nida ve tam olarak Türkçe'ye çevirmek mümkün değil. "Ayde mori!" dediğiniz zaman Balkanlı olan her şeyi çağrışım düzeyinde hatırlarsınız.

Sizin bir de radyoculuğunuz var. Yaptığınız radyo programlarıyla Balkan ve Kafkas ülkelerinin müziklerini tanıttınız.

1993'ten beri Hür FM, Yapı Radyo, Açık Radyo gibi kanallarda açıklamalı müzik programları yaptım. Önceleri dünyanın her yanından müzikler çalıyordum, sonra özellikle Açık Radyo'daki "Tuna'nın Beri Yanı" programıyla, Balkanlar'daki geleneklere eğildim. Bu program hâlâ devam ediyor, her çarşamba saat 13.00'te.

"Karanfilin Moruna" adlı, zeybeklerden oluşan son albümünüzde, düzenlemelerin, özellikle de vokallerin, önemli derecede Yunan müziği etkisinde olduğu hissediliyor...

Bu çalışmanın, fazla Yunanlı kokmamasına, Anadoluluktan kopmamaya özen gösterdim. Düzenlemeler derseniz, evet, doğrudur. Yunan müziği, gelişmiş modern zeybek örnekleriyle, zeybek müziğine getirdiği daha Batılı armoniyle, bana düzenlemelerde örnek olmuştur.

Cengiz Onural'ın curası da, Yunanlıların baglama dedikleri küçük boy buzukileri hatırlatıyor...

Evet, stil olarak Yunan baglamasını örnek aldık. Bu albümde cura, lavta ve gitarı destekleyen tiz armoni enstrümanı olarak işlev gördü. Yani bizdeki curanın aksine, melodi enstrümanı olarak nadiren kullanıldı. Ama vokallerde kendim olmaya çalıştım. Alışık olduğumuz TRT ekolünden kaçtım, küçüklüğümde annemin söylediği zeybekler sesime yol gösterdi. "Beyaz Geyme Toz Olur", "Yandım Ayşem" ve "Karyolamın Demiri"

gibi türküleri annemin okuduğu tarzda söyledim. Anadoluluktan kopma ölçüsünde vokalim Yunanlı kokuyorsa, üzülürüm açıkçası. Çünkü Anadolu zeybeklerini yorumladım, Yunanistan zeybeklerini değil. Ama bir ölçüde Rum etkisi olması çok doğal, sonuçta Rumlarla ortak olduğumuz bir müzik geleneği zeybekler. 1920'li yıllarda Anadolu'nun Ege kıyılarından Yunanistan karasına götürülen zeybek müziğinin orada katettiği gelişme, benim için çok önemliydi. Bir anlamda zaten ikiz kardeş olan Türk ve Rum zeybek geleneklerinden eşit ölçüde faydalandım. Zeybekleri yorumlarken benim kaçındığım iki uç vardı: Birincisi şu ana kadar TRT'de benimsenen her şeyi bağlama takımıyla çalma anlayışı. İkincisi ise yaratıcılık kisvesi altında gelenekten kopup, köksüz bir şey yapmak...

Zeybekler çeşitli yerel farklılıklar göstermesine rağmen Anadolu'nun Ege kıyılarında, Ege adalarında ve Yunanistan karasında yaygın. Galiba bizim coğrafyamızda müzik gelenekleri, ulusal sınırlardan bağımsız bir yaşam alanı çiziyor...

Tabii, sadece Batı'da değil, sadece zeybekler değil. Gidin Doğu'ya, aynı türküler Anadolu'da da, Ermenistan'da da, Azerbaycan'da da çalınıyor. Bütün geleneksel müziklerde ulusal kimlikten önce coğrafyanın belirleyici olduğunu düşünüyorum. Halkların değil, coğrafyaların müziği vardır. Zeybeklerin kökeni hakkında literatürde iki temel görüş var: Birincisi, zeybeklerin yörük-Türkmen kültürüyle ilişkisini ön plana koyup, zeybek müziğinin köklerini Orta Asya'da arıyor. Yörük-Türkmen kültürüyle zeybek geleneğinin bazı noktalarda ilişkili olduğunu kabul etmekle birlikte, zeybeklere benzer bir müziğe Orta Asya'da rastlamadığımı belirtmek isterim. Ben, zeybek müziğinin Anadolu'nun Ege kıyılarından çevreye yayıldığını savunan ikinci görüşe katılıyorum. Zeybeklerin yaşam biçimleriyle antik Yunan'daki pagan geleneklerinin birçok ortak yönü bulunduğunu zaten Halikarnas Balıkçısı da belirtiyor. Ancak İç Ege'ye ve dağlık bölgelere ait zeybeklerde, özellikle Muğla zeybeklerinde yörük-Türkmen unsurunun önemli olduğunu da belirtmek gerekiyor. Ama bu unsur, bizi Orta Asya'ya götürecek denli güçlü değil.

Siz zeybek müziğinin Yunanistan ya da Orta Arnavutluk kaynaklı olabileceğine hiç ihtimal vermiyorsunuz galiba...

Ben, zeybek müziğinin esasen Anadolu'nun Ege kıyılarından kaynaklandığını düşünüyorum. Mübadele öncesi Yunanistan karasına bakarsanız, yani Ege adalarını hariç tutuyorum, Yunan halk müziğinde zeybek göremezsiniz. Yunan müzik tarihine baktığımızda iki yerde zeybek müziği gözüküyor: Küçük Asya, yani Anadolu Rum müziği ve yine Anadolu'ya yakın adalar müziği. Burada özellikle Midilli adasını anmak gerekir. Orta Arnavutluk'ta rastlanan 9 vuruşlu çitelli (çiftetelliden bozma) nağmeleri ise bence Türk etkisinin bir sonucu.

Ege bölgesi dışında da zeybek örnekleriyle karşılaşıyoruz: Ankara zeybeği, Giresun'un Mican zeybeği, Kastamonu'nun Sepetçioğlu zeybeği gibi...

Bu olgu, zaten benim albümde özellikle sözünü ettiğim önemli bir husus. Sizin verdiğiniz örneklere Marmara ve Akdeniz zeybeklerini de ekleyebiliriz. Konya, Mersin, Silifke, Mut tarafında da oynanan zeybekler var. Yalnız bir açıklama yapmak istiyorum: "Kuyu Başında Bakır" adlı zeybeğin TRT kayıtlarında Hatay'dan derlendiği belirtilmiş. Ben de TRT arşivini kaynak olarak aldığım için bu bilgiye sadık kaldım. Ama parçanın müzikal özelliği göz önünde tutulursa, Ege karakterinin baskın olduğu görülecektir. Bu karışıklık TRT'nin derleme yönteminden kaynaklanıyor. Sadece türkünün derlendiği yerin adını veriyorlar, ama kaynak kişinin nereli olduğunu kaale almıyorlar. Bu yöntemle Erzurum'dan da bir Rumeli türküsü çıkabilir yani. Bu metod hatasının acilen düzeltilmesi gerekir.

Yunanlıların ve Türklerin zeybek tavırlarında belirgin farklar da var, değil mi?

Maalesef, Türkiye'de zeybekler, yeniden üretilmeyen, bir şekilde derlendiği kadar kalan bir müzik kültürü. Oysa Yunanistan'da, 1920'lerdeki göçten sonra ve belki biraz daha önceden başlayarak yeni zeybekler üretilmeye başlanmış. Bu, aslında bizim kent folkloru, şehir halk müziği üretememizle alâkalı bir durum. Mesela, yaygın olan kanının aksine, rembetiko bir kır müziği değildir; yeniden üretilmeye tâbi tutulmuş bir kent müziğidir. İşte, bu rembetiko repertuarı içinde zeybekiko, çok önemli bir form olagelmiştir. Yunanlılar, bu yeniden üretim sürecinde, çeşitli varyasyonlarla iç yapı değişiklikleri yaratmışlar. 9 vuruşlu zeybek ritminin kurgusunu değiştirmişler, parçasına göre ritmi ağırlaştırıp yavaşlatmışlar, gitarın eklenmesiyle akorlar yazmışlar ve adeta bir zeybek armonisi oluşturmuşlar. Mesela daha düzensiz, karmaşık bir ritmde çalınan ve daha bağımsızca, delice oynan bir zeybekleri var Yunanlıların; bu türe abdaliko diyorlar. Yunanistan'daki bu yeniden üretim süreci, bugün son derece modern sound'lu rock-zeybeklere kadar gelmiş.

Biz Türkiye'de kent folkloru, şehir halk müziği üretemedik. Mesela Yunanlıların daha bağımsız, daha delice oynanan zeybekleri var, bu türe abdaliko diyorlar. Oradaki bu yeniden üretim süreci, bugün son derece modern sound'lu rock-zeybeklere kadar gelmiş.

Zeybekler, bugün ülkemizde üretilmiyor, adeta unutulmuş. Halk müziği denince akla Doğu Anadolu ve İç Anadolu, bir de son yıllarda Karadeniz Bölgesi müzikleri geliyor. Sizce niye böyle?

Çok güzel bir soru bu, böylece konunun özüne inebileceğiz. Balkan savaşı (1911-13) öncesi Osmanlı İmparatorluğunda Rumeli Beylerbeyliği son derece büyük bir eyaletti. Balkan Savaşı sonucu Müslümanların Balkanlar'dan sürülmesiyle çok büyük bir göç aldı Türkiye. Ancak Balkanlar'dan gelen insanlar Anadolu'nun tüm yörelerine çil yavrusu gibi dağıldılar. Hal böyle olunca, kültürüne sahip çıkan güçlü cemaatler oluşturamadılar. Anadolu'daki dağınık yerleşim kültürel parçalanmayı getirdi. Balkanlar'dan gelen insanlar her ne kadar Cumhuriyet'in kuruluşunda çok önemli görevler almış olsalar da, ülkenin Rumeli bölümünün küçülmesi, Balkanlı, Rumelili Türklerin gitgide mecliste daha az temsil edilmesine sebep oldu. 1950'lere geldiğimizde devlet ve toplum büyük ölçüde daha feodal, daha kapalı bir kara kültürüne teslim oldu. Tabii, bir de Balkanlar'dan gelen Türkler göçmen olmanın ezikliğiyle Anadolu kültürüne adapte olmaya çalıştılar, kendi kültürlerini ön plana çıkararak sırıtmak istemediler.

Ama ekonominin yönetimi, her zaman en zengin bölgeler olan Marmara'da ve Ege'de değil miydi? Hâlâ da öyle... Bu durum bir tezat oluşturmuyor mu?

Evet, bu bir çelişki. Ama ben kültürel olarak genelde kapalı, feodal Doğu Anadolu kültürünün, gitgide Batı Anadolu ve Balkan kültürü aleyhine hakimiyetini güçlendirdiğini düşünüyorum. Örneğin, bugüne kadar müziğimize doğrudan yön veren TRT'nin yönetim kadrosunun Doğu ve İç Anadolu kökenli olduğunu bizzat biliyorum. Tabii ki, bunları söylerken faşizan bir Doğu düşmanlığı tavrı içerisinde asla değilim. Yalnızca, kültür alanında Batı Anadolu'nun daha az sesinin çıkmasına üzülüyorum.

Batı Anadolu insanının, kapitalist ilişkilere ve modernleşme sürecine görece erken girdiği için Anadolu'nun diğer bölgelerinde yaşayan yurttaşlara nazaran folklorla ilişkisi daha sınırlı. Belki Doğu Anadolu insanı, türlü yoksulluklar, ezilmişlik gibi sebeplerle, kendini ifade etmenin bir aracı olarak folklora sarılıyor. Böyle bir tespit sizce doğru mu?

Bu tespite bir ölçüde katılabilirim. Ama, Batı Anadolu kültürünün Türkiye genelinde gerilemesini, kapitalist gelişme ve modernleşme süreci tam olarak açıklamaz diye düşünüyorum. Bir de şöyle bir sosyolojik olgu var Batı Anadolu'da: Dinsel tutuculukla beslenen müzik kültürüne düşmanlık, müzik üretmeyi son ikiyüz yıldır özellikle Romanların tekeline bırakmış. Böylece müzik üretimi, toplumda pek de muhabbetle karşılanmayan bir azınlığın umdesine verilerek, günlük hayattan kopartılmış. Batı Anadolu'daki yerleşik Sünni kültür hiçbir zaman müziğe çok sıcak bakmamıştır. Anadolu müzikal kültüründe bir eksiklik görülecekse, ki ben görüyorum, bunu büyük ölçüde İslâm dininin müzik üzerindeki baskısına bağlamak gerekir. Aslında bu durum, Romanların da ister istemez işine gelmiştir. Çünkü böylece müzisyenlik, Romanlara münhasır bir iş kolu olarak şekillenmiş.

Ama bu, sadece Batı Anadolu'da görülen bir sosyal gerçeklik değil ki. İslâmiyet'in baskısı Doğu'da Batı'dakinden az değildi herhalde ve Doğu Anadolu'da da müzisyenliği üstlenecek bir grup olarak Abdallar her zaman mevcuttu...

Müzik üzerinde İslâmiyet'in baskısı, Doğu'da da vardı hiç şüphesiz. Ama bakınız, Alevi olsun Sünni olsun Kürtlerde müzik, folklor her zaman sosyal hayatın merkezinde olagelmiş. Doğu'nun günlük hayatı, sivil yaşamı müzikle çok daha içiçedir. Batı Anadolu'da ise sade vatandaş düğünden düğüne müzikle karşılaşır.

Tekrar zeybeklere dönelim. Yıllar önce Tolga Çandar bir söyleşisinde şu manada bir şey söylüyordu: "Her ne kadar türkü formu içinde değerlendirilse de, zeybekerin makamsal yapısı, köy türkülerinden çok klasik Türk müziğine yakın. Bu yüzden Ruhi Su ustanın ağzında zeybekler tam da olması gerektiği gibi çıkmıyor." Siz bu görüşe katılır mısınız?

Ruhi Su'nun zeybek yorumu hakkında bir şey söylemek istemem. Ancak zeybeklerin ezgisel yapısı, Türk halk müziğinde kullanılan ayak kavramından ziyade, klasik Türk müziğinde kulanılan makam kavramı içinde değerlendirilmelidir. Bu anlamda zeybeklerin, makamsal özellikleri yüzünden diğer Anadolu halk müziklerinden belirgin bir farklılık gösterdiğine katılıyorum. Bu durum, İstanbul'a, Osmanlı İmparatorluğu'nun başkentine, yani şehir kültürüne yakınlıkla açıklanabilir bence. Sadece zeybekler değil, Balkan, Rumeli, Ege ve Marmara türküleri de makamsal

müzik içinde değerlendirilmelidir. Bu noktada TRT'nin "Türkiye'de tek bir halk müziği vardır, ezgileri ayak kavramı içinde açıklanan bu müzik de bağlama takımıyla çalınır" tarzındaki anlayışının tamamen yanlış ve Anadolu halk müziklerini anlamada yetersiz olduğu inancındayım. TRT'nin bu anlayışı, "Türkiye'de sadece Türkler yaşar, Türkiye Türklerindir" önermesi kadar doğrudur –ya da yanlıştır. İşte bu İstanbul etkisi, Anadolu'nun bazı şehirlerinde yerel müziğin yüksek musiki tavrıyla karışmasına yol açmış. Batı Anadolu ve Rumeli şehir türkülerinden başka Ankara, Kayseri, Konya, Malatya, Elazığ, Diyarbakır, Gaziantep gibi Anadolu şehirlerindeki kent folklorundan da bahsedebiliriz. Anadolu şehirlerindeki Osmanlı yöneticilerinin, yüksek memurların ve zengin eşrafın etrafında gelişen bu şehirli halk müzikleri melez yapıdaydı. Halk türkülerinin yanısıra gazeller, taksimler, şarkılar da çalınıyordu. Yerel türküler klasik Türk müziği sazlarının da katılımıyla icra ediliyordu. Bugün yalnızca Konya'daki oturak alemleri, Urfa'daki sıra geceleri gelenekleri, sadece erkekler arasında sınırlı olsa da, bir ölçüde devam ediyor... Fakat, mübadele sonrası Rumların gitmesiyle Batı Anadolu şehir folklorunun büyük darbe yediğini düşünüyorum. Doğu'da aynı olumsuz etki Ermenilerin gitmesiyle ortaya çıkmıştır. Özellikle 1940'larda, TRT'nin radyo yayınlarıyla birlikte, tek tip, renksiz halk müziği icraları da bu olumsuz havayı körüklemiş. Burada küçük bir parantez açmak gerekiyor: Batı Anadolu şehirleri ve kasabaları için Halkevleri başlangıçta çok güzel bir kültür üretme fırsatı yaratmış. Ancak bu olumlu hava, bürokrasinin ağırlığı yüzünden tam teneffüs edilememiş. Zaten 1951'de de kapatılmıştır Halkevleri.

Zeybeklerin bağlama takımıyla çalınmasına karşı olduğunuzu belirtiyorsunuz. Ama bırakın başka sazlar çalan müzisyenleri, genç kuşak bağlamacılar bile zeybek tavrını öğrenmeye, zeybek çalmaya hevesli değil. Türkiye gittikçe Ege folklorundan kopuyor.

Egeliler de bu kanının oturmasına yardımcı oluyorlar ama... Ege insanında kendi kültürüne özensizlik, bu durumu benisemişlik var.

Ama bir taraftan, mesela Denizli'de Servet Plak, sadece yöresel kasetler (zeybekler, gurbet havaları, boğazlar, Ege türküleri ve oyun havaları, yarenlik havaları) yayınlıyor ve İzmir taşrasında önemli miktarlarda satış yapıyor. Ege bölgesinde ekonomik olanakların, Anadolu'nun diğer yörelerine göre daha tatmin edici olması, Ege'den İstanbul'a göçü oldukça sınırlı tutuyor. Acaba bu durum, Ege kültürünün sadece Ege taşrasında yaşanması gibi bir içine kapanıklık mı getiriyor?

Bu, bir derecede doğrudur. Ama, medya da aynı ilgisizliği gösteriyor. Radyolarda, televizyonlarda, hatta gazetelerde Ege müziğinden, Ege kültüründen bahsedildiğini pek duymayız. Çünkü Ege'nin insanı ulusal medyayı etkileyemiyor, çok yöresel kalıyor. Bu Ege müziği kasetleri, sadece İzmir'den Ege kasabalarına giden otobüslerde, minibüslerde dinleniyor. Mesela Burdurlu Hafız Rıza Yağız vardır, kendi tarzında günümüzün çok önemli bir sesi. Ama kimse bu adamdan haberdar değil. Sonuçta kültürün hakimi değil Ege ve Trakya.

"Karanfilin Moruna" albümündeki enstrümantasyonunuz da ilgi çekici. Santur, lavta gibi sazlar kullanmışsınız...

Santur, Ege adaları ve Rum folklorunda hâlâ yaygın olarak kullanılan bir enstrüman. Ne yazık ki

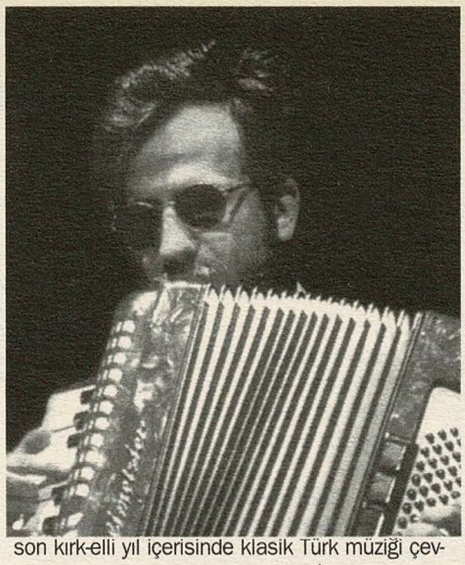

son kırk-elli yıl içerisinde klasik Türk müziği çevresinde unutulmuş. Uygurlar'dan İrlanda'ya kadar çeşitli tip ve boylarda rastladığımız bu enstrüman, cimbalom adıyla özellikle Romanya ve Macaristan müziğinde kullanılır. Lavta ise yine Rum folkloru kaynaklı ve Osmanlı müziğinde de kullanılmış bir telli saz. Fakat son yüzyılda unutulmuş. Biz, "Karanfilin Moruna" albümünde, lavtayı, Osmanlı müziğindeki melodik işlevinin aksine, Rum müziğindeki gibi, gitar ve curanın yanında bir armoni enstrümanı olarak kullandık.

Çaldığınız enstrüman akordeon, Balkan repertuarını ayırırsak, aslında icra ettiğiniz rembetiko ve zeybek müziklerinin temel sazı değil. Sizin akordeonla rembetiko ve zeybek çalmanızda virtüözce bir meydan okuma mı var?

Hayır, kendimi kendimce ifade etme isteğidir bu. Bu sazı iyi çaldığımı düşünüyorum ve sevdiğim müzikleri akordeonla çalıyorum. Yanıma türlü destekler de alıyorum. Örneğin, rembetiko çalarken hiçbir zaman solo yapmaya kalkışmam, bu işi buzukiye bırakırım. Akordeonla virtüözlük gösterisi yapmamaya çalışıyorum.

Balkan müziklerinde akordeon hangi türlerde öne çıkmış?

1860'larda ilk defa Almanya'da yapılan, tarihi oldukça yeni olan bu çalgı, türlü türlü formlar geliştirilerek kısa zamanda pek çok geleneksel müziğin başat sazı haline gelmiş. Hatta diyebiliriz ki akordeon, 20. yüzyılda halk müziklerinde büyük bir devrim yaratmıştır; farklı coğrafyalarda, büyük bir hızla halk müziklerinin icrasında kullanılmış. Düğmeli tipleri var, açılırken ayrı kapanırken ayrı ses veren türleri var; Rusların 'bayan' adını verdikleri akordeonlar var; İrlanda'da 'concertina' adıyla anılan düğmeli, küçük tipleri var; Çerkezler Kafkaslar'da 'piçina' diye düğmeli küçük bir saz geliştirmişler; Azerilerin 'garmon'u var. En karmaşık ve gelişkin tipse benim çaldığım klavyeli akordeon: Piyano akordeon da deniyor... Bence akordeonun geleneksel müziklerde bir öncülü olmamış, birden kendini kabul ettirmiş çok farklı halk müziklerine. Ayrıca akordeon, dünyanın çeşitli yerlerinde oluşan şehir müziklerine de damgasını vurmuş. Arjantin tangosunun vazgeçilmez çalgısı bandoneon, arkaik bir akordeondur. Yine Fransa'da 1880'lerden sonra ortaya çıkan bir nevi dans müziği diyebileceğimiz musette geleneğinin en önemli sazı akordeondur. Bunun yanısıra bütün Orta ve Doğu Avrupa müziklerinde, Klezmer'de, kısmen rembetikolarda akordeon kullanılıyor. Bizdeyse akordeon bazı farklı kullanım alanları bulmuştur. Geleneksel müzikler açısından bakıldığında iki temel yöre var: Biri Azeri ve Gürcü bağlantılı olarak Artvin ve Kars yöresi müziği. Diğeri ise Batı Anadolu'da, Balkanlar'dan Türkiye'ye göçen insanların getirdiği akordeon kültürü. Şehir müziği içinde de, Halkevleriyle birlikte mandolin gibi bir Batılılaşma simgesi olarak görülmüş ve tangolar, valsler çalınmış akordeonla. 1970'lere kadar akordeon popülerliğini sürdürmüş, daha sonra yerini elektrikli orglara bırakmış. Son yılarda akustik müziğin tekrar değer kazanmasıyla yavaş yavaş akordeon daha çok çalınır oldu ülkemizde.

Alışık olduğumuz TRT ekolünden kaçtım, küçükken annemin söylediği zeybekler sesime yol gösterdi. "Beyaz Geyme Toz Olur", "Yandım Ayşem" gibi türküleri annemin okuduğu tarzda söyledim.

Mesela Ciguli çok sükse yaptı...

Geçen yıl Ciguli'ye karşı başlatılan yoğun saldırı kampanyasında basın benim de fikrimi sordu. Tam doğru olarak yansıtılmadı cevabım. Müzisyenliğine büyük saygım var, fakat birçok Türk müzisyeni gibi, elindeki malzemeyi nasıl kullanacağını bilmeme sorunu onda da var. Ciguli'nin ilk albümünde yer alan "Haskova Köçek" adlı türküyü biz de repertuarımıza aldık. Cemal Reşit Rey'deki bir konserimizde Ciguli'ye yapılan saldırıları kınayarak bu parçayı seslendirdik.

Bundan sonraki çalışmalarınız nasıl bir seyir izleyecek?

"Ayde Mori" albümünde beni çok heyecanlandıran bir parça var: "Kerem Eyle". Bu türkünün Romanya'dan Girit'e kadar Türkçe söylenen çeşitli varyantları mevcut. "Ayde Mori" çıktıktan sonra, Balkanlar'dan toplanmış sadece Türkçe türkülerin yer aldığı bir stüdyo çalışması yapmak istiyorum. İki farklı icra tarzını deneyeceğim bu çalışmada. Bir tarafta yine her zamanki gibi kendi çevremden müzisyen arkadaşlarımla çalacağım parçalar olacak. Diğer bir tarafta ise son 100-150 yıldan beri Balkanlar'a yayılmış olan nefesli takım anlayışıyla, yani bandoyla çalınan türküler olacak. Zeybekler albümünün repertuarını oluştururken izlediğim anti-popülist tavrı burada da izleyeceğim, çok bilinen Balkan türkülerini almayacağım. Hatta bunun esprisini de yapıyorum ben, "Atatürk'ün sevmediği Rumeli türküleri" diye... Vural Savaş dava açmasın diye "Rumeli türküleri, ama Atatürk'ün sevdiklerinden değil" diye bir isim verebilirim. Tabii ki söz konusu olan Atatürk ile ilgili bir alıp verememe durumu değil; Rumeli türkülerinin, yalnızca 10 Kasım'larda isteksizce çalınan, Atatürk'ün pek çok sevdiği birkaç türküye indirgenmiş olmasına karşı ironik bir tavır. Belki de günümüzün politik koşulları albüme böyle bir isim vermeme imkan tanımaz. Bu albümler dışında, 14 Eylül'de, Selanik'te, Beyaz Kule'nin önünde usta rembetiko şarkıcısı Glykeria ve Selanik türküleriyle meşhur Yakovinis Agapanas'la yapacağım konser var. Glykeria, geleneğe sıkı sıkıya bağlı halk türküleri ve rembetiko söyleyen, diğer taraftan da geleneksel havada popüler şarkılar söyleyen, veciz bir ifadeyle anlatmaya kalkışsam, sıcak ve cilveli bir ses diyebileceğim, önemli bir kadın şarkıcı. Kasetlerinden sevdiğim, 16 yıl öncesinden hayallerimi süsleyen bir şarkıcıyla çalacak olmanın heyecanını şimdiden hissediyorum. Ayrıca, Glykeria'nın orkestrasında meşhur bir akordeoncu vardır: Nazaros Kulaksisiz. "Kulaksız" yani, o da mübadele çocuğu. Onunla birlikte, yalnızca iki akordeon olarak da birkaç Rumeli türküsü seslendireceğiz. Sanırım çok güzel bir buluşma olacak.

Söyleşi: **Salih Nazım Peker**

8. ULUSLARARASI İSTANBUL CAZ FESTİVALİ

BABYLON

6 Temmuz **Big Dad Voodoo Daddy:** Özellikle Amerika'da yayıldıkça yayılan swing fırtınasının en önemli temsilcilerinden biri. 30'ların ruhunu bir şekilde bugünün ruhuna uydurmakta, Brian Setzer'le beraber, onların esaslı bir rolü var. Bol miktarda trompet ve saksofon, kocaman bir ekip, hem dansedecek, hem çalacak. Müzik de tarih gibi mükerrer: Dedelerimizin değil, bizim müziğimizi dinleyeceğiz...

7 Temmuz **Future Sound of Istanbul:** Caz, soğuklaşmaya başlayan pür halinden sıyrılıp ritmle seviştikçe, güzelleşiyor. Kulüp aleminin iki önde gelen DJ'i, Murat Uncuoğlu ve DJ Yakuza'nın Sarp Maden, İmer Demirer, Ali Perret gibi cazcılarla oluşturdukları bu drum'n'bass - caz projesi, İstanbul'dan nelerin çıkabileceğini gösteren önemli bir tecrübe...

10 Temmuz **IAJE Sisters in Jazz Collegiate Sextet:** Caz Eğitmenleri Birliği'nin oluşturduğu, altı yetenekli kadından müteşekkil bir grup. Bir nevi, cazda kadın kotası...

11 Temmuz **Dezoriental:** Fransa çıkışlı bir Magreb grubu. Gitar, ud, akordeon, perküsyon, darbuka, tuba. Abdel Waheb Sefsaf, Aloua Idır, Jean-Luc Frappa, Stéphane Prost, Tony Marcos, Laurent Guitton. Çingene blues, akordeonlu trip-hop, yıldızlı bir Cezayir gecesi, koyvermiş Balkan, kan taşıran zılgıtlı isyan, içli bir udîyle içkili hayat muhasebesi, tamtamlarla coşku ve ekstasi, ehramlar ve gökdelenler... Kaldırımların altındaki plajın müziğini çalıyorlar. Bu gruba Roll'un tam notu var. "Watani" şarkılarında nakaratta şehir şehir sayarlarken "Ankara Maskara" diyorlar ki, çok güldük. (Neresiyse orası?) Bunlar Maskaralı değil, gerçek vatanımızın, güzel insanlar cemaatinin insanları...

12 Temmuz **"Jazzland Geceleri" Beady Belle:** İkilinin şarkıcısı Beate Lech, Bugge Wesseltoft'un en beğendiği şarkıcı. Daha önce Babylon'da izlediğimiz Zuco 103'ü andıran canlı, sıcak, hafif şekerli, yaz geceleri için ideal bir müziği var.

13 Temmuz **"Jazzland Geceleri" Bugge Wesseltoft:** Norveçli. Jan Garbarek'in öğrencisi bir cazcı ve drum'n'bass'çı. İkinci gelişi; ilk tanışıklığımız fevkalade müspetti.

16 Temmuz **Mardi Gras.bb:** Geçen sene çıkardıkları "Supersmell" albümleri bizi hakikaten "iyi" etmişti: Trompetler, saksofonlar, armonikalar gırla gidiyor, New Orleans ayağımıza kadar geliyor, danstan, coşkudan kendimizi alamıyoruz, başladığı gibi biten, hiç hız kesmeyen, bol funk'lı, rengarenk öyle bir albüm... 15 kişilik bir ekip Mardi Gras.bb; tuhaf olan, bir Alman grubu olmaları. "Supersmell"de kendilerine DJ Mahmut da eşlik ediyordu, bilinmez, onlarla birlikte buralara gelir mi... "Easy Rider"cılar, Billy, 'Kaptan Amerika' Wyatt ve George, Orta Amerika kâbusundan geçerek Mardi Gras'ya gitmeye çalışıyorlardı. Şimdi biz de, T.C. cenderesinden zihnimizi kurtarabildiğimiz ölçüde Babylon'a gidip kendimizi groove'a kaptıracağız. Mardi Gras.bb gibi bir grup da zaten bu işi kolaylaştırmak için buralara geliyor. Bu konser, ruh sağlığımızı korumak için birebir. Alâkası belki yok ama, şarkıcı Doktor Wenz de zaten cildiye doktoru ve zührevî hastalıklar uzmanı.

Mardi Gras bb.

14 Temmuz **Radio Oxi-Gen Urban Groove Party Jazz Festival Edition 3**

18 Temmuz **Uçan Halı:** İstanbul'un dünyaya açılan kapılarından biri. Sürekli değişen kadrolarıyla verdikleri konserler, bol doğaçlamayla, çeşitli ülkelerin mutfaklarından yapılan ikramlarla, görsel unsurlarla kimileri için vazgeçilmez hale geldi bile. Merak duygusunu –eğlenceyle– gıcıklıyorlar...

19 Temmuz **Grooverider:** İngiliz hardcore drum'n'bass sahnesinin en önemli ismi. Fabio ve LTJ Bukem'le beraber bu işi en başından fişekleyenlerden. Gerçek öncü: 1991'de ilk breakbeat parçasını kaydeden de o. Biraz karanlık, ama birinci sınıf.

20-21 Temmuz **Peter Kruder - Reiner Trüby:** Viyanalı efsanevî downtempo ikilisi Kruder & Dorfmeister'ın yarısı. Peter Krüder, prodüktörlüğünün yanısıra DJ'liğiyle de göz dolduruyor. Biraz downtempo, trip-hop, çokça jazzy house takılıyor. Reiner Trüby'iyse Gilles Peterson'ın en beğendiği DJ; geçen sene de en iyi DJ seçildi. Onun kesesinde de future caz, Brasil, house ve drum'n'bass var.

[sergi]

Andy Warhol

Şu konser olsun, bu grup gelsin derken, seyretmediğimiz kimse kalmayacak neredeyse: Dylan'dan Reed'e, Byrne'den Smith'e bir sürü sevdiğimiz isim memleketimize arz-ı endam etti, rock tarihinin olanca enerjisini üzerimize boca etti. Bu işlerin içinden, aynı zamanda dışından bir kişi kalmıştı, o da geliyor: **Andy Warhol** İstanbul'da! Warhol'un resimlerini, çoğaltmalarını, serigrafilerini içeren retrospektif sergi, 17 Temmuz'da Yapı Kredi Kazım Taşkent Galerisi'nde sergilenecek. Elvis Presley, Marilyn Monroe, Mao Zedung, Elisabeth Taylor, Campbell çorba kutuları, Mick Jagger, Brillo sabun kutuları, Heinz ketçap kutuları, Daily News manşetleri, elektrikli sandalye, inek duvar kağıdı, Joseph Beuys, son yemek ve hatta "Empire" filmi Galatasaray'da bizi bekliyor olacak. Warhol'u anlatmaya hacet yok: 20. yüzyıl sanatı, biraz da Warhol demek. Fabrika'dan çıkan işleri hele bir dünya gözüyle görelim, moderndi, postmoderndi, popülerdi, Amerika'ydı, her şey kafamızda daha bir yerli yerine oturacak. Bizden hatırlatması: Pop art'ın kralının retrospektifine Velvet Underground'u fon yapsalar yakışır.

[konser]

HER GECE BODRUM

Yazla birlikte şehirlerin boşalması olağan. Tuhaf olan, çeşitli tatil beldelerine gidip şehir hayatı yaşamamız. Kumsal, deniz, sakin geceler, lezzetli yemekler güzel ama, bir de işin "hızlı" boyutu var. Kimi zaman da sıkı müzik, iyi parti istiyoruz. Bodrum Xposure etkinliği, ikisini birden sunuyor bize: Senenin en iyi festivalimsi etkinliklerinden biri bu. Temmuz ayına boylu boyunca yayılan, İngiltere'nin en önemli bağımsız plak şirketlerinden bazılarının müstesna sanatçılarıyla katılacağı bir organizasyon Bodrum Xposure. Nuphonic, Tummy Touch, Grand Central ve Strut Plakçılık, her biri bir hafta, seçme müzisyenleriyle Bodrum'da boy gösterecekler; rare groove, soul, funk, Afro, disco, boogie, hip-hop, Latin, house sıcak Bodrum gecelerine dağılacak. Mekanımız biraz lüksçe: The Marmara'nın Bodrum şubesi. Barı, havuzu, terası şahane diyorlar, herhalde öyledir. Her durumda, iyi bir güneş, deniz ve müzik kombinasyonu. Otelin adresi şöyle: The Marmara Bodrum, Yokuşbaşı Mevkii, SuluHasan Caddesi, Bodrum.
Tel: (0252) 313 8130; www.themarmarabodrum.com...

3-8 Temmuz, **Jools Butterfield, Glen Gunner** *(Nuphonic Records)*
10-15 Temmuz **Tutto Matto, Organic Audio** *(Tummy Touch Records)*
17- 22 Temmuz **Darren Laws, Martin Brew** *(Grand Central Recordings)*
24- 29 Temmuz **Simon Haggis-Toni Rossano** *(Strut Records)*

[sinema]

MUG CAFE

GECEYARISI SİNEMASI (24:00)

6 Temmuz **Drakula İstanbul'da**
yön: Mehmet Muhtar *oyn:* Atıf Kaptan, Bülent Oran

13 Temmuz **Suspiria**
yön: Dario Argento *oyn:* Jessica Harper, Alida Valli, Stefania Casini

20 Temmuz **The Night Porter**
yön: Liliana Cavani *oyn:* Dirk Bogarde, Charlotte Rampling

27 Temmuz **Glen or Glenda**
yön: Ed Wood *oyn:* Bela Lugosi, Ed Wood, Dolores Fuller

PERİYODİK FİLM GÖSTERİMLERİ (20:30)

3 Temmuz **Down By Law**
yön: Jim Jarmusch *oyn:* Tom Waits, John Lurie, Roberto Benigni

10 Temmuz **Animasyon Filmleri** ("Dimensions of Dialogue", "The Flat", "Virile Games")
yön: Jan Svankmajer

17 Temmuz **Cabaret**
yön: Bob Fosse *oyn:* Liza Minnelli, Michael York

24 Temmuz **Doktor Goldfoot ve Bomba Kızlar**
yön: Mario Bava *oyn:* Vincent Price, Fabian, Franco & Ciccio

31 Temmuz **The Killer**
yön: John Woo *oyn:* Chow Yun-fat, Danny Lee

Müeyyet Sok. no:9 Tünel - Beyoğlu (İsveç konsolosluğu karşısı)
Tel: 0.212.245 28 50

[kitap]

TÜRK ROCK BİLANÇOSU

Hardal, Bulutsuzluk Özlemi, Pentagram, Vedat Sakman, Objektif, Kargo, Haluk Levent, Taner Öngür, Yaşar Kurt, Radical Noise, Crunch, Mor ve Ötesi, Rashit, Eren Kazım Akay, Turgut Berkes... Güven Erkin Erkal ve Deniz Durukan'ın bu isimlerle yaptığı ve bir sene boyunca Öküz dergisinde Long Play sayfalarında yayınladıkları söyleşiler "Türk Rock 2000" adı altında bir kitapta toplandı. Anlaşılan, bu kitap, gelenekselleşmesi düşünülen bir serinin ilki. Erkal'ın sözleriyle: "Haydi! Bundan böyle her yıl, rock ve türevlerinin ülkemizdeki 'olup bitenleri'ni belgeleyelim. Başlangıç tarihi olarak da '2000', böyle bir dizi kitabın üstünde güzel durur diyerek Deniz'le birlikte yola çıktık..." Durukan'ın sözleriyle: "Müziğin kutsallığına, müziğin dilinin hayatın dili olduğuna koşulsuz inananlardan biri olarak, bu kitabın hem yakın dönem rock tarihimize ve alternatif müziğe yapılan bir yolculuk, hem de bu müzikleri dinleyen, onlarla beslenen gençleri tanımamızı sağlayan, geleceğe kalacak bir belge olduğunu düşünüyorum..." Bu 176 sayfalık belge Stüdyo İmge Kitapları arasında yerini aldı. Siyah üzerine gümüşî, kabartmalı bir kapak. İçinde 2000 içinde yayınlanan albümlerin tanıtım yazıları ve albüm yayınlayan müzisyenlerle yapılan söyleşiler var. Elde var bir...

[kütüphane]

Evdesiniz, ne dinlesem diye düşünüyorsunuz, ama eliniz bir şeye gitmiyor, kaderinizi radyonun ellerine bırakıyorsunuz... Ya da diyorsunuz ki, ne etsem de müziğe yoğunlaşsam, notaların içinde yüzsem, o kadar çok şey olsa karşımda ki, şaşırıp kalsam... **Borusan Müzik Kütüphanesi** işte tam da bu ihtiyaçlar için, vakti güzel değerlendirmek ve mevzularda derinleşmek için var. Kurulduğundan bu yana geliştikçe gelişti, başvuru kaynakları arttı. İki kata yayılan kütüphanede 4000 kitap, 6000 CD, 2500 LP, 500 DVD, 2500 nota mevcut. Başta klasik müzik olmak üzere, caz, blues, etnik müzikler, ortaçağ müzikleri, Türk halk müziği, klasik Türk müziği, ne ararsanız, okuyabilir, dinleyebilir, izleyebilirsiniz. 300'ü aşkın dergiye de internet vasıtasıyla abone olan, bu sayede tek hareketle günümüzün müzik gelişmelerine ulaşabileceğiniz Borusan kütüphanesi, her gün 10:00 - 19:00 arası hizmet veriyor. Yeri kolay: İstiklal Caddesi'nde Tünel'e doğru yürürken solda, 421 numara...

[kayıntı]

Beyoğlu'nda ucuza yemek bulmak mümkün. Aynı zamanda lezzetli olsun, yanında güzel de bir şey içeyim diyorsanız, **haymatLOS** ideal seçimlerden biri. Mönüleri bir akşamüstü birasına, güzel bir yaz gecesi soğuk beyaz şaraba fevkalade uygun. Hafta içi her gün servise sunulan 'günün mönüsü"yse, hem mideye, hem cebe uygun: Pürlezzet dedikleri köfteli patlıcan, pilav ve salatadan oluşan mönüyü denedik, ağzınıza layık! Zeytinyağlı çıkınca da yakalamak lazım. Taksim'de Küçükparmakkapı Sokak'ın sonundan sola, Abdullah Sokak'a girince, sağda, 15 numara...

ankara'da farklı bir ortam...

atölye sanat
SANATSAL ETKİNLİK • TANITIM

...hem ATOLYE ve SANAT PAZARI,
hem İKİNCİ EL ALIŞ-VERİŞ.

paris caddesi, 62/1 KAVAKLIDERE • ANKARA
tel - fax • 467 02 35

2. İKİNCİ EL

GİYSİ
AKSESUAR
AYAKKABI
ÇANTA,
IVIR ZIVIR
ve eski Roll'lar

Yıllar sonra karşılaşan insanlar, beceriksizce kucaklaşırlar. Eller, kollar, tanıdıkları omuzları sardıklarını sanırlar, oysa iç içe geçmiş yabancılık duygusu ve korkudan titreyen buz parçalarıdır sardıkları. Sanki zaman varolmamış gibi, hemen hatırlanıveren alışılmış hareketler yapılır; ama bedenlerin dışında zamanı ve uzaklığı da kucaklamak gerekir; ormanları, kilometrelerce uzanan ormanları ve hayal kurmaya geçit vermeyen yollarıyla bir sürgün uzaklığını... İşte bütün bunları tek bir harekette kucaklamak olanaksızdır. **YVES SIMON**, Duygu Sapması

Her gün birbirini görmenin tadı başka, ayrılıp kavuşmanın tadı başka.
MONTAIGNE

Maziyi nasıl taşlara çizmişse denizler
Aşkın ebedi talihidir yüzdeki izler
(nihavend şarkı)

RADIOHEAD
Amnesiac
(EMI)

Radiohead parçalanmaya devam ediyor. Bütünün azameti ise parçalara içinden değil, uzaktan baktığımızda ortaya çıkıyor. "Creep"ten beri kendini bölen, çarpan, uzaklara fırlatıp kendine döndüren bir yıkıcılık mevcut zaten Radiohead'de. Son beş yılda başkalarına "esin kaynağı" olma yolunda ilk akla gelen isim onlar... Diğer gruplar Radiohead'e benzedikçe, kendilerinden uzaklaşanlar da onlar oldu.
"Gelmiş geçmiş en iyi albüm" gibi gereksiz ve okkalı bir sıfatın "OK Computer"a yapıştırılmasından sonra, Thom Yorke ve arkadaşları, kaldırılması epey zor bir yükün altına itiliverdiler. "Kid A" gibi soğuk duş etkisine sahip bir albümle geri döndüklerinde herkes ikircikli kaldı. Kralın çıplak olduğu muhakkaktı da, acaba bu "soyunmuşluk" ne anlama geliyordu? Türler ve enstrümanlar arasında fütursuzca dolanan, "kafa" bulandırıcı, "kafa" yapıcı, "kafa"ya takılıp kalan bir albümdü "Kid A"... Çok çabuk çıktığı zirvelerden daha hızlı inişinin de gösterdiği izlere bakarsak, iyi albüm olduğu muhakkak.
Radiohead her ne kadar kendini her seferinde silmeye kalksa da, kendine has frekansını hiç yitirmiyor. Büyük bir baskı altında kaydettikleri "Kid A" dönemlerinde yapılan kayıtlardan oluşmuş bir başka albüm olan "Amnesiac"da da bu değişmemiş. "Kid A" ile "Amnesiac" arasında, aynı dönemde kaydedilmelerine rağmen uzun bir paralel çizgi belirmiyor. Ama zaten bu iki albümdeki herhangi iki parça arasında da herhangi bir paralellik söz konusu değil ki... "Amnesiac"ı, "Kid A"in "arka yüzü" olmaktan çok, eksik yayınlanmış double bir albümün diğer yarısı saymak gerekiyor. "OK Computer" ile "Kid A" arasında "Exit Music" ve "Motion Picture Soundtrack" vasıtasıyla kurulmuş ince köprünün bir benzeri, "Kid A"de yer alan "Morning Bell" ile bu albümde yer alan "Amnesiac/Morning Bell" arasında mevcut. Ancak albümün akışını belirleyen parça, albümün tam ortasında yer alan "Knives Out"... Adına da vurmuş bir kanırtıcılık hakim "Knives Out"a... Bu parçanın öncesinde yer alan "I Might Be Wrong" ise Radiohead dalgalarının vurduğu farklı bir başka kıyıya işaret ediyor. İşaretleri okumasını sevenler için eğlenceli bir nokta. Ama yanılıyor olabiliriz.
"Amnesiac", kendi geçmişini unutmaya yatkın beş adamın, geçirdikleri beyin sarsıntısı sonrası hafızalarından silmeye kıyamadıkları parçaları ihtiva ediyor. Bu hatıraları bize naklettiklerinde kendileri kurtulmuş olduğundan, ortada duran ağır yük de bize kalacak. Yoksa yanılıyor muyuz?
Atilla Aydoğdu

BEE GEES
This Is Where I Came In
(Universal)

Bee Gees deyince nedense hep yetmişlerin aynalı-toplu diskoları ve yelken yaka kırmızı gömleğiyle John Travolta gelir aklımıza. Travolta akrobatik dansıyla pistlere cumartesi gecelerinin "sıcaklığını" yayar, pikapta da "Stayin' Alive", "Fever Night" gibi ölüyü diriltecek Bee Gees hitleri ortalığı ateşe verir... Oysa sadece o yıllarda değil, ta altmışların ortasından beri "perfect-pop"un duayenleri arasında Bee Gees. Barry, Maurice ve Robin Gibb Kardeşler'in sadece "sanat yaşamı" bile bugün çoğumuzun yaşını fersah fersah aşacak kadar eski. Ama grubun hayat çizgisi altmışlar, yetmişler, seksenler, doksanlar derken bugünlere kadar uzanıyor, "hayatta kaldıklarını" gösteren yeni yeni albümler, "yormayan müzikler" köşesinde sadık dinleyicilerini beklemeye devam ediyor.
Öğrendiğimize göre "This Is Where I Came In", grubun aşağı yukarı 35 yıllık geçmişinde 28. stüdyo albümü. "Geldikleri yer" itibariyle hâlâ "pure" melodiler, kulaktan akıveren armoniler ve zihni zorlamayan sözler geleneği hiç değişmiyor Bee Gees'de. Aralara sıkışmış bir avuç pop-çöp şarkıyı saymazsak, bu yeni albümleri de eski toprak hayranlarını mutlu edecek epey Bee Gees numarası ihtiva ediyor.
"This Is Where I Came In", albümle-aynı-adı-taşıyan-şarkıyla açılıyor. Her albümden bir çift Bee Gees hiti alınacaksa, bu albümün ilk büyük adayı "This Is Where I Came In". Sonra klasik blues çarpıntılarıyla "She Keeps On Coming" ve altmışların siyah beyaz filmlerini yad ettikleri "Technicolor Dreams" gibi şarkılar kulağımızı çeliyor. Seksenlerde olsa "chart-attack" yapacak "Walking On Air" ve "Man In The Middle" gibi muhtemel yeni kırkbeşlikler de albümün diğer melodi harikaları... Sonuçta tıpkı "baba rock'çılar" gibi Gibb Kardeşler de bugün birer "baba popçu" sayılmayı hakedecek işler yapıyorlar. Eski defterleri temize geçmek yerine, yeni şarkılar yazıyorlar. Fakat dozunda bırakalım, Bee Gees hakkında hayatı boyunca toplam bir saat düşünmemiş biri için bu kadar "derin tahlil" yeterli. Şimdi peşinden koştuğumuz onca ismin uzun yıllar sonra müzik yapmaya devam etmesi durumunda Bee Gees'in şu an "geldiği yere" erişmesi, bizi de mutlu ederdi mutlaka. Biz de bugüne dek dilimize doladığımız onca Bee Gees hiti hatırına ve biraz da bu "kuşaklararası serüven" için, karşımıza çıktıklarında selam vermeden geçmeyelim, yeter. *Gökhan Pamuk*

DEPECHE MODE
Exciter
(Mute/EMI)

Depeche Mode dev bir müzik topluluğu. Her yönüyle dev. Yalnızca bir topluluk değil, 20 yıldır ayakta duran ve her zaman verimli olmuş bir marka. Dinleyenlerinin, sevenlerinin, tutkunlarının fazlasıyla farkında olan bir isim hem de. Fazlasıyla, çünkü yıllardır heyecanla beklendiği için albümünün adını "Exciter" koyabiliyor. Öyle bir durum var sahiden de. Tüm dünyaya yayılmış bir heyecan söz konusu oluyor her Depeche Mode plağı öncesinde. Dolayısıyla her DM tutkunu öylesine sahipleniyor ki grubunu, herkesin hemfikir olacağı bir DM kritiği yazmak, ya da beğenilecek bir DM partisi, programı, seçkisi vs. yapmak tamamen imkansız. Herkesinki en iyisi çünkü. Aynı, Türkiye'de Fenerbahçe'nin durumu gibi.
Artık neredeyse eski sağlığına kavuşmuş olan topluluğun "Exciter"ı öncelikle iyi bir prodüksiyon. Grup, LFO ve Björk'ten tanıdığımız Mark Bell ile çalışmış bu kez. Sonuç parlak. Hem son derece modern, hem de sevenlerini hiç bozmayacak içeriği ve duygusuyla... Peki ne bu DM duygusu? Neden ve nasıl, Türkiye'dekiler de ön sıralardan dahil olmak üzere, en hassas yerlerinden yakalayabiliyor insanları. Bilinmez. Ama tamamen aşkı merkez alan, aşkı (sevgiyi?) ve ilintili her türden duyguyu önemseyen, öne çıkaran, hatta başka bir şeyi önemsemeyen bir yaklaşım bu. Tek eşli ama her zaman sakatlıklara ve arızalara gebe, yerlerde sürünmekten, coşkudan kendini kaybetmeye, tensel hazlardan platonikliğin doruklarına ulaşan yüce duygular ve tabii aşkın acıları... Adanmışlık ve ruh kardeşliği...

DM her zaman modern bir müzik yapıyor aslında. Fazla zorlamıyor dinleyiciyi. Daha doğrusu, neyi ne oranda, ne derecede yapmaları gerektiğini bilecek kadar zeki ve öngörülüler. Ve, aslında samimiler de. İlginç bir karışım.
"Exciter" biraz sabır isteyen bir albüm. Ama bunun sonu illa da selamet diyemeyiz. Sıkıntı da olabilir kişiye göre. İlk single, bir sonraki single toplamasının muhtemel demirbaşı, akustik gitarlı "Dream On" biraz "Personal Jesus"ı andırıyor. Onun yanısıra iki güzel balad, "Shine" ve "Freelove", melodileri ilk dinleyişte dahi ağza dolanan DM klasikleri olarak göze batıyorlar. Özellikle "Freelove"ın 'groovy' havası oldukça çekici. "Songs of Faith..." zamanlarını hatırlatan endüstriyel "The Dead of Night" en haşin parça. Yaylılarla bezeli, romantik "I Am You", Gore klasiği "Breathe" ve tek dans parçası "I Feel Loved", albümü oluşturan genel hatlar. Kapanışta da, âşıklara özel (hangisi değil ki) "Goodnight Lovers" var. Albümün bütününde Gahan'ın vokalindeki sıcaklık belirgin ve olumlu. Synthesizer ve sample kullanımlarının da iyi olduğunu eklemek gerekiyor.
Çok iyi bölümleri olan, sevenlerini memnun edebilecek düzeyde, ama bir "Violator" olmaktan uzak, DM'in onuncu uzunçaları "Exciter". Ama zaten, 13 parçanın dördünün isminde bile "love" kelimesinin kullanıldığı albüm, Depeche Mode sevenleri çoktan sarmaladı bile. *Hilmi Tezgör*

İletişim'den

9 Cilt'lik Temel Bir Eser

MODERN TÜRKİYE'DE SİYASÎ DÜŞÜNCE

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, uzun bir modernleşme sancısının ve kaygısının, ideolojiler ve siyaset yapma alışkanlıkları üzerindeki belirleyici etkisini araştıran bir kitap dizisi. Dönemleri, aktörleri, önkabulleri, söylemleri tartışarak ele alan makalelerden oluşuyor. Amacı, siyasal oluşumları, düşünsel üretim çabalarının ışığında değerlendirmek. Türkiye'deki siyasal düşünce mirasının ve reddi mirasların panoramasını çizebilmek.

CİLT 2
Kemalizm

CİLT 3
Batıcılık

CİLT 4
Milliyetçilik

CİLT 5
Muhafazakârlık

CİLT 6
İslâmcılık

CİLT 7
Liberalizm

CİLT 8
Sol Düşünce

CİLT 9
Dönemler ve Karakteristikler

CİLT 1

Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası

Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi

Cumhuriyet Türkiyesi'nin siyasi fikirleri ve rejimin ideolojik/kurumsal omurgası, Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde örülmüştür. Ünlü Batıcılık-İslâmcılık-Türkçülük ayrışması... "Devleti/dini kurtarma" motifi... Vatan, özgürlük, eşitlik, demokrasi, parlamento, yurttaşlık, meşruiyet, anayasa, devrim gibi modern politikanın temel kavramlarıyla hesaplaşmalar... bu dönemin yüklü gündeminin başlıkları. *Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi* bu sürecin dökümünü yapıyor.

1. CİLDİN YAZARLARI

EDİTÖR MEHMET Ö. ALKAN

EMİN ALPER
MASAMI ARAI
SUAVİ AYDIN
RIFAT N. BALİ
OYA BAYDAR
FOTİ BENLİSOY
STEFO BENLİSOY
FATMAGÜL BERKTAY
HAMİT BOZARSLAN
GÖKHAN ÇETİNSAYA
KAAN DURUKAN
ERDOĞAN ERBAY
CEMAL KAFADAR
AYKUT KANSU
İSMAİL KARA
M. ASIM KARAÖMERLİOĞLU
KEMAL H. KARPAT
CEMİL KOÇAK
ORHAN KOLOĞLU
MURTAZA KORLAELÇİ
ATİLLA LÖK
ŞERİF MARDİN
CHRISTOPH K. NEUMANN
CEMİL OKTAY
BURAK ONARAN
İLBER ORTAYLI
BARIŞ ÖZDEN
JALE PARLA
CENK REYHAN
SELÇUK AKŞİN SOMEL
A. GÜN SOYSAL
ZAFER TOPRAK
METE TUNÇAY
KEREM ÜNÜVAR
FÜSUN ÜSTEL
NICOLE VAN OS
ARUS YUMUL

İletişim Yayınları A.Ş. Klodfarer Caddesi İletişim Han 7, 34400 Cağaloğlu - İstanbul Tel. (0212) 516 22 60-61-62 • Fax: (0212) 516 12 58 • INTERNET: www.iletisim.com.tr • iletisim@iletisim.com.tr
DAĞITIM: İlda - İletişim Yayın Dağıtım ve Satış Ticaret A.Ş. • İstanbul Tel. (212) 638 55 45 - 638 55 71 - 638 55 75 • Faks: (212) 517 71 57 • Ankara Tel. (312) 417 78 35 • Faks: (312) 425 06 82

Oniki yaşımdayken hayvanlarla insanları karşılaştırdığımda, hayvanların daha zararlı olacaklarına inanırdım. **AMİN MAALOUF**, Afrikalı Leo

İnsan çeşitli hünerler edinebilir ve istediği yerde hayvanlaşabilir. Tanrı hayvanları biçimlendirir, insan kendini. **G.C. LICHTENBERG**

Hayvanların ilk günahı nerede? Neden onlar da ölümü tadıyor? **ELIAS CANETTI**

Bir dost sıkıntıya düşüp sorunlarını açmak için telefon etmek zorunda kalınca, neler olduğunu gayet iyi bilirsiniz. İnsan dinler onu, ama aynı zamanda şöyle der kendi kendine: "Hay Allah, gene nesi var? Bu belalar da neyin nesi böyle?" Gerçek şu ki, çoğunlukla, böyle durumlarda tepkimiz katıksız değildir ve tepkimiz katıksız değilse, bu demektir ki, biz de katıksız değiliz. **HENRY MILLER**

Bir etki yarattınız mı düşman kazandınız demektir. Sevilmek için sıradan biri olmak gerekir. **OSCAR WILDE**, Dorian Gray'in Portresi

AFRO CELT SOUND SYSTEM

Volume3: Further In Time

(Real World/EMI)

Afro Celt Sound System, Simon Emmerson (gitar, mandolin, buzuki, davul programları) önderliğinde 1992 yılında kurulmuş bir grup. Afrika ritmlerini, hızlı Kelt ezgilerini, yerel sesleri teknoyla harmanlayan müzikler yapan ACSS, ilk albümü "Volume 1: Sound Magic"i 1996 yılında yayınladı. Grup ülkemizde pek tanınmasa da, ilk albümüyle "world music" piyasasının en çok satan gruplarından biri oldu. Tabii böyle bir şöhrete erişmelerinde Peter Gabriel ve Real World'ün reklam kampanyasının da rolü büyüktü. Kadrosu giderek büyüyen grubun ikinci albümü "Volume 2: Release" 1999 yılında yayınlandı. Keyboard çalan Jo Bruce'un beklenmedik astım kriziyle ölmesiyle daha karanlık bir albüm olmuştu "Release".

ACSS'nin, dünyanın pek çok yöresinden müzik aleti çalan kalabalık bir kadrosu olsa da, grup ilk iki albümünde bu aletlerin seslerini hep bilgisayar seslerinin altına yerleştirmişti. İkinci albümde gruba bir şarkıda Sinead O'Connor eşlik ediyordu. Her şarkısına dünyanın farklı yörelerinden sesler katmayı tercih ediyordu ACSS, bu sesleri de jungle, hiphop ritmleriyle tokuşturuyordu. "Mozaik pasta" konusunda uzmandı ACSS. Grubun üçüncü albümü "Volume 3: Further In Time", akustik çalgılara yüklenen, doğal seslerin bol kullanıldığı bir albüm. ACSS, kulağımızın aşina olmadığı hiçbir sese yönünü dönmüyor. Riske girmeden hep dozunda bırakıyor şarkıları. Bu albümde pek çok konuğu var grubun: Son şarkı hariç, albümdeki tüm şarkılara Arap ritmlerinin ustası Hossam Ramzy vurmalı çalgılarıyla eşlik ediyor. İki büyük vokalist, Robert Plant ve Peter Gabriel diğer konuklar arasında. Artık kendini tamamen "folk"a veren Robert Plant, mistik Kelt sözleriyle ağır, mahzun edayla söylüyor "Life Begin Again"i. Ustanın sesinin hâlâ muhteşem olduğunu görmek çok sevindirici. Robert Plant'le çalışmak, grup üyelerinden Johnny Kalsi için ilginç bir tecrübe: "Eğer 1995 yılında birisi bana 'altı yıl sonra Robert Plant'le albüm yapacaksın' deseydi, gülerdim ona. Aynı şeyi 1978 yılında birisi söyleseydi –ki o zaman bir punk grubundaydım– bunu söyleyene çok kızardım..." Peter Gabriel'se "When You're Falling" şarkısında eşlik ediyor gruba. Ancak bu şarkının klasik Gabriel şarkılarından bir farkı yok. Böyle bir şarkı belki grup için daha çok satış anlamına gelebilir, ama ACSS'nin müziğine çok uzak bir şarkı "When You're Falling". ACSS'nin diğer albümlerinde olduğu gibi, bu albümde de bir yanda pek çok güzellikler barındıran şarkılar, diğer yanda kötü şarkılar var. "Kötü şarkılar" dediğimiz, ACSS'yi kolaylıkla bir "pop" rafına sokabilecek türden olanlar. "Güzellikler"eyse albümün pek çok yerinde rastlayabilirsiniz: Nawazish Ali Khan'ın Hint kemanı ve Simon Emmerson'un buzukisiyle sürüklediği "Colossus", Karla O Lionard'ın eski çağlardan bir ozan gibi sesini kullandığı "Lagan" ve "Persistence of Memory" albümün en güzel şarkıları.

Albümün sonuna doğru yaklaştıkça, ACSS'nin müzikal gücünü hissetmek mümkün. Tekno ritmler yerine, yer yer artan vurmalılar, vahşi bir "groove"u ön plana çıkarıyor. ACSS, ilk albümünden bugüne yeni ufuklara açılmayı bilmiş, hep özel sesler aramış, ama "pop tarlası"na düşme ihtimalini de içinde barındıran bir grup. "Further In Time"da bu ihtimali azaltacak pek çok hoş nokta var ve bunlar kolay kolay yakalanamayacak türden. (Bilhassa Robert Plant'li şarkı.) O halde keskin burunlu olmak gerekiyor ACSS albümlerine yaklaşırken. Ne de olsa bol aksesuarlı albümler hepsi de. *Ulaş Özdemir*

CESARIA EVORA

Sao Vicente di Longe

(BMG)

Rock, caz, şu, bu, ne olursa olsun, tek bir müziğe saplanıp kalmak adamın rengini ruhsarını kaçıran, erken teşhis konulmazsa etkisi ileri yaşlara kadar süren bir "gençlik hastalığı". Tıpkı insanın yaşadığı ülkeyi dünyanın merkezi zannetmesi kadar sıkıcı ve sığ bir şey. Bir de tabii, mesela bir Ortadoğu ülkesinde olup da Amerika'da yaşadığını zannedenler var ki, tıp daha o kadar ilerlemedi.

Jean Paul Sartre diyor ki: "Serüven romanlarının bana getirdiği, ki bu yüzden onlara teşekkür borçluyumdur, tüm yeryüzüne karşı duyulan bir tad duygusudur..."

Bir zamanlar serüven romanlarının yaptığını bugün dünya müziği yapıyor. Atlası açıp sayfalarında kaybolup gitmek kadar güzel bir şey, üzerinde "Sao Vincente di Longe" yazılı bir albümü dinlemek. Çünkü Cesaria Evora Iggy Pop kadar güzel. Iggy Pop Jan Garbarek kadar, Jan Garbarek Fairuz kadar, Fairuz Manu Chao kadar, Manu Chao Taraf de Haidouks kadar, Taraf de Haidouks Asian Dub Foundation kadar güzel. O atlası açın bakın, Cabo Verde adacıklarını ancak bir pertavsızla görebilirsiniz. Senegal açıklarında bir yerde. Hakkında bir şey öğrenmek için oralarda ya bir doğal afet olmasını bekleyeceksiniz, ya bir askeri darbe... Oysa bütün dünya, bu adacıkları Cesaria Evora'nın seslendirdiği "morna"lardan tanıyor. Dünya çapında dört milyon plak satmış, dile kolay. Adaya gelen turistlerin en çok görmek istediği yer Cesaria'nın eviymiş. Kapısı herkese açık: "O gün ne pişmişse buyursun yesinler" diyor. "Sao Vincente di Longe", 1992'den bu yana uluslararası bir sanatçı olan çocuk ruhlu ihtiyar Cesaria'nın son albümü. İlk defa şarkı sözü yazmış: Bir gün erkek arkadaşına arabasını ödünç vermiş, adamcağız geç kalınca sinirlenmiş, demediğini bırakmamış, adam da bütün dediklerini not almış. Olmuş size şarkı sözü: "Ponta de Fi". Gerisi Manuel de Novas, Gregorio Gonçalvez, B.Leza gibi Adalı şarkıyazarlarının eserleri. Bir şarkının sözleri o toprakların bağımsızlık önderi Amilcar Cabral'a ait. Küba'da yapılan kayıtlarda Cesaria'ya bir parçada piyanosuyla Chucho Valdes, bir diğerinde Orquesta Aragon eşlik ediyor. Üç de düet var: Biri Pedro Guerra'yla, biri Caetano Veloso'yla, biri de Bonnie Raitt'le... Özellikle düetleri dinlerken önemli bir şey farkettik. Dünyada Cesaria Evora kadar, "şarkıyı söylemeyen" bir "şarkıcı" yoktur herhalde. Sanki orkestra çalmaktayken tesadüfen ordan geçmekte olan bir kadın. Sanki gözlerini kapatıp uykuya dalar gibi ya da uyanınca gözlerini açar gibi doğal, sakin, rahat bir refleksle okuyor şarkıları. Afrika, Latin, Portekiz şansonları füzyonundan oluşan bu yumuşak, dostane ezgilere hayatınızda yer açın. O kadar güzeller ki. *Derya Bengi*

özür köşesi **1.** Geçen sayıda Ajans sayfasında Meltdown Festivali'yle ilgili kısa haberde, nerden estiyse, avangard gitarist Fred Frith'i Sparklehorse kadrosuna dahil etmişiz... Tabii ki alâkası yok, nitekim Frith, Bill Laswell ve Charles Hayward'la birlikte Massacre adını verdikleri proje grubunda sahne aldı. Sparklehorse ise beş gün sonraki David Gilmour konserinde alt gruptu. **2.** İşe bakın, 17. sayımızda "İş Üstüne 40 Şarkı" başlığıyla verdiğimiz listenin neredeyse aynısını 50. sayıda bu sefer "Emek Şarkıları" başlığıyla veriyoruz ve bunu 54. sayı çıktıktan sonra farkediyoruz. Rezalet.

Ağaçlar düşünce üreticisidir. İnsana yaşanılan zamanı, zamanın öncesini ve sonrasını bir tabakta sunar. **SALAH BİRSEL**

Kirpi saçlıyım
Akıtma bıyık
Kattı önüne beni
"Bir muhalif rüzigâr"
VÜS'AT O. BENER

İnsanlar yabansı bir alışkanlıkla, kendilerini korkutan hayvanların adını alırlar, kendilerine bağlı olan hayvanların adını hiç almazlar. İnsanlar kendilerine kurt denmesinden hoşlanırlar da, köpek denmesinden hoşlanmazlar. **AMİN MAALOUF**, Afrikalı Leo

R.E.M.

Reveal

(WAE)

12. R.E.M... "Reveal": Gizli şeyi göstermek veya söylemek, keşfetmek, ifşa etmek, açıklamak; ilham suretiyle malûm etmek... Kısaca, bu R.E.M. albümü, adının sözlük anlamı gibi, ismiyle müsemma. Doğrudan söyler, "bu böyledir" der gibi değil de, "ilham suretiyle malûm eder" gibi. Belli ki onlara da öyle olmuş: İlham gelmiş, malûm olmuş. R.E.M., bir albümden birkaç tane single çıkarmaya mahkûm bir grup. Ortada bir takım paralar dönüyor, satış, tanıtım derken, endüstri için iyi, eserin kendisi için her zaman çok faydalı olmayan şarkılar üretmek, bunları diğer şarkıların arasına sıkıştırmak durumunda kalıyorlar. Fakat işin altından çok iyi kalkıyorlar: "Reveal", bir konsept albüm. Öyle değil, ama öyle. 12 şarkının, 53 dakikanın hiçbir anı benzeşmez de değil, "çıkıntılık" da değil; akan giden, aynı şeyleri "malûm eden" bir bütünlük var burada. Kenarda tuttukları, sonra albüme koymaktan vazgeçtikleri şarkıyı, "Imitations of Life"ı koysunlar ve hatta ilk single yapsınlar diye plak şirketi yetkililerı hafiften bastırmış, bugünlerde radyolarda da sıkça rastlıyoruz. Ama, tam da bu albümün parçası bu. Hele kapakla beraber düşünürsek: Kötü, güneşte kalmış, çekilirken de ışıktan etkilenmiş bir fotoğraf; yemyeşil çayır sapsarı olmuş, çiftlikten göle doğru tek sıra ilerleyen ördekler neredeyse seçilemiyor, objektifin durduğu yerde bir gölge: Sanki bir adam, bir çocuk tutuyor kucağında. Bir de tuhaf "fi tarihinden kalma mizanpaj" hissi var, eski usûl bir şey. Buklet boyunca beş sayfaya daha yayılıyor bu kapak: Her sayfada daha da kötüleşiyor, matbaa makinesinden çıkan ilk baskılar gibi: "Kapak imitasyonları"; fotoğraf da fotoğraf taklidi sanki.

Stipe'ın aktardığı "his" de öyle. Yaşadığımızın bir taklit olduğu, bundan kurtulmamız gerektiği gibi bir şey. İlk şarkı, "The Lifting". Daha çok Air'e yakıştırdıkları bir takım ambient seslerle açılan şarkı, albüme yayılan tema açısından da, bestesinden, temposundan ötürü de, ideal açılış parçası. Yükseliyoruz –ama yükselemiyoruz. Bir aşkınlaşma, ışıklı bir hayat, dünyevî olandan azade olma özlemi içindeyiz, fakat bu mümkün olamıyor. İlk şarkıda, elde var bir: Durumumuz bu. Stipe'ın sözleri çok katmanlı: Bu genelleştirilebilecek durumdan kalkıp öbür şarkılara kolaylıkla uzanmak mümkün, fakat bir de alt okuma var: Meğer şarkı, bir konferans için yolculuğa çıkan, uçakta giden bir işadamıyla ilgiliymiş. Ama öyle okunmayabilir de. İyi şiir de bazen böyle bir şey zaten.

"Reveal"ın sözleri önemli. Ama burada felsefeye vurmamızın çıkarı yok. Bu ayın blindtest'inde Tuncel Kurtiz "The Wall"u yapan Pink Floyd'un nezdinde güzel rock'çular için "onlar bu çağın filozofları" diyor. Tam da R.E.M.'ciler için söylüyor. Yekten sözlere vurulduğumuzdan mıdır nedir, müzik hep geriden geldi, dinleye dinleye sevdik. Üst üste dinlemeye çağıran bir albüm "Reveal". Bir rock albümü. "Up" değil, daha çok 80 ortalarının R.E.M.'i. Bir takım deneysel bilgisayar işleri, uzay efektleri var arada, çok da yakışıyorlar, ama esas olan, gitar-bas-(program)davul. Yaylılar, hele son şarkıdaki nefesliler çok usta işi. Özlenen R.E.M. sound'u burada var.

İlk şarkı "yükselememek"; son "duygu", "Beachball" da yükselmek değil ama, başka, daha güzel, daha "gerçek" bir şey. 11 şarkılık, kim bilir kaç yıllık arayışın sonu: "Bu hayat güzel / Dansediyoruz sokaklarda / Kim bilir kimlerle karşılaşacaksın / İyi olacaksın..." 11 şarkılık maceradan sonra bu sözler bu kağıdın üzerindekinden çok daha anlamlı. Havada kalmıyorlar. Stipe'ın "Chorus and the Ring"de söylediği oluyor finalle: "Che Guevara'nın göz kırpışı..." *Merve Erol*

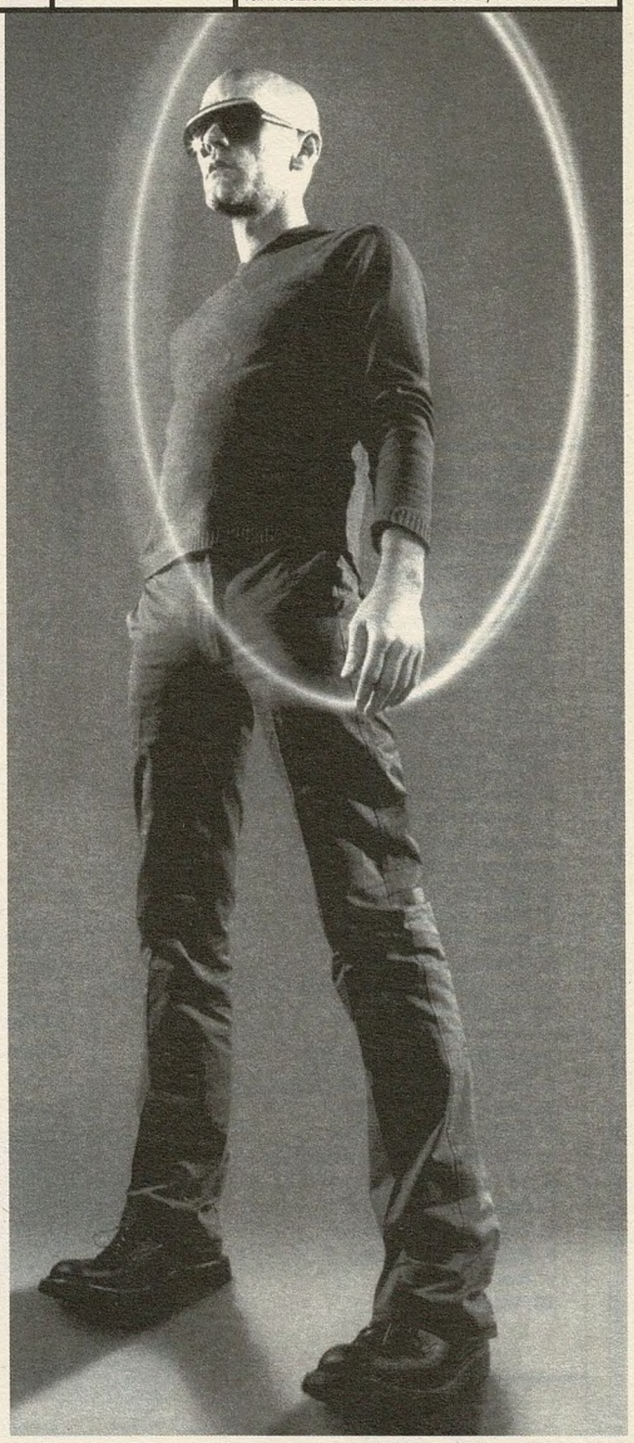

RAM-SES
MÜZİK ATÖLYESİ

Merkez:
İstiklal Cad. Aznavur Pasajı 212/6
Yapı Kredi Kültür Merkezi Karşısı Galatasaray
Tel: 0. 212. 245 02 21

Dersane:
İstiklal Cad. Toma Apt. Şanzelize Girişi Kat. 5
Tel: 0. 212. 245 32 94

www.ramisekinci.com / www.muzikatolyesi.com
bilgi@ramisekinci.com / bilgi@muzikatolyesi.com

Türk Halk Müziği ve Batı Müziği Konservatuarlarına, Müzik Eğitim Fakültelerine hazırlık kursları

• Ses eğitimi (şan) • Keman (Türk-Batı) • Viyolonsel - Viyola • Piyano - Klavye (org) • Klasik Gitar • Flamenko - Latin Gitar • Akustik Gitar • Elektro Gitar • Bas Gitar • Jazz Gitar • Davul - Perküsyon • Bağlama • Tambur • Ud • Kanun • Kemençe - Kemane • Flüt - Ney • Saksofon - Trompet • Kaval - Mey

Ram-Ses Müzik Atölyesi Kulübü • Konser, söyleşi, imza günü, panel ve çeşitli organizasyonlar • Her perşembe "plak günü" • Her cumartesi "video gösteri günü" • Her türlü müzik materyali (nota, şarkı sözü, cd, kaset, cd-rom...) • Enstrüman alımlarında indirim • Özel organizasyonlarınıza yardım edilir • Organizasyonlarınızı atölyemizde yapabilirsiniz...

Ramis Ekinci'nin "Kopuşkılar" albümü Ada Müzik'ten çıktı
2000 yılının en ilginç albümü (Kanal 6, Number 1)

ROLL DİSKO OTUZ

YİRMİ ALBÜM

Bülent Ortaçgil Benimle Oynar mısın
Bryan Ferry Bête Noire
Cabaret Voltaire The Living Legends
Chet Baker The Best Of Chet Baker Sings: Let's Get Lost
The Clash Sandinista
Depeche Mode Exciter
Dezoriental Dezoriental
DJ Mahmut & Murat G. Garip Dünya
Ferdi Tayfur Prangalar
Manu Chao Proxima estacion: Esperanza
Morrissey Your Arsenal
Nick Cave & The Bad Seeds No More Shall We Part
PJ Harvey Stories From The City, Stories From The Sea
Radiohead Amnesiac
Ramones Rocket To Russia
R.E.M. Reveal
Rolling Stones Tattoo You
Şivan Perwer Roj û Heyv
Tülay German Tülay German
Wilco Being There

ONŞARKI

Alpay Fabrika Kızı
Edip Akbayram Nice Yıllara Gülüm
Lou Reed My House
Khaled Bakhta
Mavi Işıklar Ankara Rüzgarı
Peter Tosh Legalize It
Ramones Sheena Is A Punk Rocker
Serge Gainsbourg Sea, Sex and Sun
Tarkan Kuzu Kuzu
Undertones Teenage Kicks

İNGİLTERE ALBÜMLER

1. **Travis** The Invisible Man
2. **Shaggy** Hot Shot
3. **Dido** No Angel
4. **Blink 182** Take Off Your Pants and Jacket
5. **Dido** No Angel
6. **Eddy Grant** Greatest Hits
7. **Radiohead** Amnesiac
8. **Billy Joel** The Ultimate Collection
9. **Bob Dylan** The Essential
10. **R.E.M.** Reveal

İNGİLTERE INDIE ALBÜMLER

1. **Stereophonics** Just Enough Education To Perform
2. **Eva Cassidy** Songbird
3. **Avalanches** Since I Left You
4. **Steps** Steptacular
5. **Ash** Free All Angels
6. **Muse** Showbiz
7. **Buena Vista Social Club**
8. **Depeche Mode** Exciter
9. **Cosmic Rough Riders** Enjoy The Melodic Sunshine
10. **Zero 7** Simple Things

AMERİKA ALBÜMLER

1. **Blink 182** Take Off Your Pants and Jacket
2. **Staind** Break The Cycle
3. **Destiny's Child** Survivor
4. **"Moulin Rouge"** (Soundtrack)
5. **St. Lunatics** Free City
6. **Sugar Ray** Sugar Ray
7. **Various Artists** "Now 6"
8. **Radiohead** Amnesiac
9. **Tool** Lateralus
10. **Weezer** Weezer

ÇOCUKLUK ŞARKILARI

Another Brick In The Wall - **Pink Floyd** • Baby Talk - **Jan and Dean** • The Birth - **Ice Cube** • Çocukluğum - **Tanju Okan** • First Born Son - **The McGariggle Sisters** • Forever Young - **Bob Dylan** • Growin' Up - **Bruce Springsteen** • I Am A Child - **Neil Young** • Little Children - **Billy J. Kramer and the Dakotas** • Little Marie - **Chuck Berry** • Living Proof - **Bruce Springsteen** • Nick of Time - **Bonnie Raitt** • Ob-La-Di, Ob-La-Da - **Beatles** • Our House - **Crosby, Stills and Nash** • Penny Lane - **Beatles** • Ready or Not - **Jackson Brown** • Rufus Is A Tit Man - **Loudon Wainwright III** • Silver Thunderbird - **Marc Cohn** • Sokak Kızı - **Nazan Öncel** • Someday Never Comes - **Creedence Clearwater Revival** • Sweet Child of Mine - **Guns N'Roses** • Tennessee - **Arrested Development** • When I Grow Up To Be A Man - **Beach Boys** • Yellow Submarine - **Beatles** • Yüzünü Dökme Küçük Kız - **Bülent Ortaçgil** • You Angel You - **Bob Dylan** • You Better Sit Down Kids - **Sonny and Cher** • Younger Generation - **Lovin' Spoonful**

=16

Dört kere dört onaltı: Plakçılarda hangi albümler satıyor, kulüplerde hangi parçalar çalıyor?

KOD MÜZİK / Atlas
1. **Radiohead** Amnesiac
2. **Bonnie "Prince" Billy** Ease Down The Road
3. **Depeche Mode** Exciter
4. **Everlasting The Lay** Long-Stretch-Motorcycle-Hymn-Highway

KÖSTEBEK / Aznavur
1. **Syd Barrett** The Madcap Laughs
2. **Him** Razorblade Romance
3. **Radiohead** Amnesiac
4. **Nick Cave and The Bad Seeds** No More Shall We Part

KARGA / Atlas
1. **Manu Chao** Esperanza
2. **Gorillaz** Gorillaz
3. **Radiohead** Amnesiac
4. **Nick Cave and The Bad Seeds** No More Shall We Part

ZİHNİ / Kadıköy Akmar
1. **Radiohead** Amnesiac
2. **Beady Belle** Home
3. **Erik Truffaz** Revisite
4. **Orbital** Altogether

SOHO / Taksim
1. **Thievery Corporation** The Lebanese Blonde
2. **A Tribe Called Quest** Vivrant Thing
3. **Chic** Le Freak
4. **James Brown** Payback

HAYAL KAHVESİ / Taksim
1. **Shaggy** It Wasn't Me
2. **John Lee Hooker** Chill Out
3. **Steve Miller** Serenada
4. **Stretch** Why Did You Do It

BRONX / Taksim
1. **K's Choice** Not An Addict
2. **Mansun** Closed For Business
3. **Finger Eleven** Walk In My Shoes
4. **Terrorvision** Oblivion

MOJO / Taksim
1. **Travis** Sing
2. **Stereophonics** Have A Nice Day
3. **Incubus** Drive
4. **Rage Against The Machine** Killin' In The Name

→ baş tarafı 8'de

temiyordum. Seyirciye ayıp olur diye düşünüyordum.

Dee Dee Ramone: Iggy nihayet sahneye çıktı, üzerinde sadece külot vardı ve vücudu gümüş rengi boyayla kaplıydı. Saçları ve tırnakları ise altın rengiydi. Aynı şarkıyı defalarca çaldılar. Üç notadan ibaret bir şarkıydı. Iggy bir ara salona baktı, "midemi bulandırıyorsunuz" dedi ve seyircilerin üzerine kustu.

Iggy Pop: Gayet profesyonelce kustum, kimseye isabet etmedi.

Russell Wolensky (Sick Fucks'ın solisti): Ben önlerdeydim, Iggy'nin kusmuğu omuzuma geldi.

Malcolm McLaren (modacı, Sex Pistols'ın fikir babası): Iggy müthiş yakışıklı bir herifti. Fakat beni Dolls'un çarptığı gibi çarpmamıştı. Iggy'nin modayla alâkası yoktu. Iggy'nin başlıbaşına bir moda olduğunu göremedim. Benim gördüğüm sert, seksi ve çok eğlenceli bir şarkıcıydı. "Raw Power" albümüne bayılmıştım, ama kafası dumanlı bir aslanla takılmak bana cazip gelmiyordu. Aradığım uçuk şıklık, mesela Dolls'dakiler gibi gömlek yakasında ruj lekesi yoktu Iggy'de. Dolls benim için daha çekiciydi.

Lee Childers: New York Dolls'u gay zannetmiştim, yanılmışım. Çok komiktiler ve bence bu hetero mu, homo mu olduklarından daha önemliydi. Onları ilk dinlediğimde, cinsiyetleriyle, makyajlarıyla, kadın giysileriyle ilgili düşüncelerim uçtu gitti. Ben rock-'n'roll hastasıyım, onlar da hakiki rock'n'roll'cuydu.

Jerry Nolan (Dolls'un davulcusu): Başlangıçta seyircinin büyük bölümü gay'di. Biz değildik. Aksine kızlara deli oluyorduk. Ama şu kadarını söyleyeyim: Kafası karışan erkeklerdi, kadınlar derhal durumu anlıyorlar ve giysilerimize aldırmıyorlardı. Onlar için eğlenceli bir şeydi. Bizim açımızdansa, kadın gibi giyinmek büzük isteyen bir şeydi.

Nancy Spungen (groupie, dansçı, Sid Vicious'un sevgilisi): New York Dolls yepyeni bir atmosfer yarattı. Odak noktasıydılar, yeni olan her şey onlardan geliyordu. Çok farklıydılar. Kimse onlar gibi giyinmiyordu, konuşmuyordu, müzik yapmıyordu. Takıldığım ilk grup onlardı. Johnny'le (Thunders) yattım, Syl'le (Sylvain) yattım, Jerry'le (Nolan) yattım, Arthur Kane haricinde hepsiyle yattım.

Soldan sağa, Johnny, Tommy, Joey ve Dee Dee Ramone →

Jerry Nolan: Dolls sadece yeniyetmelere değil, sanat çevresine de çok cazip geliyordu. Andy Warhol ve cemaati Dolls'a tutulmuştu. Bir seferinde Jimi Hendrix de vardı. Kız arkadaşı tanıştırdı bizi. Jimi "ceketine hayran oldum" dedi. Kırmızı kadife bir ceketti. Nereden aldığımı sordu. "El yapımı" dedim.

David Johansen (Dolls'un solisti): Bizi görenler "bunu herkes yapabilir" diyordu. Dolls'un punk'ı etkilemesinin sebebi buydu: Yaptığımızı herkesin yapabileceğini gösteriyorduk..

Jerry Nolan: Müzisyenlerle, arkadaşlarımla hararetli tartışmalar yapıyorduk. Dolls'un neden ilgi odağı olduğunu anlamıyorlardı, çünkü teknik anlamda büyük müzisyenler değildik. "İşin sırrını anlamıyorsunuz" diyordum, "Dolls 50'lerin sihrini geri getiriyor".

Gitarist aranıyor, kabiliyet gerekmez!

Tommy Ramone (resmi adıyla Tommy Erdelyi): Dolls'u ilk seyrettiğimde çok şaşırdım. Çünkü müzikal olarak pek parlak değillerdi. Ama herkes harika vakit geçiriyordu. Bir parti atmosferiydi. Yaptıklarının müzisyenlikle, virtüözlükle bir alâkasının olmadığını farkettim. Onları önemli kılan başka bir şeydi. Top 40'dakiler ya da albüm merkezli topluluklardan –ki onların büyük bölümü gayet müzikaldi– değillerdi. Doğru dürüst çalmasını bilmiyorlardı. Yine de o virtüözlerden çok daha heyecan verici ve eğlendiriciydiler. Kendi kendime sorup duruyordum: Niye böyle? Burada olan ne? Ve şunu farkettim: Ortalıkta olup bitenden gına getirmişlerdi. Ortalık beşinci kuşak Led Zeppelin klonlarından geçilmiyordu. Dolls ise her şeyi yeniden harmanlıyor, yeniden formüle ediyordu. Sanıyorum, bilinçaltımda beni etkileyen şuydu: Eğer müzikte yeni bir açılım olacaksa, bu, virtüözlük sayesinde değil, fikirler sayesinde olacaktı. Sonra Television'ı seyrettim –onların da müzikal olarak çok iyi oldukları söylenemezdi– ama çok kafa açıcıydılar.

> **Eğer müzikte yeni bir açılım olacaksa, bu virtüözlük sayesinde değil, fikirler sayesinde olacaktı.** *Tommy Ramone*

Richard Hell (şair, yazar, Television'ın basçısı) Tom Verlaine'le birlikte Dolls'u seyretmeye gittiğimizde bir grup kurma fikri doğdu kafamda. Evde oturup şiir yazmaktan çok daha heyecanlı bir tarafı vardı rock'n'roll'un. İhtimaller sonsuzdu. Odamda oturup kafa yorduğum şeyleri beş kişinin göreceği bir fotokopi dergisi haline getirebilirdim. Ortalıktakilerden aşağı kalır bir tarafımız olmadığına göre, pekala piyasaya da sürebilirdik. Dolls'u görene kadar, Tom da akustik gitarıyla mırıl mırıl şarkı söylüyordu, birkaç ayda bir kulübün birinde sahneye çıkıyordu. Olup olacağı oydu, daha fazlasını da kovalamıyordu zaten. Beşaltı tane şarkı yazmıştı, bayağı matrak şeylerdi, ama onları öylesine, gırgırına çalıyorduk. Dolls'u gördükten sonra, "bırak şu akustiği, elektro bir grup kuralım" diye Tom'a baskı yapmaya başladım. Nasıl olduğunu tam hatırlamıyorum, bir gün Tom, rock'n'roll basını çalmanın ne kadar kolay olduğunu gösterdi. Bir enstrüman çalmak için kabiliyet gerektiğini düşünürdüm, benim de kabiliyetim yoktu. Tom, öyle olmadığını gösterdi bana. Grubun başlangıcı buydu. Tom bir de davulcu buldu –Billy Fisca'yı– ve prova yapmaya başladık.

Richard Lloyd (Television'ın gitaristi): Richard, Tom ve Billy, Creem dergisine bir ilan vermişlerdi: "Ritm gitarist aranıyor. Kabiliyet gerekmez." Başvuranlardan biri Dee Dee Ramone'ydi.

Richard Hell: Tom'la beraber Television için ikinci gitarist seçmeye çalışıyorduk. Dee Dee Ramone'ye bir şarkı gösterdik, sadece bare basabiliyordu, bütün bildiği o kadardı. Kusura bakma demek zorunda kaldık.

Dee Dee Ramone: İyi çalamadığım için beni almadılar. Etraftaki herkes ayran gönüllüydü. Ama Verlaine ve Hell ne istediklerini biliyorlardı. Onları beatnik zannetmiştim. →

www.doublemoon.com.tr

DOUBLEMOON
RECORDS
"Caz... Bu gezegenin etnik müziği"

Orientation
Experienced by J.J. Cooper's Liquid Lounge

Bosporus Bridge

"Orientation" soul, caz ve dans müziklerinin, insanın yüreğine işleyen arabesk ezgiler ve vurmalılarla harmanladığı bir albüm. Albümde, geleneksel Anadolu ezgileri her yerde çalınabilen, her kulağa seslenen yepyeni bir biçimde düzenlenip yorumlanmış...

Grup elemanları;

Andreas Advocado (bas, keyboard)
Turgay Ayaydınlı (saksafon) Pınar Demirel (vokal)
Meryl Prettyman (şiir) Aziza A (söz, vokal)
J. J. Cooper (sound design) Levent Yıldırım (dof)
Cooper Boettcher (müzik) Cavidan Balcı (söz)
Ünal Yüksel (müzik) Murat Sakaryalı
(keman,çello,kemençe) Ünal Yüksel (müzik)
Günay (vokal) Gonca (vokal) Faruk Düzgün
(trombon) Özlem Ayaydınlı (söz) Önder (kanun).

1. What Is Orientation?(Listen To The Bridge)
2. Aziza A's Advice 3. Anton's Dream
4. Alma Ahımı 5. Theme From Bosporos Bridge
6. Huzur 7. Yalnız 8. Halay 9. Mehtap
10. Fata Morgana 11. Osman Cooks Tonight
12. Hamam 13. Huzur (The Return Of...)
14. Theme From Bosporos Bridge (Short Cut)

RH POZİTİF

Rh Pozitif Müzik Yapım San. ve Org. Tic. A.Ş.
Havyar Sokak No:54 Cihangir 80060 İstanbul
Tel: (212) 292 97 71/72
Fax: (212) 292 97 73
doublemoon@turk.net
www.doublemoon.com.tr

EMI

Genel Dağıtım: EMI-Kent Elektronik San. ve Tic. A.Ş.
I.M.Ç. 6.Blok No: 6302 34470 Unkapanı /İstanbul

Punk'ın mayası: Country - Bluegrass - Blues

Danny Fields: Television muhteşemdi! Richard Hell ve Tom Verlaine dünyanın en güzel ikilisiydi. Bir de Richard Lloyd vardı, o da müthiş bir güzellikti.

Duncan Hannah (ressam, aktör, Television Fan Kulübü'nün Başkanı): Hell ve Verlaine sahnede saatli bomba gibiydiler, her an patlayacak gibi duruyorlardı. Sahnede birbirleriyle atıştıkları da oluyordu.

Terry Ork (Television'ın menejeri, Ork plak şirketinin sahibi): Hell'le Tom Verlaine arasında sevgi-nefret ilişkisi vardı, Lloyd da o karışımı tamamlıyordu. Gitarlarıyla yaptıkları düellolara vurulmuştum. Birlikte çalmıyorlardı, birbirlerine karşı çalıyorlardı.

Richard Lloyd: Patti Smith Television'ı seyretmeye geliyordu CBGB'ye. Tom'a abayı yakmıştı.

Terry Ork: Patti bir gün bana şöyle dedi: "Tom'u istiyorum, öyle Egon Schiele'vari ki". Bütün olayı, sahneyi değiştiren Tom'du. CBGB'de Television'ın çok özel bir yeri vardı, gerçek bir özgürlük atmosferi yaratıyorlardı. Onların yaptığını yapabilecek bir grup tahayyül ötesiydi.

Richard Hell: Olay çığ gibi büyüyordu. Orada çalmaya başlamamızdan itibaren merkez üs CBGB'ydi. Biz tamamen özgündük, başka kısa saçlı rock'n'roll grubu yoktu. Bizden başka yırtık pırtık giysili kimse yoktu. Herkes parlak giysiler, kadın elbiseleri, apartman topuklarla geziyordu. O yılın en iyi grubu bizdik, en azından beş-altı ay öyleydi.

Terry Ork: CBGB'nin sahibi Hilly Kristal'e dedim ki, her ne kadar kulübün adı "Country, Bluegrass, Blues" olsa da, yeni bir kitle var burada, her gece yeni müzik olmalı. Sadece "yeni müzik" diyordum, çünkü o zaman daha o müziğin ismi konmamıştı. Hilly'nin "tamam" demesiyle birlikte olay patladı ve müthiş gruplar sökün etti, Ramones gibi...

Blucin, tişört, lastik ayakkabı

Dee Dee Ramone: 15 yaşındayken esrar satmaya başlamıştım. Central Park'ta iki dolara aldığım plakayı bizim mahallede –Queens'de– üç dolara satıyordum. Annem bunu öğrenince bütün plaklarımı kırdı, döktü, gitarımı pencereden aşağı attı. Babam yoktu, anneme ifrit olmuştum. O evde artık duramazdım. Gidecek yerim de yoktu. Otostopla California'ya yola çıktım. Ilinois'da Michiganlı birileri külüstürlerine aldı beni. Manyak gibi sürat yapıyorlardı. Indiana'da bir benzin istasyonunda mola verdiğimizde orayı soyuverdiler. Ve hepimiz silahlı soygundan tutuklandık. Bizi yakalayan polis bana çok iyi davrandı, kefalet parası bulmam için on telefon hakkı verdi. Herkesi aradım, babamı, babaannemi, anneannemi, hepsi siktir çekti. 15 yaşındaydım, üç ay hapis yedim. Hapisten çıkınca gidecek yerim olmadığı için eve, Queens'e döndüm. Yan sokakta oturan John Cummings –sonradan Johnny Ramone oldu– bana dostane davranıyordu. Bir kuru temizleyicide çalışıyordu, servise gidip gelirken karşılaşıyorduk. Uzun saçları vardı, beline kadar, blucin pantolon, mont ve ucuz lastik ayakkabılar giyiyordu. Birbirimize uyanıyorduk. Zamanla kanka olduk.

Mickey Leigh (Joey Ramone'nin kardeşi): Johnny Ramones'i severdim, o zamanlar daha John Cummings'di. Bana çok iyi davranırdı, ama kardeşim Joey'e hiç yüz vermezdi. Joey o zamanlar hippiydi. Çıplak ayakla dolaşırdı, San Francisco'da bulunmuştu, hippilerle takılırdı. John'un Joey'e yüz vermemesi bundandı: John hippilerden nefret ederdi.

Dee Dee Ramone: Farklı tiplerle takılmaktan hoşlanırdım, tinercisiyle, keşiyle, cankisiyle... Joey'le takılmamın sebebi alkoldü. Joey içki severdi. Öteki maddelere yaklaşmazdı.

Mickey Leigh: Annem Joey'i evden kovdu. Phil diye bir herifle çıkıyordu, kısa boylu, sakallı, Freud'a benzeyen bir herifti, sonradan psikolog oldu. Joey'nin evden ayrılmasını o istedi. Joey 21 yaşındaydı, hiçbir işi gücü yoktu, olacak gibi de gözükmüyordu.

Joey Ramone: Annem bunun benim iyiliğim için olduğunu söylüyordu. Bir sanat galerisi işletiyordu, orada kalmaya başladım. Queens bulvarında Dee Dee'yle takılıyorduk. Kafayı çekip millete satışıyorduk.

Şarkılarının hepsinin de ismi "istemiyorum"la başlıyordu. Onlara niye böyle diye sorduğumda, Dee Dee "bir tane de pozitif şarkımız var" dedi: "Şimdi Uhu Koklamak İstiyorum." *Richard Hell*

Dee Dee Ramone: O sıralarda Joey resim yapıyordu. Havuçları, lahanaları, kabakları, çilekleri kesip biçer, birbirlerine karıştırır, sonra da resimlerini yapardı. Basket topunu dakikalarca yere vurup sesini kaydeder, sonra da dinlerdi.

Mickey Leigh: Joey, Village Voice'da çıkan bir ilana ("Giyinip kuşanalım ve yarın star olalım") başvurdu ve Sniper adlı grubun solisti oldu. Queens bulvarındaki Coventry adlı kulüpte sahneye çıkmaya başladı.

Dee Dee Ramone: Sniper'ı Suicide'la birlikte sahne aldıkları konserde görmüştüm. Joey mükemmel bir solistti. Çünkü görüntüsü çok acayipti. Mikrofona öyle bir eğilişi vardı ki, dengesini nasıl koruyor diye sormaktan kendimi alamıyordum. Ama asıl önemlisi şuydu: Herkes ya David Johansen'i ya da Jagger'ı taklit ediyordu. Joey ise tamamen özgündü.

Mickey Leigh: Joey "glam" olayına girmeye başlamıştı. Ben glam'den hazzetmiyordum. Şöyle düşünüyordum: Ya homosundur, ya değilsindir. Ben değildim ve sırf Lou Reed öyle olduğu için homo olacak değildim. Fakat Dee Dee ve ötekiler beni alaya alıyordu. Ne zaman Dee Dee'yle karşılaşsam, "hâlâ hippisin, götleğin tekisin" derdi. Halbuki ben sonradan Ramones'in benimsediği kılıktaydım: Blucin, tişört, lastik ayakkabılar. Joey annemin mücevherlerini takıyor, ebiselerini giyiyor, makyaj malzemesini kullanıyordu. Ve bu yüzden aralarında kavga çıkıyordu. Glam'i sevmememin bir sebebi de buydu: Evdeki kavgaları artırıyordu. Joey'nin görüntüsüyle Queens bulvarında dolaşmak da bir meseleydi. Joey çok uzun boyluydu, apartman topuklarla 1.90'ı aşıyordu. Bir seferinde fena dayak yedi, ağzını burnunu dağıttılar, hastaneye kaldırmak zorunda kaldık. Sniper, Coventry'de düzenli olarak sahne almaya başlamıştı. Merak edip gittim. Bütün glam'ciler oradaydı. Sniper'ı görünce küçük dilimi yuttum. Joey müthişti. Gözlerime inanamıyordum. Evde benim akustik gitarımla şarkılar söyleyen adam sahnedeydi ve insan ondan gözlerini alamıyordu. Sniper iyi bir grup değildi, ama Joey çok etkileyiciydi.

"Judy Is A Punk"

Dee Dee Ramone: Bir yerde ofis boy olarak iş bulmuştum. John da bir inşaatta amelelik yapıyordu. Her öğlen buluşup yemek yer, birkaç bira içerdik. Sonra ay başı geldi. Maaşlarımızla kendimize birer gitar aldık.

Joey Ramone: Bir gün Johnny'le Dee Dee telefon edip gruba katılmamı istedi. "Okey" dedim.

Dee Dee Ramone: Gitarın akoru nasıl yapılır bilmiyordum, sadece mi'yi biliyordum. Ötekiler de pek farklı değildi. Joey davula geçti, ama iki saatte aleti bir araya getiremedi. Sıkıldım ve çalmaya başladım. İlk şarkıyı bitirdiğimizde Joey hâlâ davula el sürmemişti. Bu ilk provamızdı.

Joey Ramone: Ben davuldaydım. Dee Dee ritm gitardaydı, aynı zamanda solistti. Şarkı söylemeye başlayınca gitar susuyordu, çünkü ikisini aynı anda yapamıyordu.

Dee Dee Ramone: Joey birkaç şarkı yazmıştı. Biri "What's Your Game"di, bir de "Suck Your Boss" vardı. Joey sözleri biliyordu, ayrıca şarkıyı söylerken tempo tutabiliyordu. İşte o zaman solistin Joey olması gerektiğini anladık. Ben basa geçtim.

Joey Ramone: Çok hızlı çalıyorlardı, ben onları davulla takip edemiyordum. Bana solist olmamı söylediler. Daha doğrusu, Dee Dee söyledi, beni Sniper'layken seyretmişti, kimseye benzemediğimi söylüyordu. O zamanlar herkes Iggy'yi ya da Mick Jagger'ı taklit ediyordu...

Monte Melnick (ses teknisyeni, Ramones'in turne menejeri): Manhattan'da Performance Studio adında basit cihazlarla prova kayıtları yaptığımız bir stüdyomuz vardı. Ramones, Tommy'nin beraber çalıştığı gruplar-

Herkes ya David Johansen'i ya da Mick Jagger'ı taklit ediyordu. Joey ise tamamen özgündü. *Dee Dee Ramone*

58→

dan biriydi. Benim tarzım değildi Ramones. Ama iyi ahbaptık. Benim ilgilendiğim gruplar daha müzikaldi. Ramones bana sert geliyordu, fakat giderek sevdim.

Dee Dee Ramone: Joey solist olunca, Tommy'yi davula oturttuk. Çünkü başka isteklisi yoktu. Ve böylece Ramones'in kadrosu kurulmuş oldu. Fakat çalmaya başladığımızda ne halt edeceğimizi bilemiyorduk. Bay City Rollers şarkılarından birkaçına kalkıştık, ama beceremedik. Baktık öyle olmuyor, kendi şarkılarımızı yazmaya, çalmaya başladık. "I Don't Wanna Walk Around With You"yu, "I Don't Wanna Go Down In The Basement"ı, "Today Your Love (Tomorrow the World)"ü ve "Loudmouth"u yazdık. Joey, "Beat On The Brat"i yazdı, gerçek bir hikayeydi. Bizim mahallede bir annenin elinde beyzbol sopasıyla oğlunu kovaladığını görmüştü, onu şarkı yaptı.

New York Dolls

Television

Iggy & The Stooges

Iggy Pop

Joey Ramone: Forest Hills bir orta sınıf mahallesiydi. Bir sürü hali vakti yerinde aile ve onların şımarık çocukları vardı. İnsanın eşek sudan gelinceye kadar dövmek isteyeceği tipte veletlerdi. "Judy is A Punk"ı o günlerde yazmıştım. Bir gün yolda yürürken bir apartmanın çatısında toplanmış kafa çeken kızlı erkekli bir grup görmüştüm. Onlara bakarken şarkının birinci cümlesi çıktı, ikincisi de yolda yürürken geldi.

Dee Dee Ramone: İlk provalar sonrasında Tommy "grubun ismi ne olsun?" dedi. "Bilmem" dedim, "Ramones'e ne dersin?" Sonra nasıl olduysa herkes kendi ismine Ramone'yi ekledi ve böylece Ramones olduk. Biz nüfus kağıdı olan düzgün tiplerden değildik. Bizim gibileri namlarıyla, ünvanlarıyla anılır.

Chuck Berry ruhu

Lee Childers: CBGB'ye ilk gittiğimde sahneye Ramones çıktı. CBGB'de ilk defa 1974 ağustosunda sahneye çıkmışlardı. O yıl, orada 22 kere daha sahne alacaklardı. Onları ilk izlediğimde içerde altı kişi vardı.

Arturo Vega (grafik sanatçısı): Gülüyordunuz. Ramones'i görünce gülmekten kendinizi alamıyordunuz. Bir yandan şok ediciydiler, diğer yandan komiktiler. Ne iş bu? Bu herifler ne yapıyor? Fakat enerjileri görülmeye değerdi.

Tommy Ramone: İlk başta insanlar bizden nefret ederdi. Birkaç sefer dinledikten sonra madalyonun öteki yüzünü farkederlerdi. Ve işte o zaman "bu herifler deha mı, yoksa gerizeka mı" diye sormaya başlarlardı.

Joey Ramone: CBGB'nin ilk yıllarında daha çok Warhol'vari tipler takılırdı. Cockettes dans grubu, Suicide'ın Alan Vega'sı... Alan, onun hayatını değiştirdiğimizi söylemişti, Lisa Robinson da aynı şeyi söyledi. Yani ilk başta seyircimiz sanat-sanatçı çevresiydi. Ama yeni şeylere ilk uyananlar da onlardır.

Tommy Ramone: Yeni bir görüntü, duygu ve ideoloji getirdik. Punk rock, glam dalgasını bitirdi. Bunu Dolls'un Daily Plant'teki konserlerinde farketmiştim. Ayaklarında lastik ayakkabılar vardı, halbuki başlangıçta apartman topuk çizme giyerlerdi, şimdi daha düz, daha sokak tipiydiler.

Danny Fields: O sıralarda 16 adlı derginin editörlüğünü yapıyordum. Ramones'i hiç seyretmemiştim, dolayısıyla haklarında hiç yazmamıştım. Tommy Ramone "niye bizden söz etmiyorsun?" diye arayıp duruyordu. Aynı şeyi Lisa Robinson'a da yapıyorlardı. Ensemizde boza pişiren bir grup daha vardı. Lisa'yla bir gecede iki kuş vurmak üzere anlaştık. O Ramones'i görmeye gidecekti, ben de şimdi adını bile hatırlayamadığım öteki grubu. Ertesi gün Lisa heyecan içinde aradı: "Onlara bayılacaksın. Şarkıların uzunluğu bir dakika ve çok hızlı. İki satırlık el bombaları. 15 dakikada işi bitiriyorlar. Çok seveceksin. Ayrıca, bugüne kadar gördüğüm en matrak performans." Lisa haklı çıktı. Onları CBGB'de seyrettim ve vuruldum. Her şeyleri doğruydu. Mükemmeldiler. Hele Joey... Hızlı, enerjik şarkılar için ideal enstrümandı. Hiç çığlık atmıyordu, elini kolunu sallamıyordu. Yerinden kıpırdamadan söylüyordu. O kadar estetikti ki... Konserden sonra onlara kendimi tanıttım ve menejerleri olmak istediğimi söyledim. "İyi güzel de" dediler, "bir davul lazım bize, paran var mı?" Florida'daki annemi arayıp üç bin dolar istedim. Böylece Ramones'in menejeri oldum. Yani bir davul karşılığında menejerliği satın aldım.

Alan Betrock (Soho Weekly News yazarı): Ramones sahnede 1975 model bir sound yaratıyordu. Erken Velvet, Shadows of Knight ve Stooges gibiydiler. Yani rock'n'roll'un ta kendisiydiler. Yapmacıksız, ama aynı zamanda taptaze ve çok yoğun bir enerjiyle çalıyorlardı.

Danny Fields: Onları avangard, deneysel vesair olarak değerlendirenleri hiç anlamıyorum. Bana göre Ramones için en uygun sıfat "çağdaş"tı. İnsan daha ne isteyebilir: Hızlı müzik, hızlı şarkılar, hızlı sözler ve hızlı bir görüntü. Onların derhal en çok satan grup olmayışlarını aklım almıyordu. Dünya bunu bir duysun, hemen mırıldanmaya başlar diyordum. Mükemmel bir stilleri vardı: Klasikti. Blucin, beyaz tişört ve meşin ceketten daha iyi ne olabilir ki? Dünyanın herhangi bir yerinde bir gencin yaratabileceği en kalıcı kılık-kıyafetti. Erkeksi, güzel, harbi. Eskimez, modası geçmez. Bana sorarsanız, bundan elli yıl sonra da siyah meşin ceket ve blucin giyen insanlar olacak.

Joey Ramone: Diğer gruplar glam olayına takılıyordu, biz onlar gibi olmak istemiyorduk. Kendimiz olmak istiyorduk. Daha sonra bir sürü grubun bizi taklit etmesi tuhaf bir durum.

Legs McNeil (Punk dergisinin kurucularından, Spin dergisinin editörü) : Bir gece Ramones'i dinlemek için CBGB'ye gitmiştik. İçeri girdiğimizde, kısa saçlı, güneş gözlüklü biri barda oturuyordu. Lou Reed'di bu. Haftalardır dergide "Metal Machine Music" çalınıyordu. Lou'nun yanına gittim, "sizinle bir söyleşi yapmak istiyoruz" dedim. Biz Lou'yla konuşurken Ramones çıktı sahneye. Müthiş bir görüntüydü. Meşin ceketleri içinde dört öfkeli adam. Bu herifler kesinlikle hippi değildi. "Bir-ki-üç-dört" diye şarkıya öyle bir girdiler ki, ortalık gümbürdedi. Bir fırtına başladı ve ne oluyor demeye kalmadan bitti. Sahnede küçük bir kavga çıktı aralarında. Sonra gitarlarını fırlatıp gittiler. İnanılır gibi değildi. Lou Reed masasında katıla katıla gülüyordu. Biraz sonra sahneye döndüler, dörde kadar sayıp yeniden başladılar. Ve 18 dakika boyunca o güne kadar duyduğum en kıyak rock'n'roll'u yaptılar. Şarkılarında Chuck Berry'yi duymak mümkündü. O sıralarda bir tek onu, bir de Beatles'ın Chuck Berry cover'ları yaptığı ikinci albümlerini dinliyordum. Konser sonrasında Ramones'le söyleşi yaptık. Bizim gibi tiplerdi. Çizgi romanlardan, mizah dergilerinden, 60'ların müziğinden bahsediyorlardı. Fakat kısa kesmek zorundaydık, Lou Reed bizi bekliyordu.

Joey Ramone: Lou Reed'le ilk tanışmamız o geceydi. Lou, Johnny Ramone'ye başka bir gitar kullanmasını salık veriyordu. Johnny'nin parası yoktu, elindeki gitarı –bir Mostrite'tı– elli dolara almıştı. Kimsenin kullanmadığı bir marka olduğu için Johnny onu alamet-i farikası addediyordu. Lou'nun gitarına laf etmesine çok bozuldu ve Lou'nun götlek olduğuna hükmetti.

Pam Brown (yazar, ressam, Punk dergisi muhabiri): Ramones'i CBGB'de gördüğüm an Joey Ramone'ye vuruldum. Bu aradığım adam dedim ve o gece onun evine taşındım.

Richard Hell: Ramones'le derhal bir gönül bağı hissettim, haklarında hiçbir ikircikli fikrim olmadı. Hep oldukları gibiydiler. Bütün şarkıları iki dakika uzunluğundaydı. O sıralarda beş-altı şarkıları vardı, hepsinin de ismi "istemiyorum"la başlıyordu: " I Don't Wanna Go Down In The Basement", "I Don't Wanna Walk Around With You", "I Don't Wanna Be Learned", "I Don't Wanna Be Tamed"... Onlara niye şarkılar böyle diye sorduğumda, Dee Dee "bir tane de pozitif şarkımız var" dedi: "Now I Wanna Sniff Some Glue" (Şimdi Uhu Koklamak İstiyorum). Şahane herifler. Fakat Dee Dee dışındakilerle yakınlığım yoktu. Şu kadarını söyleyebilirim: Johnny beyzbol oyuncularının kartlarını biriktirirdi, Joey İngiliz şarkıcılara tutkundu, Tommy ise ciddi bir prodüktördü. Grubu disipline ediyordu, öyle birine ihtiyaç vardı, yoksa onca yıl ayakta kalmaları mümkün olmazdı.

Mükemmel bir stilleri vardı: Blucin, beyaz tişört ve meşin ceketten daha iyi ne olabilir ki? 50 yıl sonra da siyah meşin ceket ve blucin giyen insanlar olacak.
Danny Fields

Linda Stein (Ramones'in menejeri): Grubun beyni, entellektüeli Tommy'ydi. Sempati halesi ise Joey'deydi.

Joey Ramone: Şarkılarımızın konuları hayatın içinden şeylerdi, televizyondan, çizgi romanlardan, şurdan, burdan... Kara bir mizahımız vardı, yaşadığımız şeyleri, başımıza gelenleri yazıyor-

duk, bir de tabii eğlenceli şeyleri. Kendimiz için müzik yapıyorduk, sevdiğimiz müziği, artık yapılmayan müziği... O günlerde rock Pink Floyd, Emerson, Lake and Palmer ve benzerlerinin yamalı bohçasıydı. Biz rock'un kalbine girdik, enerjisiyle duygusunu birleştirdik ve hayata döndürdük.

Wayne Kramer (MC5'ın gitaristi): Hapisteyken arkadaşlarımdan biri Billboard dergisini getirmişti. Ramones hakkındaki yazıyı gördüm, hepsi Fred Sonic Smith'e benziyordu. Ve Danny Fields menejerliklerini yapıyordu. Dergideki yazılar Ramones benzeri grupların MC5'dan esinlendiğini söylüyordu. Fakat benim bulunduğum yerden –kodesten– punk lafı kulağa iyi gelmiyordu. Çünkü kodeste punk demek, ırzına geçilebilir erkek demek. Onun için derginin o sayfalarını yırtıp tuvalete attım, sifonu çektim.

Beach Boys, ABBA, Iggy Stooge

Tommy Ramone: Yarı bağımsız bir plak şirketi Sire bizim müziğimizle ilgilenmeye başladı, single anlaşmaları yapmak istediler. Bizim o taraklarda bezimiz yoktu. Fakat sonradan "neden olmasın" dedik ve ilk single'mızı yaptık: "Blietzkrieg Bop". Yıl 1976'ydı.

Danny Field: Sire şirketini ikna eden Linda Stein olmuştu. O sıralarda şirketin sahibi Seymour Stein'la evliydi. Seymour için Broadway 22. sokakta özel bir dinleti seansı yapıldı.

Linda Stein: Nasıl bir şeyle karşılaşacağımızı kestiremiyordum. Ramones hakkında o kadar çok olumlu ve olumsuz şey duymuştum ki... Fakat her halükârda görsel olarak ilginç, heyecan verici bir şeyle karşılaşacağımı tahmin ediyordum. "15 dakikada 7 şarkı söylüyorlar" diye eleştirenler vardı. Fakat ben şarkılarına bayıldım. Onların şarkılarını söyleyebiliyorum. 70'lerin ortasından itibaren kaç sanatçı için söylenebilir bu? Harikulade şarkılar yazıyorlardı. Beach Boys'dan ve bir ölçüde de ABBA'dan etkilendikleri belliydi.

Danny Fields: Linda Stein, Ramones'in menejerliğini birlikte yapmamızı teklif etti. Grubun Avrupa'ya gitmesi için kolları sıvadı. İngiliz ve Fransız dinleyicilerin Ramones'i derhal bağırlarına basacağını söylüyordu. Haklıydı. Fakat önce bir Ramones plağının çıkması gerekiyordu.

Joey Ramone: "The Ramones"i bir haftada yaptık ve sadece 6400 dolara malettik. Millet apıştı kaldı. Bazı albümler yarım milyon dolara çıkıyordu, Fleetwood Mac gibi toplulukların albüm yapmaları iki-üç seneye yayılabiliyordu. Bir haftada ve 6400 dolara albüm yapmak inanılır şey değildi.

Tommy Ramones: Şarkılar hazırdı, bir demo bile yapmıştık. Her şey hazırdı. Bütün fikirler halihazırda mevcuttu. Sadece önümüze mikrofon koydular, çalıp söyledik. Teknik şartlar ahım şahım değildi, gerilimli ve kaotik günlerdi, ama ilk albümümüz doğmuş oldu. 14 şarkı vardı, toplam 28 dakika 53 saniyeydi.

Iggy Pop: New York'ta bir punk olayının başladığından haberim yoktu. Tek bildiğim Patti Smith'ti, onu da şiir olayı zannediyordum. CBGB'de neler olduğundan haberdar değildim. Bildiğim bir şey daha vardı, "Raw Power"ın yüzde 90'ı depoyu boylamıştı.

Pam Brown: Iggy, CBGB'de sahneye çıktığında ayağımız yerden kesildi.. Punk dergisi için ondan randevu aldım. O sıralarda Joey Ramone'yle beraber yaşıyordum. Söyleşiyi bizim evde yaptık, Joey de resimlerini yaptı. Iggy harikaydı, saatlerce anlattı.

Iggy Pop: Ramones'lerin evine gittim. Harika heriflerdi. İlk albümlerini çok beğenmiştim. Fakat albüm kapağında grubun bütün üyelerinin Ramone adını taşımaları ters gelmişti. Danny Klein aynı şeyi Stooges'la yapmaya çalışmıştı, ilk albümümüzde de bana danışmadan beni Iggy Stooge diye lanse etmişti. Buna kurum kimliği diyorlar. Sanki millet "aa, bu Iggy Stooge, hemen gidip alayım" diyecek. Ben hiçbir zaman Iggy Stooge olmadım. Öldüresiye öfke ve intiharsı arzular arasında gidip gelmiştim Iggy Stooge ibaresini gördüğümde. Dolayısıyla, Ramones'in ilk albümlerini gördüğümde, "Danny kendisine bir kukla grup buldu" demiştim. Ama albüm nefisti.

Chuck Young (Rolling Stone yazarı): Dolls'a kıyasla, Ramones'in müziği daha yüksek bir enerjinin bileşimi; sözleri daha komik, enstrümantal becerileri daha düşüktü. Ramones'in cazibesi büyük sanatın zaafları avantajlara çevirmek olduğunu içgüdüsel olarak sezmelerinden kaynaklanıyor.

Robert Christgau (Village Voice yazarı): Benim gözümde radyoda çalan her şeyi sollamışlardı. Dolls'dan daha temiz, Velvet'ten daha canlı ve Black Sabbath'ın hiç olmadığı kadar dinlenebilir bir gruptu Ramones.

Pistols, Clash, Nick Kent

Danny Fields: Ta en baştan beri, Linda Stein, Ramones'in İngiltere'de çok iyi iş yapacağını söylüyordu. İngiltere'deki ilk konserimiz 4 Temmuz 1976'da, Amerika'nın Britanya'dan bağımsızlığının 200. yıldönümünde oldu. Bunu mecazen çok uygun bulmuştuk, İngilizlere vereceğimiz yıldönümü armağanı, onların bütün duyarlıklarını altüst edecekti.

Joey Ramone: İngiltere'ye gidişimiz heyecan vericiydi, çünkü İngilizlere hayrandık, Beatles'a ve diğerlerine: Who, Stones, Kinks... Müzik dergileri vasıtasıyla İngilizlerin bizden haberdar olduklarını biliyorduk. Bütün beklentilerini yerine getirdik. Ayakları yerden kesildi. Hakkımızda duydukları her şeyin gerçek olduğunu gösterdik. Konserler müthişti. Herkes oradaydı, müstakbel Clash, Pistols, Damned...

Mickey Leigh: İlk konserin öncesinde Roundhouse'un arka kapısından içeri girdiğimizde Clash'le karşılaştık. Hepsi meşin ceketliydi, kabadayı bir halleri vardı. Ürkmüştük. "Biz Clash'iz" dediler, "hepinizi sollayacağız". Punk pozu yapıyorlardı; New York'taki olayın öyle olduğunu sanıyorlardı.

Arturo Vega: Londra'nın bütün grupları Ramones'i görmek için Roundhouse'ta toplanmıştı. Johnny Rotten yanıma geldi, arka kapıdan girip Ramones'le tanışıp tanışamayacağını sordu. "Benden hoşlanmazlarsa döverler mi?" dedi. Ramones'i gerçekten bir çete zannediyordu.

Dee Dee Ramone: Rotten'ı Johnny Ramone karşıladı, çok dostane davrandı. Sırtını sıvazladı, bira ikram etti. Rotten birayı kafasına dikti, tek nefeste bitirdi. Hayret ve merakla izliyorduk. Birasını içtikten sonra tek kelime söylemeden çekip gitti.

O günlerde rock Pink Floyd, Emerson, Lake and Palmer ve benzerlerinin yamalı bohçasıydı. Biz rock'un kalbine girdik, enerjisiyle duygusunu birleştirdik ve hayata döndürdük. *Joey Ramone*

Danny Fields: Clash'ten Mick Jones ve Paul Simonon da oradaydı. Paul çok yakışıklı bir oğlandı. Sonra Patti'yle takıldılar, Patti erkekten iyi anlar. Paul ve Mick Ramones'e şöyle dediler: "Sizi seyrettikten sonra bizim de bir grup olabileceğimizi anladık." Temelde, Ramones'in onlara ve bütün öteki gruplara söylediği şuydu: "Çıkıp çalın, biz öyle yaptık."

Dee Dee Ramone: İngiltere bayağı tırsıtıcıydı. Nick Kent diye bir yazar vardı, Keith Richards'a benziyordu, nefis bir saç traşı ve üzerinden tren geçmiş gibi bir suratı vardı. Ayağında Beatles çizmeleri –matadorlar– ama daha tuhaf, teatral şeyler. O türden bir sürü tip vardı. Bir korsan gemisinden inmiş gibiydiler.

Allan Jones (Melody Maker'ın ve Uncut'ın edi-

törü): Ramones'in şiddetle ifade ettikleri nihilizme yaptıkları moronik vurgu ve özürlü müziklerinin yeniyetmelerin tatminsizliklerine ve saldırgan ruh hallerine cuk oturduğu söyleniyor. Ramones'in popülerliği, rock idollerinin zenginleşip lükse dalmalarına ve seyircilerinden uzaklaşmalarına bağlanabilir. Evet, belki de haklılar, rock uçuruma gidiyor ve bunu engellemek için kimsenin bir şey yaptığı yok. Fakat, eğer dibe vuracaksak, hiç olmazsa "Judy Is A Punk"tan daha haysiyetli bir sonumuz olsa...

Tommy Ramone: Önemli bir şey yaptığımızı düşünüyorduk. Yapmacık bir durum değildi, kişiliklerimizden ve fikirlerimizden gelen bir şeydi. Fakat kimsenin yapmadığı bir şeyi yaptığımızın farkındaydık. Ve dizginler tamamen bizim elimizdeydi. Çok iyi karşılandık, biletler yok sattı. Ve önemli sanatçılar olarak kabul gördük.

Seymour Stein (Sire plak şirketinin sahibi): Ramones müthiş bir katalizör oldu. O grupların esin perilerine süreklilik kazandırdı, hayatiyet verdi.

Seyyar bir gökgürültüsü

Legs McNeil: İngiltere'den döndüklerinde Joey'nin gözleri parlıyordu. Bir şeyler olduğu belliydi. "Legs inanamazsın" dedi, "i-na-na-maz-sın... bayıldılar". Neden bahsettiğini bilemiyordum, punk hâlâ sadece bir dergi adıydı, Ramones, Richard Hell, Johnny Thunders, Patti Smith, Dictators... Hepsi buydu, CBGB'de 100 kişi takılırdı, bunların yarısı da punk değildi, sanatçı çevresiydi. Dolayısıyla Joey'i dinledikten sonra demiştim ki, "güzel, memnun oldum, ama İngiltere'nin punk olayıyla ne alâkası var?" Yani, "Amerika bizi ne zaman sevecek?"

Dee Dee Ramone: Ramones, Amerika'da alternatif turne denebilecek olayın kapısını açtı. Alemin en inatçı grubu bizdik. Minibüse dolaşıp yola çıkıyorduk. Connecticut gibi yerlerde bile, redneck'lerin minübüsümüzün camını kırdığı oluyordu. Ülkeyi adım adım arşınlıyorduk, minibüste 14 kişiydik. Bir trafik kazasına kurban gitmememiz mucizeydi. İnanılmaz sürat yapıyorduk, geceleri konserden sonra yola çıkıyorduk, LSD'li kafayla yağmurda, çamurda, karda... Hep hareket halindeydik, Oklohoma'ya, Idaho'ya... Ve her yerde seyirci buluyorduk.

Ed Stasium (prodüktör): İngiliz punk'ının yükselişi Ramones'i itekledi, kendilerini rafine etmeye zorladı. Stüdyodaki ilk günü hatırlıyorum, Johnny elinde "God Save The Queen"le gelmişti. "Bu herifler bunu bizden arakladı, şimdi bizim daha iyi bir şey yapmamız lazım; bir adım daha ileride olmalıyız." Pistols'ı birlikte dinledik ve dedik ki, "hiç mesele değil, daha iyisini yaparız". 1977 yazında yaptığımız "Ramones Leave Home"a kıyasla "Rocket To Russia"yla daha çok uğraştık ve daha iyi bir sound elde ettik. Daha zengin ses, farklı doku vardı.

David Corina (eleştirmen, Mojo yazarı): "Ramones Leave Home"la "Rocket To Russia" arasında –1977 yazında– hatırlardan kolay kolay çıkmayacak bir single yayınladılar, "Sheena Is A Punk Rocker". O sıralarda bir plakçıda çalışıyordum. "Sheena"nın büyük hit olacağını düşünüyordum ve dükkanda bangır bangır onu çalıyordum, duyanların o şarkıya kayıtsız kalmayacağını düşünerek. Ama Ramones aşina bir isim değildi ve "Sheena" keşfedilmemiş bir klasik olarak raflarda tozlandı. İngiltere listelerinde de 22. sıranın ötesine gidemedi. Ramones 1996'da "Adios Amigos"la veda edene dek, toplam 21 albüm çıkarmıştı, ama zirve noktaları "Sheena"ydı.

Joey Ramone: O şarkı her şeyin özeti gibiydi. Queens günleri, CBGB olayı... Her şey o şarkıda dile geldi. "Sheena"yı Seymour Stein'a dinlettiğimizde, "bu bir hit, hemen kaydedelim" demişti. Bu bana 50'leri çağrıştırmıştı, şarkı yazıyorsun, anında kaydediyorsun... Radyolar, bali-tiner koklama referansları var gerekçesiyle "Sheena"yı çalmayı reddettiler. Halbuki çok masum bir şarkıydı, hele bugünün rap'iyle, hiphop'uyla ve Eminem'in şarkılarıyla karşılaştırınca.

> **Otomatiğe bağlanmış rock'n'roll, isyan duygumu köreltti. 15 yıldır yollardaydık. Oğlan çocuğu görüntüsünden sıtkım sıyrılmıştı; dört orta yaşlı herif isyankâr yeniyetme pozu yapıyor gibiydik.** *Dee Dee Ramone*

Dee Dee Ramone: 1979'daki tablo şuydu: Üç yıldır sürekli turnedeydik ve cebimizde beş kuruş yoktu. Punk rock pazarının gittikçe genişlediğini gören plak şirketi hit olacak bir albüm istiyordu; bunu Phil Spector'la birlikte çalıştığımız takdirde kotaracağımızı düşünüyorlardı. Böylece Phil'le çalışmaya başladık. Tam bir kâbustu.

Joey Ramone: Phil Spector bize hep şöyle derdi: "Siz iyi mi olmak istiyorsunuz, yoksa büyük mü? Ben sizi büyük yapabilirim."

Dee Dee Ramone: Phil silahlı iki korumayla gezerdi. Ayrıca kendisi de hep silah taşırdı. Bir gece, tabancasını çekti ve bizi rehin aldı. John, "saçmalama Phil, bırak gidelim" diyordu, Phil, "hele bir gitmeye kalkın, bakalım neler olacak" diye karşılık veriyordu. Bir tam gün oturma odasında rehine kaldık ve Phil'in mütemadiyen çaldığı "Baby I Love You"yu dinledik.

Arturo Vega: Phil'in elinden kurtulmalarının ertesinde Dee Dee'yle karşılaştık. Ödü kopmuştu. Phil'in ciddi bir tehlike olduğunu düşünüyordu. Haksız da sayılmazdı. Phil sıkı manyaktı.

Dee Dee Ramone: Phil Spector'la "End of the Century" albümünü yaparken aynı zamanda Roger Corman'ın "Rock'n'Roll High School" adlı filminde oynuyorduk. Gündüzleri film setindeydik, geceleri "End of Century"yi yazıyorduk. Yönetmen Allan Arkush tatlı bir herifti, fakat filmde bizi mankafa bir grup gibi gösterdi. Ramones mankafa bir grup değildi.

Joey Ramone: Sonuçta "End of the Century" 700 bin dolara çıktı, çünkü Phil albümü sürekli remiks ediyordu.

Dee Dee Ramone: Albümü ilk dinlediğimde kulaklarıma inanamadım, o kadar berbat bir sound'u vardı ki. Yine de o albümden iki tane hit şarkı çıktı: "Baby I Love You" ve "Rock'n Roll Radio".

Danny Fields: Beklediğimiz gibi olmadı: Ramones plakları çok satıp bizi zengin etmedi, ama konser biletleri çok sattı. Ramones seyyar bir gökgürültüsü gibiydi.

Mum söner yalım sürer

Dee Dee Ramone: Otomatiğe bağlanmış rock'n'roll, isyan duygumu köreltti. 15 yıl boyunca yollardaydık. Artık minibüse tahammül edemiyordum –arkada oturup pencereden dışarı bakmaktan gına gelmişti. Birbirimizle konuşamaz olduk. Bir ara dört ayrı kompartmanlı bir otobüsümüz vardı. Herkes kendi kompartmanında takılıyordu. Otobüsten beraber indiğimiz bile vaki değildi. Ramones'e dair bir sürü şey uyuz etmeye başlamıştı beni. Mesela her gece "Pinhead"i çalmak hasta ediyordu. "Glad To See You Go" adlı bir parçamız vardı, sıra ona gelince, "oh" derdim, "dörtte üçü bitti, birazdan otele gidip yatabilirim." Ayrıca oğlan çocuğu görüntüsünden de sıtkım sıyrılmıştı; dört orta yaşlı herif isyankâr yeniyetme pozu yapıyor gibiydik. Meşin ceket ve yırtık blucinlerle takılmak artık bana sahtelik duygusu veriyordu.

Laura Allen (manken): Dee Dee'nin Ramones'ten ayrıldığı sıralarda birlikte yaşıyorduk. Dee Dee, İspanyol bir çocuktan aldığı tabancayı üzerinde taşıyordu o zamanlar. Bir gece esrar almaya gittik, sivilin biri bizden huylandı, duvara yaslayıp üzerimizi aramaya başladı. Dee Dee'nin esrarını buldu, ben tam "eyvah, şimdi de tabancayı farkedecek" derken, "sen Ramones'te çalmıyor muydun, hiç yabancı gelmiyorsun, Dee Dee Ramone misin yoksa?" diye sordu. Dee Dee "evet" dedi. Bunun üzerine sivil polis, 15 yaşındayken Ramones'e nasıl hayran olduğunu anlatmaya başladı. Sonra da "bir daha buralarda yakalarsam, sizi tevkif etmeye mecbur kalırım" diyerek bizi serbest bıraktı.

Dee Dee Ramone: 1989'da gruptan ayrıldığımda bittiğini düşünmüştüm. Ama kamuoyunun, özellikle Amerikan kamuoyunun, gönlü razı olmadı tarihe karışmamıza. Ramones hâlâ hatırlanıyor ve eskisinden daha fazla seviliyor.

Joey Ramone: Californialı punk grubu Green Day'in seyircileri sahneye davet edip "Blitzkreig Bop"u söylediklerini duyuyorum. Çok cool bir durum. Yeni bir Ramones fanları kuşağı var. Bizi hiç görmedikleri halde sadakatle çizgimizi sürdürüyorlar. Ramones ölümsüz bence.

Dee Dee Ramone: Ramones Chuck Berry kadar etkili oldu, inanması zor, ama öyle.

Çeviren: ***Yücel Göktürk***

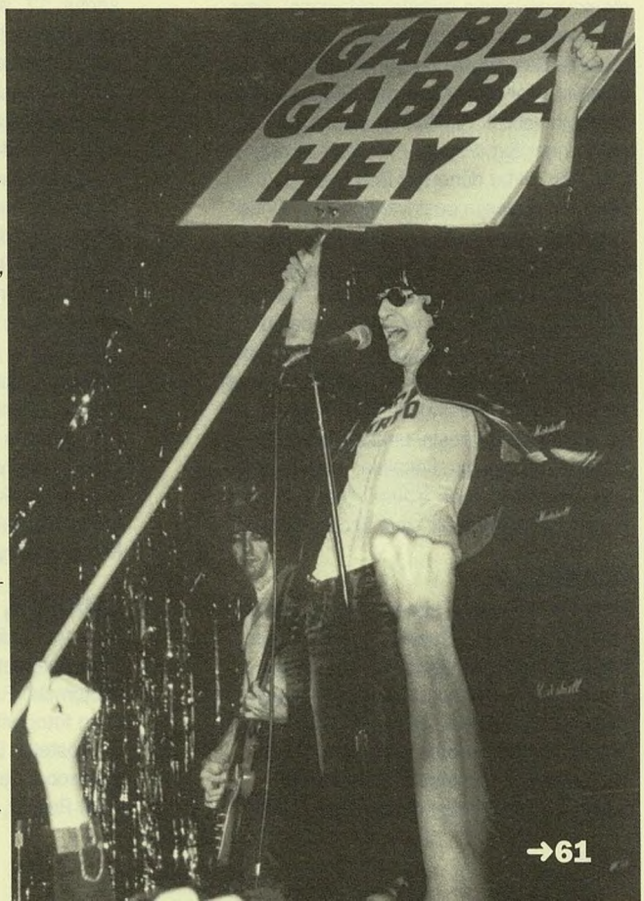

C→

CAMARON DE LA ISLA

El Camarón de la Isla olarak tanınan José Monge Cruz 2 Temmuz 1992'de, 41 yaşında öldüğünde, memleketi Cádiz'de bayraklar hemen yarıya çekildi. Camarón'un ölüm haberini manşete taşımayan gazete yok gibiydi. Madrid'de yayınlanan El País olayı özetledi: "Camarón, flamenkoda devrim yaptı..." Demircilikle geçinen bir Çingene ailesinin sekiz evladının ikincisiydi. Evde herkes dansedip şarkı söylüyordu, o da farklı bir şey yapmadı. Büyüdüğü yarımadanın, San Fernando'nun meşhur karideslerinden, camarón'lardan mülhem, El Camarón lâkabını aldı. 1960'ların sonunda şarkı söylemeye başladığı günlerden itibaren dahi addedildi. İlk plağını yaptığında 18 yaşındaydı, kendisine 21 yaşında bir Paco de Lucia eşlik ediyordu. 1979'da geleneksel flamenko formunu bıraktı ve efsanevî "La Leyenda del tiempo" albümünü yayınladı. Albüm ilk başta pek hoş karşılanmadı, hatta kimi yaşlı başlı flamenkocular "bu Camarón değil" diyerek aldıkları plakları iade ettiler. Ama Camarón'un ciddi olarak rock'a

yaklaştığı bu albüm, tek başına, bütün bir flamenko camiasının müziğe yaklaşımını derinden sarstı, ifade serbestliğini zincirlerinden boşalttı. Bas, davul, klavye, elektro gitar gibi enstrümanlar flamenkoya bu albüm sayesinde dahil olabildi. Kimileri bu albüm için "flamenkonun 'Sgt. Pepper'ı" derken, kimileri de Camarón'un bu dönemini Bob Dylan'ın The Band'le çalışmaya başlayarak folk'u dönüştürtürdüğü dönemiyle kıyaslıyorlar. Camarón'un tahrip edici, sarsıcı, sert ve yüksek volümlü bir sesi vardı. Kendisi için "Camarón" isimli bir şarkı da yazan Paco de Lucia'ya göre bu ses "insanların yalnızlığını barındıyordu, flamenkoya vahşi, yabani bir hissiyat kazandırdı". Sesindeki, şarkılarındaki ıstırap hayatında da peşini bırakmadı, 41 yaşına kadar marihuananın, kokainin, eroinin desteğiyle yaşayabildi. Son albümü "Potro de rabia y miel" ölümünden bir sene önce yayınlandı.

CİMBALOM

Organolojide vurmalı kithara (hammered dulcimer) olarak anılır. Çubukla çalınan kanun olarak tarif edebileceğimiz bu saz, yamuk şeklinde bir ses kutusu üzerinde kromatik ya da diyatonik düzende, ikili ya da üçlü olarak sıralanmış çelik ve bronz tellerden oluşur. Macaristan'da tsimbalom, Romanya'da tsambal ya da tsimbal olarak anılır. Birçok

Doğu ve Orta Avrupa ülkesinde yaygınlıkla kullanılır. Modern cimbalom, 1870'lerin başında Macar müzisyen Joseph V. Schumda tarafından yapılmıştır. 1900'lerin sonlarında Budapeşte'de kurulu Stenberg fabrikası tarafından enstrümanın seri üretimine geçilmiştir. Prusya'da çalınan piyanonun atası pantaleon ve klavsen (harpsichord) cimbalomdan türetilmiştir. 19. yüzyılın başlarından itibaren ABD'ye taşınan bu enstrüman, hem yüksek çevrelerin dinlediği konser müziğinde önemli bir yer almış, hem de lumberjack's piano (oduncu piyanosu) ya da whamadiddle adıyla halk müziğinde popüler olmuştur. Kıta Avrupası halk müziklerinde cimbalom sürekli kullanılmıştır. Bavyera bahçe orkestralarında vurma tahtası anlamına gelen hackbrett, Fransız musette gruplarında tympanon ve Yahudi Klezmer orkestralarında tsimbl ya da zither adıyla kullanılmıştır. Hatta, bu sazı çalan Doğu Avrupalı Yahudilerden bazıları Zither soyadını almışlardır. Cimbalom, Yunanistan, Türkiye, İran ve Hindistan'da çalınan santurun da yakın akrabasıdır. Osmanlı müziğinde santur, 17. yüzyıl'dan itibaren hem saray musikisinde ve haremde, hem de Çingene çalgıcılar arasında popülerlik kazanmış, ancak akord sistemi, makam değişikliklerine imkan tanımadığı için 20. yüzyılda gözden düşmüştür. Bu alanda hem icracılığı, hem de bestekârlığıyla tanınan en önemli Türk müzisyeni, 1855-1924 yılları arasında yaşamış Santuri Edhem Efendi'dir. Santur bizim coğrafyamızda özellikle Rumlar tarafından kullanılmış, Ege adaları müziğinin lyra (Yunan kemençesi) ile birlikte en önemli çalgısı haline gelmiştir. 1930'lardan itibaren buzukinin hakimiyetiyle Yunan müziğinde santur ikinci plana düşmüştür. Ancak, mübadele sonucu 1920'li yılların başında Türkiye'den Yunanistan'a, oradan da ABD'ye giden Rumlar, New York'ta kaydedilen ilk rembetiko plaklarında çoğunlukla Polonyalı göçmenlerden aldıkları cimbalomları çalmışlardır.

CORBIJN, ANTON

Rock fotoğrafçısı ve videoklip yönetmeni. "The Unforgettable Fire", "Joshua Tree", "Automatic For The People", "Violator" hep onun fotoğraflarıyla süslü. Rolling Stones, Elvis Costello, David Bowie, Johnny Cash, Clint Eastwood, Peter Murphy, Naomi Campbell, Trent Reznor, Madness, Tracy Chapman, Roy Orbison, Captain Beefheart, The Slits, Robert Wyatt, Johnny Rotten... Daha kimler kimler geçti onun objektifinin karşısına. Bir bakanın oğlu. Babasının fotoğraf makinesini kurcalarken heves ediyor, yerel bir grubun, Solution'ın resmini çekiyor. Küçük bir müzik dergisinde yayınlanıyor fotoğraf. Müzisyenlerle gezip tozuyor, onların fotoğraflarını çekiyor ve derken 1979'da Oor dergisinin fotoğraf sorumlusu oluyor. Derken NME'nin kapısını çalıyor, çok da hoş karşılanmıyor. Ama sabır sebat, bir-iki kapak fotoğrafı derken, NME sayfaları da Corbijn'e emanet...
Corbijn'in en çok çalıştığı gruplardan biri Depeche Mode. Bunca yıl sonraki memnuniyetlerini yine Dave Gahan söylesin: "Aldığı her kuruşu haketti. O olmasaydı ne hallerde olurduk, bilemiyorum. Herhalde Londra Palladium salonunda New Romantics gecelerine katılırdık. Corbijn, bizi sözüne güvenilir bir grup kıldı. Ben daha ziyade yanlış anlaşılırım, ama onunlayken bunu yapmak kolay, onun fotoğraflarına kaçabilirsiniz. 'Walking In My Shoes'un videosuna bakın mesela, epey Bosch var orada, iyi ve kötü birbiriyle çok iç içe, kuş benzeri, şeytanî figürler var. Müziğimize bir film bakışı getirdi Anton, büyük, panoramik, insanın ruhunu yükselten manzaralar. Görsel olarak batıyorduk, bizi Anton kurtardı. Ama biz de onu kurtardık: Sanatını MTV'ye taşıdık!"
1982'de U2'yla çalışmaya başlamışlar. Bono anlatıyor: "Bir grupta yer almayı isteyip istemediğimizi bile bilemediğimiz bir noktaya evriliyorduk, onun da hoşuna giden bu kafa karışıklığı oldu. 'İmaj' kelimesinden nefret ederim ama, Anton bize o zamanlar sahip olmadığımız bir görsel güç kazandırdı. Müzisyenden ziyade müziğin resmini çekiyor Corbijn."
Şimdi de Corbijn: "Benim misyonum, insanları oldukları gibi göstermek. İşlerimin ahlâkî arka planında bu var. Bir de şansım yaver gitti, benim işe başladığım dönemde ortalık kötü fotoğrafçıdan geçilmiyordu. Modada asla böyle olmaz, ama müzik dünyası salaklarla dolu. Müziğin neler yapabileceğini anlamıyorlar. Görüntüleriyle müzik arasında hiçbir ortak yan yok. Bu, iki yönlü bir trafiktir: İyi bir

Corbijn, Stones elemanlarıyla: Sanki gruptan biri

fotoğraf çekersiniz ama o kişi kendini kullanılmış hissetmez."
David Bowie'ye gelince: "Onun işlerinde en çok hoşuma giden şey, yaygın portreci üslûbunu aşması. Amerika'da portre fotoğrafçılarının çoğu, kişinin en çok bilinen görüntüsünü çekerler, abartı denecek kadar mübalağa ederler, böylelikle bu 'süper imge' olur. Anton'un tarzıysa epey Avrupaî. Modern Amerikan ekolünün steril, köşeli üslûbu yok onda. Karakterden ziyade atmosferin kendisine yöneliyor, bu da onu gruptan biri yapıyor."
Michael Stipe'ın teorisi de enteresan: "Bir başka fotoğrafçıyla yapmak istemeyeceğiniz şeyleri Anton'la yaparsınız, size bu güveni verir. Kötü fotoğrafını görmedim. Başkasının yakalayamadığı bir şeyi yakalıyor o. Aynı zamanda çok uzun boylu, iki metre boyu var. Sanırım büyük bir fark yaratıyor bu, dünyaya çok değişik bir perspektiften bakıyor..."

d→

DEPRISA DEPRISA

1981 tarihli Carlos Saura filmi. 1959'da çektiği ilk filmi "Los Golfos"a geri dönüşü olarak kabul edilir: Kenar mahalleler, gençler ve suç, bu filmin de eksenini oluşturur. Film, Meca ve Pablo'nun etraflarındaki insanlara aldırmadan gerçekleştirdikleri bir araba soygunuyla başlar. Seba ve Pablo'nun kız arkadaşı Angela'yla beraber çete tamamlanır: Ufak tefek araba, dükkan soygunlarından fabrika, banka soygunlarına uzanan bir hayattır bu. Hans M. Eichenlaub'un "Carlos Saura" kitabından aktaralım: "Pablo, Angela, Meca ve Sebas büyük kent çocuklarıdır. Yeni beton yığınlarının yükseldiği büyük kentin kenar mahallelerinden, isimsizlerin bölgesinden gelen çocuklardır. Buralarda işsiz güçsüz dolaşmaktadırlar, daha doğrusu paralarını diğer birçokları gibi kanunsuz yollardan sağlayarak yaşayıp gitmektedirler. Bu gençler, refah toplumunun çocuklarıdır. Reklamlar günbegün zorunlu ihtiyaçlarının neler olduğunu, neyin şans getirdiğini bildirmektedir. Bunlar, isteklerini en kısa yoldan gerçekleştirmeye çalışan çocuklardır, gerekirse zora da başvururlar. Araba mı lazım, çalınır; işi bittikten sonra da bir kenarda yakılır. Para mı lazım, bir yere girilip alınır. Para çok önemlidir. Marihuana, eroin ve kokain pahalıdır. Peki, yeterli paraları olsa, bu çocuklar hangi düşleri gerçekleştirmek isterlerdi?.."
Filmin sonu hazin: Bir bankayı soymayı başarırlar, fakat polisin açtığı ateşle can verirler. Pablo ağır yaralı olarak kurtulur, fakat paraları kaçırabilen Angela bir doktoru razı etse de, Pablo'yu kurtarmayı başaramaz. Apartmanların arasında, elinde paralarla, amaçsız ve kırık, yürür... Saura'nın yargılamadan, nesnel bir bakışla, olgular üzerinden hareketle, kronolojik bir mantık ve gerçekçi bir zaviyeyle çektiği film birçok izleyici için o kadar sarsıcı oldu ki, Fransa'da sadece porno filmlere reva görülen bir uygulamayla 18 yaşından küçüklere gösterimi yasaklandı. Berlin Film Festivali'nde Altın Ayı ödülünü alan filmin oyuncularından biri, aynı sene, Madrid'de bir banka soygunu sırasında yakalandı.

p→

PUNK

18 yaşındaydım, New York'taydım. Yıl 1975'ti. Bir gün arabada giderken John (Holmstrom) "bir dergi çıkaralım" dedi.Beni ve Ged'i (Dunn) Velvet Underground'a, Iggy ve Stooges'a ve New York Dolls'a uyandıran John'dı. O zamana kadar ben sadece Chuck Berry'yi, Beatles'ın ilk iki albümünü ve Alice Cooper'ı dinliyordum. Ve hippilerden nefret ediyordum. Fakat John'un niye dergi çıkarmak istediğini anlamamıştım. Bana aptalca bir fikir gibi gelmişti. John derginin sevdiğimiz şeylerin bileşimi olmasını istiyordu. Eski TV dizileri, bira içmek, düzüşmek, çizburger, mizah dergileri, ikinci sınıf filmler ve bizden başka kimsenin takılmadığı rock'n'roll grupları. John, derginin adının Teenage News olmasını istiyordu, Dolls'un aynı isimli şarkısından ötürü. Boktan bir isim olduğunu söyledim. "Sence ne olsun peki?" dedi. "Niye 'Punk' demiyoruz?" dedim. Punk, sevdiğimiz her şeyi temsil ediyordu: Kıyak, yapmacıksız, absürd, komik, ironik.
Şehri küçük posterlerle donattık. "Dikkat, Punk geliyor!" Posteri gören herkes "Punk mı, o da ne?" diyordu. John'la ben katıla katıla gülüyorduk: "Göreceksiniz..."
Legs McNeil, Please Kill Me

Z→

ZEYBEK

Bir sabah tanyeri ağarırken Efe, Zeybekler ve Kızanlar ata binerek dağa çıkarlar. Efe yere diz çöker, Zeybek ve Kızanlar da diz çökerler. Namzet ayakta durur. Kızan olacak genç, belindeki yatağanı çeker, üç kez öptükten sonra Efe'nin önünde diz çöker. Efe diğer Kızanlarına şöyle seslenir:
Efe: Kızanlar, bu koca dağların sahibi kim?
Kızanlar: Erimiz.
Efe: Yiğidi kim?
Kızanlar: Efemiz.
Efe: Susuz derelerde kavak biter mi?
Kızanlar: Bitmez.
Efe: Bitkisiz diyarlarda duman tüter mi?
Kızanlar: Tütmez.
Efe: Yiğit kime derler?
Kızanlar: Sözünde durup Efe'siyle ölene.
Efe: İnsan dünyaya niçin gelir?
Kızanlar: Ölmek için.
Efe: Doğup da ölmekten kuşkulanan bebekler?
Kızanlar: Dertlenip hortlamaya.
Efe: Şeytana bel bağlanır mı?
Kızanlar: Yardımcımızdır, bağlanır.
Efe: Âdem uşağına bel bağlanır mı?
Kızanlar: Bağlanırsa ağlanır.
Efe: Varyemezlere acımak mı, yoksa dayak mı haktır?
Kızanlar: Dayak haktır.
Efe: Yiğitlerde ne yoktur?
Kızanlar: Merhamet.
Efe: Korkaklar zeytinleri nerde döverler?
Kızanlar: Ağaç dibekte.
Efe: Yiğitler yağı nerde kavururlar?
Kızanlar: Zalim göbeğinde.
Bu söyleşinin bitiminde Efe ayağa kalkar, önlerinde bulunan teknel (defne) ağacının yanına gelir. (Teknel ağacı genellikle Batı Anadolu'da bulunur. Bu ağaçlar Efelerce kutsaldır. Tanelerine Efeler silahlarını sürerler. Bu ağaca ölüm ağacı dendiği için, bu ağacın olduğu dağlarda Efeler gezmek istemezler.) Efe teknel ağacına yatağanını saplar. Kızanlar da bu ağacın etrafına toplanırlar, Efe ağacın önünde söyleşiye şöyle devam eder:
Efe: Sözünde durmayan, kahpe bacının öz kızanı olsun mu?
Kızanlar: Olsun...
Efe: Şu dualı yatağan böğrüne batsın mı?
Kızanlar: Batsın...
Efe: Doğru söylediğinize Nasuh, Nusuh tövbesi olsun mu?
Kızanlar: Olsun...
Söyleşinin bitiminde yeni Kızanlar, Efelerine sadık kalacaklarına and içerler. Yeni kızan bundan sonra teknel ağacına saplı yatağanın altından yedi kez geçer. Sonunda Kızan Efe'nin elinden, Efe de Kızan'ın alnından öper. Ona bir yatağan verilir. Bundan sonra genç, Efe'nin Kızanı olmuştur.
Halikarnas Balıkçısı *(aktaran: Hamdi Tanses, "Zeybekler" kitabından)*

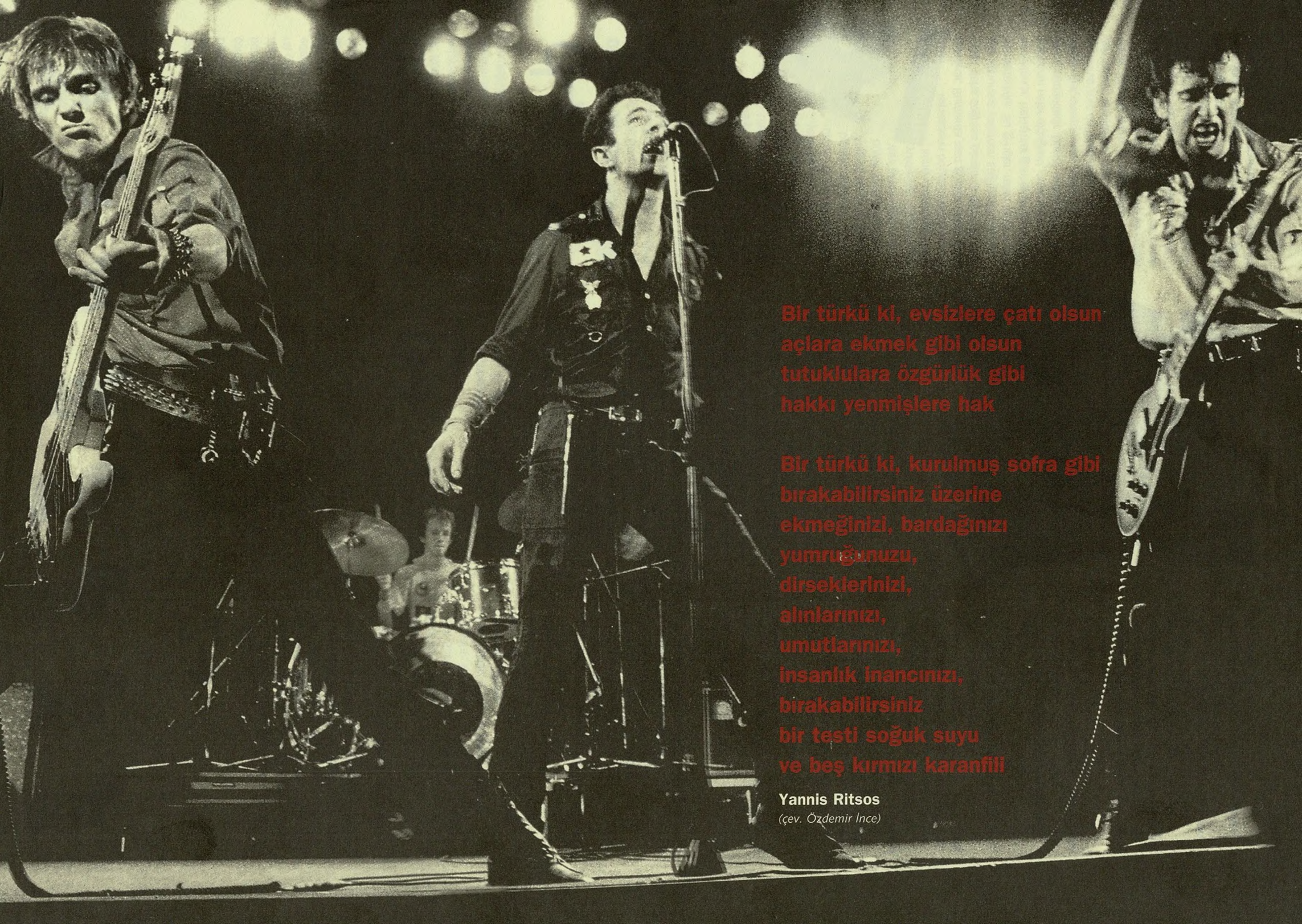

Bir türkü ki, evsizlere çatı olsun
açlara ekmek gibi olsun
tutuklulara özgürlük gibi
hakkı yenmişlere hak

Bir türkü ki, kurulmuş sofra gibi
bırakabilirsiniz üzerine
ekmeğinizi, bardağınızı
yumruğunuzu,
dirseklerinizi,
alınlarınızı,
umutlarınızı,
insanlık inancınızı,
bırakabilirsiniz
bir testi soğuk suyu
ve beş kırmızı karanfili

Yannis Ritsos
(çev. Özdemir İnce)